

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Mgr. Veronika Smolová

Alternativní tresty

Rigorózní práce

Pověřený akademický pracovník: JUDr. Jiří Krupička, Ph.D.

Tematický okruh: trestní právo

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 10. října 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 273 175 znaků včetně mezer.

.....

Mgr. Veronika Smolová

V Praze 10. října 2022

Poděkování

Ráda bych poděkovala JUDr. Jiřímu Krupičkovi, Ph.D. za odborné vedení mé rigorózní práce a cenné rady při jejím zpracování. Poděkování zároveň patří mé rodině za podporu během celého studia na Právnické fakultě Univerzity Karlovy.

Obsah

Úvod.....	7
1. Trest a trestání.....	10
1.1 Pojem trestu.....	10
1.2 Účel trestu.....	12
1.3 Zásady ukládání trestů.....	14
1.4 Systematika členění trestů.....	17
1.4.1 Podle zájmů, které postihují.....	18
1.4.2 Podle toho, zda lze trest uložit samostatně.....	19
1.4.3 Podle určitosti trestní sankce.....	19
1.4.4 Podle věku pachatele.....	20
1.4.5 Podle typu pachatele.....	20
2. Východiska alternativního řešení trestních věcí.....	21
2.1 Negativa spojená s nepodmíněným trestem odnětí svobody.....	25
2.2 Alternativy k ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody.....	28
2.2.1 Vymezení alternativních trestů.....	30
2.3 Problematika krátkodobých nepodmíněných trestů a trestání prvopachatelů.....	32
2.4 Problematika kumulace trestů a ukládání trestů trestním příkazem.....	33
2.5 Restorativní justice.....	39
2.6 Probace a mediace.....	43
2.6.1 Probace.....	43
2.6.2 Mediace.....	46
2.6.3 Probační a mediační služba.....	48
3. Vývoj právní úpravy trestání s ohledem na alternativní tresty v ČR.....	53
3.1 Vývoj do roku 2009.....	53
3.2 Změna s rekodifikací v roce 2009.....	53

3.3	Vybrané novelizace po roce 2009	60
3.3.1	Novela č. 330/2011 Sb. s účinností od 14. 11. 2011, resp. 1. 12. 2011	60
3.3.2	Novela č. 390/2012 Sb. s účinností od 8. 12. 2012	60
3.3.3	Novela č. 114/2020 Sb. s účinností od 1. 6. 2020	61
3.3.4	Novela č. 333/2020 Sb. s účinností od 1. 10. 2020	61
3.3.5	Novela č. 220/2021 Sb. s účinností od 1. 1. 2022	63
4.	Statistický vývoj ukládání trestů v ČR, včetně alternativních	66
4.1	Vývoj počtu všech odsouzených	66
4.2	Vývoj počtu odsouzených k trestu odnětí svobody	67
4.3	Vývoj počtu odsouzených k trestu domácího vězení	70
4.4	Vývoj počtu odsouzených k trestu obecně prospěšných prací	71
4.5	Vývoj počtu odsouzených k peněžitému trestu	72
4.6	Vývoj počtu odsouzených k trestu zákazu činnosti	75
5.	Trest domácího vězení	77
5.1	Charakteristika trestu	77
5.2	Podmínky pro uložení trestu	79
5.3	Výkon trestu a jeho kontrola	81
5.3.1	Kontrola elektronickým monitoringem a jeho zavedení v ČR	82
5.4	Náhradní trest odnětí svobody a přeměny trestu domácího vězení	85
5.4.1	Náhradní trest odnětí svobody	85
5.4.2	Přeměna trestu odnětí svobody v trest domácího vězení	87
5.4.3	Přeměna trestu obecně prospěšných prací v trest domácího vězení	88
5.5	Nevýhody trestu	89
5.6	Výhody trestu	91
5.7	Statistika využití elektronického monitoringu	92
6.	Výzkumná část o využitelnosti trestu domácího vězení v praxi	95

6.1	Cíl výzkumu a výzkumné otázky	95
6.2	Metodika výzkumu	96
6.3	Kvantitativní výzkum	98
6.3.1	PMS Mělník	99
6.3.2	PMS Mladá Boleslav	101
6.3.3	PMS Praha-západ	103
6.3.4	PMS Nymburk	105
6.3.5	PMS Kolín	107
6.3.6	PMS Příbram	109
6.4	Kvalitativní výzkum	111
6.5	Výsledky analýzy	119
	Úvahy de lege ferenda	125
	Závěr	130
	Seznam zkratk	134
	Seznam použitých zdrojů	135
	Přílohy	146
	Abstrakt	149
	Abstract	150

Úvod

V předkládané rigorózní práci se věnuji problematice ukládání alternativních trestů v české trestní justici. Téma alternativního trestání je na pojetí rigorózní práce široké, proto předmět svého zkoumání zužuji na alternativní trestání se zaměřením na ukládání trestu domácího vězení. Zpracovávanou problematiku považuji stále za aktuální, a to zejména s ohledem na provedené novelizace trestních předpisů, které se v posledním desetiletí dotkly ukládání alternativních trestů. Mám za to, že se rovněž nabízí zhodnocení výkonu trestu domácího vězení po zavedení elektronického monitoringu v roce 2018, ale zároveň i po jeho ukončení na sklonku roku 2021.

Při zpracování rigorózní práce vycházím z teoretických poznatků trestního práva hmotného, ale i trestního práva procesního a penologie. V některých směrech se práce dotýká i poznatků z oboru kriminologie. V práci reflektuji vlastní poznatky a zkušenosti z praxe asistentky soudce trestního úseku Krajského soudu v Praze (nejprve v senátu odvolacím a v současné době v senátu prvostupňovém). Z uvedeného důvodu kladu důraz na přesah do rozhodovací praxe soudů a nabízím pohled na statistiky ukládání alternativních trestů v české trestní justici. Při zpracování práce využívám zejména metodu deskripce právní úpravy *de lege lata*, kritické a srovnávací analýzy odborných monografií, příspěvků ve sbornících a článkách autorů, a to s ohledem na problematiku penologie. Neopomím v práci analyzovat novelizace právní úpravy. Instituty, které mají mezinárodní přesah, komparuji s vybranou zahraniční literaturou. Poznatků zahraniční literatury užívám např. při deskripci účelu trestu, principů restorativní justice či charakteristiky trestu domácího vězení.

Práci člením do šesti celků (kapitol). V první kapitole charakterizuji trest a specifikuji jeho účel a zásady jeho ukládání (zásadu zákonnosti, zásadu subsidiarity trestní represe aj.). Tresty člením podle několika kategorií do pěti skupin. Lze shrnout, že v první kapitole uvádím teoretické východisko pro zpracování celé práce. Domnívám se, že nelze analyzovat alternativní tresty bez obecného vymezení účelu a zásad trestání, jelikož zásady trestání jsou totožné jak pro trest odnětí svobody, tak pro alternativní tresty, při zpracování práce tudíž využívám i metodu dedukce, kdy postupuji od obecných pravidel ke konkrétním.

Ve druhé kapitole se zaměřuji na alternativní řešení trestních věcí a zejména na principy, ze kterých alternativní řešení trestních věcí vychází. Na začátku druhé kapitoly analyzuji negativa spojená s výkonem nepodmíněného trestu (např. kriminogenní prostředí věznice, stigmatizace odsouzeného, penologická recidiva aj.). Okrajově zmiňuji, že ukládání alternativních trestů není jediným způsobem alternativního řešení trestních věcí v české trestní justici, jelikož lze poukázat např. na instituty upuštění od potrestání nebo tzv. odklony. V další části kapitoly se věnuji

problematice ukládání krátkodobých nepodmíněných trestů, ukládání sankcí prvopachtelům nebo problematice kumulace nepodmíněných trestů. V kapitole popisují principy fungování restorativní justice, která se snaží vybalancovat zájem na spravedlivém potrestání pachatele s odčiněním újmy poškozeným. S výkonem alternativních sankcí je spojena činnost probační a mediační služby, proto její úlohu a zakotvení blíže rozvádím. S ohledem na zapojení probační a mediační služby se věnuji vysvětlení principů a fungování probace a mediace.

Ve třetí kapitole si kladu za cíl zanalyzovat vývoj právní úpravy alternativního trestání v České republice, a to od 90. let minulého století. Široký prostor věnuji zakotvení alternativních trestů v novém trestním zákoníku z roku 2009 a blíže rozvádím novely, které od roku 2009 měly na podobu trestního zákoníku (případně i trestního řádu) významný vliv. V předkládané práci reflektuji zejména novely z roku 2011, 2012, 2020 a 2021.

Ve čtvrté kapitole práce se zaměřuji na statistiky o počtech a vývoji všech odsouzených v České republice mezi lety 2008–2020, dále na statistiky odsouzených k nepodmíněnému trestu a statistiky odsouzených k podmíněnému trestu. Od obecných statistik postupuji ke statistikám zaměřeným na vývoj nejvýznamněji zastoupených alternativních trestů (trest domácího vězení, trest obecněprospěšných prací, peněžitý trest, trest zákazu činnosti).

V závislosti na formulovaných výzkumných otázkách a metodologii práce blíže specifikuji jeden z vybraných alternativních trestů, a to **trest domácího vězení**. Tento vybraný trest charakterizují a uvádím podmínky pro jeho uložení *de lege lata*. Větší prostor věnuji deskripci výkonu trestu a jeho kontrole se zaměřením na elektronický monitoring. Reflektuji zrušení elektronického monitoringu, ke kterému došlo během zpracování práce, resp. v listopadu 2021. Následně uvádím důvody, na základě kterých může soud nařídít výkon náhradního trestu odnětí svobody. Pro úplnost zmiňuji již neúčinnou právní úpravu o přeměně zbytku trestu odnětí svobody v trest domácího vězení. Neopomím ani kriticky analyzovat výhody a nevýhody této trestní sankce. V poslední části páté kapitoly uvádím statistiku využití elektronického monitorovacího zařízení.

Cílem v šesté (výzkumné) kapitole je analyzovat výkon trestu domácího vězení z pohledu praxe probační a mediační služby. K naplnění výzkumných cílů jsem si stanovila šest výzkumných otázek. Za účelem výzkumu jsem oslovila všechna střediska probační a mediační služby ve Středočeském kraji. Středočeský kraj jsem zvolila z toho důvodu, že v rámci tohoto kraje vykonávám práci asistentky soudce (viz výše). S polovinou oslovených středisek (konkrétně s PMS Mělník, Mladá Boleslav, Praha-západ, Nymburk, Kolín a Příbram) jsem uskutečnila polostrukturované rozhovory, které se konaly v období od května do června 2022. V průběhu rozhovorů mě zajímala např. zkušenost PMS s výkonem trestu domácího vězení v průběhu

elektronického monitoringu, průběh namátkových kontrol či zkušenost pracovníků s typologií pachatelů, kteří jsou k tomu tretu odsuzování aj. Získané poznatky popisují v kvalitativní výzkumné části předkládané práce. Z ředitelství PMS jsem k předmětným střediskům získala data o počtech odsouzených k trestu domácího vězení v letech 2010–2021, délce jejich trestu a druhu jimi spáchané trestné činnosti. Tato data analyzuji ve statistikách v rámci kvantitativní části výzkumu. Ve výsledcích analýzy všechna výzkumná zjištění sumarizuji a následně u vybraných institutů zjištěné poznatky komparuji s teoretickými poznatky o výkonu trestu domácího vězení a fungování probační a mediační služby získaných v předchozích kapitolách.

Na základě zpracované problematiky a provedeného výzkumu vyvstalo několik návrhů *de lege ferenda*, které před samotným závěrem práce shrnuji v samostatné kapitole. Souhrnné excerptované poznatky a výsledky výzkumu uvádím v závěru práce. Blíže analyzuji problematické instituty ukládání alternativních trestů jako je ukládání krátkodobých nepodmíněných trestů a kumulace trestů. Sumarizuji počty vykonávaných alternativních trestů od roku 2009 a analyzuji problematiku elektronického monitoringu. V závěru práce neopomím ani na shrnutí výzkumných zjištění z provedeného kvantitativního a kvalitativního výzkumu.

1. Trest a trestání

1.1 Pojem trestu

Trestem Tlapák Navrátilová rozumí zákonem stanovený právní následek za protiprávní jednání pachatele spočívající v právní újmě.¹ S uvedenou definicí se shoduje i Novotný, který trest vnímá jako újmu pachateli za spáchaný trestný čin. Újma má reflektovat povahu a závažnost trestného činu a vyjadřovat jeho společenské odsouzení. Novotný trest charakterizuje jako prostředek státního donucení ukládaný soudy, které jsou k uvedenému účelu povolány státem.²

Pojem a smysl trestu a trestání vychází ze dvou základních teorií, a to teorie absolutní a relativní. **Absolutní teorie** neboli teorie odplaty je spojena s myšlenkou, že je nutné trestat, protože bylo páčáno zlo (z latinského *punitur, quia peccatum est*). Zastánci absolutní teorie byli např. Aristoteles, Tomáš Akvinský, Imanuel Kant nebo Georg Wilhelm Friedrich Hegel. Dle Aristotela se má opětovně nastolit spravedlnost a narovnat způsobené bezpráví a každý jedinec má být schopen se svobodně rozhodnout, zda bude zlo páchat, a plně tak přebere následky za svá rozhodnutí. Jako protipól teorie absolutní se formovala teorie relativní, ta vychází z myšlenky, že je nutné trestat, aby nebylo páčáno zlo (z latinského *punitur, ne peccetur*). **Relativní teorie** klade důraz na prevenci, a to jednak na prevenci generální, jako ochranu celé společnosti, jednak prevenci individuální, která spočívá v polepšení konkrétního pachatele. V rámci relativní teorie je uplatňován zájem o osobu pachatele a jeho způsob života. S ohledem na preventivní prvek je relativní teorie nazývána jako teorie prevence. Za zastánce teorie prevence lze označit např. Franze von Listza, Cesare Lombrosa či Cesare Beccaria. Vyváženou alternativou obou výše uvedených teorií je teorie smíšená, ta je založena na myšlence spravedlivě potrestat pachatele, ale zároveň působit i na jeho převýchovu.³

Dle mého názoru je nutné prosazovat kombinaci obou uvedených teorií, a proto se přikláním k teorii smíšené. Domnívám se, že trest je nutné individualizovat a ukládat vždy s přihlédnutím k osobním poměrům pachatele. Smíšená teorie dává prostor pro úvahy o závažnosti trestného činu, ta je vymezena horní hranicí trestní sazby, což značí prvek teorie absolutní. Spodní

¹ TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, J., Pojem a účel trestu, systém trestů. In: JELÍNEK, J., a kol., *Trestní právo hmotné. Obecná a zvláštní část*. 7. aktual. a dopl. vydání. Praha: Leges, 2019, s. 395.

² NOVOTNÝ, O., Trestně právní sankce. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 294–304.

Srov. HART, H. L. A., *The Concept of Law*. Oxford University press. 3rd ed., 2012, s. 380.

³ TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, J., 2019, op. cit., s. 396.

Srov. NOVOTNÝ, O., op. cit., s. 294–304.

Srov. KUČHTA, J., VÁLKOVÁ H., *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 185–187.

Srov. PAKES, F., *Comparative Criminal Justice*. 3rd ed. New York: Willan Publishing, 2010, s. 124.

hranice trestní sazby naopak dává prostor pro uplatnění prvků teorie relativní, neboť jen přiměřeně dlouhý trest může splnit svůj účel. Při uplatnění smíšené teorie může soud dokonce upustit od potrestání. Upuštění od potrestání by podle absolutní teorie bylo nepřijatelné, jelikož podle absolutní teorie má za trestný čin vždy přijít odplata v podobě trestu.⁴ Z rozhodovací praxe trestního úseku odvolacího soudu jsem vyzorovala, že soudci v odůvodnění uloženého trestu argumentují prvky teorie smíšené, jelikož ve svých rozhodnutích kladou důraz na zhodnocení individuálních poměrů pachatele a převýchovu pachatele. Na druhou stranu se lze setkat i s odůvodněním, že u konkrétního pachatele (zejména recidivujícího) je nezbytné zdůrazňovat represivní složku trestu a na odsouzeného působit citelným či nepodmíněným trestem. Na základě výše uvedeného nelze absolutní teorii považovat za překonanou, protože její prvky mají své umístění při úvahách o druhu a výši trestu i dnes.

TLAPÁK Navrátilová trest blíže charakterizuje jako: „*prostředek státního donucení, který stát užívá k ochraně zájmů chráněných trestním zákonem, ochraně společnosti před trestnými činy a jejich pachateli.*“ Za podstatné znaky trestu autorka označuje újmu, zasahující do sféry práv pachatele, kterou může uložit pouze soud na základě zákona.⁵

Na základě uvedené definice proto není možné za trest v trestněprávním pojetí považovat jiné sankce ukládané v rámci přestupkového, disciplinárního, či správního řízení. Dle zákonného vymezení lze rozlišovat dva druhy trestních sankcí, a to **tresty** a **ochranná opatření**.⁶ Na základě vymezené se v práci věnuji výhradně problematice trestů. Konkrétně se zaměřuji na analýzu trestů alternativních, jejich východiska a aplikační problémy. Blíže se věnuji problematice trestu domácího vězení. Pro úplnost teoretického vymezení trestních sankcí uvádím, že u mladistvých pachatelů⁷ jsou trestní sankce označovány jako opatření. Opatření jsou dle zákona členěna na výchovná, ochranná a trestní.⁸ V práci si nekladu za cíl blíže analyzovat alternativní trestání

⁴ HONDERICH, T. *Punishment: The Supposed Justifications Revisited*. London: Pluto Press, 2006. 264 s. [online] [cit. 26. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.scribd.com/document/312088666/Punishment-The-supposed-justifications-pdf>.

Srov. KOPŘIVOVÁ, M., *Soudce v říší účelu trestu*. Trestněprávní revue 3/2020, s. 129. [online] [cit. 26. 4. 2021]. Dostupné z: Beck-online.cz.

Srov. TONRY, H. M. *Why Punish? How Much?: A Reader on Punishment*. Oxford University Press, 2011, s. 109–111.

⁵ TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, J., 2019 op. cit., s. 397.

⁶ § 36 TrZ.

⁷ Mladistvým se rozumí osoba, která v době spáchání provinění dovršila patnáctý rok věku a nepřekročila osmnáctý rok věku. [§ 2 odst. 1 písm. c) ZSVM].

⁸ § 10 odst. 1 ZSVM.

mladistvých pachatelů, neboť z důvodu rozsahu a obsáhlosti předkládané tematiky se věnují alternativnímu trestání pouze u dospělých pachatelů.

1.2 Účel trestu

V obecné rovině lze uvést, že smyslem a účelem trestu je ochrana společnosti před kriminalitou, a to i přesto, že účel trestu není v současné právní úpravě výslovně upraven. Je možné ale poukázat na ustanovení o účelu trestu, které obsahoval trestní zákon z roku 1961, který je již zrušený. Dle trestního zákona bylo účelem trestu: „*chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti a vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život, a tím působit výchovně i na ostatní členy společnosti.*“⁹ Na základě daného ustanovení trestního zákona Ústavní soud stanovil, že účel trestu vymezený trestním zákonem je koncipován jako struktura dílčího a konečného cíle, který spolu vytvářejí jeden celek. Trest v sobě spojuje jednak trestní represi a prevenci ve vztahu ke konkrétnímu pachateli,¹⁰ jednak i výchovné působení na ostatní členy společnosti.¹¹ Ústavní soud uvedl, že prevenci i represi je nutné vnímat vyváženě, a proto ji označil jako nástroj prevence generální. Na základě toho je generální prevence na individuální závislá a bez ní nelze jí efektivně dosáhnout. Soud zároveň uvádí, že poměr jejich závislosti nelze zaměňovat a zneužívat trest jako prevenci generální (např. v podobě vysokých exemplárních trestů).¹² I když judikát vychází z již neúčinné právní úpravy, jeho závěry jsou aplikovatelné i dnes.

Z důvodové zprávy k současně platnému trestnímu zákoníku z roku 2009 vyplývá účel trestu z obecných zásad trestního zákoníku, jeho celkové koncepce a dílčích ustanovení upravujících určitou trestní sankci. V důvodové zprávě je explicitně vyjádřen koncepční účel celého kodexu trestního práva hmotného, kterým je ochrana práv a oprávněných zájmů osob, společnosti a ústavního zřízení České republiky.¹³ I když v současném trestním zákoníku nenalzáme výslovné vyjádření účelu trestu, z dřívější právní úpravy, důvodové zprávy a právní nauky lze účel dostatečně přesvědčivě formulovat.

⁹ § 23 odst. 1 zák. č. 140/1961 Sb., trestní zákon.

¹⁰ To lze označit jako individuální represi a individuální prevenci.

¹¹ To lze označit jako generální prevenci.

¹² Nález Ústavního soudu ze dne 23. 4. 1998, sp. zn. IV. ÚS 463/97.

¹³ Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, I. Obecná část; II. Zvláštní část, důvodová zpráva k § 37. [online] [cit. 13. 12. 2019]. Dostupné z: Beck-online.cz.

V současné právní úpravě lze na základě výše uvedeného definovat čtyři **účely trestu**:

1. **Zabránění odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti**, a to buď faktickým znemožněním (zejména uložením nepodmíněného trestu odnětí svobody), nebo způsobením zábran (např. uložením trestu zákazu konkrétní činnosti). Existuje i nepřímé zabránění, spočívající v pouhé existenci možného trestního postihu v budoucnu, který část pachatelů od páchání trestné činnosti odradí již v počátku.
2. **Působení na odsouzeného, za účelem vedení řádného života**. Toho lze docílit např. výchovným působením podmíněného trestu, plněním probačního plánu dohledu, nebo plněním výchovného programu v rámci výkonu trestu odnětí svobody.
3. **Generální prevence ostatních členů společnosti a jejich odstrašení od páchání trestné činnosti**. Potenciální pachatel si na základě zveřejňovaných informací o trestné činnosti a jejím spravedlivém odsouzení a potrestání má uvědomit, že jako reakci na trestnou činnost přijde nevyhnutelně trest. Po zvážení uvedeného se potenciální pachatel může trestné činnosti zcela vyvarovat.
4. **Generální ochrana celé společnosti před pachateli trestné činnosti**. Ke generální ochraně celé společnosti může dojít až poté, co budou naplněny všechny cíle (viz body 1.–3.).¹⁴

Přikláním se k názoru Tlapák Navrátilové, že s naplněním kýženého účelu trestu blízce souvisí i jeho spravedlnost. Jako spravedlivý je obecně chápán trest, který odpovídá všem okolnostem spáchané trestné činnosti, společenské škodlivosti, osobě pachatele a zároveň není nepřiměřeně přísný, nebo naopak nepřiměřeně mírný.¹⁵ Nepřiměřenost trestu může být jedním z důvodů zrušení napadeného rozsudku odvolacím soudem podle § 258 odst. 1 písm. e) TrŘ. Odvolací soud není oprávněn korigovat jakkoli mírný, či jakkoli přísný trest, ale korigovat může pouze trest, který je mírný či přísný nepřiměřeně. Těmto úvahám se podrobně odvolací soud věnuje v rámci přezkumu rozhodnutí při podaném odvolání do výroku o trestu, či do výroku o vině, když v rámci podaného odvolání do výroku o vině přezkoumává odvolací soud vždy i výrok o trestu.¹⁶

¹⁴ TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, J., Pojem a účel trestu, systém trestů. In: JELÍNEK, J., a kol., *Trestní právo hmotné. Obecná a zvláštní část*. 7. aktual. a dopl. vydání. Praha: Leges, 2019, s. 401–402.

Srov. VÁLKOVÁ, H., KUČHTA J., HULMÁKOVÁ J., *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vyd., Praha: C. H. Beck, 2019, s. 218–220.

Srov. ASHWORTH, A., von HIRSCH, A., ROBERTS, J., (eds.) *Principled Sentencing: Readings on Theory and Policy*. Oxford: Hart Publishing, 2009, s. 404.

Srov. KOPŘIVOVÁ, M., *Soudce v říší účelu trestu*. Trestněprávní revue 3/2020, s. 129. [online] [cit. 26. 4. 2021]. Dostupné z: Beck-online.cz.

¹⁵ TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, J., 2019, op. cit., s. 403.

¹⁶ § 254 odst. 3 TrŘ.

1.3 Zásady ukládání trestů

Ukládání trestů je provázeno řadou zásad, na které musí soudce při své rozhodovací činnosti dbát. Považuji za vhodné uvést jednotlivé zásady dle jejich pořadí uvedeného v trestním zákoníku. Domnívám se, že jejich pořadí v trestním zákoníku kopíruje i jejich faktickou váhu v systematicce ukládání trestů.

a) Zásada zákonnosti

Dle zásady zákonnosti lze trestní sankce ukládat toliko jen na základě trestního zákona.¹⁷ Ustanovení, kterým je upravena zásada zákonnosti formulovaná v trestním zákoníku, vychází přímo z Listiny základních práv a svobod, jejíž ustanovení přímo dopadají i na odvětví trestního práva. Podle čl. 39 LZPS jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož také jiné újmy na právech nebo majetku lze za jeho spáchání uložit. Trest není možné uložit např. na základě podzákoného právního předpisu, či zcela bez opory v zákoně.¹⁸

b) Zásada humanity (humanismu trestních sankcí)

Zásada humanity představuje požadavek na to, aby pachatelům trestné činnosti nebyly ukládány kruté a nepřiměřené trestní sankce a jejich výkonem nebyla ponížena lidská důstojnost.¹⁹ Zásada humanity je stejně jako zásada zákonnosti formulována v Listině základních práv a svobod. Podle čl. 7 odst. 2 LZPS nikdo nesmí být mučen ani podroben krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestu.

c) Zásada proporcionality

Zásada proporcionality klade důraz na přiměřenost mezi zájmem na ochranu společnosti a zásahem do práv a svobod pachatele. Trestní sankce je nutno ukládat s přihlédnutím k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a poměrům pachatele.²⁰ Trestní sankce je třeba ukládat s přihlédnutím k právem chráněným zájmům osob trestným činem poškozených.²¹ K požadavku proporcionality se vyjadřoval i Ústavní soud, který princip označil jako pojistku před svévolí soudců a zneužitím prostředků trestní represe. Dle judikatury Ústavního soudu je

¹⁷ Trestním zákonem se rozumí zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník a podle povahy věci i zák. č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže a zák. č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (viz § 110 TrZ).

¹⁸ § 37 odst. 1 TrZ.

¹⁹ § 37 odst. 2 TrZ.

²⁰ § 38 odst. 1 TrZ.

²¹ § 38 odst. 3 TrZ.

přiměřené trestání takové, které je rozsudkem dostatečně odůvodněno a ospravedlněno.²² Ústavní soud princip proporcionality neomezuje pouze na uložení trestu v zákonné trestní sazbě, ale zavazuje soudy, aby i uvnitř sazby zachovávaly pravidlo trestat „podobné případy podobně a rozdílné rozdílně“.²³

d) Zásada subsidiarity trestní represe

Zásada subsidiarity trestní represe vyjadřuje myšlenku, že pokud postačí uložení trestní sankce méně postihující, nelze pachateli uložit trestní sankci citelnější.²⁴ Uvedené lze uvést na příkladu: pokud bude dosaženo nápravy uložení podmíněného trestu, nesmí mu být uložen trest nepodmíněný. K principu subsidiarity se vyjadřoval i Ústavní soud, dle kterého má-li být rozhodnuto o nařízení výkonu trestu odnětí svobody, tedy o nařízení citelnějšího trestu, tak je nezbytné odůvodnit, proč nestačí uložení trestu méně postihujícího.²⁵ Zásada subsidiarity trestní represe je mj. nazývána jako zásada subsidiarity přísnější trestní sankce.²⁶

e) Zásada individualizace trestních sankcí

Zásada individualizace blíže specifikuje zásadu proporcionality. Podle zásady individualizace má být trest ukládán:

- a. s přihlédnutím k okolnostem a závažnosti trestného činu,
- b. přitěžujícím i polehčujícím okolnostem,
- c. k poměrům pachatele.²⁷

Se zásadou individualizace se lze setkat zejména při ukládání peněžitého trestu a trestu domácího vězení. Při ukládání peněžitého trestu musí soud přihlídnout k osobním a majetkovým poměrům pachatele, stejně tak i u domácího vězení. Soud musí přihlídnout ke skutečnosti, zda má pachatel stále zázemí a zaměstnání.²⁸ Princip individualizace trestních sankcí interpretuje i Drápal, přičemž vychází z poznatků autorů *Gelsthorpeho a Padfielda*.²⁹

²² Nález Ústavní soudu ze dne 7. 8. 2017, sp. zn. II. ÚS 2027/17.

²³ Nález Ústavní soudu ze dne 11. 6. 2014, sp. zn. I. ÚS 4503/12.

²⁴ § 38 odst. 2 TrZ, § 55 odst. 2 TrZ.

²⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 15. 8. 2017, sp. zn. I. ÚS 1202/17.

²⁶ JELÍNEK, J., *Trestní právo hmotné. Obecná a zvláštní část*. 6. aktual. a dopl. vydání. Praha: Leges, 2017, s. 33. Srov. NOVOTNÝ, O., Trestně právní sankce. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 304.

²⁷ § 39 TrZ.

²⁸ § 68, § 60 odst. 1 TrZ.

²⁹ GELSTHORPE, L., PADFIELD, N. *Exercising Discretion: Decision-Making in the Criminal Justice System and Beyond*, 2003.

K uplatnění principu individualizace zákonodárce stanoví pravidla, kterými jsou mantinely v podobě rozpětí trestní sazby. Je důležité, že se nejedná o přesná pravidla, ale spíše o principy a doporučení. Pokud by se jednalo o striktní pravidla, hrozilo by, že trest nebude možné řádně individualizovat. Je zapotřebí hledat vyváženost právní úpravy mezi flexibilitou a určitostí. Dle Drápala zásada individualizace umožňuje soudci při rozhodování posuzovat obdobné věci obdobně a naopak odlišné věci odlišně, a to na základě daných mantinelů. Za cíl individualizace lze označit nalezení rovnováhy mezi určitostí a flexibilitou, jelikož individualizace se projeví při volné úvaze soudce o druhu trestní sankce a její výši.³⁰

f) Zásada neslučitelnosti určitých druhů sankcí u téhož pachatele

Není možné současně uložit trest domácího vězení vedle trestu odnětí svobody a trestu obecně prospěšných prací, poněvadž podle uvedené zásady nelze některé druhy trestů uložit jednomu pachateli současně. Uvedené je logické, jelikož pokud odsouzený vykonává trest domácího vězení, není (již z povahy věci) ve výkonu trestu ve věznici, případně nemůže vykonávat trest obecně prospěšných prací. Trest obecně prospěšných prací nelze uložit vedle trestu odnětí svobody. Soud nemůže uložit peněžitý trest vedle trestu propadnutí majetku a trest zákazu pobytu vedle trestu vyhoštění.³¹

g) Zásada personality trestní sankce

Zásada personality není v trestním zákoníku výslovně upravena. Zásadu lze vyložit tak, že trest by měl postihnout výlučně pachatele, ale nikoli osoby na pachateli závislé (potomci, manžel/manželka, druh/družka aj.). Je možné vést diskuzi o tom, jaký dopad má např. uložení nepodmíněného trestu na rodinu odsouzeného. Lze si představit, že při uložení nepodmíněného trestu přijde rodina odsouzeného (a nezletilí potomci) o živitele a jeho příjem. Na druhou stranu lze připustit, že odsouzený může vykonávat pracovní činnost ve výkonu trestu, byť je evidentní, že ve výkonu trestu nebude dosahovat takových výdělků jako před jeho uvězněním.³² Jako další příklad lze uvést to, že zájmy jiných osob mohou být dotčeny při ukládání trestu propadnutí nemovité věci (rodinného domu), kterou pachatel užíval k pěstování

³⁰ DRÁPAL, J., *Individualizace trestů v České republice: Jak určujeme tresty a co o tom víme?* Státní zastupitelství 1/2018. [online] [cit. 15. 9. 2021]. Dostupné z: noveaspi.cz.

³¹ § 53 odst. 1 TrZ.

³² Procentuální zaměstnanost odsouzených ve výkonu trestu tvořila v roce 2020 necelých 54 %. (Vězeňská služba ČR. Generální ředitelství. Vývoj zaměstnanosti vězňů. [online] [cit. 29. 9. 2021]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/aktualni-pocty-zamestnanych-veznu>). Zaměstnaní vězni pobírají mzdu ve výši 50–120 % minimální mzdy podle zařazení do kategorie (viz § 3 odst. 1 nařízení vlády č. 361/2017 Sb., o výši a podmínkách odměňování odsouzených zařazených do práce ve výkonu trestu odnětí svobody).

marihuany. Dům společně s pachatelem užívala k bydlení i jeho rodina s potomky. Dle Ústavního soudu je nutné se při ukládání trestu zabývat i zájmem pachatele na ochraně soukromého a rodinného života a brát v potaz právo na bydlení u dalších osob. Soud musí řádně odůvodnit, proč má v konkrétním případě převážit veřejný zájem na uložení trestu propadnutí nemovitosti nad pachatelovým zájmem na ochraně soukromého života.³³

1.4 Systematika členění trestů

Systematika trestů je možný definovat jako uspořádání jednotlivých druhů trestů podle jejich závažnosti, postihovaných zájmů a vzájemných vztahů mezi nimi.³⁴ V souladu se zásadou zákonnosti, dle níž lze tresty ukládat toliko pouze na základě zákona (latinsky *nulla poena sine lege*), podává trestní zákoník taxativní výčet trestních sankcí. **Trestní zákoník rozlišuje trest:**

- a) odnětí svobody,
- b) domácí vězení,
- c) obecně prospěšné práce,
- d) propadnutí majetku,
- e) peněžitý trest,
- f) propadnutí věci,
- g) zákaz činnosti,
- h) zákaz držení a chovu zvířat,³⁵
- i) zákaz pobytu,
- j) zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,
- k) ztrátu čestných titulů a vyznamenání,
- l) ztrátu vojenské hodnosti,
- m) vyhoštění.³⁶

Ust. § 54 odst. 1 TrZ stanoví podmínky pro uložení **výjimečného trestu**. Výjimečný trest lze označit jako modifikaci trestu odnětí svobody, uvedeného v ust. § 52 odst. a) TrZ (ve výčtu výše

³³ Nález Ústavního soudu ze dne 10. 12. 2019, sp. zn. II. ÚS 1624/19.
Srov. Nález Ústavního soudu ze dne 21. 4. 1999, sp. zn. II. ÚS 178/98.

³⁴ TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, J., Druhy trestů. In: JELÍNEK, J., a kol., *Trestní právo hmotné, Obecná a zvláštní část*. 6. aktual. a dopl. vydání. Praha: Leges, 2017, s. 391.
Srov. NOVOTNÝ, O., Trestně právní sankce. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 303.

³⁵ Jedná se o relativně nový druh trestní sankce, který byl do českého právního řádu přijat novelou č. 114/2020 Sb. s účinností od 1. 6. 2020. Trest může být uložen pachateli, který se dopustil trestného činu v souvislosti s držením, chovem nebo péčí o zvíře (viz § 74a odst. 1 TrZ).

³⁶ § 52 TrZ.

rovněž pod písmenem a). Novotný dává výjimečný trest do opozice proti ostatním tzv. pravidelným trestu a výjimečný trest charakterizuje jako zvláštní typ trestu odnětí svobody. Tlapák Navrátilová na výjimečný trest naopak nahlíží pouze jako na obměnu trestu odnětí svobody.³⁷

Tlapák Navrátilová³⁸ považuje za samostatný druh trestu i **podmíněné odsouzení**. K tomuto členění se přikláním, neboť dle mého názoru lépe odpovídá systematizaci trestů a jejich výčtu obsaženém v trestním zákoníku. I když trest podmíněného odsouzení není výslovně uveden ve výčtu trestů v ust. § 52 odst. 1 TrZ, tak je podmíněnému odsouzení věnována samostatná pozornost v oddíle 6 v ust. § 81 a násl. TrZ. V souladu s ust. § 52 odst. 2 TrZ se trestem odnětí svobody rozumí jednak nepodmíněný trest odnětí svobody, jednak podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody, jednak podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem.

Tresty lze třídit na základě níže uvedených kritérií (viz kap. [1.4.1](#) až [1.4.5](#)).

1.4.1 Podle zájmů, které postihují

a) svobodu odsouzeného;

- a. odnětí svobody (včetně podmíněně odloženého),
- b. domácí vězení,
- c. obecně prospěšné práce,
- d. zákaz pobytu,
- e. zákaz činnosti,
- f. zákaz držení a chovu zvířat,
- g. zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,
- h. vyhoštění,

b) majetek odsouzeného;

- a. peněžitý trest,
- b. propadnutí věci,
- c. propadnutí majetku,

c) ctnost;

- a. ztráta čestných titulů a vyznamenání,

³⁷ NOVOTNÝ, O., op. cit. s. 303.

srov. TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, J., Druhy trestů. In: JELÍNEK, J., a kol., *Trestní právo hmotné. Obecná a zvláštní část. 7. aktual. a dopl. vydání.* Praha: Leges, 2019 s. 404.

³⁸ TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, J., 2019, op. cit., s. 404, 416.

b. ztráta vojenské hodnosti.³⁹

1.4.2 Podle toho, zda lze trest uložit samostatně

Tresty, které nelze uložit samostatně, tedy jinak označované jako tresty **vedlejší**, je nutno ukládat pouze společně s jiným druhem trestu. Do uvedené skupiny patří tresty, které jsou v předchozím třídění nazvány jako tresty postihující odsouzeného na cti, tedy trest ztráty čestných titulů a vyznamenání a trest ztráty vojenské hodnosti. *A contrario* lze říci, že všechny ostatní tresty jsou tresty **samostatnými**, a lze je bez omezení uložit samostatně, nebo vedle jiného trestu.⁴⁰ Samozřejmě je nutné respektovat pravidla pro kumulativní ukládání trestů (viz kap. 1.3.) Trest domácího vězení, obecně prospěšných prací, peněžitý trest, zákaz držení a chovu zvířat, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, vyhoštění, zákaz pobytu lze uložit samostatně, a to i v případě, že to trestní zákon u konkrétního trestného činu výslovně nestanoví.⁴¹

1.4.3 Podle určitosti trestní sankce

Podle určitosti lze rozlišovat dvě skupiny trestů: absolutně určité a relativně určité. Tlapák Navrátilová klasifikuje **absolutně určité** druhy trestů, jako ty, které přesně stanoví druh a výměru. Absolutně určitým trestem je:

- a) trest ztráty čestných titulů a vyznamenání,
- b) trest ztráty vojenské hodnosti,
- c) trest odnětí svobody na doživotí.⁴²

Na druhou stranu u trestů **relativně určitých** je stanovena nejnižší, nebo nejvyšší výměra trestu, nebo jejich rozmezí, v rámci kterého je dán prostor pro úvahu soudu.⁴³ Např. rozmezí trestní sazby můžeme nalézt v ust. § 173 odst. 1 TrZ, dle kterého lze pachateli loupeže uložit trest odnětí svobody na 2–10 let. Pouze horní výměra trestu je stanovena např. u trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky, pachatel trestného činu bude podle § 274 odst. 1 TrZ potrestán odnětím svobody až na jeden rok, případně peněžitým trestem nebo zákazem činnosti. Maximální hranice trestu odnětí svobody je u uvedeného trestného činu stanovena na jeden rok. Minimální hranici odnětí svobody zákoník u žádného trestu neupravuje, pachateli lze proto uložit i krátkodobý trest odnětí svobody např. v rádech dnů, neboť trestní zákoník žádné obecné

³⁹ Ibid, s. 406.

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ § 53 odst. 2 TrZ.

⁴² TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, J., 2019, op. cit., s. 407.

⁴³ Ibid.

ustanovení o minimální výši trestu odnětí svobody neobsahuje. K ukládání krátkodobých trestů odnětí svobody bych se s ohledem na jejich (ne)účelnost nepřikláněla (podrobněji o problematice krátkodobých trestů v kap. 2.3.)

Tresty absolutně určité i tresty relativně určité odpovídají zásadě zákonnosti trestních sankcí, dle které platí, že není trestu bez zákona. Uvedené zásadě by odporovalo ukládání trestů **absolutně neurčitých**, neboť tím by byla soudci ponechána zcela volná diskrece bez zákonných mantinelů. V demokratickém právním státě je absolutně neurčitá právní úprava nežádoucí, proto se ani v české právní úpravě absolutně neurčité tresty nevyskytují.

1.4.4 Podle věku pachatele

Členění cílí zejména na pachatele mladistvé, kterým není možné uložit určité druhy trestů (jedná se např. o trest zákazu činnosti, nebo zákaz držení a chovu zvířat, který nelze uložit mladistvému pachateli, pokud by to bylo překážkou v přípravě na jeho budoucí povolání).⁴⁴

1.4.5 Podle typu pachatele

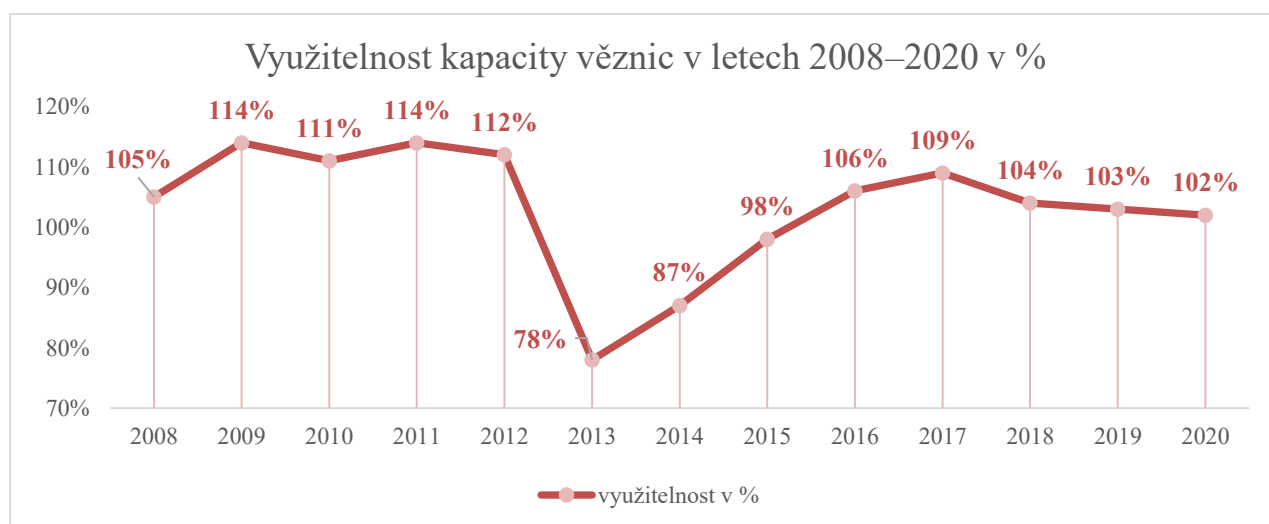
Určité tresty může soud uložit jen zúženému okruhu pachatelů. Trest obecně prospěšných prací nelze uložit pachateli, který je zdravotně nezpůsobilý k soustavnému výkonu práce. Z podstaty věci není možné uložit trest ztráty čestných titulů nebo hodnosti pachateli, který není jejich nositelem.⁴⁵ V souladu s čl. 14 LZPS o svobodě pohybu a pobytu není možné vyhostit občana České republiky, stejně tak i občana Evropské unie, který v posledních deseti letech nepřetržitě pobýval na území České republiky. *A contrario* plyne, že zbylé druhy trestů je možné uložit každému pachateli trestné činnosti a soud není v tomto směru v úvaze o volbě trestu omezen.

⁴⁴ § 26 odst. 3 ZSVM.

⁴⁵ TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, J., Druhy trestů. In: JELÍNEK, J., a kol., *Trestní právo hmotné. Obecná a zvláštní část*. 7. aktual. a dopl. vydání. Praha: Leges, 2019, s. 407.

2. Východiska alternativního řešení trestních věcí

Současný český vězeňský systém se potýká s přeplněností věznic, což je zároveň jeden z důvodů, proč je vyvíjen na justici tlak, aby více inklinovala k ukládání alternativní trestní sankce. Přeplněnost věznic a nadužívání nepodmíněného trestu odnětí svobody lze označit za „križi trestu odnětí svobody“, či dokonce „križi vězeňství“.⁴⁶ K dubnu 2020 byla vytiženost českých věznic 105 % celkové kapacity (viz týdenní statistika vězeňské služby).⁴⁷ V závislosti na vývoji výzkumu byl údaj na základě hlášení generálního ředitelství vězeňské služby aktualizován. Z aktualizace k září 2021 vyplynulo, že vytiženost ubytovací kapacity věznic činila 94 % (z toho 99 % u mužů a 92 % u žen).⁴⁸ Lze uvést, že hodnoty v dubnu 2020 byly téměř shodné jako ty za období posledních třech let. Odchylku uvedených let tvořil pouze 1 procentní bod (rok 2018 činil 104 %, rok 2019 činil 103 % a rok 2020 činil 102 %). Při pohledu na údaj ze září 2021 je citelný pokles oproti předchozím letům.

Graf Využitelnost kapacity věznic v letech 2008–2020 v %.⁴⁹

⁴⁶ KARABEC, Z., *Koncept restorativní justice*. In: Restorativní justice. Sborník příspěvků a dokumentů. Praha: IKSP, 2003, s. 5.

Srov. ŠČERBA, F., *Využití alternativních opatření v praxi*, Trestněprávní revue 6/2013, s. 138. [online] [cit. 16. 9. 2021]. Dostupné z: Beck-online.cz.

⁴⁷ Týdenní statistické hlášení, Generální ředitelství vězeňské služby ČR, Stav ubytovacích kapacit ve vazebních věznicích a věznicích Vězeňské služby České republiky ke dni 8. 4. 2020. [online] [cit. 10. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2020/04/TSH-8.-4.-2020.pdf>.

⁴⁸ Týdenní statistické hlášení, Generální ředitelství vězeňské služby ČR, Stav ubytovacích kapacit ve vazebních věznicích a věznicích Vězeňské služby České republiky ke dni 1. 9. 2021. [online] [cit. 16. 9. 2021]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/tsh/67tsh-1-9-2021.pdf>.

⁴⁹ Vězeňská služba České republiky. Statistické ročenky Vězeňské služby za roky 2008 až 2020. [online] [cit. 26. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/informacni-servis/statistiky/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby/>.

Na výše uvedeném grafu lze demonstrovat, že naplněnost věznic se s rekonstrukcí trestního zákoníku v roce 2009 nijak výrazně nesnížila. Propad v roce 2013, který je z uvedeného grafu patrný, je důsledkem prezidentské amnestie z 1. ledna téhož roku, kdy brány věznic opustilo 6 471 vězňů.⁵⁰ Od roku 2013 lze pozorovat opětovnou stoupající tendenci naplněnosti věznic, neboť hodnoty se plíživě blíží počtům vězněných osob před vyhlášením prezidentské amnestie.

Preplněnost věznic není jediným problémem. Dalším faktorem jsou i vysoké náklady, které jsou s výkonem trestu odnětí svobody spojeny. V roce 2018 činil výdaj za celou vězeňskou službu na jednoho vězně 1 348 Kč na jeden den.⁵¹ V roce 2020 tento průměrný výdaj stoupl na 1 741 Kč. Výdaje zahrnují výdaje na platy, pojistné, ostatní věcné výdaje FKSP, kapitálové výdaje a sociální dávky.⁵² Pokud tedy výdaj na jednoho odsouzeného činil v roce 2020 celkově 1 741 Kč, výdaje na všechny odsouzené v roce 2020 činily 33 576 926 Kč.

Česká republika se v rámci Evropy řadí mezi země s vysokým indexem vězněných osob.⁵³ Podle dostupné statistiky Institutu pro výzkum trestné činnosti a soudní politiky (*Institute for Crime & Justice Policy Research, část Právnické fakulty v Birkbecku, University of London*) z roku 2018 vyplývá, že Česká republika byla v žebříčku indexu vězněných osob v přepočtu na sto tisíc obyvatel na čtvrtém místě. Před Českou republikou se umístilo jen Bělorusko, Litva a Moldávie. Jak vyplývá z níže uvedeného grafu, index České republiky činil 205 vězněných osob na 100 000 obyvatel (údaj k září 2018).

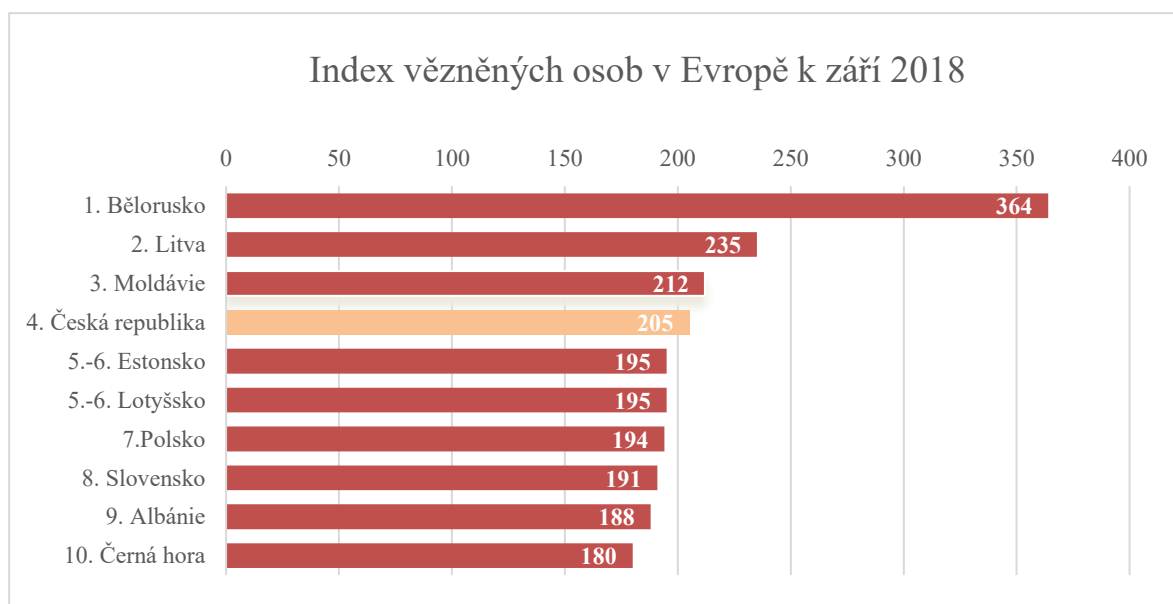
Pozn. statistika a graf aktualizovány k 16. 9. 2021, s doplněním dat za roky 2019 a 2020. Zdroj: Vězeňská služba České republiky. Statistické ročenky Vězeňské služby za roky 2019 a 2020. [online] [cit. 16. 9. 2021]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>.

⁵⁰ Statistická ročenka vězeňské služby ČR za rok 2013, Amnestie 2013, s. 141. [online] [cit. 21. 4. 2020]. Dostupné z: https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/06/Rocenka_2013.pdf. Srov. Amnestie prezidenta republiky ze dne 1. 1. 2013 vyhlášená pod č. 1/2013 Sb.

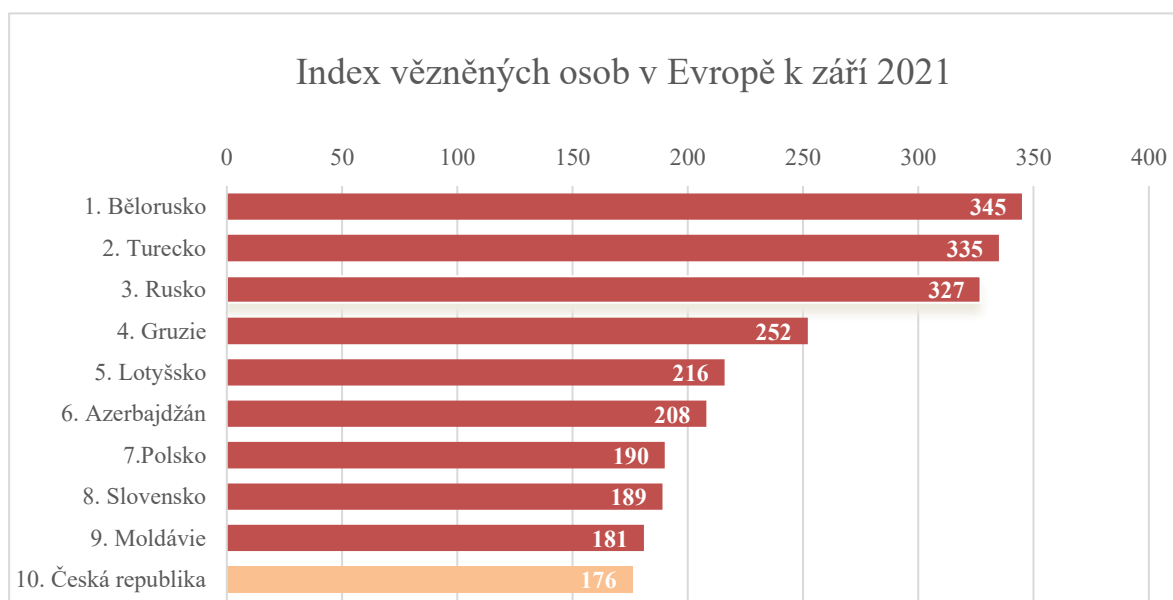
⁵¹ Statistická ročenka vězeňské služby ČR za rok 2018, Čerpání věcných výdajů podle podseskupení v letech 2014 až 2018 - skutečnost, s. 48. [online] [cit. 21. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2019/05/Statistick%C3%A1-ro%C4%8Denka-2018.pdf>.

⁵² Statistická ročenka vězeňské služby ČR za rok 2020, Čerpání věcných výdajů podle podseskupení v letech 2016 až 2020, s. 54. [online] [cit. 16. 9. 2021]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizaeni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2020.pdf>.

⁵³ ŠČERBA, F., *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vyd. Praha: Leges, 2014, s. 15.
Srov. VANDUCHOVÁ, M., *K možností snížení vězeňské populace*, In: Na křižovatkách práva. Pocta Janu Musilovi k 70. narozeninám, 1. vyd., Praha: C. H. Beck, 2011, s. 297.
Srov. BOLEDOVIČOVÁ, L., *Elektronický monitoring jako prostředek ke snížení počtu vězeňské populace*. In: Kotásek, J. a kol. Dny práva 2012 - Days of Law. 2012, Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 1345–1359.
Srov. Council of Europe. Europe's imprisonment rate continues to fall: Council of Europe's annual penal statistics. [online] [cit. 14. 10. 2021]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/portal/-/europe-s-imprisonment-rate-continues-to-fall-council-of-europe-s-annual-penal-statistics>.

Graf 1 Index vězněných osob v Evropě k září 2018.⁵⁴

Graf 2 Index vězněných osob v Evropě k září 2021.⁵⁵

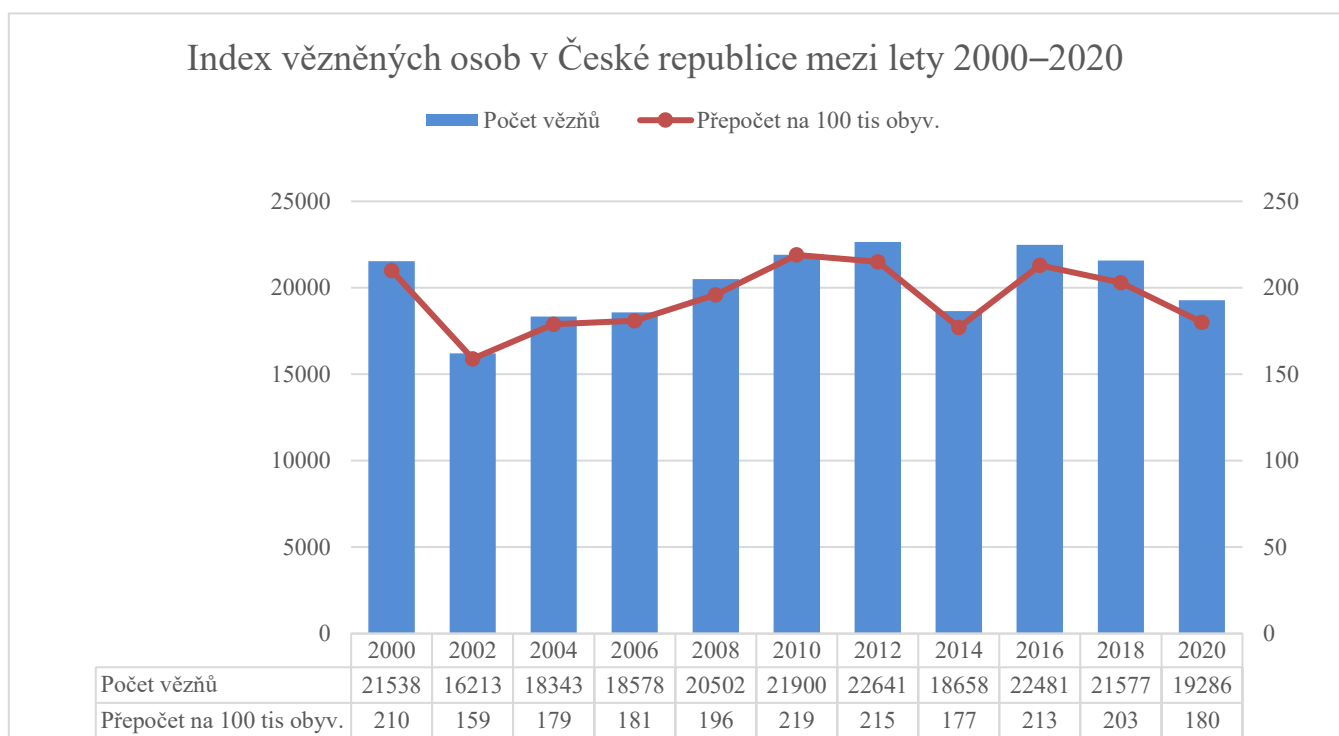
Při pohledu na druhý graf indexu vězněných osob v Evropě je zřejmé, že aktuální index vězněných osob je 176 osob na 100 000 obyvatel (údaj k červnu 2021). Česká republika se v rámci Evropy posunula ze 4. místa na 10. místo, což lze označit za posun „správným směrem“, jelikož

⁵⁴ Institute for Crime & Justice Policy Research, World Prison Population List (twelfth edition), Table 4, Europe. [online] [cit. 10. 4. 2020]. Dostupné z: https://www.prisonstudies.org/sites/default/files/resources/downloads/wppl_12.pdf

⁵⁵ World prison brief. Highest to lowest - prison population rate. [online] [cit. 18. 9. 2021]. Dostupné z: https://www.prisonstudies.org/highest-to-lowest/prison_population_rate?field_region_taxonomy_tid=14.

je žádoucí v daném žebříčku klesat, nikoli stoupat. Na základě komparace obou grafů se situace s počtem osob ve výkonu trestu zlepšuje.

Uvedené platí i za posledních dvacet let (viz níže [Graf 3](#)). Největší pokles z roku 2014 je zapříčiněn zmiňovanou prezidentskou amnestií. Při hodnocení kriminality za rok 2020 si klademe otázku, do jaké míry mohla čísla ovlivnit i pandemie COVID-19, jelikož je nepochybné, že kriminalita v době pandemie značně poklesla (zdroje viz dále). Pokles kriminality dokládá i nápad trestné činnosti u soudů, stejně i u Krajského soudu v Praze. Nařízené restriktce (omezení pohybu osob, omezení doby užívání alkoholických nápojů, zákaz shromažďování osob, absence zahraničního turismu aj.) jasně vedly k tomu, že trestné činnosti za uvedené období bylo páčáno méně. Ostatně pokles trestné činnosti v souvislosti s pandemií potvrzuje v i prezident soudcovské unie.⁵⁶

Graf 3 Index vězňených osob v České republice mezi lety 2000–2020.⁵⁷

⁵⁶ Srov. Česky rozhlas Radiožurnál. Elektronické náramky nosí míň vězňů, než se čekalo. Projekt od počátku provázejí problémy, vysvětluje soudce. [online] [cit. 28. 9. 2021]. Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/elektronicke-naramky-nosi-min-veznu-nez-se-cekalo-projekt-od-pocatku-provazeji-8581336>.

⁵⁷ World Prison Brief. Czech republic. World Prison Brief Data. [online] [cit. 10. 8. 2021]. Dostupné z: <https://www.prisonstudies.org/country/czech-republic>.

2.1 Negativa spojená s nepodmíněným trestem odnětí svobody

Ztotožňuji se s názorem, že nepodmíněný trest odnětí svobody lze bezpochyby označit za nepřísnejší druh trestu, a to jak v právní teorii, tak i v soudní praxi.⁵⁸ U nepodmíněného trestu je možné pozorovat nejsilněji prolínání dvou rovin, a to citelné újmy pro pachatele spolu s nejúčinnější formou ochrany společnosti, kterou je izolace pachatele.⁵⁹ Kromě citelné újmy pro pachatele bývá trest odnětí svobody bohužel často spojován i s nedostatečným výchovným působením.⁶⁰ Krize vězenvství mimo problematiky spojené s přeplněností věznic souvisí s nízkou mírou preventivních a resocializačních účinků nepodmíněného trestu. Uložením nepodmíněného trestu bude pachateli zamezeno po určitou dobu páchat trestnou činnost, což je jeden z kýžených cílů trestní politiky. Na druhou stranu nelze opomíjet skutečnost, že výkon nepodmíněného trestu je spojen se zmíněným nízkým výchovným účinkem a řadou dalších negativních faktorů, mezi které lze řadit:⁶¹

a. Přetržení rodinných, sociálních a pracovních vazeb

S výkonem trestu odnětí svobody je nevyhnutelně spojena i ztráta zaměstnání a následně obtížné začlenění osoby se záznamem v trestním rejstříku zpět do pracovního procesu, což negativně ovlivňuje míru nezaměstnanosti propuštěných odsouzených. S nezaměstnaností souvisí častá problematika předlužení odsouzených. Odsouzení často zatíženi dluhy z minulosti a trestním řízením a výkonem trestu dluhy odsouzených narůstají. S odsouzením a výkonem trestu jsou spojeny náklady jako je náhrada nákladů za výkon trestu odnětí svobody, výkon vazby, trestního řízení, náhrada státu za ustanoveného obhájce odsouzeného/zmocněnce poškozeného, případně povinnost k náhradě újmy způsobené trestným činem poškozeným.⁶² S uvedeným souvisí i problematika pracovní zařazení odsouzených ve věznicích. Jeden den ve výkonu odnětí svobody je pro odsouzeného podstatně „delší“ než jeden den strávený na svobodě a řada odsouzených by uvítala „zkrácení“ uloženého trestu výkonem zaměstnání. Z vlastní zkušenosti asistentky soudce vnímám problematiku nezaměstnanosti odsouzených, spojenou s nedostatkem pracovních míst ve věznicích či absencí vhodného pracovního zařazení pro konkrétního odsouzeného. Sama

⁵⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. října 2006, sp. zn. 7 Tdo 1252/2006.

⁵⁹ KARABEC, Z., R. MACHÁČKOVÁ a S. DIBLÍKOVÁ, *Krátkodobé tresty odnětí svobody: závěrečná studie z výzkumu*. Praha: IKSP, 2000, s. 4.

⁶⁰ ŠČERBA, F., *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*, 2. vyd., Praha: Leges, 2014, s. 15.

⁶¹ Ibid, s. 20.

⁶² ROZUM, J., a kol., *Efektivita trestní politiky z pohledu recidivy*, Praha: IKSP, 2016, s. 22.

proto považují za negativum, že odsouzení nabývají dojmu ztráty času, nejsou ve věznicích dostatečně zaměstnáni a motivováni a jejich pracovní návyky se vytrácejí.

Se ztrátou rodinných vazeb bývá spojena ztráta bydliště, což vede k tomu, že odsouzený se nemá po propuštění z výkonu trestu kam vrátit, natož aby se mohl vrátit do pozitivně podnětného prostředí. Nastalá situace je rizikovým faktorem pro budoucí recidivu propuštěného odsouzeného.⁶³ Zmíněné faktory zároveň negativně ovlivňují následný proces resocializace pachatele zpět do společnosti. Dle mého názoru i vlastní zkušenosti se z uvedených důvodů jeví ukládání velmi krátkých nepodmíněných trestů v řádu jednoho či dvou měsíců jako neúčelné.

b. Pobyt odsouzeného v kriminogenním⁶⁴ prostředí věznice

Dle Ščerby se odsouzený ve věznici dostane do kontaktu s ostatními odsouzenými, kteří mají bohatou trestní zkušenost, a od takových odsouzených nelze očekávat získání jakéhokoli kladného vzorce chování.⁶⁵ V tomto názoru se Ščerbou nesouhlasím, neboť pokud se jedná o osoby již dříve trestané (a těch je konstantě okolo 65 %), tak tito pachatelé z určitého kriminálního prostředí pocházejí. Proto se domnívám, že kriminogenní prostřední věznice nelze označit jako výrazně horší než kriminogenní prostředí, ze kterého pachatelé opakované trestné činnosti pocházejí, byť v prostředí věznice je nepochybně ve výši kumulaci. Autorovi musím oponovat a chtěla bych zmínit, že při zařazování odsouzených do jednotlivých typů věznic a jejich oddílů jsou dodržovány zásady vyplývající ze zákona o výkonu trestu odnětí svobody. Podle uvedených zásad jsou zpravidla recidivisté umísťováni odděleně od odsouzených, kteří jsou ve výkonu trestu poprvé, mladiství vykonávají trest odděleně od dospělých odsouzených apod.⁶⁶ Zvláště je kladen důraz na izolaci velmi nebezpečných odsouzených,⁶⁷ neboť u zmíněné typologie odsouzených lze očekávat negativní vzor chování pro odsouzené s menší kriminální zkušeností.

⁶³ Z výzkumu vyplynulo, že nejčastěji recidivují osoby, jejichž první odsouzení pro trestný čin proběhlo mezi 15. a 18. rokem věku. (ROZUM, J., a kol., *Efektivita trestní politiky z pohledu recidivy*, s. 22).

⁶⁴ Jako kriminogenní faktory jsou označovány rizikové podmínky či příčiny, usnadňující či vyvolávající páchaní trestné činnosti. HOFERKOVÁ, S., *Úvod do Kriminologie*, s. 24. [online] [cit 19. 4. 2020]. Dostupné z: https://www.uhk.cz/file/edee/pedagogicka-fakulta/pdf/pracoviste-fakulty/ustav-socialnich-studii/dokumenty/studijni_opory/socialni_patologie_a_prevence/uvod-do-kriminologie.pdf.

⁶⁵ ŠČERBA, F., *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*, 2. vyd., Praha: Leges, 2014, s. 20.

⁶⁶ § 7 zák. č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody.

⁶⁷ Za velmi nebezpečné odsouzené jsou považováni např. odsouzení k výjimečnému trestu, odsouzení, kteří v posledních pěti letech uprchli nebo se o to pokusili nebo je proti nim vedeno trestní řízení pro spáchání zvláště závažného trestné činu v rámci výkonu trestu či vazby (§ 72a odst. 1 zák. o výkonu trestu odnětí svobody).

c. Zvýšení efektu stigmatizace⁶⁸ pachatele

Samotné trestní řízení a projednání trestného činu před soudem pachatele stigmatizuje, a to i před vynesemím vlastního (odsuzujícího) rozsudku. Efekt stigmatizace se projevuje, pokud je odsouzenému uložen nepodmíněný trest, a odsouzený je tedy vytržen ze svého sociálního prostředí. Od společnosti pachatel získává „nálepkou kriminálního“. ⁶⁹ Stigmatizační efekt rezonuje i po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody (pokud se např. propuštěný odsouzený uchází o zaměstnání, jeho pozice na trhu práce je postižena nevýhodou oproti jiným uchazečům v podobě záznamu o odsouzení ve výpisu z trestního rejstříku).⁷⁰

d. Penologická recidiva

Penologickou recidivu odsouzených lze označit jako procentuální podíl odsouzených k nepodmíněnému trestu, kteří mají s přímým výkonem trestu odnětí svobody zkušenost. Vymezení recidivy v penologickém pojetí je užší a je nutné ji odlišit od recidivy v právním smyslu (pachatel spáchá trestnou činnost poté, co již byl za trestnou činnost pravomocně odsouzen), kriminalisticko-statistickém (pachatel je evidován v policejní statistice) a kriminologickém (pachatelovo opětovné závadové jednání, bez ohledu na to, zda byl pro toto jednání stíhán).⁷¹

Podíl recidivistů, kteří měli zkušenost s výkonem trestu odnětí svobody se ve zkoumaných letech 2013–2018 pohyboval okolo hranice 65 % ze všech odsouzených (viz graf níže).⁷² Problém recidivy je nevyšší u trestného činu krádeže, zanedbání povinné výživy a maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání.⁷³

⁶⁸ Stigmatizaci je možné vymezit jako proces označování pachatele stigmaty, tj. znaky o něčem svědčícími, stopami, označeními. KLIMEŠ, L., *Slovník cizích slov*, 8. vyd., Praha: SPN, 2010, s. 705.

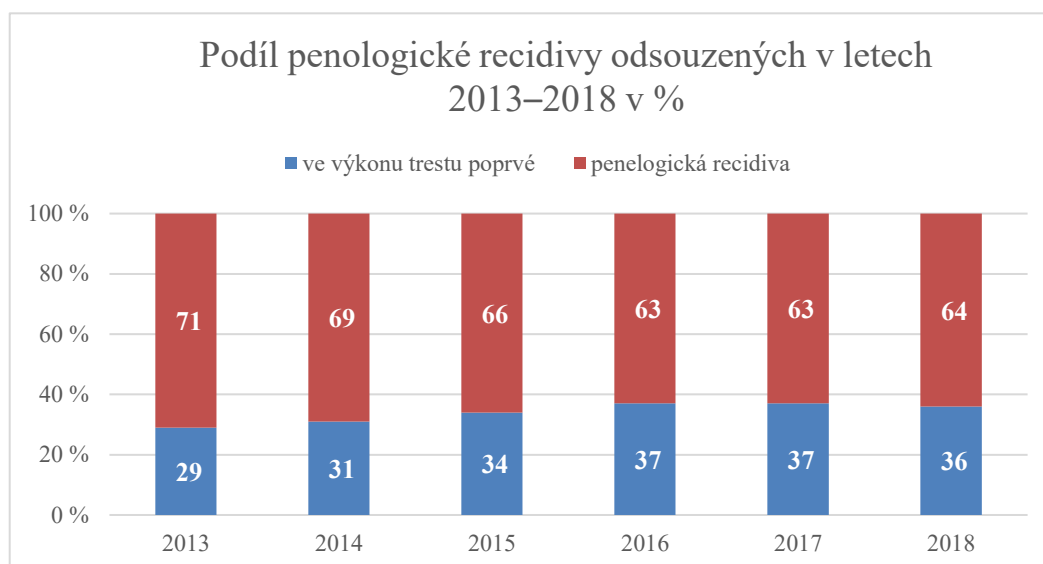
⁶⁹ ŠČERBA, F., op. cit., s. 20.

⁷⁰ Ust. § 105 odst. 1 TrZ stanoví podmínky, za kterých soud zahradí odsouzení, vedl-li odsouzený po výkonu trestu řádný život a to nejméně po dobu od jednoho roku do patnácti let. Doba je stanovena zákoníkem dle druhu a délky vykonaného trestu.

⁷¹ ROZUM, J., a kol., *Efektivita trestní politiky z pohledu recidivy*, Praha: IKSP, 2016, s. 56. Srov. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Souhrnná výzkumná zpráva z projektu Ověřování účinnosti trestní politiky ve vazbě na trendy vývoje, počtu a struktury vězeňské populace. [online] [cit 15. 9. 2021]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/VF20152016043svz.pdf>.

⁷² Ve skandinávských zemích je přístup k recidivě odlišný. Zatímco v České republice je každý dříve trestaný odsouzený, který se vrátí do výkonu trestu, je považován za recidivistu. V některých skandinávských zemích se odsouzený po uplynutí dvou let od výkonu trestu již za recidivistu nepovažuje. Stejný postupem by dle Ondráška byla recidiva na našem území okolo 44 %. Česká justice. Studie: V Česku chybí až pět věznic. Za nárůst vězňů může i nový trestní zákoník. [online] [cit 15. 10. 2021]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2015/12/studie-v-cesku-chybi-az-pet-veznic-za-narust-veznu-muze-i-novy-trestni-zakonik/>.

⁷³ Ministerstvo spravedlnosti, *Koncepce vězeňství do roku 2025*, s. 119. [online] [cit 19. 4. 2020]. Dostupné z: <https://justice.cz/documents/12681/762277/Koncepce-vezenstvi.pdf/21e4adce-3e8b-48de-b2e4-2cca9d63475b>.

Graf 4 Podíl penologické recidivy odsouzených v letech 2013–2018⁷⁴

Rozum uvádí, že **proces následné resocializace pachatele po propuštění z výkonu trestu ztěžuje:**

- a. návrat odsouzeného do závadného prostředí, a s tím spojené opětovné páchaní trestné činnosti (specifikace závadného prostředí viz kap. 2.1b);
- b. ztráta motivace k řádnému způsobu života, která se u odsouzených po propuštění může objevovat;
- c. minimální možnost zapojení odsouzených do resocializačních programů zaměřených na podporu nalezení zaměstnání či bydliště, které je rovněž způsobené přeplněností věznic a nedostatkem personálů vychovatelů.⁷⁵

2.2 Alternativy k ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody

Výše zmíněným negativním dopadům trestu odnětí svobody je možné čelit buď přímo změnou podmínek samotného výkonu trestu odnětí svobody, nebo využíváním alternativ k ukládání trestu odnětí svobody. Alternativy k trestu odnětí svobody nelze zúžit pouze na ukládání alternativních trestů, byť tyto jsou primárně ohniskem předkládané práce. Alternativy k trestu odnětí svobody lze chápat také jako jiné instituty ve fázi soudního řízení či vyšetřování, které je možné souhrnně nazvat alternativními opatřeními.⁷⁶ Alternativní opatření v kategorii **hmotněprávních alternativ** tvoří krom zmíněných alternativních trestů i další alternativy

⁷⁴ Statistické ročenky vězeňské služby ČR pro roky 2013–2018. [online] [cit 20. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/informacni-servis/statistiky/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby/>.

⁷⁵ ROZUM, J., a kol., *Efektivita trestní politiky z pohledu recidivy*, Praha: IKSP, 2010, s. 22.

⁷⁶ ŠČERBA, F., *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*, 2. vyd., Praha: Leges, 2014, s. 32.

k potrestání, které mohou mít buď definitivní povahu (upuštění od potrestání), nebo mezitímní povahu (podmíněné upuštění od potrestání s dohledem). V rovině procesní existují tzv. odklony v trestním řízení.⁷⁷ V obecné rovině lze říct, že zmíněná alternativní opatření jsou prostředkem pro dosahování cílů restorativní justice (viz kap. 2.5.).

Hulmáková zmiňuje ještě další kategorii, a to alternativní způsoby výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody. Mezi tyto způsoby řadí tzv. víkendové vězení či semidetenci. Jedná se o instrumenty, které se rovněž snaží eliminovat negativní dopady výkonu nepodmíněného trestu, a zajistit odsouzenému lepší výchozí pozici pro opětovné začlenění do společnosti. Odsouzený si zachová své pracovní návyky a nejsou u něho plně přetrženy vazby na rodinu a rodinné zázemí. Semidetence se jeví jako efektivní řešení pro určitou skupinu odsouzených. Vzhledem ke své pracovní zkušenosti u soudu se přikláním k názoru Hulmákové, že uvedený alternativní způsob výkonu trestu je možné aplikovat jen u užší skupiny odsouzených, kde není shledáno vysoké riziko útěku či recidivy. V Německu na zmíněném principu semidetence funguje tzv. *Freigang*. Semidetence je funkční rovněž ve Švýcarsku, kde existuje ještě další alternativa tzv. *Arbeitsexternat*. V rámci výkonu *Arbeitsexternat* je odsouzeným, kteří již vykonali část trestu odnětí svobody (min. polovinu), umožněna práce mimo věznici. Za zaměstnání se v tomto případě považuje i péče o děti a domácnost, a tak ve věznici odsouzení tráví pouze svůj volný čas a noc. Pokud se odsouzený v rámci *Arbeitsexternat* osvědčí, lze přistoupit k další (návazné) formě, kterou je *Abeitsexternat und Wohnexternat*. Jedná se o formu, kdy odsouzený nejenže vykonává zaměstnání mimo věznici, ale zároveň i mimo prostory věznice bydlí. Ač lze spatřit podobnost s institutem podmíněného propuštění z výkonu trestu, nejedná se o totožné instituty, neboť v případě uvedeného typu semidetence jsou za odsouzené stále odpovědné orgány vězeňské služby.⁷⁸

Ukládání alternativních sankcí si neklade za cíl pouze eliminovat negativní dopady trestu odnětí svobody, ale s alternativními sankcemi jsou přímo spojeny i dopady pozitivní, mezi které se řadí snižování zatíženosti státního rozpočtu. Při uložení alternativního trestu lze očekávat pachatelovu lepší pozici pro odčinění újmy způsobené trestným činem, neboť u pachatele nedojde k přerušení ekonomické činnosti.⁷⁹ Plně se ztotožňuji s názorem, že pokud má být snižována

⁷⁷ Odklony v trestním řízení se rozumí: podmíněné zastavení trestního stíhání, narovnání, podmíněné odložení návrhu na potrestání, odstoupení od trestního stíhání.

⁷⁸ HULMÁKOVÁ, J., *K možnostem a limitům rozvoje vybraných alternativních způsobů výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody v České republice*, Trestněprávní revue 10/2017, s. 234. [online] [cit 13. 4. 202]. Dostupné z: Beck-online.cz.

⁷⁹ ŠČERBA, F., op. cit., s. 21–22.

vězeňská populace, je nutné se při ukládání trestu řídit tzv. zásadou zdrženlivosti. Soudy by měly ukládat nepodmíněné tresty tak zřídka, jak jen to je možné a jen na tak krátkou dobu, která naplní účel trestu.⁸⁰

2.2.1 Vymezení alternativních trestů

Předkládaná práce je zaměřena na analýzu problematiky ukládání alternativních trestů. V širším slova smyslu lze za alternativní tresty považovat všechny druhy trestů, které nejsou bezprostředně spojené s odnětím svobody. Pokud tedy uvedenou definici vztáhneme na českou právní úpravu, tak za alternativní tresty lze považovat veškeré druhy trestů vyjmenované v § 52 TrZ, mimo nepodmíněný trest odnětí svobody. Za alternativní trest lze tedy označit i trest ztráty čestných titulů a vyznamenání a trest ztráty vojenské hodnosti, přestože oba tresty mohou být uloženy pouze vedle trestu nepodmíněného. Pokud je na vymezení alternativních trestů nahlíženo v užším smyslu, jako alternativní trest lze označit takový druh trestu, který je náhradou za nepodmíněný trest odnětí svobody. Pod toto vymezení lze proto zařadit trest domácího vězení, trest obecně prospěšných prací, peněžitý trest a podmíněně odložený trest odnětí svobody. Uvedené druhy trestů není možné uložit vedle nepodmíněného trestu⁸¹ (neplatí vždy u peněžitého trestu), jelikož jejich neslučitelnost s nepodmíněným trestem odnětí svobody vyjadřuje alternativní povahu ve vztahu k němu.⁸² Smysl alternativních trestů se nevytrácí ani v případě, pokud je pouze osobní svoboda odsouzeného omezena např. trestem domácího vězení, ale nedochází k jejímu úplnému odnětí.⁸³ Žatecká na ně nahlíží jako na tresty, které nejsou přímo spojeny s odnětím svobody, ale k naplnění účelu trestu dojde shodně, jakoby odsouzený nepodmíněný trest odnětí svobody vykonával.⁸⁴

Ukládání alternativních trestů je úzce spojeno se zásadou subsidiarity trestní represe (výslovně vyjádřené v ust. § 38 odst. 2 TrZ) a s požadavkem na přiměřenost ukládaných sankcí. Princip subsidiarity je ve směru k alternativnímu trestání rozveden ust. § 55 odst. 2 TrZ, dle kterého platí, že pokud horní hranice trestní sazby odnětí svobody nepřevyšuje sazbu pěti let,

⁸⁰ VAN ZYL SMIT, D., *Příručka základních principů a slibné praxe v oblasti alternativních opatření k uvěznění*, Praha: IKSP, 2010, s. 25.

⁸¹ § 53 odst. 1 TrZ.

⁸² ŠČERBA, F., op. cit., s. 31.

⁸³ TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, J., *Druhy trestů*. In: JELÍNEK, J., a kol., *Trestní právo hmotné. Obecná a zvláštní část. 7. aktual. a dopl. vydání*. Praha: Leges, 2019, s. 405.

⁸⁴ ŽATECKÁ, E., *Několik poznámek k alternativním trestům z pohledu nového trestního zákoníku*. In: *Dny práva – 2009 – Days of Law: the Conference Proceedings*, 1st ed, Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 1044.

je možné nepodmíněný trest uložit pouze za podmínky, že by uložení jiného trestu vzhledem k osobě pachatele nevedlo k tomu, aby vedl řádný život.

Dle Žatecké stojí systematika ukládání alternativních trestů na myšlence ponechání odsouzeného na svobodě za současného uložení takové povinnosti, která v odsouzeném vzbuzuje žádoucí pracovní a jiné návyky chování, zároveň působí preventivně, ochrání společnost a vede k materiální případně nemateriální satisfakci poškozených.⁸⁵ Ščerba zastává názor, že alternativní sankce by neměly být považovány za sankce ve vztahu jisté podřazenosti k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, ale naopak jako na roveň postavené instituty. Domnívá se, že účelnější je nepodmíněný trest odnětí svobody označit za alternativu k tzv. „ambulantním“ trestním sankcím.⁸⁶ K názoru se přikláním, jelikož jsem přesvědčená, že nepodmíněného trestu má být užito, až když není vůbec možné využítí výše nastíněné alternativy.

Alternativní trest lze vnímat jako určitý shovívavější a mírnější prostředek trestní represe, a z uvedeného důvodu s ním také musí být nakládáno velmi obezřetně, aby nedošlo k jeho zneužívání ze strany pachatelů. Pokud totiž alternativní trest na pachatele nezapůsobí s očekávaným výsledkem, nastoupí možnost přeměny alternativního trestu na trest nepodmíněný. Jedná se o tzv. sekundární sankcionování. Aby byly alternativní tresty spojeny s efektivním výkonem a ze strany pachatelů byly i přijímány, je nutné s nimi nevyhnutelně spojit i možnost přísnějšího postihu. Pokud nedojde k efektivní kontrole výkonu alternativních trestů a adekvátní a zejména včasné reakci ve formě zpřísnění, hrozí riziko oslabení autority alternativních trestů v očích pachatelů i veřejnosti. Přílišná benevolence ze strany státní moci může vést ke snížení důvěry veřejnosti ve spravedlnost trestní justice. Při výkonu alternativních trestů je role veřejnosti zcela stěžejní. Není vždy snadné vybalancovat pohled společnosti na spravedlnost trestu, jelikož za spravedlivé potrestání je v očích veřejnosti zpravidla shledáno odsouzení k nepodmíněnému trestu. Role veřejnosti není zanedbatelná ani v rámci efektivity výkonu alternativních trestů, protože k jejich výkonu dochází přímo ve společnosti.⁸⁷ V obecné rovině i k alternativním trestům připomínám, že aby mohly být alternativní tresty úspěšné a účelné, musí je pachatel negativně pocítit jako potrestání.

⁸⁵ Ibid.

⁸⁶ ŠČERBA, F., op. cit, s. 22.

⁸⁷ ŠČERBA, F., op. cit., s. 28–29.

Srov. TOMÁŠEK, J., HÁKOVÁ, L., *Probace a veřejné mínění*. Trestněprávní revue 3/2020, s. 171. [online] [cit. 9. 6. 2020]. Dostupné z: [Beck-online.cz](https://beck-online.cz).

2.3 Problematika krátkodobých nepodmíněných trestů a trestání prvopachatelů

Na základě výše zmíněného lze uvést, že odsouzení, kterým by byl jinak uložen nepodmíněný trest odnětí svobody krátkého trvání, jsou hlavní cílovou skupinou, které je vhodné alternativní tresty ukládat. Shodně jako Karabeca Ščerba za krátkodobé tresty obecně označují tresty v trvání do jednoho roku.⁸⁸ Definice Karabce navazuje na ust. § 39 odst. 2 zák. č. 140/1961, trestního zákona ve znění účinném k roku 2000 (k tomuto datu pochází monografie autorů), které omezovalo uložení trestu odnětí svobody do jednoho roku. Novelou z roku 2004 byla hranice jednoho roku zvýšena na hranici tří let. Zákon stanovil, že pokud hranice trestní sazby odnětí svobody nepřevyšuje tři roky, lze uložit nepodmíněný trest odnětí svobody jen za podmínky, že by vzhledem k osobě pachatele uložení jiného trestu zjevně nevedlo k dosažení účelu trestu. V podobném duchu bylo ustanovené převzato i do současného trestního zákoníku, který v § 55 odst. 2 TrZ stanoví, že za trestné činy, jejichž horní hranice trestní sazby nepřevyšuje pět let, lze nepodmíněný trest odnětí svobody uložit jen za podmínky, že by uložení jiného druhu trestu nevedlo k tomu, aby pachatel vedl řádný život. Na druhou stranu označit všechny ukládané nepodmíněné tresty v délce odnětí svobody do pěti let jako krátkodobé by bylo příliš zobecňující a neodpovídalo by ani jejich smyslu. Za krátkodobé tresty odnětí svobody proto nadále v práci označují tresty do jednoho roku a ztotožňují se s uvedenými názory autorů. S krátkodobými tresty odnětí svobody jsou silně spojeny zmíněné negativní dopady (viz kap. 2.1). Jako nejcitelnější dopad vnímám vytržení odsouzeného z jeho sociálního a pracovního prostředí. U krátkodobých trestů nelze plně rozvinout výchovné a resocializační programy ve věznicích.⁸⁹ Jsem si vědoma, že z pohledu odsouzených se v případě nepodmíněných trestů, byť ukládaných v délce do jednoho roku, o nijak krátkou dobu nejedná a odsouzení uložený trest i do jednoho roku citelně negativně pocítí.

Ščerba a Lata jako přínos krátkodobých nepodmíněných trestů uvádějí, že tresty mohou prvotrestané či mladé pachatele odradit od páčání trestné činnosti v budoucnu. V této souvislosti mluvíme o tzv. šokových nepodmíněných trestech. Lata uvádí, že negativní dopady výkonu

⁸⁸ ŠČERBA, F., op. cit, s. 22.

Srov. KARABEC, Z., R. MACHÁČKOVÁ a S. DIBLÍKOVÁ, *Krátkodobé tresty odnětí svobod: závěrečná studie z výzkumu*, Praha: IKSP, 2000, s. 4.

⁸⁹ TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, J., *Druhy trestů*. In: JELÍNEK, J., a kol., *Trestní právo hmotné. Obecná a zvláštní část*. 7. aktual. a dopl. vydání. Praha: Leges, 2019, s. 405.

Srov. KARABEC, Z., R. MACHÁČKOVÁ a S. DIBLÍKOVÁ, op. cit., s. 4.

Srov. VÁLKOVÁ, H., KUČHTA J., HULMÁKOVÁ, J., *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 253.

nepodmíněného trestu se úměrně zvyšují s délkou jeho trvání, ale naopak šance, že by uložený trest měl odstrašující účinek je nepřímo úměrná délce jeho trvání.⁹⁰ S uvedenými premisami se ztotožňuji. Na základě zmíněného lze uvést, že pokud bude odsouzený vykonávat nepodmíněný trest přiměřeného trvání, lze jeho převýchovy dosáhnout lépe než trestem dlouhého trvání, který vznikne přeměnou nakumulovaných podmíněných trestů. Zároveň souhlasím s tím, že dlouhý trest nezajistí odstrašující účinek lépe než trest kratšího trvání.

Sama se částečně v dané problematice přikláním k druhému prezentovanému pohledu o tzv. šokovém působení nepodmíněných trestů. Na druhou stranu je nutné vzít do úvahy statistiku penologické recidivy (viz kap. 2.1). Ze statistiky vyplývá, že okolo 65 % odsouzených má zkušenost s přímým výkonem nepodmíněného trestu odnětí svobody. Z uvedených čísel proto nemohu vyvodit přesvědčivý závěr o tom, že by (první) výkon trestu odsouzeného od dalšího páčání odradil natolik, že by se páčání trestné činnosti na příště vyvaroval a do výkonu trestu odnětí svobody by během života nezavítal. Lze si představit, že pokud by byl pachatelům po prvním výkonu alternativního trestu uložen další trest již ve formě nepodmíněného odsouzení v krátké délce trvání namísto kumulace podmíněných trestů, mohlo by to přinést zamýšlený efekt.

2.4 Problematika kumulace trestů a ukládání trestů trestním příkazem

Lata v příspěvku popisuje typického začínajícího delikventa, který spáchá trestný čin krádeže v prvním odstavci. Obviněnému je trestním příkazem uložen trest obecně prospěšných prací ve výměře 100 hodin. Pachatel obecně prospěšné práce nezačne vykonávat a spáchá další krádež ve spojení s trestným činem porušování domovní svobody. Za uvedené trestné činy je odsouzen trestním příkazem k podmíněnému trestu v trvání 9 měsíců na kratší zkušební dobu, který nereflektuje. Takto je pachateli uložen ještě jeden trest obecně prospěšných prací ve výši 300 hod a k tomu dále podmíněný trest ve výši 18 měsíců se středně dlouhou zkušební dobou. V případě, že je pachatel na popáté odsouzen k již nepodmíněnému trestu v trvání 12 měsíců, dochází zároveň i k přeměně dříve uložených alternativních trestů. Ty v součtu tvoří 39 měsíců a navíc lze očekávat přeměny trestů obecně prospěšných prací, jestliže podle současné právní úpravy je jedna byť nevykonaná hodina počítána za jeden den trestu odnětí svobody.⁹¹ Ačkoliv Lata uvádí, že se jedná o delikventa čistě smyšleného, není to daleko o soudní reality. Sama jsem

⁹⁰ LATA, J., *Několik poznámek k problematice ukládání trestů začínajícím delikventům*. In: Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám, Praha: Wolters Kluwer, 2008, s. 160–161.

⁹¹ LATA, J., op. cit., s. 158–159.

se v odvolacím senátu trestního úseku setkala s problematikou kumulace podmíněných trestů, které byly přeměny až s dlouhým časovým odstupem.

Jednoznačně se přikláním k názoru, že jde o jev nežádoucí a z hlediska sankční politiky velmi neefektivní. Aby byl trest spojen s efektivním účinkem, měl by následovat jako bezprostřední reakce na spáchaný trestný čin. Souhlasím s Latou, že je vhodné nepodmíněný trest ukládat při druhé (maximálně třetí) recidivě pachatele. S ukládáním trestů trestním příkazem přichází v některých případech i přílišná benevolence trestních soudců, neboť u trestního příkazu odpadá povinnost nařizovat hlavní líčení a zároveň není nutné trestní příkaz na rozdíl od rozsudku odůvodňovat. Trestní soudci se domnívají, že pokud uloží mírnější trest, obviněný odpor proti trestnímu příkazu nepodá.⁹² Lata zmiňuje, že pokud při rozhodování trestním příkazem nedochází vůbec ke kontaktu delikventa s trestní justicí, ale naopak pouze k dálkovému kontaktu v podobě doručení obžaloby spolu s trestním příkazem, není na delikventa samotným trestním procesem působeno tak, jak by bylo žádoucí.⁹³

Kumulace podmíněných trestů a ponechání odsouzení v platnosti

Jako neefektivní hodnotím související problematiku, kdy je odsouzený propuštěn z výkonu trestu a v rádech dnů či týdnů po propuštění soud rozhodne o výkonu podmíněně odloženého trestu, který byl odsouzenému dříve uložen za jinou trestnou činnost. Uvedený postup není ojedinělý a je zapříčiněn zejména uložením podmíněného trestu pachateli, který již vykonává jiný podmíněný trest (tzv. ukládání podmínky do podmínky). Následně dochází k situaci, kdy propuštěný odsouzený, který je v rozhodné době již na svobodě a zařizuje si bydlení a zaměstnání, se po pár dnech či týdnech opětovně vrací do výkonu trestu. Nejenže je tento postup pro odsouzeného silně demotivační, ale je nutné si klást otázku ohledně jeho efektivity. Považuji za žádoucí, aby soudy rozhodovaly o skutečnosti, že se podmíněně odložený trest vykoná co nejdříve při porušení podmínek řádného způsobu života. Jedině tak bude zajištěna adekvátní, rychlá a promptní reakce na nastalou situaci. S uvedeným souvisí pravidelná kontrola dodržování podmínek podmíněného odsouzení. Předseda senátu je povinen nejpozději jedenkrát za šest měsíců⁹⁴ zjišťovat, zda odsouzený vede řádný způsob života a dodržuje stanové podmínky

⁹² DRÁPAL, J., *Vede větší užití trestních příkazů k ukládání méně nepodmíněných trestů?* Jurisprudence 5/2017, s. 3–17. [online] [cit. 24. 9. 2021]. Dostupné z: noveaspi.cz.

⁹³ LATA, J., op. cit., s. 158–159.

Srov. ŠČERBA, F., a kol. *Tresty alternativní a nepodmíněné*. Státní zastupitelství. 2014, č. 1, s. 8. [online] [cit. 13. 4. 2020]. Dostupné z: noveaspi.cz.

Srov. LUKÁŠOVÁ, M., *Nepodmíněný trest odnětí svobody ve světle alternativních a krátkodobých trestů*, *Trestněprávní revue*, 1/2020, s. 23. [online] [cit. 16. 4. 2020]. Dostupné z: Beck-online.cz.

⁹⁴ § 329 odst. 2 TrŘ.

podmíněného odsouzení, což dle praxe soudů provádějí asistenti soudců dotazy na centrální evidenci (opis rejstříků trestů, opis evidenci přestupků, lustrací evidenční karty řidiče a lustrací centrální evidenci stíhaných osob), případně na obecní či městský úřad v místě bydliště a obvodní oddělení policie v místě bydliště. Po zjištění závadového jednání podmíněně odsouzeného by měl předseda senátu nařídit veřejné zasedání a rozhodnout, zda odsouzený trest vykoná. Soud může výjimečně ponechat podmíněné odsouzení v platnosti a stanovit nad odsouzeným dohled, rozhodnout o prodloužení zkušební doby podmíněného odsouzení, stanovit dosud neuložené přiměřená omezení a povinnosti, dosud neuložená výchovná opatření. Případně může jako novinku stanovit, aby se podmíněně odsouzený zdržoval v určeném obydlí nebo jeho části.⁹⁵

S diskuzí nad neefektivností kumulace podmíněných trestů a jejich následnou přeměnou jsem se setkala i mezi soudci odvolacího senátu trestního úseku krajského soudu. Problematiku kumulace řeší i Ščerba, a to konkrétně otázku, zda lze ponechat podmíněně odsouzení v platnosti i přes skutečnost, že odsouzený zavinil příčinu k nařízení výkonu trestu tím, že mu byl uložen jiný nepodmíněný trest, nebo mu byl nařízen výkon jiného podmíněně odloženého trestu. Tato okolnost nebyla soudy dosud vnímána jako kritérium pro výjimečné ponechání odsouzení v platnosti podle § 83 odst. 1 TrZ či § 86 odst. 1 TrZ. V souvislosti s touto problematikou lze poukázat na nedávnou judikaturu Ústavního soudu. Dle nálezu z roku 2019 může být kritérium kumulace bráno do úvahy při rozhodování o ponechání podmíněného odsouzení (s dohledem) v platnosti.⁹⁶

Kumulované tresty mohou být ve svém důsledku nepřiměřeně přísné ve vztahu k trestné činnosti, kterou odsouzený spáchal. Na druhou stranu lze poukázat na ust. § 39 odst. 1 TrZ, dle kterého soud při ukládání výměry trestu přihlédne k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu, jinak řečeno pouze k trestnému činu, za který je trest ukládán. Výjimkou z uvedeného pravidla pochopitelně tvoří ukládání souhrnného a úhrnného trestu, kdy je soud oprávněn posuzovat povahu a závažnost trestných činů v rámci souběhu. Výjimkou není ukládání v rámci recidivy, neboť dle české právní úpravy se trestné činy spáchané v poměru pravé i nepravé recidivy⁹⁷ sčítají. Posuzování závažnosti jiných trestných činů v rámci recidivy by postrádalo jakýkoli zákonný podklad a *de facto* by vedlo k tomu, že by soudy přezkoumávaly závěry jiných soudů o povaze a závažnosti jiných trestných činů. *De lege lata* není možné zvýhodňovat recidivující pachatele

⁹⁵ § 83 odst. 1 TrZ ve znění účinném od 1. 1. 2022.

⁹⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 30. 7. 2019, sp. zn. II. ÚS 4022/18.

⁹⁷ Recidivou (někdy též pravou recidivou) je označována mnohost trestných činů, kdy pachatel po pravomocném odsouzení spáchá nový trestný čin. Nepravá recidiva se naopak vyznačuje spácháním nového trestního činu v mezidobí vyhlášení odsuzujícího rozsudku a nabytím právní moci. In: JELÍNEK, J., a kol., *Trestní právo hmotné. Obecná a zvláštní část*, 6. aktual. a dopl. vydání, Praha: Leges, 2017, s. 337.

oproti pachatelům, kteří se trestné činnosti dopustili až poté, co trest již vykonali. Na příkladu lze uvést, že pokud je pachatel odsouzen pro trestný čin krádeže k nepodmíněnému trestu a ještě před nástupem výkonu trestu spáchá trestný čin těžkého ublížení na zdraví (za který je mu rovněž uložen nepodmíněný trest) není sporu o tom, že musí vykonat oba tresty. Proto si Ščerba klade otázku, proč by mělo být přístupováno shovívavěji k podmíněně odsouzeným recidivujícím pachatelům.⁹⁸

Ščerba poukazuje na rozhodnutí Ústavního soudu, který zrušil rozhodnutí o nařízení výkonu trestu, ale pouze k druhému podmíněnému odsouzení a ve vztahu k prvnímu podmíněnému odsouzení jej ponechal v platnosti. Ščerba kritizuje, že není možné, aby jedna okolnost byla důvodem pro zrušení rozhodnutí o nařízení jednoho trestu a druhého nikoli. Uvádí, že důsledky citovaného nálezu Ústavního soudu mohou ve svém důsledku vést až k degradaci trestu odnětí svobody s podmíněným odkladem.⁹⁹

S výše uvedeným musím souhlasit, jelikož je zapotřebí, aby zde byl jasný signál pro odsouzené, že pokud se nebudou chovat ve zkušební době řádně, přijde citelnější trest v podobě nařízení výkonu trestu. Jak plyne ze zákonného ustanovení, jedná se o výjimečné ponechání podmíněného odsouzení v platnosti, proto by se mělo jednat spíše o institut svou povahou mimořádný. Souhlasím se Ščerbou, že ponechání odsouzení v platnosti lze uplatnit v případě, že odsouzený ve zkušební době spáchá přestupek jiného druhu, než kterého je trestný čin, pro který byl odsouzen. Nebo případně, že byl pachatel podmíněně odsouzen pro úmyslný trestný čin a ve zkušební době spáchá např. nedbalostní trestný čin v dopravě.

Pokud si odsouzený nevážil „druhé šance“ v podobě prvního podmíněného odsouzení, která spočívá v tom, že odsouzenému nebyl (prozatím) uložen trest odnětí svobody, „třetí šance“ v podobě druhého podmíněného odsouzení není na místě. K uvedenému se vyjadřuje i Šámal. Buť respektuje, že nepodmíněný trest má být ukládán až jako *ultima ratio*, domnívá se, že v několika posledních letech se z nepodmíněného trestu stalo nejzazší řešení. Pokud odsouzený páchá opakovaně, není možné mu až sedmkrát uložit alternativní trest. Opakované uložení trestu s podmíněným odkladem by mělo být zcela ojedinělé v případech, kdy odsouzený nedbal dřívějších varování.¹⁰⁰

⁹⁸ ŠČERBA, F., Ke kumulaci podmíněně odložených trestů odnětí svobody a nařízení jejich výkonu aneb nad jedním nálezem Ústavního soudu. *Státní zastupitelství* 1/2020.[online] [cit 15. 9. 2020]. Dostupné z: [noveaspi.cz](https://www.noveaspi.cz).

⁹⁹ Ibid.

¹⁰⁰ Česká justice. Šámal: Opakované udílení podmíněných trestů je vážnou chybou. [online] [cit. 14. 9. 2021]. Dostupné z <https://www.ceska-justice.cz/2019/11/samal-opakovane-udileni-podminenych-trestu-vaznou-chybou/>.

Kumulace nepodmíněných trestů

Ke kumulaci nepodmíněných trestů se vyjadřoval v únoru 2020 i Drápal, který uváděl, že „polovina českých vězňů vykonává více než jeden trest odnětí svobody v návaznosti za sebou a celková délka těchto trestů nezřídka přesahuje horní hranici sazby za nejzávažnější trestný čin, za který byli odsouzeni.“¹⁰¹ V zásadě existují **čtyři důvody**, proč je pachateli ukládán trest za trestný čin spáchaný poté, co byl odsouzenému uložen jiný trest, který zatím nevykonal. Důvodem je odsouzení:

- a. v průběhu výkonu trestu obecně prospěšných prací;
- b. v době před nástupem do výkonu nepodmíněného trestu;
- c. v průběhu výkonu trestu odnětí svobody;
- d. po podmíněné propuštění z výkonu trestu.¹⁰²

Lze uvést, že pokud by odsouzený spáchal trestný čin ještě před vyhlášením odsuzujícího rozsudku, ukládal by soud odsouzenému úhrnný, nebo souhrnný trest.¹⁰³ Po vyhlášení rozsudku soud uloží trest za každý trestný čin zvlášť. V době, kdy Drápal publikoval článek (únor 2020), zákon nepředpokládal, že by soud měl přihlížet k již uloženým, ale dosud nevykonaným trestům. Drápal uvádí, že v teoretické rovině mohlo být pod ustanovení „možnosti nápravy pachatele“ a „poměry pachatele“ subsumováno rovněž přihlídnutí k dosud nevykonaným uloženým trestům. Uvedené však nepovažoval za právně čisté, jelikož zákonodárce tuto skutečnost výslovně neuváděl. Drápal poukázal, že souběh trestných činů je posuzován výrazně mírněji než recidiva. S uvedeným tvrzením souhlasím, ale musím poukázat na skutečnost, že recidivista a pachatel páchající trestné činu v souběhu představuje zásadní rozdíl. Zatímco nad recidivistou byl vyhlášen rozsudek, jeho protiprávní jednání bylo odsouzeno, byl mu uložen trest, z dosouzení si nic nedělal a trestnou činnost páchal dál. Narozdíl u pachatele souběhu ještě nedošlo ke kontaktu s trestní justicí a neproběhlo odsouzení jeho jednání ze strany soudu. S mým názorem souzní i pohledy dalších autorů, které sám Drápal ve svém příspěvku cituje (Tolar, Polásek, Kratochvíl).¹⁰⁴

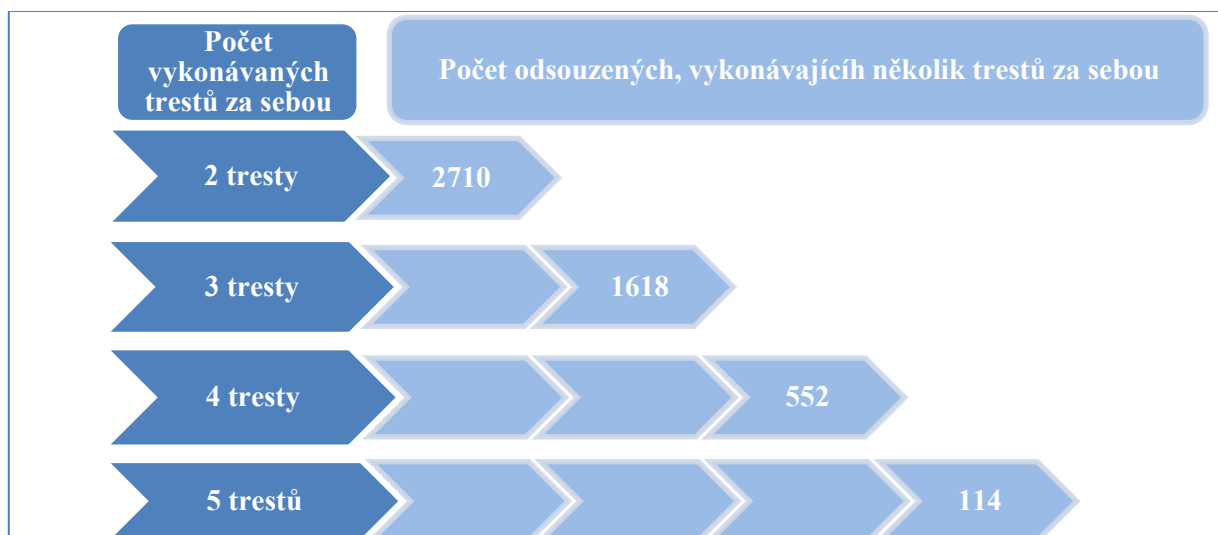
¹⁰¹ DRÁPAL, J., *Ukládání trestů v případě jejich kumulace: Jak trestat pachatele, kteří spáchali další trestný čin předtím, než vykonali dříve uložené tresty*. *Jurisprudence 2/2020*, s. 1–17. [online] [cit. 27. 9. 2021]. Dostupné z: noveaspi.cz.

¹⁰² Ibid.

¹⁰³ Pro trestný čin nejpřísněji trestný podle § 43 odst. 1 TrZ.

¹⁰⁴ DRÁPAL, J., *Ukládání trestů v případě jejich kumulace: Jak trestat pachatele, kteří spáchali další trestný čin předtím, než vykonali dříve uložené tresty*. *Jurisprudence 2/2020*, s. 1–17. [online] [cit. 27. 9. 2021]. Dostupné z: noveaspi.cz.

Z analýzy dat Vězeňské služby a Ministerstva spravedlnosti ČR, kterou Drápal provedl, vyplývá, že odsouzení běžně vykonávají více trestů za sebou. Drápal uvádí počty propuštěných odsouzených v roce 2018, kteří vykonávali dva a více trestů za sebou. Jedná se o počty z celkového počtu 4 532 propuštěných za rok 2018.¹⁰⁵

Tabulka 1 Počet vykonávaných trestů u odsouzených za sebou v roce 2018.

Uvedená problematika opětovně souvisí s neefektivním vykonávacím řízením a přeplněním věznic. Drápal *ad absurdum* uvádí, že při analýze soudních rozhodnutí narazil na odsouzeného, který měl kumulované tresty následovně. Odsouzenému byly uloženy tresty za trestné činy krádeže, a to za krádež půl kila kuřecích prsou (trest 12 měsíců, způsobená škoda 97 Kč), kávy a sušenek (trest 8 měsíců, 287 Kč a 6 měsíců, 269 Kč), konzerv (trest 8 měsíců, 396 Kč), koblih a zmrzliny (trest 6 měsíců, 470 Kč). V souhrnu byl pachatel odsouzen k trestu 3,2 let za škodu ve výši 6 484 Kč. K tomu mohu uvést, že po zvýšení hranice škody (viz kap. 3.2.1) by v dnešní době škoda v souhrnu nedosahovala ani škody nikoli nepatrné.¹⁰⁶ Souhlasím s tvrzením, že nastíněná praxe nebyla správná a v některých případech vedla až k absurdní výši (nepodmíněných) trestů ve vztahu ke spáchané trestné činnosti, proto bylo nutno uvažovat o změně právní úpravy v oblasti trestání recidivy. Nabízelo se buď k recidivujícím pachatelům přistoupit obdobně jako k pachatelům souběhu, nebo ustanovení o ukládání trestů doplnit tak, že soud při úvaze o druhu a délce trestů přihlédne rovněž k dosud nevykonaným trestům, čímž bude výměra nově ukládaných trestů ponechána na diskreci soudů.

Výzvy odborné veřejnosti byly v tomto směru vyslyšeny a v průběhu zpracování předkládané práce vešla v platnost novela č. 333/2020 s účinností od 1. 10. 2020. Podle novelizovaného ust.

¹⁰⁵ Ibid.

¹⁰⁶ Ibid.

§ 39 odst. 4 TrZ ve znění účinném od 1. 10. 2020 platí, že neukládá-li soud souhrnný nebo společný trest za pokračování, při stanovení druhu a výměry trestu, přihlédne i k dosud nevýkonným trestům, které byly pachateli uloženy za jinou trestnou činnost.¹⁰⁷ Výše uvedené hodnotím kladně, neboť se domnívám, že to přispěje k efektivnějšímu výkonu trestních sankcí. Na druhou stranu je třeba upozornit, že zákonodárce ustanovení formuloval jako „soud přihlédne“, tudíž uvedené zcela zjevně nemíří k plošnému neukládání trestů recidivujícím pachatelům či ukládání trestů pod sazbu. Jde spíše o apel zákonodárce, aby soudci i tuto úvahu vzali na mysli při rozhodování o druhu a výměře trestu. V neposlední řadě může být řešením nežádoucí kumulace i uplatnění institutu neúčelnosti trestního stíhání a subsidiarity trestní represe, případně jiných procesních odklonů.

2.5 Restorativní justice

Pojem restorativní justice je odvozen z anglického *restorative justice* (v překladu nápravná obnovující justice). Jedná se o novou koncepci trestní justice, která vychází z představy, že retributivní justice z anglického *retributive justice* (v překladu trestající justice) není dostatečnou reakcí společnosti na páchanou kriminalitu.¹⁰⁸ Během snahy definovat pojem restorativní justice je možné nalézt rozdílné názory, neboť jedna skupina autorů klade větší důraz na reparaci újmy a jiní autoři zase na širší zapojení účastníků. Při zkoumání předmětu restorativní justice je nutné oba pohledy vybalancovat a chápat ji jako nalezení spravedlnosti za spolupráce účastníků, jejímž cílem je co nejširší náprava způsobené újmy.¹⁰⁹ Autoři se shodují na tom, že účastníky nelze omezit pouze na oběti a pachatele, ale do tohoto procesu je vhodné zapojit i rodiny obětí a širší komunity,¹¹⁰ tak aby byly napraveny vzájemné vztahy a došlo k obnově dobra.¹¹¹

¹⁰⁷ § 39 odst. 4 TrZ.

¹⁰⁸ KARABEC, Z., *Koncept restorativní justice*. In: Restorativní justice. Sborník příspěvků a dokumentů, Praha: IKSP, 2003., s. 8.

¹⁰⁹ MASOPUST ŠACHOVÁ, P., *Restorativní přístupy při řešení trestné činnosti*, 1. vyd., Praha: C. H. Beck, 2019, s. 10.

Srov. MASOPUST ŠACHOVÁ, P., *Restorativní potenciál trestního práva hmotného*. Trestněprávní revue 10/2014, s. 233. [online] [cit 22. 6. 2020]. Dostupné z: Beck-online.cz.

Srov. UNODC Handbook on Restorative Justice Programmes, UN, New York, 2006, s. 6–7. [online] [cit 29. 3. 2020]. Dostupné z: https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Handbook_on_Restorative_Justice_Programmes.pdf.

Srov. ŽATECKÁ, E., *Postavení a úkoly probační a mediační služby*, Ostrava: Key Publishing, 2007, s. 11.

¹¹⁰ Karabec chápe komunity na mnoha úrovních, a to např. v rovině osobních vztahů (rodina, přátelé, sousedé), územní komunity (místa, kde účastníci žijí), sociální komunity (podle zaměstnání, vzdělání). In: KARABEC, Z., *Koncept restorativní justice*. In: Restorativní justice. Sborník příspěvků a dokumentů, Praha: IKSP, 2003, s. 9.

¹¹¹ MASOPUST ŠACHOVÁ, P., *Restorativní přístupy při řešení trestné činnosti*, 1. vyd., Praha: C. H. Beck, 2019, s. 12.

Principy restorativní justice se začaly prosazovat při řešení trestních věcí v 80. letech 20. století, zejména v Kanadě a Spojených státech amerických. Jako nejzdařilejší propojení restorativních přístupů a trestní justice označuje Masopust Šachová novozélandskou právní úpravu a tamní *Sentencing Act* přijatý v roce 2002.¹¹² Braithwaite¹¹³ hovoří o restorativní justici jako o novém přístupu, který má zabránit uvřazení dalších osob do věznic. Zastává názor, že trestný čin „bolí“, a proto je nutné spravedlnost „uzdravit“.¹¹⁴ Ideální proces restorativního řešení trestních věcí podle Braithwaite probíhá tak, že oběti i odsouzení jsou vyzváni, aby si k setkání přivedli své podpůrce. Princip restorativní justice dle něj spočívá v diskuzi v kruhu mezi zúčastněnými, zkoumání toho, co se stalo, komu byla způsobena újma a jak ji efektivně napravit. Za výsledek restorativního sezení označuje „akční plán“, který má být vykonáván a na jehož výkon má být dohlíženo. Braithwaite s restorativní justicí opakovaně spojuje výraz *shame* (v překladu z angličtiny se jedná o hanbu/ostudu). Zastává názor, že vyřčení viny soudem je spojeno s ostudou pro pachatele, neboť soud nad pachatelem vynáší výrok, že je špatným člověkem, který udělal špatnou věc. Restorativní justice si klade za cíl pracovat s tzv. „reintegrační ostudou“, dle ní lze věřit, že pachatel je v jádru dobrý člověk, který pouze udělal špatnou věc.¹¹⁵ Náhled australského profesora na danou problematiku je jistě zajímavý, otázkou je, do jaké míry je aplikovatelný na české právní prostředí.

Jako reakce na zahraniční trendy v České republice vznikl Institut pro restorativní justici,¹¹⁶ který pojem restorativní justice vymezuje následovně: „*restorativní justice vytváří bezpečné prostředí pro nalezení spravedlnosti, zajištění potřeb oběti a převzetí odpovědnosti pachatele*“. Institut zdůrazňuje, že moderní pojetí trestní politiky vnímá, že trestný čin nenarušuje pouze právní normy, ale i lidské vztahy.¹¹⁷ Restorativní justice nepohlíží na spáchaný trestný čin jen jako

Srov. TOEWS, B., *The Little Book of Restorative Justice for People in Prison*, PA: Good Books, 2006, s. 21.

¹¹² MASOPUST ŠACHOVÁ, P., *Restorativní potenciál trestního práva hmotného*. Trestněprávní revue 10/2014, s. 233. [online] [cit 22. 6. 2020]. Dostupné z: Beck-online.cz.

Srov. ŽATECKÁ, E., *Postavení a úkoly probační a mediální služby*, Ostrava: Key Publishing, 2007, s. 11.

Srov. LIEBMANN, M., *Restorative justice. How it works.*, Philadelphia: Jessica Kigsley Publishers, 2007, s. 37–44.

Srov. MURPHY, S., M., SENG, Michael P., *Restorative justice in practice. A holistic approach*. Lake Mary: Vandepias Publishing, 2015, 374 s.

¹¹³ Profesor kriminologie na Australské národní univerzitě v Canbeře.

¹¹⁴ Slova bolet a uzdravit jsou přejata z originálu anglosaského zdroje.

¹¹⁵ BRAITHWAITE, J., *Restorative Justice Lecture*. [online] [cit. 18. 4. 2020]. Dostupné z: <http://www.anu.edu.au/fellows/jbraithwaite/lectures/index.php>.

¹¹⁶ Institut pro restorativní justici jako zapsaný spolek vznikl v roce 2019 za účelem zapojení restorativních přístupů a programů do trestní justice. Jeho předsedkyní je Masopust Šachová. In: Restorativní justice. O nás. [online] [cit. 16. 9. 2021]. Dostupné z: <https://restorativni-justice.cz/institut/#o-nas>.

¹¹⁷ Restorativní justice – inovativní přístup k trestnímu právu [online] [cit. 16. 9. 2021]. Dostupné z: <https://restorativni-justice.cz/>.

na konflikt mezi pachatelem a právem (zhmotněného státem), tak jako retributivní justice. Naopak restorativní justice, aniž by zcela popřela výše zmíněnou rovinu, na trestný čin pohlíží především jako na konflikt mezi pachatelem a obětí. Trestný čin nemá být vnímán jako porušení abstraktních morálních či právních norem, ale jako újma způsobená oběti a hrozba pachatele pro společnost.¹¹⁸ Z uvedeného pohledu se odvíjí i snaha konflikt urovnat, obnovit pokojný stav a velký důraz je kladen na kompenzaci způsobené újmy konkrétním obětem ze strany pachatelů. Pokud tedy systém retributivní justice má za cíl spravedlivě potrestat pachatele a působit na jeho převýchovu, restorativní justice zjišťuje, komu byla trestným činem způsobena újma a zabývá se způsobou, jak ji co nejefektivněji odčinit. Dle Karabce je nutné na újmu pohlížet nejen jako na materiální úbytek ve sféře oběti, ale i jako na újmu psychickou, ztrátu společenského postavení, sociálních vazeb a narušení denního chodu života. Pachatel se má na náhradě újmy aktivně podílet, a pokud se dobrovolně podílet nebude, má nastoupit donucení ze strany státu.¹¹⁹

Restorativní justici ale nelze omezit pouze na odčinění újmy, neboť pouhé odčinění újmy často nepostačí k dosažení cíle. Při uplatnění principů restorativní justice jde o komplexní konfrontaci pachatele s obětí, jejíž cílem je pachatelovo převzetí odpovědnosti za trestný čin. Pochopení a uznání viny pachatele je stěžejním cílem restorativní justice, neboť právě to je zárukou, že se pachatel v budoucnu trestné činnosti vyvaruje. Pokud je tedy pachateli pouze uložen trest a nedojde k jeho sebereflexi, nebude cíl naplněn. Obdobně je možno nahlížet i na výkon trestu odnětí svobody. Během výkonu trestu dochází k pasivnímu přizpůsobení se podmínkám chování v prostředí věznice, což vede k vymizení pocitu odpovědnosti pachatelů trestné činnosti za jejich jednání. U řady pachatelů je pocit odpovědnosti oslaben již před příchodem do výkonu trestu a během výkonu je úplně eliminován, jelikož ostatními spoluvězni může být spáchaný čin ospravedlňován či schvalován. Ospravedlňování trestné činnosti je pro budoucí resocializaci pachatele nevhodné a nežádoucí.¹²⁰

¹¹⁸ KARABEC, Z., *Koncept restorativní justice*. In: Restorativní justice. Sborník příspěvků a dokumentů, Praha: IKSP, 2003., s. 8.

Srov. ŽATECKÁ, E., *Postavení a úkoly probační a mediační služby*, Ostrava: KEY publishing, 2007, s. 11.

¹¹⁹ KARABEC, Z., *Koncept restorativní justice*. In: Restorativní justice. Sborník příspěvků a dokumentů, Praha: IKSP, 2003., s. 8–9.

Srov. ŠČERBA, F., *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*, 2. vyd., Praha: Leges, 2014, s. 15, 23–24.

Srov. DALY, K., *A tale of two studies: restorative justice from a victims perspective*. in: *New Directions in Restorative Justice*, 2005, s. 153–175. Dostupné z: https://web.ebscohost.com/ehost/ebookviewer/ebook/ZTAWMHh3d19fNjAyMjkyX19BTg2?sid=18d052af-20bb-4fb4-8f88-f517fc33501e@sessionmgr103&vid=0&format=EB&lpid=lp_iii&rid=0.

¹²⁰ ŠČERBA F., op. cit., s. 24–25.

Srov. KARABEC, Z., op. cit. s. 5, 10.

Je nezbytné v práci vytyčit vztah mezi alternativním trestáním a restorativní justicí. Ač jsou uvedené pojmy velmi úzce propojeny, nelze je vnímat za synonyma. Principů restorativní justice může být užito i při aplikaci a výkonu trestu odnětí svobody, neboť restorativní justice nutně neznamená užití alternativního trestu namísto nepodmíněného trestu. Je nepochybné, že cíle restorativní justice se daří lépe naplňovat při výkonu trestů, které nejsou přímo spojené s odnětím svobody.¹²¹

Možným prostředkem k dosažení výše zmíněných cílů a naplňování restorativních principů jsou restorativní programy. Mezi restorativní programy lze řadit zejména mediaci (viz kap. 2.6.2) a restorativní konference a kruhy. Restorativní programy mohou probíhat jednak nezávisle na trestním řízení, jednak paralelně s ním jako vhodné doplnění probíhajícího trestního řízení. Jak uvádím výše, restorativní justice si neklade za cíl nahradit trestní justici, ale pouze justici doplnit o nový rozměr pohledu a zajistit skutečné odčinění újmy oběti a bezpečný dialog mezi obětí trestného činu a jejím pachatelem.¹²² Kromě zmíněné mediace existuje restorativní program *Building bridges*, jehož podstatou je dialog mezi oběťmi a pachatelem. Nejedná se ale o dialog mezi pachatelem a jejich konkrétními oběťmi, ale mezi osobami, jejichž trestné činy spolu nesouvisí. Program setkávání probíhá přímo ve věznicích a realizuje jej facilitátor¹²³ z Mezinárodního vězeňského společenství.¹²⁴ Dále existuje program *Vnímám i tebe*, který vytvořila probační a mediační služba za spolupráce Vězeňské služby. Program zahrnuje práci s odsouzenými, kteří vykonávají nepodmíněný trest odnětí svobody, ti jsou během třinácti setkání konfrontováni s pocitem oběti pomocí videonahrávek, na nichž oběti vypovídají o dopadech trestné činnosti na jejich životy. Během programu je kladen důraz na převzetí odpovědnosti odsouzených za trestný čin a zvýšení citlivosti vůči obětem, jejich pocitům a potřebám.¹²⁵

K restorativní justici mohou závěrem poznamenat, že v českém právním řádu se v souvislosti s přijetím trestního zákoníku tato tendence prosazuje zejména v rovině hmotněprávní. Tendenci lze spatřovat v už zmíněném zohlednění zájmů poškozeného, ukládání vyššího množství

¹²¹ ŠČERBA F, op. cit. s. 23.

¹²² Restorativní programy. Restorativní justice. [online] [cit 16. 9. 2021]. Dostupné z: <https://restorativni-justice.cz/o-restorativni-justici/restorativni-programy/>.

¹²³ Facilitátor je mimo jiné odborník na vedení rozhovorů In: *Slovník cizích slov*. Facilitátor. [online] [cit 24. 9. 2021]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/facilitator>.

¹²⁴ Mezinárodní vězeňské společenství je zapsaný spolek působící od roku 2010, který se zabývá pomocí všem osobám, kterých se trestný čin dotkl. Zaměřuje se na oběti, odsouzené, jejich rodiny, děti odsouzených a také (podmíněně) propuštěné. In: Mezinárodní vězeňské společenství. O nás. [online] [cit 16. 9. 2021]. Dostupné z: <https://mvs.cz/o-nas/>.

¹²⁵ Restorativní justice. Restorativní programy. [online] [cit 17. 9. 2021]. Dostupné z: <https://restorativni-justice.cz/o-restorativni-justici/restorativni-programy/>.

alternativních trestů a v náhledu na trest odnětí svobody jako na *ultima ratio*.¹²⁶ Na druhou stranu je nutné si uvědomit, že využití restorativní justice není bezbřehé. Plně se přikláním k názoru Karabce, že je jejím nedostatkem úzký okruh vhodných případů a pachatelů, na které je možné postupy aplikovat, a to z důvodu, že je nutné přihlížet k osobě pachatele, závažnosti spáchaného trestného činu, či dopadu na jeho oběti. Možnost užití restorativních přístupů pouze na specifické případy lze označit jako nedostatek této koncepce, jelikož trestní justice musí být schopná univerzálně reagovat na všechny druhy spáchané trestné činnosti.¹²⁷

2.6 Probace a mediace

2.6.1 Probace

Probaci lze označit jako systém nástrojů a opatření, které jsou nedílnou součástí alternativního sankcionování a restorativní justice. Pojem probace je odvozen z latinského *probare* (zkoušet, ověřovat).¹²⁸ Prvky probace se v českém trestním právu projevují od roku 1998, kdy došlo k zavedení podmíněného upuštění od potrestání s dohledem a podmíněného odsouzení s dohledem.¹²⁹ Následně došlo k bližšímu vymezení v roce 2000, kdy byl přijat zák. č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě. Dle citovaného zákona **je probace charakterizována jako:**

- a) organizování a vykonávání dohledu¹³⁰ nad podezřelým nebo obviněným;¹³¹
- b) kontrola výkonu trestů nebo trestních opatření nespojených s odnětím svobody;
- c) kontrola výkonu omezení a povinností;
- d) sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody;
- e) individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl uloženým podmínkám, a aby tím došlo k obnově narušených vztahů.¹³²

¹²⁶ MASOPUST ŠACHOVÁ, P., *Alternativní neznamená restorativní aneb o co restorativní justici vlastně jde? (zaměřeno na aktuální otázky české sankční politiky)*. Trestněprávní revue 11–12/2016, s. 258. [online] [cit. 16. 4. 2020]. Dostupné z: Beck-online.cz.

¹²⁷ KARABEC, Z.: *Koncept restorativní justice*. In: Restorativní justice. Sborník příspěvků a dokumentů, Praha: IKSP, 2003, s. 18.

¹²⁸ ŽATECKÁ, E., *Postavení a úkoly probační a mediační služby*, Ostrava: KEY Publishing, 2007, s. 21.

¹²⁹ ŠČERBA F., *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*, 2. vyd., Praha: Leges, 2014, s. 176.

¹³⁰ Dohled jako jeden z projevů probace je vymezen v § 49 odst. 1 TrZ jako pravidelný osobní kontakt s úředníkem probační a mediační služby, jeho spolupráce při vytváření a naplňování probačního plánu dohledu ve zkušební době a kontrola dodržování podmínek uložených pachateli.

¹³¹ Obviněným se myslí i obžalovaný a odsouzený.

¹³² § 2 zák. č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě ve znění účinném od 1. 1. 2022.

Z výše uvedeného vyplývá, že probace se snaží účelně kombinovat tři základní prvky: kontrolu, pomoc a poradenství.¹³³

Šámal upozorňuje, že je nutné rozlišovat probaci v užším právním smyslu jako systém specifických opatření uložených soudem a širším smyslu jako celý systém služeb poskytovaných probační a mediační službou. S uvedeným vymezením se ztotožňují i Štěrba a Žatecká.¹³⁴ V odborné literatuře je probace charakterizována jako institucionalizovaný dohled nad chováním pachatele spojený s určitými prvky pomoci k jeho zdařilému a včasnému návratu zpět do společnosti, což lze označit za resocializaci. Probace v sobě kombinuje prvek penologický (trest, potrestání, omezení) a sociální (resocializační), v rámci kterého se aplikuje dohled, poradenství a pomoc.¹³⁵ Jelínek doplňuje, že v rámci probačního dohledu je probačním orgánem sledována a ověřována schopnost pachatele ve stanovené zkušební době žít řádný život.¹³⁶

Odsouzenému je poskytována systematická efektivní podpora a pomoc v podobě dohledu školeného probačního úředníka.¹³⁷ Konkrétními kroky úředník odsouzeného směřuje k vedení řádného způsobu života a osvojení pozitivních návyků. Probační úředník dohlíží na plnění probačního plánu a informuje o něm soud. Ten může v případě porušení rozhodnout o nařízení trestu nebo v případě alternativních opatření o jejich uložení.¹³⁸

Níže uvádím výčet možností, za kterých lze nad dospělým pachatelem vyslovit **probační dohled**. Jedná se o:

- a) podmíněné upuštění od potrestání s dohledem (§ 48 TrZ);
- b) dobu výkonu trestu domácího vězení (§ 60 odst. 5 TrZ s účinností od 1. 1. 2022);
- c) ponechání podmíněného odkladu výkonu trestu odnětí svobody v platnosti za současného uložení dohledu (§ 83 odst. 1 písm. a) TrZ);

¹³³ ŽATECKÁ, E., op. cit., s. 21.

¹³⁴ ŠÁMAL, P., a kol., *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vyd., Praha: C. H. Beck, 2012, s. 679. [online] [cit. 10. 3. 2020]. Dostupné z: Beck-online.cz.

Srov. ŠČERBA F., op. cit., s. 177.

Srov. ŽATECKÁ, E., op. cit., s. 22.

¹³⁵ ŠČERBA F., op. cit., s. 177–178.

Srov. SOTOLÁŘ, A., PŮRY, F., ŠÁMAL, P., *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*, Praha: C. H. Beck, 2000, s. 241.

¹³⁶ JELÍNEK, J., a kol. *Trestní právo procesní*, 5. aktual. a dopl. vydání, Praha: Leges, 2018, s. 286.

¹³⁷ Probační a mediační služba České republiky. Probace. [online] [cit. 17. 9. 2021]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/probace-dohled-nad-podminene-odsouzenymi/>.

¹³⁸ ŠČERBA F., op. cit., s. 178.

Srov. ŠČERBA, F., *Probace a její projevy v české trestním právu*, Trestněprávní revue. 10/2009, s. 300. [online] [cit. 16. 4. 2020]. Dostupné z: Beck-online.cz.

Srov. PŮRY, F., ŠÁMAL, P.: *Nad jedním rozhodnutím o probaci*. Trestní právo. 1997, č. 7–8, s. 4–5.

- d) podmíněný odklad výkonu trestu odnětí svobody na zkušební dobu s dohledem (§ 84 an. TrZ);
- e) podmíněné propuštění z výkonu trestu za současné stanovení zkušební doby, tzv. parole (§ 88 an. TrZ);
- f) uložení dohledu při ukončení ochranného léčení (§ 99 odst. 6 TrZ).¹³⁹

Prvky probace nenaplňuje dohled probačního úředníka jako náhrada za vazbu podle § 73 odst. 1 písm. c) TrŘ, neboť tento druh probace nemá povahu alternativy trestu odnětí svobody.¹⁴⁰

Za hlavní přínos probace Šámal i Ščerba uvádějí eliminaci negativních dopadů spojených s výkonem trestu, zachování pachatelových vazeb s rodinným prostředím a zaměstnáním, které vedou ke snazší výchozí pozici pro náhradu škody.¹⁴¹ Tomášek a Háková se se zmíněnými přínosy probace ztotožňují a doplňují, že probace vede ke snížení nákladů na výkon trestu, jelikož náklady na probaci jsou nižší než náklady na financování chodu věznic.¹⁴²

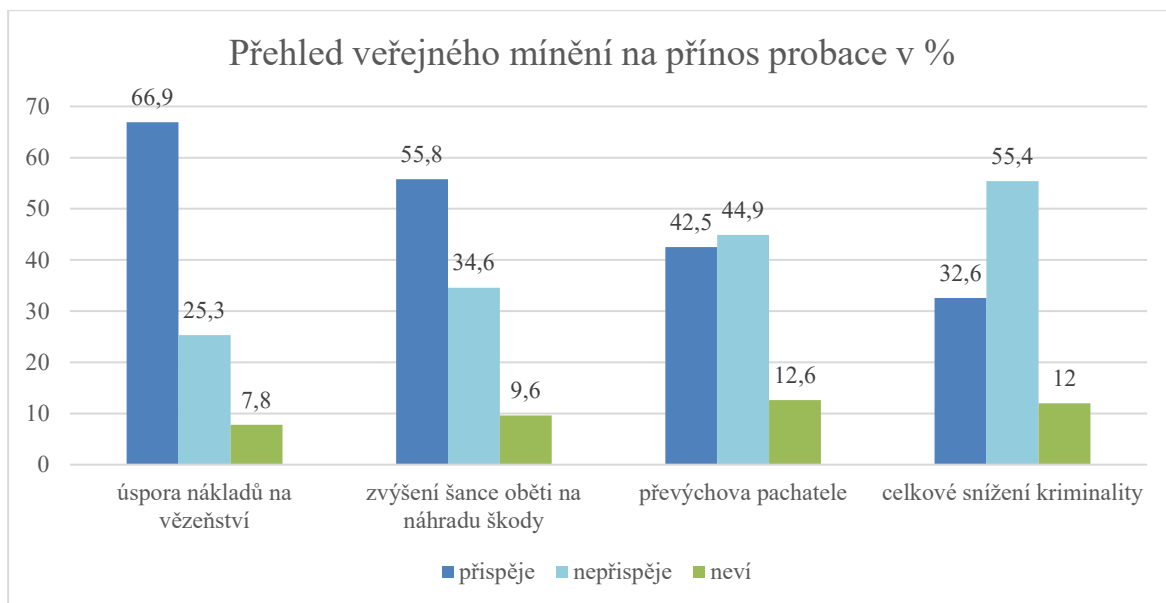
Veřejnost při ukládání alternativních trestů hraje podstatnou roli (viz kap. [2.2.1](#)), proto se autoři Tomášek a Háková zaobírají pohledem společnosti na ukládání alternativních trestů a činnost probační služby. Z níže uvedeného grafu č. 5 vyplývá, že oslovení respondenti výše zmiňovaných autorů se domnívají, že probace přispěje k úspoře nákladů na vězeňství (téměř 67 % dotázaných). Veřejnost nedůvěřuje tomu, že probace přispěje k celkovému snížení kriminality (33 % dotázaných).

¹³⁹ ŠČERBA, F., *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*, 2. vyd., Praha: Leges, 2014, s. 186–187.

¹⁴⁰ ŠČERBA, F., *Probace a její projevy v české trestním právu*, Trestněprávní revue. 10/2009, s. 300. [online] [cit. dne 16. 4. 2020]. Dostupné z: [Beck-online.cz](#).

¹⁴¹ ŠÁMAL, P., a kol., *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, 2. vyd., s. 680. [online] [cit. 10. 3. 2020]. Dostupné z: [Beck-online.cz](#).
Srov. ŠČERBA F., *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*, 2. vyd., Praha: Leges, 2014, s. 176–177.

¹⁴² TOMÁŠEK, J., HÁKOVÁ, L., *Probace a veřejné mínění*. Trestněprávní revue 3/2020, s. 171 [online] [cit. 9. 6. 2020]. Dostupné z: [Beck-online.cz](#).

Graf 5 Veřejné mínění o plnění cílů probace.¹⁴³

Ačkoliv jsou s probací spojována zejména pozitiva, Šámal spatřuje za negativní příliš benevolentní přístup k delikventům, zneužití institutu z jejich strany a nedostatečné působení na ochranu společnosti.¹⁴⁴ Domnívám se, že se nejedná o kritiku probace jako institutu samotného, ale spíše o kritiku její nevhodné a nedůsledné aplikace.

2.6.2 Mediace

Karabec mediaci z pohledu restorativní justice označuje jako proces „zprostředkování styku pachatele s obětí, při kterém se hledají způsoby řešení situace způsobené trestným činem“.¹⁴⁵ Výraz mediace pochází z latinských slov *medius/median*, které v překladu znamenají střed, prostřední.¹⁴⁶ Z tohoto výrazu vzniklo označení zprostředkování, jež je obsaženo nejen v definici podané Karabcem, ale rovněž i zákonem o probační a mediační službě. V zákoně je mediace označována jako mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi podezřelým nebo obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávána v souvislosti s trestním řízením, jež je prováděna s výslovným souhlasem stran.¹⁴⁷

¹⁴³ Ibid.

¹⁴⁴ ŠÁMAL, P., a kol., *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, 2. vyd., s. 680. [online] [cit. 10. 3. 2020]. Dostupné z: Beck-online.cz.

¹⁴⁵ KARABEC, Z., *Koncept restorativní justice*. In: Restorativní justice. Sborník příspěvků a dokumentů, Praha: IKSP, 2003, s. 10.

¹⁴⁶ ŽATECKÁ, E., *Postavení a úkoly probační a mediační služby*, Ostrava: KEY Publishing, 2007, s. 28.

¹⁴⁷ § 2 odst. 2 zák. o PMS ve znění účinném ke dni 1. 1. 2022.

Dle Scheinosta probíhá řešení sporu za aktivní dobrovolné participace obou stran za přítomnosti nezúčastněné osoby, tedy mediátora.¹⁴⁸ Dle názoru Jelínka i Karabce se při úspěšné dohodě o náhradě způsobené škody mohou výsledky mediace stát podkladem pro rozhodnutí trestní věci ve formě narovnání a podmíněného zastavení trestního stíhání.¹⁴⁹ Cílem mediace je ozdravit situaci a vzájemné vztahy, čehož je z pohledu oběti možné dosáhnout upřímnou omluvou a převzetí skutečné odpovědnosti za trestný čin ze strany pachatele. Vzájemná domluva oběti a pachatele o neefektivnějším způsobu odčinění újmy může být dle Tomáška nejen z pohledu oběti důležitější než formální potrestání soudem, ale může být i lépe přijímána veřejností.¹⁵⁰

Mediace je v české trestní justici služba nabízená probační a mediační službou bezúplatně. Jejím předpokladem je dobrovolná participace oběti a pachatele a jejich vzájemný souhlas. V praxi jednání řídí nestranný a citlivý mediátor, který napomáhá k vysvětlení jednání pachatele, pochopení oběti, vyjádření omluvy a domluvě na náhradě škody.¹⁵¹

Institut pro kriminologii a sociální prevenci provedl kriminologický výzkum, v rámci něhož oslovil 94 poškozených a 93 pachatelů převážně majetkové trestné činnosti a zkoumal důvody, které tyto osoby k mediaci vedly. Z 94 oslovených obětí dotazník anonymně vyplnilo 50 z nich. Z vyhodnocených odpovědí vyplynulo, že poškození mediaci podstoupili zejména z důvodu potřeby slyšet upřímnou omluvu (tu zmínilo 87 % oslovených obětí), získat náhradu škody (85 % oslovených), pochopit motivaci činu pachatele (81 % oslovených), zapojit se do nápravy pachatele (81 % oslovených), vyhnout se zdoluhavému soudnímu procesu (74 % oslovených).¹⁵² I z dalších studií vyplývá, že mediace vede k lepšímu spokojení poškozených s výsledkem trestního řízení než trestní řízení prováděné bez mediace.¹⁵³

¹⁴⁸ SCHEINOST, M., *Mediace v očích veřejnosti a působení pracovníků probační a mediační služby očima těchto pracovníků samotných*. In: *Trestní právo /stále/ v pohybu*, Pocta Vladimíru Kratochvílovi, Brno: Masarykova univerzita, 2018, s. 401–412. [online] [cit 22. 4. 2020]. Dostupné z: https://science.law.muni.cz/knihy/monografie/Kalvodova_TP_v_pohybu.pdf.

¹⁴⁹ KARABEC, Z., op. cit., s. 17.

Srov. JELÍNEK, J. a kol, *Trestní právo procesní*, 5. aktual. a dopl. vydání, Praha: Leges, 2018, s. 289.

¹⁵⁰ TOMÁŠEK, J., *Mediace z pohledu kriminologického výzkumu*. In: *Restorativna justícia a alternatívne tresty v teoretických súvislostiach*. Zborník príspevkov a medzinárodnej konferencie. Praha: Leges, 2014, s. 433.

¹⁵¹ Probační a mediační služba. *Mediace*. [online] [cit 17. 9. 2021]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/mediace/>.

¹⁵² TOMÁŠEK, J., op. cit. s. 433.

¹⁵³ HULMÁKOVÁ, J., *Využití mediace v trestním řízení*. In: *Pocta Pavlu Šámalovi k 65. narozeninám*, 1. vyd., Praha: C. H. Beck, 2018, s. 72.

Srov. ROZUM, J., a kol, *Uplatnění mediace v systému trestní justice II.*, Praha: IKSP, 2010, s. 58–71.

Srov. UMBREIT, M. *Restorative Justice Through Victim-Offender Mediation: A Multi-Site Assessment*, *Western Criminology Review*, Volume 1, Issue 1, June 1998. [online] [cit 19. 6. 2020]. Dostupné z: <http://westerncriminology.org/documents/WCR/v01n1/Umbreit/Umbreit.html>.

2.6.3 Probační a mediační služba

Probační a mediační služba je specializovaný orgán, který byl zřízen za účelem prosazování koncepce nové trestní politiky. Jeho hlavním cílem je přispívat k efektivnímu výkonu alternativních trestních sankcí vykonávaných na svobodě.¹⁵⁴ Orgán vznikl s účinností od 1. 1. 2001 zák. č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě. Dle citovaného zákona probační a mediační služba provádí svou činnost v případech stanovených zákonem nebo na základě pověření orgánů činných v trestním řízení.¹⁵⁵ Novelou č. 333/2020 Sb., s účinností od 1. 1. 2022 došlo k posílení jejích činností.

Dílními cíli činností probační a mediační služby je začlenění pachatele do společnosti, aniž by páchal další trestnou činnost, zapojení poškozeného do procesu náhrady újmy, obnovení důvěry oběti a pochopení motivace pachatele. Činnost probační služby se tedy pohybuje jednak na poli sociální práce, jednak na poli trestního práva.¹⁵⁶

Ščerba i Jelínek zastávají názor, že činnost probační služby by neměla být omezena pouze na činnost při výkonu trestu, ale i před jeho uložením. Zpracování zprávy probační služby před soudním rozhodnutím (tzv. soudní pomoc) lze uplatnit zejména při rozhodování o uložení některého z alternativních trestů: trestu obecně prospěšných prací, peněžitého trestu, trestu domácího vězení. Pro tento účel probační orgán zjišťuje informace o osobě pachatele a jeho zázemí. Stanovisko probační a mediační služby lze chápat jako vhodný podklad pro rozhodování orgánu činném v trestním řízení tak, aby byl naplněn cíl probace. Důsledně zpracovaná zpráva může napomoci soudu i při zhodnocení polehčujících okolností, jelikož ve zprávě se objevují informace o tom, zda pachatel vedl před spácháním trestné činnosti řádný život (viz § 41 písm. p) TrZ), či zda pachatel nahradil způsobenou škodu (viz § 41 písm. j) TrZ).¹⁵⁷

Vhodný může být vstup probační a mediační služby v některých případech už ve fázi přípravného řízení. Na základě zprávy, může státní zástupce lépe vyhodnotit podmínky pro podmíněné zastavení trestního stíhání, nebo podmíněné odložení návrhu na potrestání ve zkráceném řízení, neboť údaje z rejstříku trestů jsou pro tyto účely nedostatečné. Ztotožňují se s názorem, že vstup probačního úředníka do rané fáze trestního řízení je rovněž vhodný při rozhodnutí věci trestním příkazem. V některých případech je to dokonce povinné (např.

¹⁵⁴ ŠČERBA, F., *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*, 2. vyd., Praha: Leges, 2014, s. 387.

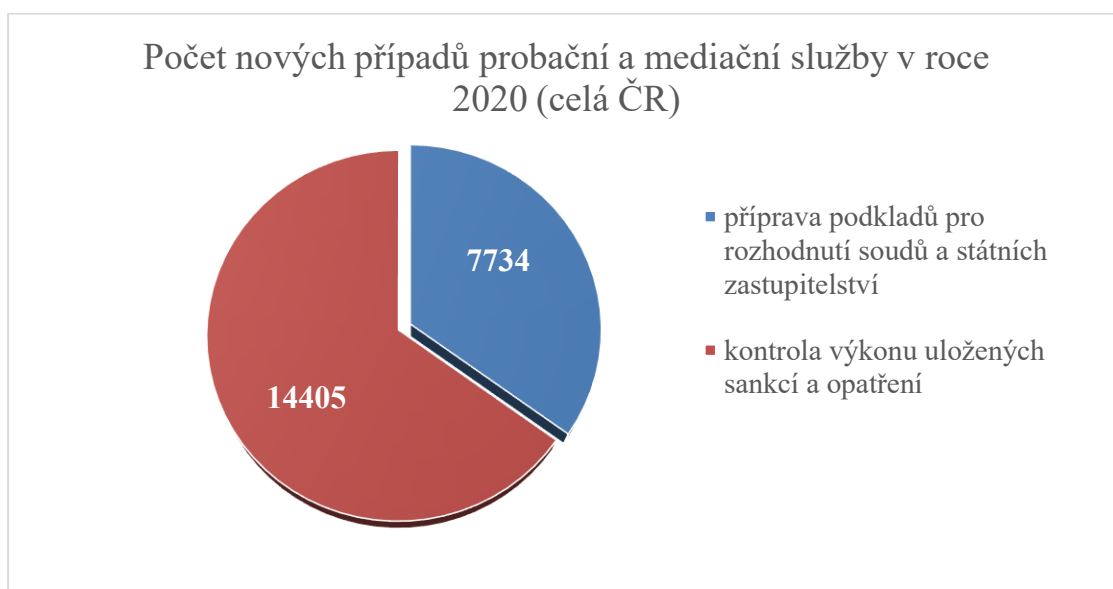
¹⁵⁵ § 4 odst. 7 zák. o PMS.

¹⁵⁶ Probační a mediační služba České republiky. Poslání a cíle. [online] [cit. 17. 9. 2021]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/poslani-a-cile/>.

¹⁵⁷ ŠČERBA, F., *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*, 2. vyd., Praha: Leges, 2014, s. 403. Srov. JELÍNEK, J., *Trestní právo procesní*, 5. aktual. a dopl. vydání, Praha: Leges, 2018, s. 285, s. 287.

při ukládání trestu obecně prospěšných prací nebo trestu domácího vězení trestním příkazem).¹⁵⁸ Rozhodování trestním příkazem odlehčuje přehlceným soudům, ale neumožní soudům zjistit úplné informace k osobě pachatele, tak jako při hlavním líčení. Přibráním úředníka probační a mediační služby a jeho předběžným šetřením může být naplněn požadavek uložení vhodné a přiměřené trestní sankce. Pokud by alternativní tresty byly totiž odsouzeným plošně ukládány bez zkoumání předpokladů k jejich uložení, mohlo by jich být ze strany odsouzených zneužíváno. Ztotožňují se s názorem, že zneužití ze strany odsouzených nepochybně vzbuzuje v očích veřejnosti negativní hodnocení a nedůvěru vůči spravedlnosti trestní justice.

Na základě výše popsaného se domnívám, že probační a mediační služba je orgánem nezbytným k prosazování moderních přístupů k sankcionování dle principů restorativní justice a bez jejího spolupůsobení není možné nástroje restorativní justice efektivně aplikovat.¹⁵⁹

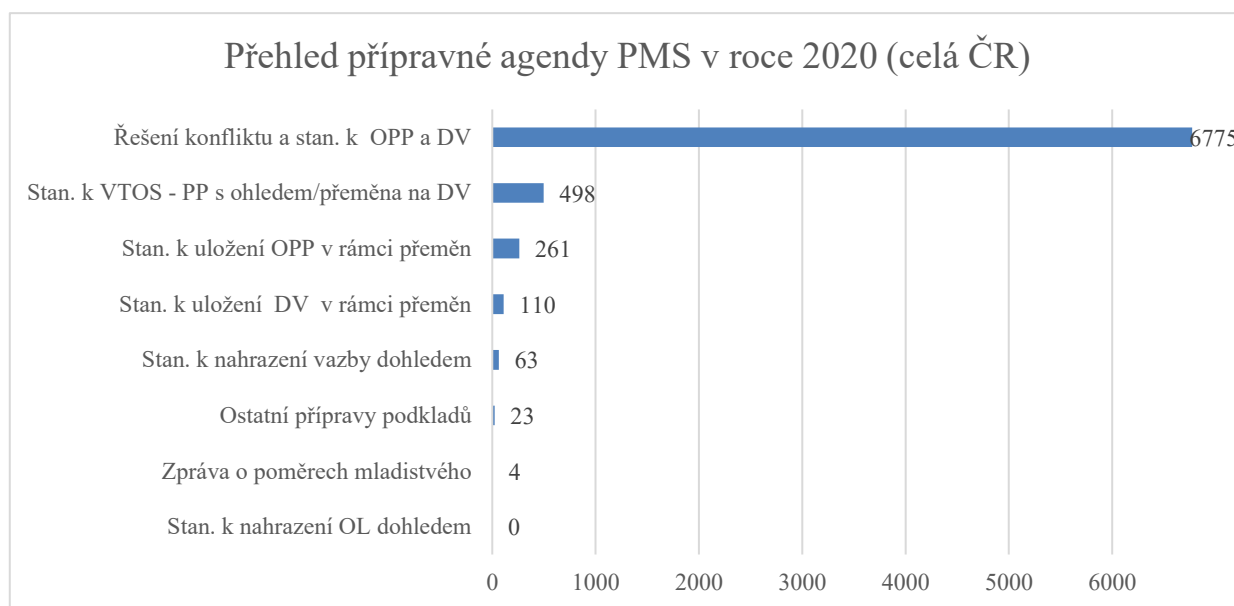
Graf 6 Přehled nových případů probace v roce 2020.¹⁶⁰

Výše uvedený graf uvádí statistiku počtu nových případů, kterými se probační a mediační služba zabírala v roce 2020. Agenda přípravy podkladů pro rozhodnutí soudů a státních zastupitelství činila 7 734, naopak dvojnásobný počet případů, tedy (14 405) tvořila kontrola uložených sankcí a opatření.

¹⁵⁸ Viz § 314e odst. 3, odst. 4 TrŘ.

¹⁵⁹ ŠČERBA, F., op. cit., s. 27, 403–404.

¹⁶⁰ *Probační a mediační služba*. Přehled o počtech nových případů 2020. [online] [cit. 26. 9. 2021]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/download/statistiky_Prehled_agend_Probacni_a_mediacni_sluzby_2020.pdf.

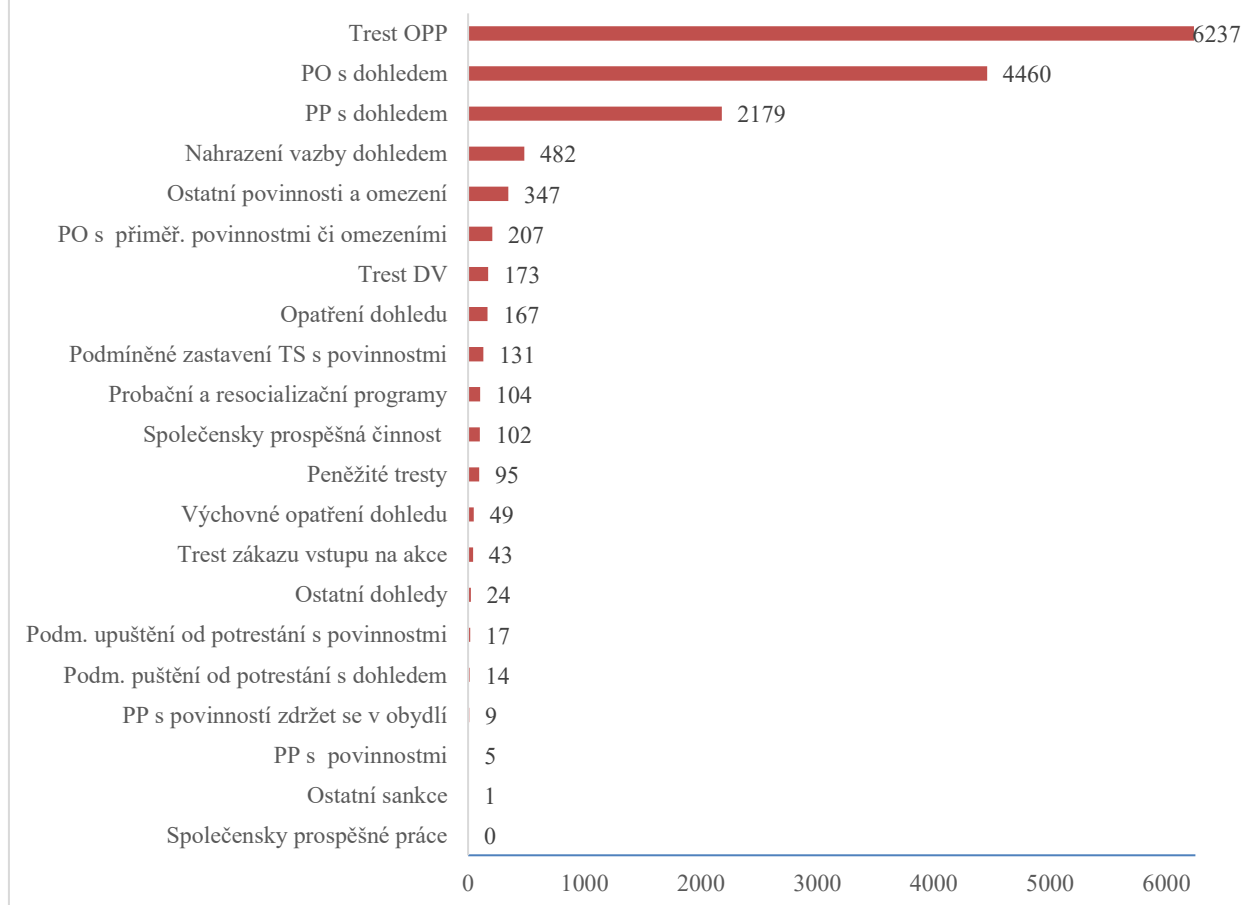
Graf 7 Přehled přípravné agendy v roce 2020.¹⁶¹

Graf výše podává podrobný přehled veškeré agendy spočívající v přípravě podkladů pro rozhodnutí soudů a státních zastupitelství v roce 2020. Z přípravné agendy probační a mediační služby nejvyšší část činilo zastoupení zprostředkování a řešení konfliktu a zpracování stanoviska k uložení trestu obecněprospěšných prací a trestu domácího vězení (téměř 88 %, tj. 6 775). Druhou nejrozsáhlejší agendu tvořilo zpracování stanovisek k podmíněnému propuštění s dohledem z výkonu trestu odnětí svobody či zpracování stanovisek k přeměně trestu odnětí svobody na trest domácího vězení (498). Nejméně zpráv probační a mediační služba zpracovala k poměrům mladistvých (4) a žádné stanovisko nezpracovala k nahrazení ochranného léčení dohledem (0).

¹⁶¹ Ibid.

Pozn. stan. = stanovisko

Přehled agendy PMS v oblasti kontroly výkonu uložených sankcí a opatření v roce 2020 (celá ČR)

Graf 8 Přehled agendy v oblasti výkonu trestů.¹⁶²

Z přehledu v oblasti kontrolní agendy probační a mediační služby vyplývá, že nejvíce byla v roce 2020 zastoupena kontrola výkonu trestu obecněprospěšných prací (6 237). Na druhém místě je uváděna kontrola podmíněného odsouzení s dohledem (4 460) a na třetím místě kontrola podmíněného propuštění z výkonu trestního odnětí svobody s dohledem (2 179).

Mezi strategické cíle probační a mediační služby zmíněné v akčním plánu z roku 2018, který stanovuje koncept probační a mediační služby do roku 2025, je zařazen odklon pachatele od kriminální kariéry. Jedním z dílčích úkolů, jak můžeme daného cíle dosáhnout, je zvýšení míry využívání podkladů zpracovaných probační a mediační službou pro rozhodování soudů (zejména při ukládání alternativních trestů). Další dílčí úkol představuje posílení pravomocí v trestním řízení (zejména při výkonu trestů obecně prospěšných prací a trestu domácího vězení). Cíle má být dle akčního plánu dosaženo prostřednictvím prezentace problematiky na seminářích pro soudce

¹⁶² Ibid.

a státní zástupce. Probační a mediační služba se má současně zapojit do výzkumu *Institutu pro kriminologii a sociální prevenci* ohledně zpracování podkladů pro ukládání alternativních trestních sankcí.¹⁶³

¹⁶³ Probační a mediační služba. Akční plán 2018. Koncepce rozvoje probace a mediace v České republice do roku 2025. [online] [cit. 28. 9. 2021]. Dostupné z: https://justice.cz/documents/12681/762397/AP_2018.pdf/14ec2ee3-fe49-4707-8941-3e0f7f474510.

3. Vývoj právní úpravy trestání s ohledem na alternativní tresty v ČR

3.1 Vývoj do roku 2009

Od roku 1989 lze vnímat humanistické tendence, které naši společnost ovlivnily se změnou politického režimu. V roce 1990 byl zrušen trest smrti a byl nahrazen trestem odnětí svobody na doživotí, což lze označit za proces prosazování zásady humanity trestních sankcí. Na druhou stranu jako reakce na změnu režimu došlo po roce 1989 i k nárůstu kriminality, čemuž přispělo otevření hranic a příliv drogové kriminality ze Západu.¹⁶⁴ V roce 1990 zákonodárce zúžil užití nepodmíněného trestu u trestných činů nepřevyšující jeden rok, a to pouze jako trestu *ultima ratio*. Další změny přinesla novela trestního zákona v roce 1993, ve kterém byl stanoven širší okruh trestné činnosti, pro kterou lze uložit trest zákazu činnosti. Byla zvýšena horní sazba peněžitého trestu a došlo k úpravě vnitřní diferenciaci věznic. V roce 1996 byl zaveden trest obecně prospěšných prací jako nový druh trestní sankce. Příklon k alternativním trestům lze spatřovat s příchodem roku 1998, kdy došlo k zavedení podmíněného odsouzení s dohledem a podmíněně upuštění od potrestání rovněž s dohledem. Mimořádný posun k myšlence alternativního trestání přinesl rok 2001 a novela trestního zákona. Došlo k posunu v ukládání nepodmíněného trestu, jehož horní hranice nepřevyšuje tři roky (jako trestu *ultima ratio*). Nelze opomenout ani skutečnost, že v roce 2003 začal platit zákon o soudnictví ve věcech mládeže, když bylo nepochybné, že problematiku řešení trestné činnosti mladistvých je třeba řešit odlišně od dospělých pachatelů.¹⁶⁵

Hulmáková a Rozum uvádějí, že v letech 1999 až 2009 lze obecně spatřovat příklon k rozšíření alternativních trestních sankcí. Zároveň byly zpřísněny podmínky pro ukládání nepodmíněného trestu v případech méně závažné kriminality. V roce 2009 došlo k zavedení zabezpečovací detence.¹⁶⁶

3.2 Změna s rekodifikací v roce 2009

Rekodifikace trestního práva hmotného z roku 2009 s účinností od 1. 1. 2010 je založena na myšlence, dle které má být na protiprávní jednání reagováno prostředky trestního práva

¹⁶⁴ ŠČERBA, F., *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*, 2. vyd., Praha: Leges, 2014, s. 16.

¹⁶⁵ Ministerstvo spravedlnosti ČR. Vývoj alternativních trestů v České republice. [online] [cit. 24. 9. 2020]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/alternativni-tresty?clanek=vyvoj-alternativnich-trestu-v-ceske-republice>.

¹⁶⁶ HULMÁKOVÁ, J., ROZUM, J., *Aktuální trendy sankční politiky v ČR*. Trestněprávní revue. 11–12/2012, s. 256. [online] [cit. 28. 9. 2021]. Dostupné z: Beck-online.cz.

až v krajních případech.¹⁶⁷ Dle důvodové zprávy mělo dojít s přijetím nového trestního zákoníku ke změně filozofie trestání.

Na trest odnětí svobody má být nahlíženo jako na trest *ultima ratio*. Rekodifikace trestního zákoníku z roku 2009 převzala ustanovení, dle nějž lze nepodmíněný trest za trestný čin, jehož horní hranice nepřesahuje tři roky uložit pouze za podmínky, že vzhledem k osobě pachatele na něho nelze působit jiným druhem trestu, tak aby vedl řádný život. Vytyčení hranice tří roků se projevilo jako nedostatečné, proto novelou v roce 2011 byla zmiňovaná hranice horní trestní sazby navýšena na pět let.¹⁶⁸ Postupně byla tato hranice od roku 1990 navýšena z jednoho roku na pět let.

Důvodová zpráva zdůrazňuje individuální diferenciaci pachatelů a zvýšení ukládání alternativních trestních sankcí, což má vést k pozitivní motivaci pachatelů. Při ukládání alternativních trestů a alternativních opatření má být zdůrazněn preventivní prvek trestání. Současně má být kladen důraz na integraci pachatelů v jejich přirozeném prostředí, čímž má dojít i k omezení negativního vlivu prostředí věznice.¹⁶⁹ Rekodifikací je posílena role restorativní justice, jelikož je nově kladen důraz na posílení zájmů poškozených v rámci trestního řízení, když zákonodárce stanovil,¹⁷⁰ že při ukládání trestu soud má přihlídnout k právem chráněným zájmům poškozených.¹⁷¹

Rekodifikací byly upraveny již existující alternativní tresty, ale zároveň byly zavedeny i sankce nové. Došlo ke (znovu)zavedení trestu domácího vězení a zavedení trestu zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce. Znovuzavedení trestu domácího vězení uvádím z toho důvodu, že při podrobnějším zkoumání trestních předpisů na našem území z dob habsburské monarchie lze zjistit, že už *Trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích z roku 1852* obsahoval právě sankci domácího vězení.¹⁷² Tento typ trestu bylo možné uložit osobě bezúhonné namísto vězení prvního stupně. Princip domácího vězení se příliš nelišil od současné podoby, neboť odsouzený se musel zavázat, že se nebude vzdalovat z místa pobytu svého bydliště. Trest

¹⁶⁷ Ministerstvo spravedlnosti ČR. Vývoj alternativních trestů v České republice. [online] [cit. 24. 9. 2020]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/alternativni-tresty?clanek=vyvoj-alternativnich-trestu-v-ceske-republice>.

¹⁶⁸ Srov. zák. č. 40/2009 Sb., TrZ v přijatém znění a zák. č. 40/2009 Sb., TrZ ve znění zák. č. 330/2011 Sb.

¹⁶⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, I. Obecná část. [online] [cit. 13. 12. 2019]. Dostupné z: [Beck-online.cz](https://beck-online.cz).

¹⁷⁰ § 38 odst. 3 TrZ.

¹⁷¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, I. Obecná část. [online] [cit. 19. 4. 2020]. Dostupné z: [Beck-online.cz](https://beck-online.cz). Srov. ŠÁMAL, P., *Trestní zákoník*, 2. vyd., Praha: C. H. Beck, 2012, s. 429.

¹⁷² § 246 Vězení domácí, zák. č. 117/1852 Trestního zákona o zločinech, přečinech a přestupcích. [online] [cit. 15. 9. 2020]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=17&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>.

bylo možné uložit ve výměře od 24 hodin do 6 měsíců. Roku 1918 bylo trestní zákonodárství recepční normou převzato, tudíž trest v této podobě platil až do roku 1950, kdy trestní zákon z téhož roku trest domácího vězení již nepřevzal a k jeho znovuzavedení došlo právě až v roce 2009.¹⁷³

V rámci úpravy alternativních trestů došlo zejména k modifikaci trestu obecně prospěšných prací. Byla zúžena možnost jeho uložení pachatelům, kterým byl trest v posledních třech letech přeměněn na trest odnětí svobody. Zákon sice stanoví, že soud zpravidla trest obecně prospěšných prací neuloží, což znamená, že je ponechán prostor pro uvážení soudu, ale zároveň jde o apel zákonodárce, aby tak soudy činily zdrženlivě.¹⁷⁴ Dále bylo omezeno ukládání trestu obecně prospěšných prací a trestu domácího vězení trestním příkazem. Nově mohou být trestním příkazem uloženy pouze po předchozím vyžádání zprávy probační služby.¹⁷⁵ Obě uvedená omezení vedla k ukládání více trestů s podmíněným odkladem.

Zřejmý je i apel na využívání alternativních majetkových trestních sankcí. Zákonodárce zavedl, že pokud se pachatel snažil získat, či získal majetkový prospěch, soud uloží takovému pachateli (zdali to umožní jeho osobní a majetkové poměry) trestní sankci, která ho postihne na majetku. Za trestní sankci, která postihne odsouzeného na majetku, lze označit propadnutí majetku či peněžitý trest.¹⁷⁶ U peněžitého trestu byla navýšena hranice z původních max. 5 mil. Kč na současných 36,5 mil. Kč.¹⁷⁷

Zákonodárce zpřísnil sazby u trestných činů proti životu a zdraví (např. u základní skutkové podstaty úmyslného ublížení na zdraví došlo ke zpřísnění trestní sazby z 0–2 roky na 6 měsíců–3 roky,¹⁷⁸ trestní sazba u základní skutkového podstaty těžkého ublížení na zdraví byla zvýšena

¹⁷³ SCHEINOST, M., *Trestní sankce a jejich odraz v praxi, tisku a v názorech veřejnosti*, s. 16. Srov. Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, II. Zvláštní část, důvodová zpráva k § 52. [online] [cit. 1. 6. 2020]. Dostupné z: Beck-online.cz.

¹⁷⁴ § 62 odst. 2 TrZ.

¹⁷⁵ ROZUM, J., a kol., *Efektivita trestní politiky z pohledu recidivy*, Praha: IKSP, 2016, s. 16. Srov. HULMÁKOVÁ, J., ROZUM, J., *Aktuální trendy sankční politiky v ČR*. Trestněprávní revue 11–12/2012, s. 256. [online] [cit. 28. 9. 2021]. Dostupné z: Beck-online.cz. Srov. § 314e odst. 3, 4 TrŘ.

¹⁷⁶ § 39 odst. 8 TrZ.

HULMÁKOVÁ, J., ROZUM, J., op. cit., s. 256.

¹⁷⁷ TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, J., *Druhy trestů*. In: JELÍNEK, J., a kol., *Trestní právo hmotné, Obecná a zvláštní část*. 7. aktual. a dopl. vydání, Praha: Leges, 2017, s. 405. Srov. § 68 odst. 1, 2 TrZ.

¹⁷⁸ Srov. ust. § 221 odst. 1 zákona č. 140/1961 ve znění účinném do 31. 12. 2009 vs. ust. § 146 odst. 1 zákona č. 40/2009 (TrZ) ve znění účinném od 1. 1. 2010.

z 2–8 let na 3–10 let).¹⁷⁹ Zpřísnění lze spatřit i u základní skutkové podstaty vraždy, kdy z horní hranice sazby 15 let byla zvýšena na 18 let.¹⁸⁰ Na druhou stranu u kvalifikovaných skutkových podstat majetkových a hospodářských trestných činů lze pozorovat zmírnění trestní sazby. Např. u podvodu ve velkém rozsahu byla trestní sazba zmírněna z 5–12 let na 5–10 let, zcela totožně došlo ke snížení i u kvalifikované skutkové podstaty krádeže ve velkém rozsahu.¹⁸¹

Zpřísněny byly trestní sazby i některých typově méně závažných trestných činů. Např. trestní sazba u základní skutkové podstaty zanedbání vyživovací povinnosti byla z 0–1 roku zpřísněna na 0–2 roky.¹⁸² Trestní sazby u trestného činu zanedbání povinné výživy byly následně novelou z roku 2012 opět sníženy na hodnoty jako před rekodifikací.¹⁸³

Nově bylo přestoupeno i k problematice recidivy. Dle důvodové zprávy je recidivu vhodné řešit specifickým systémem práce a zacházení s recidivisty pomocí specializovaných pracovníků (probačních úředníků). Recidiva je ve zvláštní části trestního zákona stanovena jako okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby u více skutkových podstat trestných činů.¹⁸⁴ Jako příklad lze uvést recidivu u trestného činu krádeže. V případě, že byl pachatel v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán pro skutek spočívající v tom, že se zmocnil cizí věci, hrozil pachateli podle původní právní úpravy trest v sazbě 0–2 roky, po rekodifikaci trest v sazbě 6 měsíců–3 roky.¹⁸⁵

¹⁷⁹ Srov. ust. § 222 odst. 1 zákona č. 140/1961 ve znění účinném do 31. 12. 2009 vs. ust. § 145 odst. 1 zákona č. 40/2009 (TrZ) ve znění účinném od 1. 1. 2010.

¹⁸⁰ Srov. ust. § 219 odst. 1 zákona č. 140/1961 ve znění účinném do 31. 12. 2009 vs. ust. § 140 odst. 1 zákona č. 40/2009 (TrZ) ve znění účinném od 1. 1. 2010.

¹⁸¹ Srov. ust. § 250 odst. 4 zákona č. 140/1961 ve znění účinném do 31. 12. 2009 vs. ust. § 209 odst. 5 písm. a) zákona č. 40/2009 (TrZ) ve znění účinném od 1. 1. 2010.

Srov. ust. § 247 odst. 4 zákona č. 140/1961 ve znění účinném do 31. 12. 2009 vs. ust. § 205 odst. 5 písm. a) zákona č. 40/2009 (TrZ) ve znění účinném od 1. 1. 2010.

¹⁸² Srov. ust. § 213 odst. 1 zák. 140/1961 ve znění účinném do 31. 12. 2009 vs. a ust. § 196 odst. 1 zákona č. 40/2009 (TrZ) ve znění účinném od 1. 1. 2009.

¹⁸³ Srov. ust. § 196 odst. 1 TrZ ve znění účinném do 7. 12. 2012 vs. ust. § 196 odst. 1 TrZ ve znění účinném od 8. 12. 2012.

¹⁸⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, II. zvláštní část, k hlavě V, dílu 1 – Druhy trestních sankcí a obecné zásady pro jejich ukládání - § 36 až 38. [online] [cit 26. 4. 2022]. Dostupné z: Beck-online.cz.

¹⁸⁵ Srov. ust. § 247 odst. 1 písm. e) zákona č. 140/1961 ve znění k 31. 12. 2009 vs. ust. § 205 odst. 2 zákona č. 40/2009 (TrZ) ve znění účinném od 1. 1. 2010.

Některé nastalé změny lze označit jako změny vycházející z principu depenalizace¹⁸⁶ a dekriminalizace.¹⁸⁷ Dekriminalizován byl např. trestný čin řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění podle § 180d zák. č., 140/1961 Sb., trestního zákona, jehož úpravu v novém trestním zákoníku nenalezneme.

Stručné shrnutí rekodifikace a statistika ukládaných nepodmíněných trestů

S přijetím trestního zákoníku lze pozorovat dvě protichůdné tendence. Na jedné straně zákonodárce formuloval ukládání nepodmíněného trestu jako trestu *ultima ratio* (s důrazem na využívání (nejen nových) alternativních trestů při trestání přečinů). Na straně druhé je možné spatřit zpřísnění trestní sazby u některých trestných činů¹⁸⁸ a zpřísnění trestání recidivy u vybraných kvalifikovaných skutkových podstat trestných činů. Jak už bylo zmíněno, zejména šlo o trestný čin krádeže a zanedbání povinné výživy. Přísnější trestání pachatelů typově méně závažné trestné činnosti šlo proti novému trendu a snaze o ukládání nepodmíněného trestu jako *ultima ratio*. Zpřísnění nebylo v souladu ani se snahou o snižování počtu osob ve věznicích, proto byl trestní postih u méně závažných trestných činů následnými novelizacemi opět zmírněn (viz kap. 3.3.2). Jelikož si nový trestní zákoník kladl za cíl snížit počet ukládaných krátkodobých nepodmíněných trestů, a tím snížit i vězeňskou populaci, je možné uvedené zkoumat v rámci statistik.

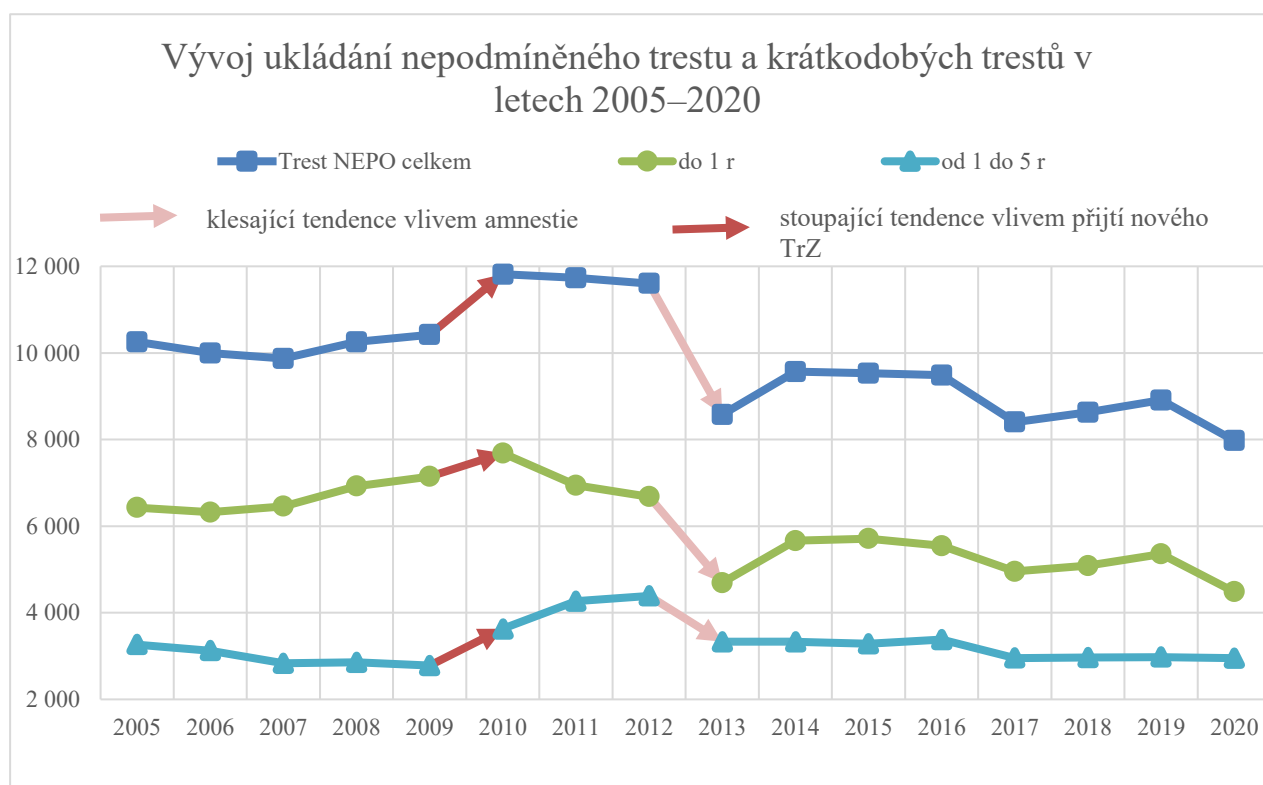
¹⁸⁶ Depenalizace je chápána jako proces snížení ukládání především krátkodobých nepodmíněných trestů, a tím i snížení vězeňské populace. HULMÁKOVÁ, J., *Sankční politika v kontextu vybraných zásad trestního řízení*, Trestněprávní revue 11–12/2015, s. 251. [online] [cit 20. 4. 2020]. Dostupné z: Beck-online.cz.

¹⁸⁷ Dekriminalizace je označována jako proces, podle kterého některé činy dříve trestné podle trestněprávních předpisů již nejsou trestné vůbec nebo jsou přestupky. Srov. Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, I. Obecná část. [online] [cit 13. 12. 2019]. Dostupné z: Beck-online.cz.

¹⁸⁸ ROZUM, J., a kol., *Efektivita trestní politiky z pohledu recidivy*, Praha: IKSP, 2016, s. 16.

Rok	Celkem nepodmíněných trestů	Tresty do 1 r	Tresty od 1 do 5 r	Tresty od 5 do 15 r	Tresty nad 15 r	Tresty na doživotí
2005	10 253	6 429	3 264	542	14	4
2006	9 997	6320	3 126	535	14	2
2007	9 871	6 459	2 833	485	4	0
2008	10 255	6 923	2 856	466	8	2
2009	10 419	7 144	2 781	488	3	3
2010	11 818	7 685	3 631	487	15	1
2011	11 733	6 944	4 265	485	39	1
2012	11 602	6 680	4 388	505	29	5
2013	8 579	4 694	3 332	511	42	2
2014	9 568	5 664	3 333	520	51	1
2015	9 531	5 710	3 284	486	51	4
2016	9485	5547	3380	528	30	0
2017	8402	4954	2955	472	20	1
2018	8628	5086	2967	554	21	0
2019	8909	5356	2978	549	26	0
2020	7975	4483	2949	498	45	0

Tabulka 2 Počty ukládaných nepodmíněných trestů v letech 2005–2020.¹⁸⁹

Graf 9 Vývoj ukládání trestů v letech 2005–2020.

¹⁸⁹ Pozn. předěl označuje přijetí rekodifikace trestního práva hmotného v podobě trestního zákoníku.

Od roku 2005 do 2015. ROZUM, J., a kol., *Efektivita trestní politiky z pohledu recidivy*, Praha: IKSP, 2016, s. 18.

Od roku 2015 do 2018. Statistická ročenka vězeňské služby ČR 2018. [online] [cit 19. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2019/05/Statistick%C3%A1-ro%C4%8Denka-2018.pdf>.

Od roku 2019 do 2020. Justice. Statistický list. Přehled o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů /odsouzených + vyřízených jinak/. Rok 2019 a 2020. [online] [cit 27. 9. 2021]. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>.

Při zkoumání statistik vězňených osob lze uvést, že cíl snížení vězeňské populace byl naplněn jen zčásti. Je zřejmé, že počet ukládaných nepodmíněných trestů v bezprostředně nadcházejících letech po rekodifikaci navzdory očekávání neklesl.¹⁹⁰ Naopak se v prvních letech účinnosti trestního zákoníku počet nepodmíněně uložených trestů navýšil až o 1 399 případů. Jako příčinu stoupající tendence můžeme označit zpřísnění trestní represe u méně závažných trestných činů, u kterých došlo k navýšení sazby trestů, a to zejména v závislosti na jejich speciální recidivě. Jak jsem uvedla v kap. 3.2, jednalo se zejména o trestné činy krádeže, zanedbání povinné výživy, maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání. Výše zmíněná kriminalita typově nižší závažnosti tvoří v České republice dlouhodobě až 70 % veškeré trestné činnosti.¹⁹¹ Negativní vliv na počty ukládaných nepodmíněných trestů měla i skutečnost, že pachatelům, kterým byl již přeměn trest obecně prospěšných prací, soud trest obecně prospěšných prací opětovně uložit nemůže. Z uvedeného důvodu se soudy často uchýlily k uložení krátkodobého nepodmíněného trestu.

Jak plyne z [Grafu 9](#), propad je patrný mezi lety 2012 a 2013, což je zapříčiněno prezidentskou amnestií ze dne 1. 1. 2013, č. 1/2013 Sb.¹⁹² Amnestie navázala na snahu o snížení počtu vězňených osob a snížení ukládání nepodmíněných trestů. Hulmáková však zmiňuje, že již k 17. 3. 2014 bylo zpět ve výkonu trestu 16,4 % amnestovaných odsouzených.¹⁹³ Z uvedeného je tedy zřejmé, že ani amnestie nebyla vhodnou cestou ke snížení počtu vězňených osob. Při pohledu na statistiky lze konstatovat, že soudy nezačaly ukládat méně nepodmíněných trestů, ale začaly ukládat nové alternativní tresty namísto těch stávajících, a to zejména namísto trestu podmíněného odsouzení.¹⁹⁴ Jako efektivní se na druhou stranu ukázalo, že ke snížení počtu nepodmíněných trestů přispěla nemožnost jejich ukládání trestním příkazem.

V následujících letech po přijetí trestního zákoníku docházelo k řadě novelizací, a to jak trestního zákoníku, tak trestního řádu, které mj. výrazně ovlivnily i právní úpravu alternativních trestů. Jejich hlavní snahou bylo snížit počet ukládaných trestů odnětí svobody za účelem snížení

¹⁹⁰ ŠČERBA, F., a kol. *Tresty alternativní a nepodmíněné*, Státní zastupitelství. 2014, č. 1, s. 8. [online] [cit. 13. 4. 2020]. Dostupné z: noveaspi.cz.

¹⁹¹ ROZUM, J., a kol., *Efektivita trestní politiky z pohledu recidivy*, Praha: IKSP, 2016, s. 16.

¹⁹² Statistická ročenka vězeňské služby ČR za rok 2013, Amnestie 2013, s. 141. [online] [cit. 21. 4. 2020]. Dostupné z: https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/06/Rocenka_2013.pdf.

¹⁹³ HULMÁKOVÁ, J., *Sankční politika v kontextu vybraných zásad trestního řízení*, Trestněprávní revue 11–12/2015, s. 251. [online]. [cit. 20. 4. 2020]. Dostupné z: Beck-online.cz.

¹⁹⁴ ŠČERBA, F., *Využití alternativních opatření v praxi*, Trestněprávní revue 6/2013, s. 138. [online] [cit. 16. 9. 2021]. Dostupné z: Beck-online.cz.

zatížení státního rozpočtu výdaji na vězeňství.¹⁹⁵ Přehled vybraných novelizací, které měly významný dopad na ukládání alternativních trestů, uvádím níže (viz kap. 3.3).

3.3 Vybrané novelizace po roce 2009

S ohledem na nespočet novelizací lze české právní úpravě vyčíst nekonceptnost, jelikož řada alternativních trestů byla pozdějšími novelizacemi korigována. K novelizacím docházelo zejména z důvodu přijetí úpravy, která se ukázala být v rozhodovací praxi soudů nefunkční či neaplikovatelnou, jak bude dále rozvedeno.

3.3.1 Novela č. 330/2011 Sb. s účinností od 14. 11. 2011, resp. 1. 12. 2011

U trestu domácího vězení došlo ke zrušení časového rozmezí, kdy se má odsouzený zdržovat v určeném bydlišti. Stanovení časového rozmezí bylo ponecháno na úvaze soudu s přihlédnutím ke specifikovaným kritériím. Dle důvodové zprávy byla uvedená specifikace příliš návodná pro rozhodování soudců, a ti se od ní proto příliš neodchylovali.¹⁹⁶ Nové znění ponechává prostor pro uvážení soudu, aby rozhodl vždy individuálně. Novelou byl zrušen náhradní trest domácího vězení a zavedena jeho přeměna. Byla zakotvena změna u trestu obecně prospěšných prací a možnost trest vykonat do 2 let namísto 1 roku, což bylo následně opět změněno novelou č. 150/2016 Sb. s účinností od 1. 7. 2016, která opět zavedla povinnost vykonat trest do 1 roku. Byla zavedena možnost přeměny trestu obecně prospěšných prací na trest domácího vězení. Byl novelizován § 55 odst. 2 TrZ, čímž došlo ke zvýšení hranice trestní sazby ze 3 na 5 let. Za trestné činy, u nichž nepřevyšuje horní hranice 5 let, lze nepodmíněný trest uložit jen v případě, že by vzhledem k osobě pachatele uložení jiného trestu nevedlo k tomu, aby pachatel vedl řádný život. Poslední z uvedených novel byla zákonodárcem zavedena s účinností až od 1. 12. 2011 (důvodová zpráva o uvedené novele nepojednává).

3.3.2 Novela č. 390/2012 Sb. s účinností od 8. 12. 2012

V roce 2012 došlo k opětovné novelizaci ust. § 55 odst. 2 TrZ a zpřísnění ukládání nepodmíněného trestu. Za trestný čin zanedbání povinné výživy lze nepodmíněný trest uložit jen v případě, že uložení vyžaduje účinná ochrana společnosti, nebo není naděje na nápravu pachatele jiným druhem trestu. Uzákoněna byla novela náhradního trestu u peněžitého trestu, došlo k zavedení možnosti přeměny peněžitého trestu na trest domácího vězení a na trest

¹⁹⁵ ŠČERBA, F., *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*, 2. vyd., Praha: Leges, 2014, s. 16.

¹⁹⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 330/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) ve znění pozdějších předpisů a některé další zákony.

obecně prospěšných prací. Ke snížení vězeňské populace měla přispět i novela § 88 TrZ o podmíněném propuštění a zavedení možnosti podmíněného propuštění už po 1/3 vykonaného trestu u vybraných pachatelů. S účinností od roku 2012 byla novelizována sazba trestu u trestného činu zanedbání povinné výživy v základní skutkové podstatě. Došlo ke snížení trestní sazby ze 2 let na 1 rok a snížení i v dalších odstavcích. Totožně došlo ke snížení výše trestní sazby u trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání v základní skutkové podstatě ze 3 na 2 roky. Uvedená novela se jeví jako logická, jelikož ve snaze snížit počty osob ve věznicích je nutné vyvíjet tlak na ukládání trestů v nižší výměře.¹⁹⁷

Novely z roku 2011 a 2012 jsou označovány jako novely, které zavedly „alternativy k alternativám“, tedy nepromyšlené přeměny jednoho alternativního trestu v druhý a obráceně. Uvedené novely nebyly příliš úspěšné, jak je uvedeno zejména u novely č. 333/2020 (viz kap. 3.3.4). Kalvodová má za to, že novely působily kontraproduktivně a k uvedené problematice uvedla, že „*máme odklony, plno alternativních trestů a máme plně věznice*“. S jejím tvrzením na základě asistentké praxe souhlasím.¹⁹⁸

3.3.3 Novela č. 114/2020 Sb. s účinností od 1. 6. 2020

Zákonodárce zavedl nový alternativní druh trestu, a to trest zákazu chovu a držení zvířat.

3.3.4 Novela č. 333/2020 Sb. s účinností od 1. 10. 2020

Jedná se o jednu z nejvýznamnějších a nejrozsáhlejších novel trestního zákoníku a trestního řádu za poslední roky. Touto novelou bylo rozšířeno konsensuální řešení trestních věcí. Zejména se jedná o zavedení institutu prohlášení viny, a tím i novelizaci ustanovení o mimořádném snížení trestu. Uvedené dle mého názoru opět cílí na ukládání nižší výměry trestů. V rámci konsensuálního řešení došlo k rozšíření využití dohody o vině a trestu.

V jistém směru došlo k návrtu právní úpravy do podoby před novelou č. 330/2011 Sb., neboť byly zrušeny tzv. přeměny alternativ na alternativy, které zavedly novely č. 330/2011 Sb. a 390/2012 Sb. Jako přeměny alternativ na alternativy jsou označovány neúspěšné přeměny alternativních trestů na jiné alternativní tresty, které byly motivovány snahou snížit počet ukládaných nepodmíněných trestů. Soudci a soudy alternativy kritizovali, což jsem v rámci působení na krajském soudě osobně v nastalých situacích v praxi pocítila. Soudci uvedené novely hodnotili jako nepromyšlené a neúčinné. Uvedené kritizoval i Ščerba, a to zejména možnost

¹⁹⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 390/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů a některé další zákony.

¹⁹⁸ Česká justice. Deset let trestního zákoníku: Máme alternativní tresty i náramky pro vězně, ale plně věznice. [online] [cit 14. 10. 2021]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2019/03/deset-let-trestniho-zakoniku-mame-alternativni-tresty-i-naramky-pro-vezne-ale-plne-veznice/>.

přeměny trestu obecně prospěšných prací na trest peněžitý a peněžitý trest na trest obecně prospěšných prací, což vedlo k nelogičnosti a otázkám postavení přísnosti uvedených trestních sankcí. Na místě je otázka, zda mají soudy v případě složitosti institutu ochotu jej ukládat.¹⁹⁹ Novela z roku 2020 odstranila výše uvedenou zjevnou nelogičnost v podobě nahrazení alternativního trestu jiným alternativním trestem. Domnívám se, že z povahy věci se jedná o trest, který je alternativní k nepodmíněnému trestu, a pokud tedy nebude vykonán, nekompromisně by měl přijít výkon trestu nepodmíněného. Je nutné, aby toto vnímali i samotní odsouzení a v případě nevykonání alternativního trestu si byli vědomi přísnosti trestu, jehož alternativa ho nahradila.

Novelou byla zrušena možnost přeměny peněžitého trestu v trest domácího vězení či v trest obecně prospěšných prací. Uvedené dle mého názoru cílí na zjednodušení výkonu uvedeného trestu, jeho efektivitu a ochotu trestních soudců jej více ukládat. Byla ukotvena pouze přeměna peněžitého trestu v nepodmíněný trest, a to tak, že částka odpovídající jedné zcela nezaplacené denní sazbě se počítá za dva dny odnětí svobody, případně je zakotvena možnost za výjimečných okolností ponechat trest obecněprospěšných prací v platnosti. Souhlasím se Ščerbou, že uvedené povede k vyšší autoritě trestu, neboť v případě porušení přijde zpravidla uvěznění.

Pokud soud neukládá souhrnný nebo společný trest, byla novelou stanovena povinnost soudu přihlédnout i k dosud nevykonaným trestům, které byly pachateli uloženy za jinou trestnou činnost a dosud nebyly vykonány. Kritice absence uvedeného ustanovení jsem se věnovala v kap. [2.4](#), když v průběhu zpracování předkládané práce bylo uvedené uzákoněno. Ustanovení má za cíl zabránit nesmyslné kumulaci trestů a nepřiměřenému postihu pachatele a současně i snížit počet osob ve výkonu trestu.

U peněžitého trestu došlo ke změně jeho výměry, když dvojnásobek počtu denních sazeb nesmí ani s uloženým trestem odnětí svobody přesahovat horní hranici trestní sazby trestu odnětí svobody. Právní úprava v ust. § 39 odst. 8 TrZ z roku 2009 upravila formulaci: pokud se odsouzený snažil získat nebo získal majetkový prospěch, soud uloží s ohledem na jeho poměry trest, který jej postihne na majetku. Novelizací pak bylo ustanovení doplněno o výslovnou formulaci o zvážení peněžitého trestu.

¹⁹⁹ ŠČERBA, F., *Změny trestního zákoníku provedené novelou č. 333/2020 Sb., a jejich důsledky*. Trestněprávní revue 4/2020, s. 187. [online] [cit. 15. 9. 2021]. Dostupné z: Beck-online.cz.

Zákonodárce zvýšil minimální hranice majetkové škody, resp. majetkového prospěchu. Lze souhlasit, že zákonodárce uvedeným krokem provedl poměrně výraznou *dekriminalizaci*, kterou již delší dobu požadovala odborná veřejnost,²⁰⁰ a to zejména z důvodu, že hranice škody se nezměnily od roku 2002, kdy proběhla novela původního trestního zákona. Hranice škody nereflektovaly vzniklou inflaci a každoročně se počet případů, které jsou podle hranic posuzovány jako trestný čin, rozšiřoval. Zákonodárce uvedeným krokem zastavil plíživé zpříšňování trestní represe zapříčiněné inflací.²⁰¹ Důsledkem zvýšení minimální hranice majetkové škody se určitá trestní jednání dostávají do sazby, za kterou bude možné uložit ještě alternativní trest.

	§ 138 podle TrZ účinného od 1. 10. 2020	§ 138 podle TrZ účinného do 30. 9. 2020
Škoda nikoli nepatrná	10 000 Kč	5 000 Kč
Škoda nikoli malá	50 000 Kč	25 000 Kč
Větší škoda	100 000 Kč	50 000 Kč
Značná škoda	1 000 000 Kč	500 000 Kč
Škoda velkého rozsahu	10 000 000 Kč	5 000 000 Kč

Tabulka 3 Srovnání hranice výše škody před novelou a po novele.

3.3.5 Novela č. 220/2021 Sb. s účinností od 1. 1. 2022

Novela si kromě úpravy trestu domácího vězení, klade za cíl přispět k vyšší efektivitě vykonávacího řízení, čehož chce docílit snížením administrativní náročnosti vykonávacího řízení a změnou postavení probační a mediační služby. Cílem novely je odlehčit soudům a delegovat méně náročné rozhodování na probační a mediační službu. Novela přesouvá rozhodování o změně podmínek trestu obecněprospěšných prací a domácího vězení ze soudu na probační a mediační služby, což má vést k rychlejší reakci na nutnost změny a efektivnější vykonávací řízení. Probační

²⁰⁰ V příspěvku z roku 2019 Scholzová navrhovala zvýšení hranice jako další nástroj snížení vězňených osob. SCHOLZOVÁ, I., *Přeplněnost věznic a amnestie jako řešení? Hledejme raději dlouhodobá východiska*. [online] [cit. 15. 9. 2021]. Dostupné z: <https://pravo21.cz/pravo/preplnenost-veznic-a-amnestie-jako-reseni-hledejme-radeji-dlouhodobaya-vychodiska>.

²⁰¹ ŠČERBA, F., *Změny trestního zákoníku provedené novelou č. 333/2020 Sb., a jejich důsledky*. Trestněprávní revue 4/2020, s. 187. [online] [cit. 15. 9. 2021]. Dostupné z: [Beck-online.cz](https://beck-online.cz).

Srov. GRIVNA, T., *Dekriminalizace a depenalizace – teoretická východiska a jejich odraz v legislativní praxi*. In: GRIVNA T., ŠIMÁNKOVÁ, H. Trestní právo a právní stát. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018, s. 103–104.

úředník může se souhlasem odsouzeného stanovit z důležitých důvodů jiné místo nebo dobu výkonu trestu domácího vězení.²⁰² Uvedenou změnu vítají i samotní úředníci probační a mediační služby, když uvedené zásadně zkracuje administrativu spojenou s nařízením a výkonem trestu.

Novinkou je, že nad pachatelem může být vysloven na dobu výkonu trestu domácího vězení dohled. Novelizováno bylo i ust. § 61 TrZ o přeměně trestu domácího vězení, možnost přeměny byla zrušena a byla nahrazena ustanovením o náhradním trestu. Nově soud stanoví náhradní trest odnětí svobody pro případ, že by se odsouzený vyhýbal nástupu výkonu trestu, jeho podmínky porušoval bez závažného důvodu, zaviněně nevykonával, či jinak mařil, nebo nevedl řádný život. Náhradní trest odnětí svobody lze stanovit v délce až 1 rok za podmínek, že trest nesmí přesahovat horní hranici trestní sazby trestu odnětí svobody. Pokud odsouzený zaviní příčinu k přeměně až po vykonání poloviny trestu, soud délku trestu zkrátí o polovinu. Dle mého názoru není přiměřeným krokem, aby zákonodárce stanovil takto rigidní přepočít, který neumožňuje reagovat individuálně na jednotlivé okolnosti.²⁰³ Vnímám jako rozdílné, pokud odsouzený poruší trest domácího vězení po 1 roce a 14 dnech nebo po 1 roce a 10 měsících (z celkového trestu 2 let). V konečném důsledku ve výkonu trestu oba pachatelé stráví 1 rok. Výjimečně může soud ponechat trest domácího vězení v platnosti, a to i přestože odsouzený zaviní příčinu k nařízení náhradního trestu. Jako alternativa se nabízí:

- a) stanovení dohledu na odsouzeným;
- b) prodloužení trestu až o 1 rok, přičemž trest nesmí převýšit maximální dobu 2 let;
- c) stanovení odsouzenému nových přiměřených omezení a povinností podle § 48 odst. 4 TrZ, aby vedl řádný život;
- d) stanovení odsouzenému výchovných opatření podle § 60 odst. 7 TrZ, je-li blízký věku mladistvého.²⁰⁴

Spolu se zavedením náhradního trestu domácího vězení byla vyřešena i problematická otázka přerušování výkonu trestu domácího vězení. Výkon trestu domácího vězení se přerušuje vyhlášením rozhodnutí o výkonu náhradního trestu, a to ode dne nabytí právní moci. Kontrolu výkonu trestu domácího vězení zajišťuje probační a mediační služba prostřednictvím elektronického kontrolního systému umožňující detekci pohybu odsouzeného nebo namátkovou

²⁰² § 334e odst. 1 TrŘ ve znění účinném od 1. 1. 2022.

Srov. Důvodová zpráva k zákonu č. 220/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů a některé další zákony.

²⁰³ S názorem souzní i názory trestních soudců, viz např. Přednáška pořádaná Justiční akademií, Ukládání trestů, 1. 3. 2022, Praha.

²⁰⁴ § 61 TrZ ve znění účinném od 1. 1. 2022.

kontrolou prováděnou probačním úředníkem.²⁰⁵ Nedodrží-li odsouzený stanovené podmínky trestu domácího vězení, bezodkladně o tom informuje probační úředník soud. Při méně závažném porušení úředník upozorní odsouzeného a poučí jej, že v případě dalšího opakování bude nucen informovat soud. Nově však probační úředník neinformuje soud o každém porušení.²⁰⁶

Trestu domácího vězení se dotkla i novela, která zrušila možnost přeměny trestu odnětí svobody v trest domácího vězení.

Zákonodárce explicitně stanovil, že zkušební doba podmíněného odsouzení (s dohledem) nesmí být kratší než je délka podmíněně odloženého trestu odnětí svobody.²⁰⁷ U podmíněného odsouzení byla přidána novinka, která umožňuje uložit pachateli povinnost, aby se v počáteční části zkušební doby zdržoval ve stanoveném čase v určeném místě bydliště. Můžeme tedy říci, že toto omezení se v některých rysech přibližuje trestu domácího vězení. Platí zde omezení, že trvání tohoto omezení nesmí přesáhnout 1 rok, a to i v případě delší zkušební doby.²⁰⁸ Otázkou je, jaký záměr zákonodárce zavedením tohoto institutu sledoval, neboť není zřejmé, proč soud pachateli neuložil rovnou trest domácího vězení, ale ukládal by podmíněný trest s omezením zdržovat se v místě bydliště. Uvedené by se snad nabízelo jen v případě, že by soud pachateli ukládal podmíněný trest s dohledem a k tomu stanovil omezení zdržovat se v místě bydliště, ale ani toto nepřichází v úvahu, jelikož zákonodárce touto novelou zavedl možnost stanovit nad odsouzeným vykonávajícím trest domácího vězení dohled. Kromě tří tradičních alternativ k přeměně podmíněného trestu v trest nepodmíněný (dohled, prodloužení zkušební doby a stanovení nových omezení a povinností) byly zavedeny dvě další alternativy (stanovení nových výchovných opatření odsouzenému blízkému věku mladistvého a stanovení povinnosti zdržovat se v obydlí nebo jeho části).²⁰⁹

²⁰⁵ § 334b odst. 1 TrŘ ve znění účinném od 1. 1. 2022.

²⁰⁶ § 334c odst. 1 TrŘ ve znění účinném od 1. 1. 2022.

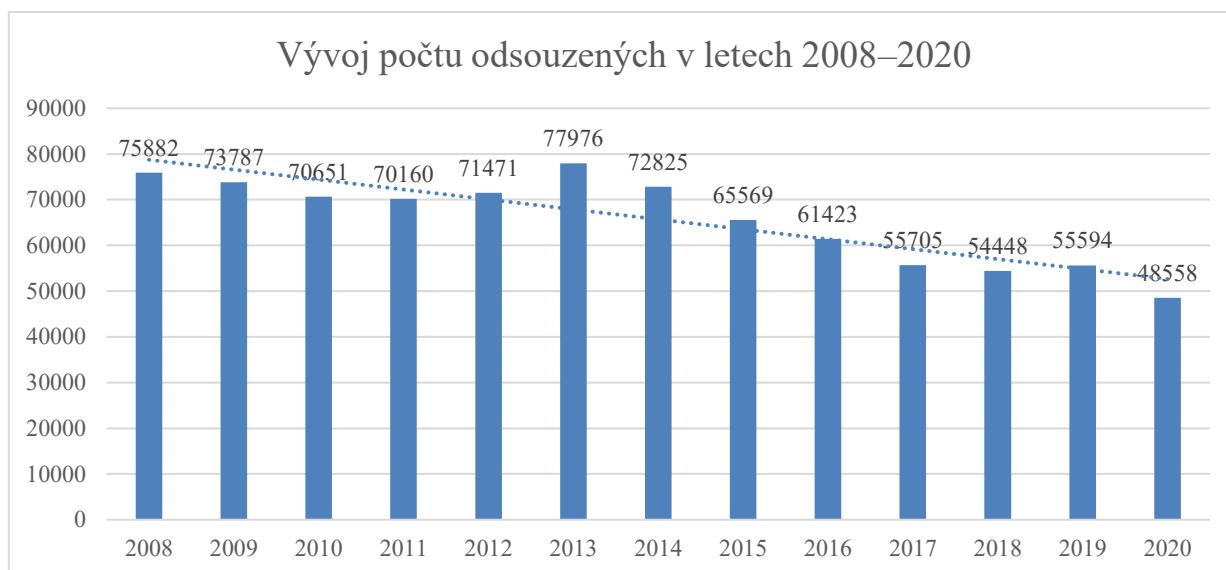
²⁰⁷ § 82 odst. 1 TrZ ve znění účinném od 1. 1. 2022.

²⁰⁸ § 82, § 85 odst. 1 TrZ ve znění účinném od 1. 1. 2022.

²⁰⁹ § 83, § 86 odst. 1 TrZ ve znění účinném od 1. 1. 2022.

4. Statistický vývoj ukládání trestů v ČR, včetně alternativních

4.1 Vývoj počtu všech odsouzených

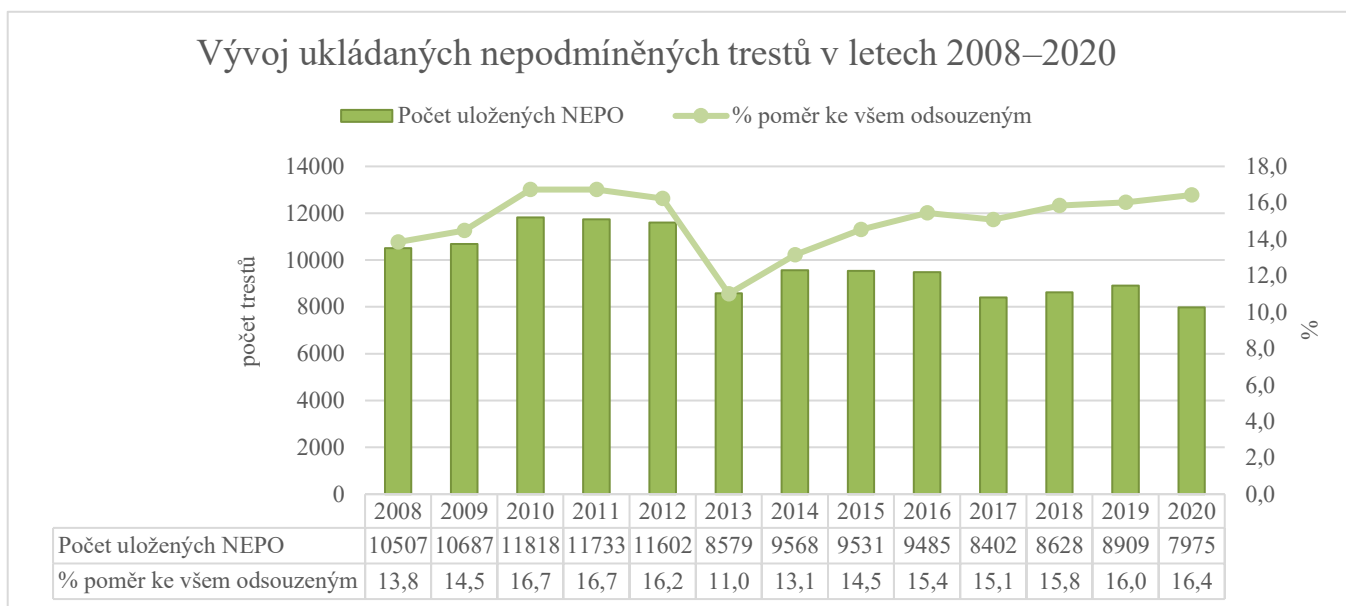

Graf 10 Vývoj počtu odsouzených v letech 2008–2020.²¹⁰

Výše uvádím statistiku počtu všech odsouzených osob mezi lety 2008 až 2020. Zkoumané časové období jsem shledala jako vypovídající s ohledem na zhodnocení ukládání alternativních trestů po přijetí trestního zákoníku do současnosti. Zároveň od roku 2008 bylo možné nalézt podrobné statistické listy na webu Ministerstva spravedlnosti (justice.cz). Na počtech odsouzených lze od roku 2013 do roku 2020 spatřovat setrvalý pokles. Při srovnání počtu odsouzených v roce 2009 a 2019 lze pozorovat pokles vězňů o ¼. V roce 2020 je patrný další pokles, avšak s ohledem na zmiňovanou pandemii nemoci COVID-19 bylo spácháno méně trestné činnosti, a tím je způsoben i nižší počet odsouzených. I to je jeden z důvodů, proč následující rok (2021) kvůli zkreslení dat neuvádím.

²¹⁰ Justice. Statistické listy. Přehled o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak) 2008–2020. [online] [cit. 16. 9. 2021]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=1828765&id4=html&id5=c74374e6be129790aa7d60f0bfd6584f&id6=null.

4.2 Vývoj počtu odsouzených k trestu odnětí svobody

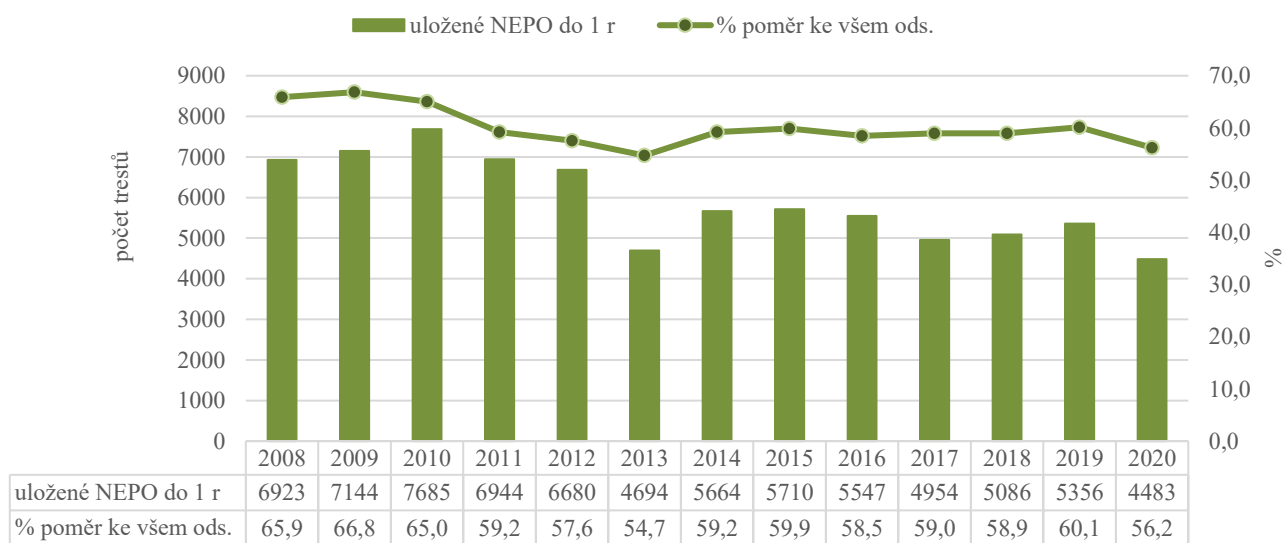
Graf 11 Vývoj počtu ukládaných nepodmíněných trestů v letech 2008–2020.²¹¹

Výše uvedená statistika demonstruje počet uložených nepodmíněných trestů a procentuální poměr odsouzených k nepodmíněnému trestu ve vztahu ke všem odsouzených a jeho vývoj v letech 2008–2020. Na grafu je vidět mírný meziroční procentuální nárůst odsouzených mezi rokem 2009 a 2010. Rozum a Hulmáková ho vysvětlují tím, že jde o průvodní znak zpřísněného postihu recidivy u některých skutkových podstat, a to zejména krádeže, zanedbání povinné výživy a maření výkonu.²¹² Nejnižší procentuální poměr v podobě 11 % odsouzených k nepodmíněnému trestu lze zaznamenat v roce 2013, což bylo způsobeno vlivem amnestie (viz kap. 2.). Lze pozorovat, že byť celkové počty uložených trestů v číslech zůstávají od roku 2014 na obdobné úrovni (okolo 9 000), procentuální poměr nepodmíněných trestů ve vztahu ke všem odsouzeným roste. V uvedených letech lze spatřit nárůst z 13,1 % na 16,4 % všech odsouzených.

²¹¹ Ibid.

²¹² HULMÁKOVÁ, J., ROZUM, J., *Aktuální trendy sankční politiky v ČR*. Trestně právní revue 11–12/2012, s. 256. [online] [cit. 16. 9. 2021]. Dostupné z: Beck-online.cz.

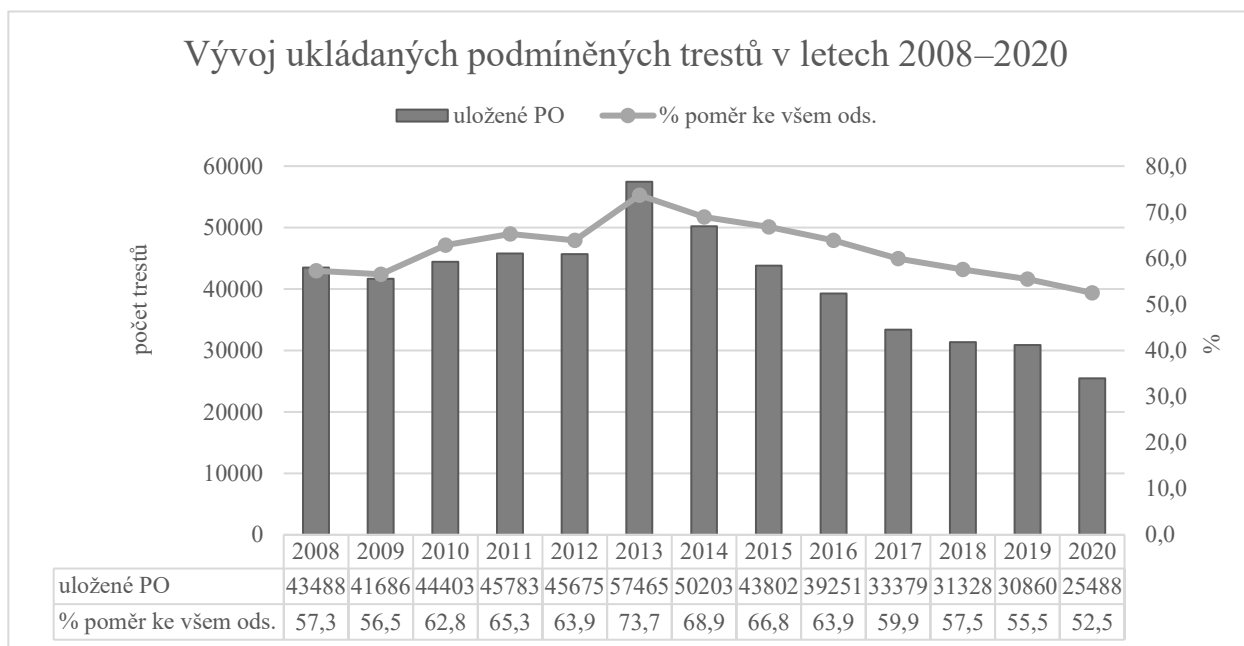
Vývoj ukládaných nepodmíněných trestů do 1 roku v letech 2008–2020

Graf 12 Vývoj počtu ukládaných nepodmíněných trestů v délce do 1 roku v letech 2008–2020.²¹³

Na grafu lze spatřit počty uložených trestů odnětí svobody v délce do 1 roku. Mezi rokem 2009 a 2010 narůst kopíruje uvedený nárůst uložených nepodmíněných trestů u trestání recidivy (viz [Graf 4 v kap. 2.1d](#)). Následně lze spatřit mírný pokles od roku 2010 a naopak zase mírný růst od 2013 a následnou stagnaci. Počet nepodmíněných trestů do 1 roku se téměř setrvale pohybuje mezi 55–60 %. U trestů v trvání do 1 roku se namísto jejich ukládání nabízí uložit tresty alternativní. Lze si všimnout, že i když počet všech odsouzených každoročně klesá (viz [kap. 4.1](#)), poměr ukládaných nepodmíněných trestů do 1 roku je dlouhodobě na podobné úrovni.

²¹³ Justice. Statistické listy. Přehled o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak) 2008–2020. [online] [cit. 16. 9. 2021]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=1828765&id4=html&id5=c74374e6be129790aa7d60f0bfd6584f&id6=null.

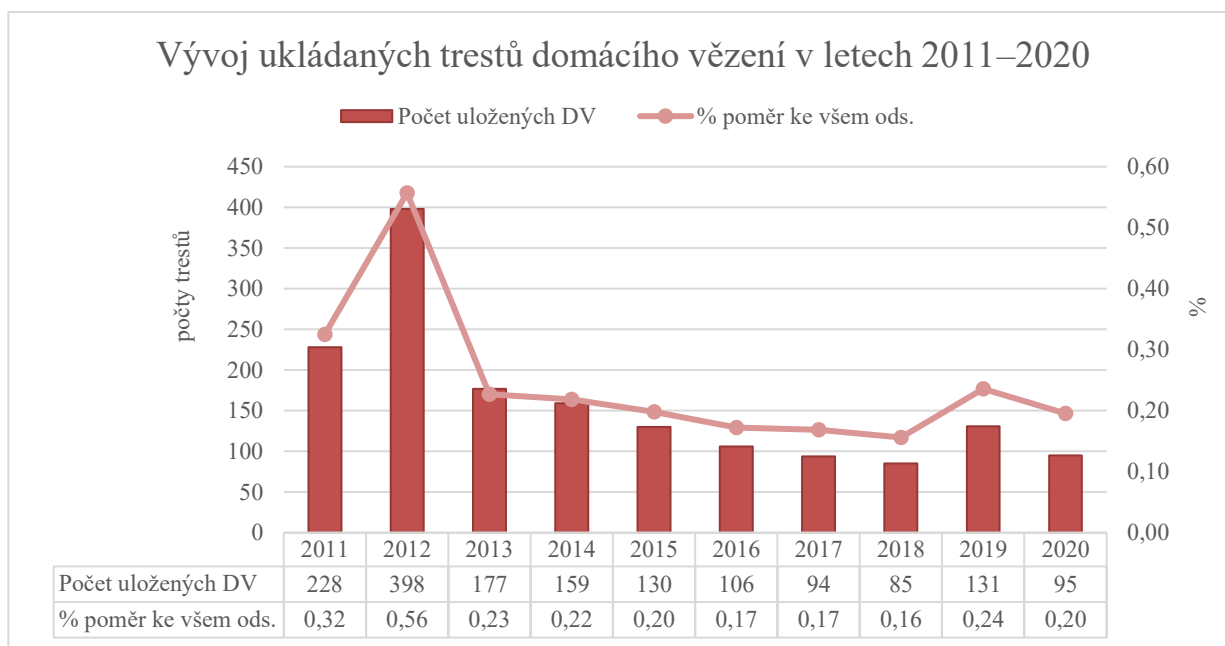
Graf 13 Vývoj ukládaných podmíněných trestů v letech 2008–2020.²¹⁴

Na předchozích dvou grafech bylo možné pozorovat pokles uložených trestů odnětí svobody v roce 2013, kdežto z dalšího grafu je zřejmý nárůst ukládání podmíněně odložených trestů odnětí svobody. Od roku 2013 do současnosti je patrný setrvalý pokles uložených podmíněných trestů, a to jak v procentuálních, tak v absolutních číslech.

V roce 2013 skončilo trestem odnětí svobody 57 465 trestních věcí, přitom v roce 2020 to bylo jen 25 488 trestních věcí. Procentuální pokles ve vztahu ke všem odsouzeným tvořil zhruba 20 %, jelikož poklesl ze 73,7 % všech odsouzených na 52,5 % všech odsouzených.

²¹⁴ Ibid.

4.3 Vývoj počtu odsouzených k trestu domácího vězení

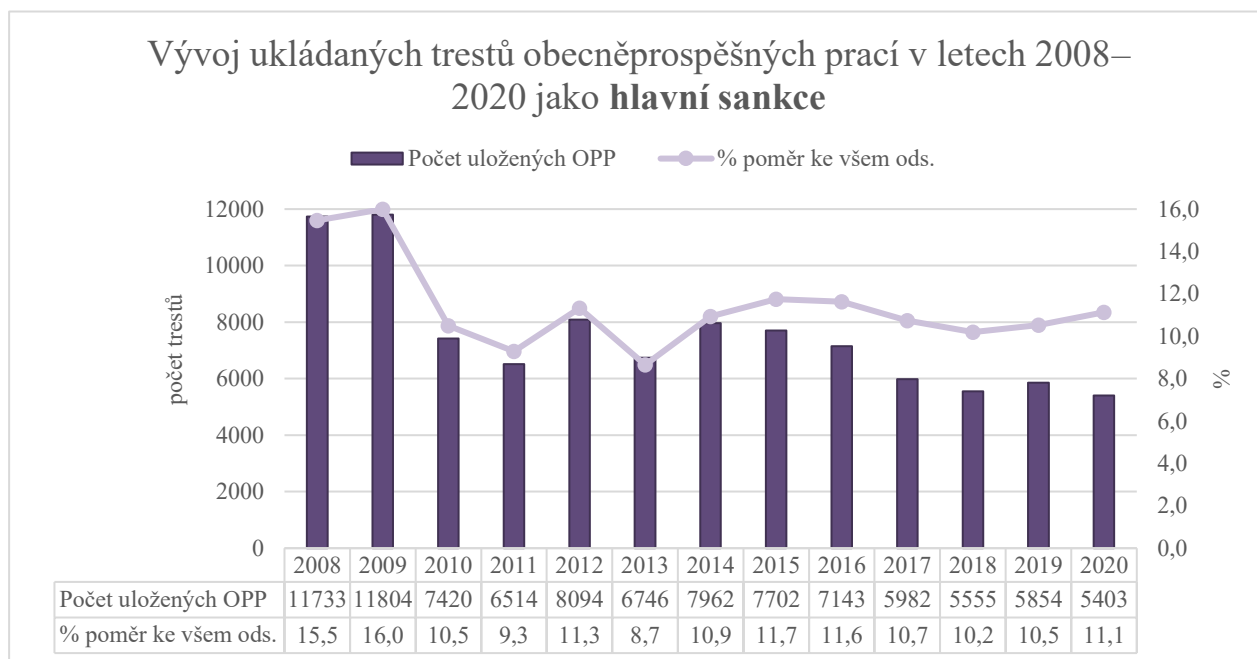
Graf 14 Vývoj ukládaných trestů domácího vězení v letech 2011–2020.²¹⁵

Statistika ukazuje počet osob, kterým byl uložen trest domácího vězení mezi lety 2011–2020. V grafu si lze všimnout, že paradoxně v letech bezprostředně následujících po účinnosti trestního zákoníku bylo uloženo více trestů domácího vězení. K trestu domácího vězení je prakticky od roku 2013 odsuzováno pouhých 0,20 % všech odsouzených.

Důvodová zpráva k trestnímu zákoníku z roku 2009 počítala s ukládáním 1 600 trestů domácího vězení ročně. Nejvíce trestů bylo uloženo v roce 2012, a to 398. Nejméně v roce 2018, a to 85 trestů. Celkově bylo od roku 2011 do roku 2020 zhodnotit uloženo celkem 1 603 trestů domácího vězení.

²¹⁵ Ibid.

4.4 Vývoj počtu odsouzených k trestu obecněprospěšných prací

Graf 15 Vývoj ukládaných trestů obecněprospěšných prací v letech 2008–2020 jako hlavní sankce.²¹⁶

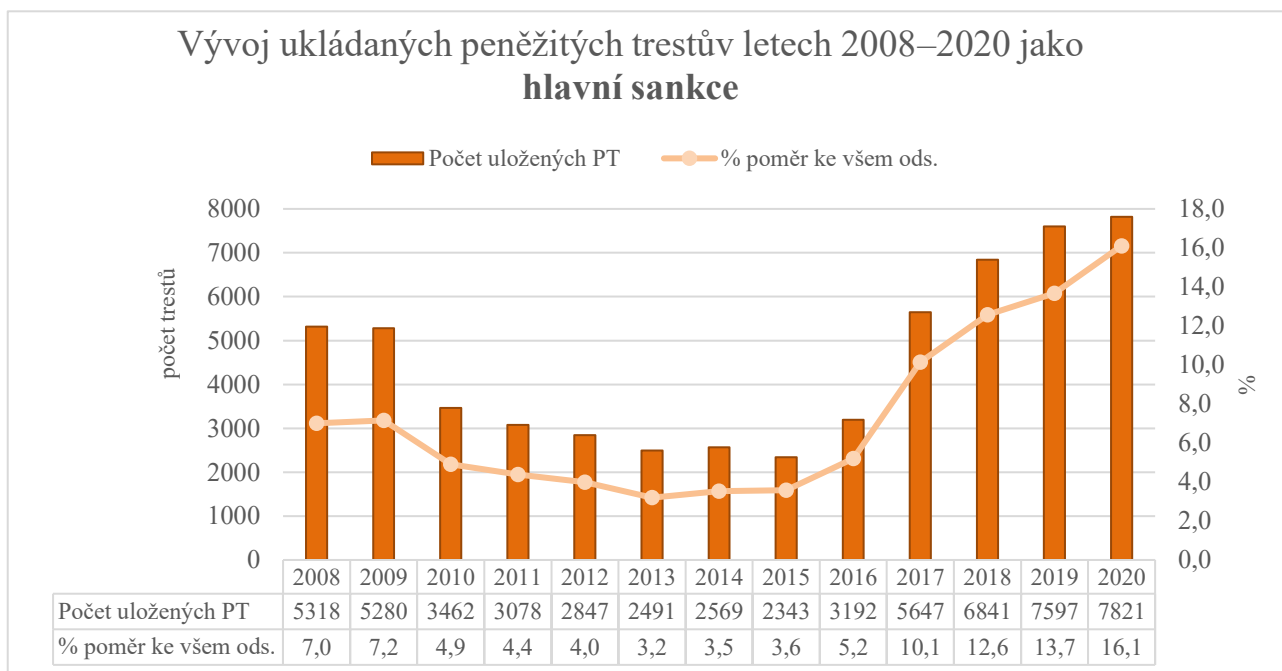
Po zavedení trestního zákoníku lze spatřovat mezi roky 2009 a 2010 meziroční pokles v ukládání trestu o 4 384 obecněprospěšných prací. Od roku 2014 se křivka odsouzených k trestu obecně prospěšných prací pohybuje konstantě mezi 10–11 % všech odsouzených. V roce 2020 bylo uloženo absolutně nejméně obecněprospěšných prací od zavedení nového trestního zákoníku.

Snížení počtu uložených trestů obecněprospěšných prací souvisí dle Ščerby s ukládáním trestů pomocí trestních příkazů. Pokud soudce chce trestním příkazem uložit trest obecně prospěšných prací, musí nejprve vyžádat zprávu probačního úředníka, což je postup pro soudní praxi zdlouhavější než např. uložení podmíněného trestu namísto trestu obecně prospěšných prací.²¹⁷

²¹⁶ Justice. Statistické listy. Přehled o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak) 2008–2020. [online] [cit. 16. 9. 2021]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=1828765&id4=html&id5=c74374e6be129790aa7d60f0bfd6584f&id6=null.

²¹⁷ ŠČERBA, F., *Využití alternativních opatření v praxi*, Trestněprávní revue. 6/2013, s. 138. [online] [cit. 16. 9. 2021]. Dostupné z: Beck-online.cz.

4.5 Vývoj počtu odsouzených k peněžitému trestu

Graf 16 Vývoj ukládaných peněžitých trestů v letech 2008–2020 jako hlavní sankce.²¹⁸

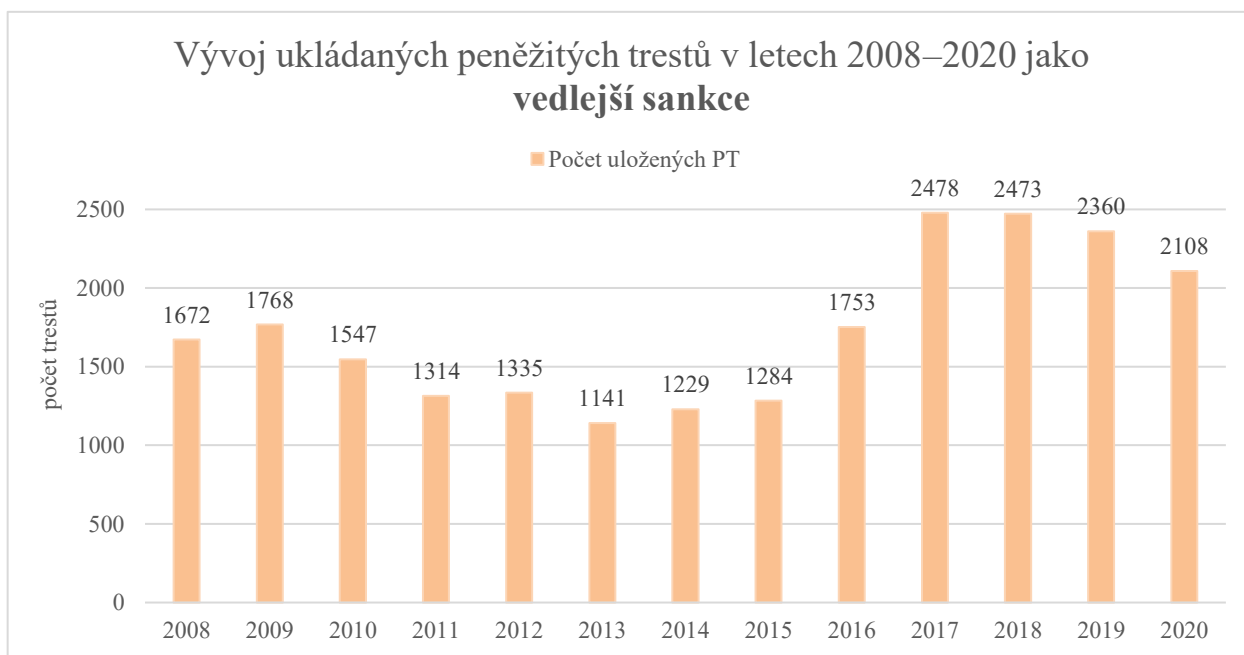
Využití peněžitého trestu se od roku 2010 do 2016 pohybovalo mezi 4–5 %. Od roku 2017 však lze spatřovat strmý vzestup. Počet v roce 2017 činil 5 467 odsouzených, následně v roce 2018 celkem 6 481, v roce 2019 celkem 7 597, v roce 2020 celkem 7 821. Od nejnižšího počtu odsouzených v roce 2013 (kdy peněžitý trest jako hlavní sankci vykonávalo 3,2 % odsouzených), počet stoupl v roce 2020 na 16,1 % odsouzených. Vzestup od roku 2013 je pohledem celkových čísel více než trojnásobný. Růst je způsobem zejména ze strany státních zástupců, kteří od roku 2016 uložení peněžitého trestu ve velkém navrhuji.

Podíl ukládaných peněžitých trestů z celkového počtu stále dosahuje spíše podprůměru oproti sousednímu Německu (80 %) či Maďarsku (50 %). 30 % dosahuje Francie a Švýcarsko, ani těch však Česká republika nedosahuje. Dle důvodové zprávy je účinnost peněžitého trestu spojena s konzumním smýšlením, kdy odsouzený pociťuje újmu v podobě omezení životního standardu a zřeknutí se určitých potřeb. Uložení peněžitého trestu jako základní majetkové sankce se nabízí u pachatelů, kteří si trestným činem opatřili majetkový prospěch, ale rovněž i u pachatelů, kteří

²¹⁸ Justice. Statistické listy. Přehled o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak) 2008–2020. [online] [cit. 16. 9. 2021]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=1828765&id4=html&id5=c74374e6be129790aa7d60f0bfd6584f&id6=null.

prokázali nerespektování nebo negativní postoj k ochraně vlastnictví třetích osob. V této souvislosti lze hovořit např. o trestném činu poškození cizí věci, či výtržnictví.²¹⁹

Počet ukládaných trestů po přijetí trestního zákoníku nevzrostl, ale naopak pokles, což dokládají i výše uvedené grafy. Šcerba uvedené vysvětluje již zmíněnou dekriminální trestného činu řízení bez řidičského oprávnění a rovněž změnou trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky, který je možné spáchat pouze úmyslně. S dekriminací a úpravou trestného činu ubylo pachatelů trestné činnosti v dopravě, a tím i potenciálních osob, kterým by mohl být trest uložen.²²⁰

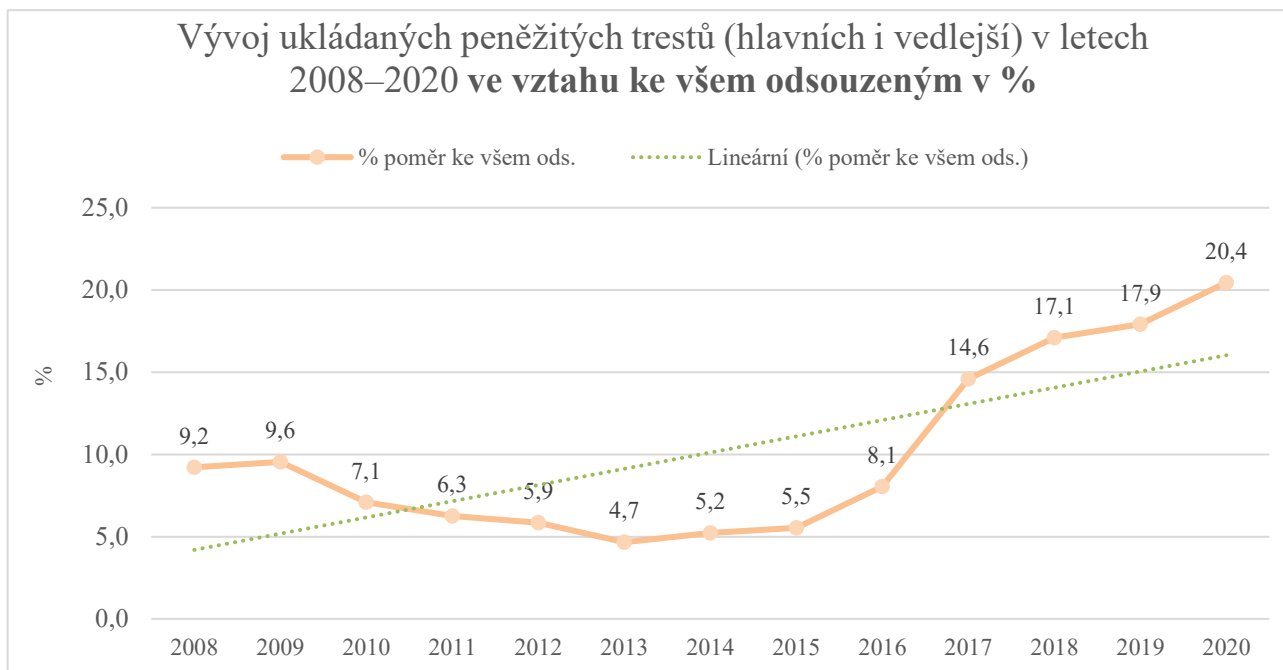

Graf 17 Vývoj ukládaných peněžitých trestů v letech 2008–2020 jako vedlejší sankce.²²¹

²¹⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 333/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) ve znění pozdějších předpisů a některé další zákony.

²²⁰ ŠČERBA, F., *Využití alternativních opatření v praxi*, Trestněprávní revue. 6/2013, s. 138. [online] [cit. 16. 9. 2021]. Dostupné z: [Beck-online.cz](https://beck-online.cz).

²²¹ Justice. Statistické listy. Přehled o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak) 2008–2020. [online] [cit. 16. 9. 2021]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=1828765&id4=html&id5=c74374e6be129790aa7d60f0bfd6584f&id6=null.

Graf 18 Vývoj ukládaných peněžitých trestů v letech 2008–2020 ve vztahu ke všem odsouzeným v %.²²²

Z grafu lze vyčíst, že vývoj peněžitých trestů ukládaných jako hlavní i vedlejší sankce je od roku 2016 do roku 2020 stoupající. Od roku 2015, kdy počet odsouzených k peněžitému trestu činil 5,5 %, stoupl v roce 2020 na 20,4 % všech odsouzených.

²²² Ibid.

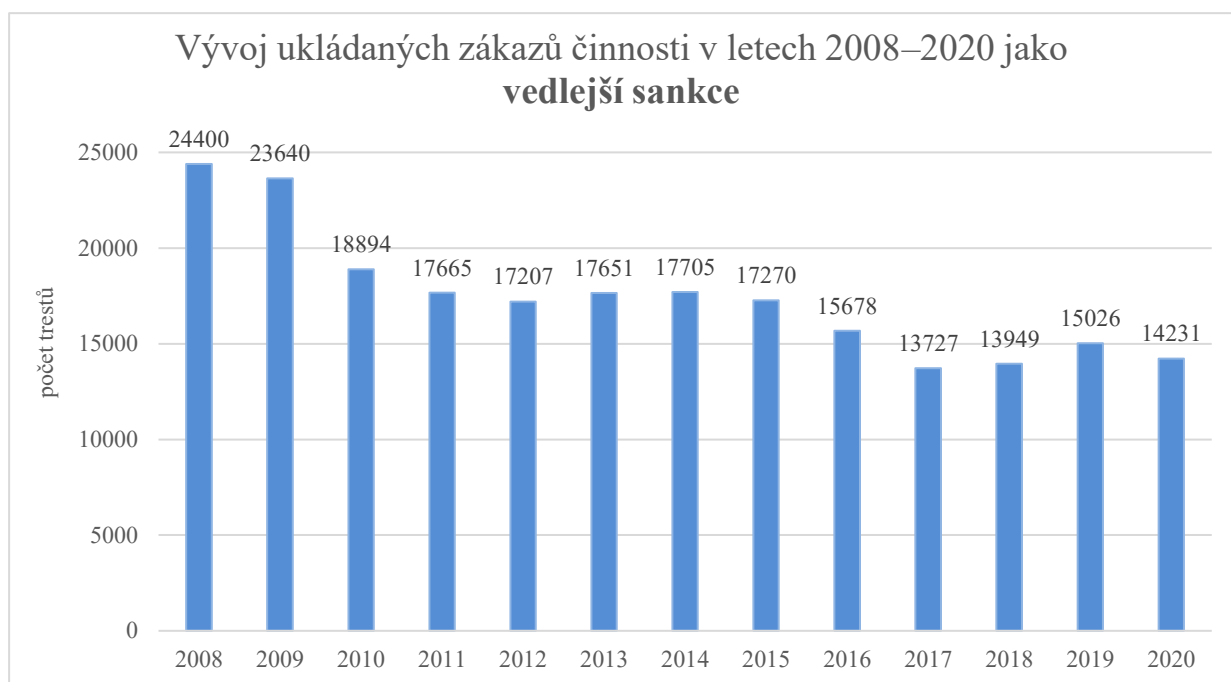
4.6 Vývoj počtu odsouzených k trestu zákazu činnosti

Graf 19 Vývoj ukládaných zákazů činnosti v letech 2008–2020 jako hlavní sankce.²²³

Vývoj počtu uložených trestů zákazu činnosti jako hlavních sankcí je zanedbatelný, jelikož dlouhodobě tvoří pouhé necelé 1 % všech odsouzených. Mezi roky 2016 až 2020 lze pozorovat téměř dvojnásobný nárůst (z 218 na 449 uložených trestů ročně).

²²³ Justice. Statistické listy. Přehled o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak) 2008–2020. [online] [cit. 16. 9. 2021]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_html&id3=id_dokumentu=1828765&id4=html&id5=c74374e6be129790aa7d60f0bfd6584f&id6=null.

Graf 20 Vývoj ukládaných zákazů činnosti v letech 2008–2020 jako vedlejší sankce.²²⁴

Mezi lety 2009 až 2010 můžeme pozorovat pokles v ukládání trestů zákazů činnosti. Nejméně bylo trestů zákazů činnosti jako vedlejší sankcí uloženo v roce 2017, což bylo 13 727.

²²⁴ Ibid.

5. Trest domácího vězení

5.1 Charakteristika trestu

Trest domácího vězení je součástí českého právního řádu od přijetí nového trestního zákoníku z roku 2009 a byl zamýšlen jako alternativa k nepodmíněnému trestu odnětí svobody.²²⁵ Podle důvodové zprávy má být trest domácího vězení ukládán pachatelům, které je nutné omezit na osobní svobodě a k tomu omezení nepostačí podmíněné odsouzení, ale přihlédnutím k poměrům pachatelů postačí zásahu menší intenzity v podobě uložení trestu domácího vězení.²²⁶

Trest domácího vězení je ve výčtu trestů zařazen hned za trest odnětí svobody (viz ust. § 52 odst. 1 TrZ). Král i Ščerba jsou toho názoru, že zařazení trestu domácího vězení ihned za trest odnětí svobody není pouze nahodilé, ale naopak reflektuje jeho faktickou přísnost a tvrdost. Ač se to na první pohled nemusí zdát, trest je značně omezující, přísný a jeho výkon je ponechán na velké míře osobní odpovědnosti každého jednotlivce. Uvedené představuje rozdíl oproti výkonu trestu odnětí svobody ve věznici, kde je odsouzený nucen setrvat institucionálně. Trest domácího vězení osobní svobodu pouze omezuje a odsouzený může kdykoli bez „pevné ruky“ nad sebou otevřít dveře svého obydlí a ocitnout se na svobodě. O uložení trestu domácího vězení lze proto uvažovat spíše u zodpovědnějších a morálně silnějších jedinců. Lze si položit otázku, zda nejde o protichůdné vyjádření, jelikož u pachatelů trestné činnosti lze předpokládat, že disciplínu a morální hodnoty budou mít položené spíše níže. Přísnost trestu potvrzuje i výzkum, neboť z něj vyplynulo, že nemalá část odsouzených (dle Krále zhruba 15 %) hodnotí trest domácího vězení dokonce jako přísnější trestní sankci než trest odnětí svobody.²²⁷ Přísnost spočívá i v tom, že trest domácího vězení není spojen s fikcí neodsouzení jako jiné alternativní tresty,²²⁸ a to ani u nedbalostních trestných činů.²²⁹

²²⁵ TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, J., Druhy trestů. In: JELÍNEK, J., a kol., *Trestní právo hmotné. Obecná a zvláštní část*. 6. aktual. a dopl. vydání, Praha: Leges, 2017, s. 411.

Srov. KALVODOVÁ, V., *Alternativní sankce a novely trestního zákoníku – nový trend v alternativním trestání?*, In: Restoratívna justícia a alternatívne tresty v teoretických súvislostiach. Zborník príspevkov a medzinárodnej konferencie. Praha: Leges, 2014, s. 106–107.

²²⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, I. Obecná část. [online] [cit 19. 4. 2020]. Dostupné z: [Beck-online.cz](https://www.beck-online.cz).

²²⁷ KRÁL, V., *Domácí vězení – další alternativní trest?* Trestněprávní revue 8/2007, s. 235. [online] [cit 7. 9. 2021]. Dostupné z: [Beck-online.cz](https://www.beck-online.cz).

Srov. ŠČERBA, F., *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*, 2. vyd., Praha: Leges, 2014, s. 334.

²²⁸ Srov. např. ust. § 67 odst. 4 TrZ, podle kterého se na pachatele, který byl odsouzen k peněžitému trestu za přečin spáchaný z nedbalosti, hledí jako by nebyl odsouzen, jakmile trest vykoná. Dále srov. ust. § 65 odst. 4 TrZ, podle kterého se na pachatele, kterému byl uložen trest obecně prospěšných prací hledí, jako by nebyl odsouzen. Lze poznamenat, že u trestu obecně prospěšných prací není fikce neodsouzení ani spojena s podmínkou nedbalostního trestného činu, tak jako je tomu u trestu peněžitého.

²²⁹ ŠČERBA, F., op. cit., s. 334.

Z výše uvedeného je zřejmé, že uložení trestu domácího vězení cílí na osoby, kterým by bylo jinak nutné uložit trest odnětí svobody. Trest domácího vězení má být na rozdíl od trestu odnětí svobody jednak lepším východiskem pro převýchovu odsouzených v jejich stabilním domácím prostředí, jednak alternativou, která méně zatěžuje státní pokladnu.²³⁰ Trest domácího vězení se rovněž nabízí jako varianta u osob, u kterých není vhodné opětovně uložit trest obecně prospěšných prací z důvodu, že v posledních třech letech jim byl trest obecně prospěšných prací přeměněn na trest odnětí svobody.²³¹

V Anglii se trest domácího vězení v podobě *home detention curfew* uplatňuje od roku 1991.²³² V současné době je v Anglii označován jako *curfew requirement* (v překladu zákaz vycházení). Rozlišují se jeho tři podoby, a to forma komunitního příkazu, příkazu podmíněného trestu odnětí svobody a forma podmíněného propuštění. Domácí vězení lze uložit za nezaplacení pokuty, porušení podmínky jiného trestu nebo při propuštění na kauci. Nutné je poznamenat, že v Anglii je výkon trestu domácího vězení elektronicky monitorován již od devadesátých let minulého století.²³³

Zavedení trestu domácího vězení v České republice bylo spojeno s očekáváním, že dojde ke snížení počtu osob ve věznicích, a tím i snížení finančního zatížení státu. Při pohledu na statistiky vězeňské služby (viz kap. 2.) počet osob ve výkonu trestu výrazně po zavedení trestu domácího vězení neklesl. Na vině je zejména dlouhodobě nefunkční elektronický monitoring, jehož problematice se věnuji dále (viz kap. 5.3.1).

²³⁰ KLÁTIK, J., *Uplatňovanie trestu domáceho väzenia na Slovensku a v Čechách*, In: Restoratívna justícia a alternatívne tresty v teoretických súvislostiach. Zborník príspevkov a medzinárodnej konferencie. Praha: Leges, 2014, s. 287.

²³¹ SCHEINOST, M., *Trestní sankce a jejich odraz v praxi, tisku a v názorech veřejnosti*, Praha: IKSP, 2013, s. 16–17.

²³² PATERSON, C., *Commercial crime control and the electronic monitoring of offenders in England and Wales*. [online] [cit. 17. 4. 2020]. Dostupné z: http://shura.shu.ac.uk/1320/1/Commercial_Crime_Control.pdf.

²³³ KURSOVÁ, J., *Právní úprava domácího vězení v České republice a Anglii*, Státní zastupitelství, 2015, č. 4. s. 28. [online] [cit. 25. 8. 2021]. Dostupné z: noveaspi.cz.

Srov. BOLEDOVIČOVÁ, L., *Podmínky uložení českého trestu domácího vězení a anglického curfew requirement*. *Trestněprávní revue*, 3/2013, s. 63. [online] [cit. 6. 9. 2021]. Dostupné z: Beck-online.cz.

Srov. MAIR, G., NELLIS, M. „Parallel tracks“: *probation and electronic monitoring in England, Wales and Scotland*. in: *Electronically Monitored Punishment. International and critical perspectives*, 2013, s. 63–82. [online] [cit. 20. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.book2look.com/embed/9781136242786>.

Srov. ASHWORTH, A. *Sentencing and Criminal Justice*, 5th edition, New York: Cambridge University Press, 2010, s. 3, 344.

5.2 Podmínky pro uložení trestu

Dle ustanovení trestního zákoníku může soud trest domácího vězení uložit:

- a) až na dvě léta;
- b) odsuzuje-li pachatele přečinu;²³⁴
- c) jestliže vzhledem k povaze, závažnosti spáchaného přečinu, osobě a poměrům pachatele lze mít důvodně za to, že postačí uložení tohoto trestu, nebo případně vedle jiného trestu;
- d) a současně pachatel dá písemný slib, že se ve stanové době bude zdržovat v obydlí nebo jeho části na určené adrese a poskytne součinnost.²³⁵

Dle uvedených podmínek je maximální doba, na kterou může soud trest domácího vězení uložit, dva roky. Minimální dobu však v naší právní úpravě nenajdeme. Je nutné zmínit i specifikum v případě ukládání trestu trestním příkazem, trest domácího vězení pak nesmí překročit dobu jednoho roku.²³⁶ Podmínkou pro uložení trestu domácího vězení trestním příkazem je dále vyžádání zprávy probační a mediační služby, která obsahuje zjištění o možnostech výkonu uvedeného druhu trestu, a stanovisko obviněného k jeho uložení.²³⁷ Byť zákon soudu, pokud rozhoduje rozsudkem, tuto povinnost nestanoví, lze uvedený postup označit jako žádoucí. Vyžádání zprávy PMS může zabránit ohrožení výkonu trestu v budoucnu (např. v případě, že by nebylo možné monitorovací zařízení v místě bydliště instalovat).²³⁸

Soud je při ukládání trestu domácího vězení povinen přihlédnout k povaze a závažnosti spáchaného přečinu. Ztotožňuji se s názorem, že uložení trestu domácího vězení není vhodné u pachatelů, kteří přečin spáchali doma (např. násilí na osobách žijící ve společné domácnosti či kyberkriminalita). Je nepochybné, že s rozvojem internetových technologií došlo k markantnímu nárůstu počítačové/internetové kriminality (tzv. kyberkriminality), jelikož nápad trestné činnosti v podobě kyberkriminality ve srovnání mezi roky 2011 a 2019 stoupl o 500 %.²³⁹ Ščerba uvádí, že vhodné je trest ukládat pachatelům trestného činu zanedbání povinné výživy v případech, ve kterých by již bylo na místě pachateli ukládat trest nepodmíněný (např. u odsouzených, u nichž v minulosti jiné alternativní tresty). Výhodou trestu domácího vězení

²³⁴ Lze připomenout, že trestní zákoník označuje jako přečiny všechny nedbalostní trestní činy a úmyslné trestné činy s horní hranicí trestní sazby do pěti let (§ 14 odst. 2 TrZ).

²³⁵ § 60 odst. 1 písm. a), b) TrZ ve znění účinném od 1. 1. 2022.

²³⁶ § 314e odst. 2 písm. b) TrŘ.

²³⁷ § 314e odst. 4 TrŘ.

²³⁸ ŠÁMAL, P., a kol., *Trestní řád. Komentář.*, 7. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3828–3841.

²³⁹ Policie ČR. Kyberkriminalita. [online]. [cit. 20. 8. 2021]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/kyberkriminalita.aspx>.

uložených pachatelům trestného činu zanedbání povinné výživy je skutečnost, že neztratí zaměstnání, čímž jsou dále ekonomicky aktivní, a snadněji mohou hradit dlužné i běžné výživné.²⁴⁰

Jako neméně důležité je hodnocení osoby a poměrů pachatele. Soud nutně hodnotí, zda jsou poměry pachatele (zejména osobní, rodinné, majetkové) vhodné pro uložení uvedeného druhu trestu a zda bude zajištěn i jeho efektivní výkon. Trest domácího vězení soud zpravidla neuloží pachateli, který nemá stálé bytové zázemí, bydlí v nestabilním bydlení (např. ubytovna či domácnost sdílená s dalšími osobami, které by efektivní výkon trestu negativně narušovaly). Dle Boledovičové je nutné zkoumat pachatelův dosavadní způsob života, přihlídnout k jeho trestní minulosti, zaměstnání, dosavadnímu vedení řádného života a závislostem v podobě užívání návykových látek. O osobě pachatele rovněž vypovídá i chování po činu a snaha pachatele odčinit/reparovat újmy, případně upřímně projevená lítost ad.²⁴¹

Dalším nezbytným předpokladem pro uložení trestu domácího vězení je ten, že pachatel dá písemný slib o zdržování se na určené adrese a poskytnutí součinnosti. Písemný slib je jako základní předpoklad rovněž formou souhlasu pachatele s uložení předmětného druhu trestu. Trest domácího vězení je v českém právním řádu jediným druhem trestu, který nelze pachateli uložit bez jeho souhlasu.²⁴² Předem daný slib posiluje účel trestu ve smyslu zdárné převýchovy, a to za předpokladu, že pachatel se s trestem ztotožňuje a s jeho uložení souhlasí. Druhým důvodem je ten, že od souhlasu se očekává hladký průběh výkonu trestu. Uvedené lze interpretovat tak, že pachatel nebude porušovat podmínky výkonu trestu, zdržovat se mimo obydlí, odmítat kontrolu probačními pracovníky apod.²⁴³

Podstatu trestu domácího vězení představuje zdržování se odsouzeného v určeném obydlí ve stanoveném časovém období,²⁴⁴ nebrání-li mu v tom důležité důvody. Za důležité důvody je

²⁴⁰ ŠČERBA, F., *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*, 2. vyd., Praha: Leges, 2014, s. 334.

²⁴¹ Ibid.

Srov. BOLEDOVIČOVÁ, L., *Podmínky uložení českého trestu domácího vězení a anglického curfew requirement*. *Trestněprávní revue*, 3/2013, s. 63. [online] [cit 6. 9. 2021]. Dostupné z: Beck-online.cz.

²⁴² Srov. § 64 TrZ. Uložení trestu obecně prospěšných prací není podmíněno souhlasem pachatele, zákon pouze stanoví, že soud přihlídně ke stanovisku pachatele a k jeho zdravotnímu stavu. Obecně prospěšné práce tak může soud uložit i pachateli proti jeho vůli. Otázkou pak je nakolik uložení takového trestu naplní účel trestu a zda nebude soud pachatelovým (ne)konáním muset přistoupit k přeměně trestu viz § 65 odst. 2 TrZ.

²⁴³ ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*, 2. vyd., Praha: Leges, 2014, s. 335.

Srov. KALVODOVÁ, V., *Domácí vězení v české právní úpravě*. In: *Aktuálně otázky trestného zákonodarstva* pocta prof. JUDr. Milanovi Čičovi, DrSc. et. mult. Dr. h. c. k 80. narozeninám, Bratislava, 2012, s. 63–73.

²⁴⁴ Při zavedení trestu domácího vězení v roce 2009 byla povinnost odsouzeného, nestanovil-li soud jinak, zdržovat se v obydlí ve dnech pracovní klidu celý den, a naopak v ostatních dnech pouze v době od 20.00 hod. do 05.00 hod. (srov. § 60 odst. 3 TrZ ve znění účinném od 1. 1. 2010). Od uvedeného se ustoupilo zejména s důrazem na úvahu

dle trestního zákoníku považován výkon zaměstnání nebo vyhledání zdravotních služeb u poskytovatele zdravotních služeb v důsledku onemocnění či úrazu.²⁴⁵

Soud zpravidla odsouzenému současně uloží přiměřená omezení a přiměřené povinnosti,²⁴⁶ které směřují k řádnému životu.²⁴⁷ Trest domácího vězení lze za samostatný uložit za předpokladu, že vzhledem k povaze a závažnosti trestné činnosti, osobě a poměrům pachatele není uložení jiného trestu třeba.²⁴⁸ S účinností od 1. 1. 2022 je možné nad odsouzeným vyslovit i dohled.

5.3 Výkon trestu a jeho kontrola

Výkon trestu domácího vězení je upraven příslušnými ustanoveními trestního řádu. Poté, co rozhodnutí nabude právní moci, předseda senátu zašle nařízení výkonu trestu probační a mediační službě. V nařízení určí místo výkonu trestu a datum jeho začátku. Při volbě místa předseda senátu přihlédne zejména k místu trvalého pobytu, nebo místu, kde se odsouzený zdržuje, a také k rodinnému a pracovnímu zázemí. Počátek trestu stanoví tak, aby si odsouzený mohl obstarat své záležitosti.²⁴⁹ Případnou změnu místa může po novele od 1. 1. 2022 učinit sám probační úředník se souhlasem odsouzeného. Probační úředník o takové změně vyrozumí soud, který trest uložil.²⁵⁰ Pravomoc změnit uložená přiměřená omezení a povinnosti může i nadále učinit předseda senátu.²⁵¹

Trestní řád po novele od 1. 1. 2022 předpokládá, že kontrolu výkonu trestu domácího vězení zajistí probační a mediační služba.²⁵² Kontrola má být zajištěna elektronickým monitoringem, nebo namátkovou kontrolou probačním úředníkem.²⁵³

soudu a individuální přístup ke každému odsouzenému a z důvodu přílišné mírnosti v některých případech. K odstranění obecného vymezení došlo novelou č. 330/2011 Sb.

²⁴⁵ § 60 odst. 3 TrZ.

²⁴⁶ Přiměřená omezení a povinnosti mohou spočívat například v povinnosti podrobit se léčbě závislosti, ve vhodném programu psychologického poradenství a ve zdržení se návštěv akcí ad. Soud případně stanoví povinnost nahradit způsobenou újmu, či vydat bezdůvodné obohacení.

²⁴⁷ § 60 odst. 6 TrZ ve znění účinném od 1. 1. 2022, povinnosti a omezení pak vyplývají z ust. § 48 odst. 4 TrZ. Srov. TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, J., Druhy trestů. In: JELÍNEK, J., a kol., *Trestní právo hmotné. Obecná a zvláštní část*, 6. aktual. a dopl. vydání, Praha: Leges, 2017, s. 411–412.

²⁴⁸ § 60 odst. 2 TrZ.

²⁴⁹ § 334a TrŘ.

²⁵⁰ § 334e TrŘ ve znění účinném od 1. 1. 2022.

²⁵¹ § 334e TrŘ. ve znění účinném od 1. 1. 2022.

²⁵² Dříve kontrolu zajišťovalo Ministerstvo spravedlnosti ČR, nebo jím k výkonu elektronické kontroly zřízená organizační složka státu ve spolupráci s PMS.

²⁵³ § 334b odst. 1 TrŘ ve znění účinném od 1. 1. 2022.

5.3.1 Kontrola elektronickým monitoringem a jeho zavedení v ČR

Elektronický monitoring (jako efektivnější způsob kontroly) byl poprvé zaveden v 80. letech minulého století ve Spojených státech amerických. V České republice je cesta k zavedení elektronickému monitoringu zdlouhavá a komplikovaná, i přestože se zavedení monitoringu nabízelo současně již s počátkem účinnosti právní úpravy o trestu domácího vězení. V roce 2010 Ministerstvo spravedlnosti ČR zveřejnilo zadávací řízení na provozovatele elektronického monitoringu na dobu 10 let. Ten samý rok Ministerstvo spravedlnosti ČR zadávací řízení zrušilo, a to jednak z důvodu nedostatku zadávací dokumentace, jednak z důvodu předběžného opatření vydaného *Úřadem pro ochranu hospodářské soutěže*. Úřad opatřením ministerstvu zakázal uzavřít s vítězem soutěže zakázku na dodání náramků. Následně se z finančních důvodů od dalšího výběrového řízení upustilo. Teprve v roce 2012 Ministerstvo spravedlnosti ČR uskutečnilo experiment s veřejnou zakázkou malého rozsahu a zahájilo čtyřměsíční zkušební provoz na pronájem 25 monitorovacích zařízení od společnosti 3M. Do zkušebního provozu se mohli odsouzení zapojit dobrovolně.²⁵⁴ Vyjma onoho experimentu kontrolu odsouzených do podzimu roku 2018 prováděli probační úředníci namátkovými kontrolami. Dle interního pokynu PMS měla kontrola probíhat alespoň 3× do měsíce. Ztotožňují se s Krejčířikovou, že osobní kontroly mohou mít úlohu toliko podpůrnou, ale nemohou být jediným, či dokonce hlavním způsobem kontroly.²⁵⁵

Nicméně po řadě komplikací (zmíněných viz výše) došlo dne 21. 9. 2018 ke spuštění ostrého provozu elektronického monitoringu. Ke dni 21. 9. 2018 pod monitoring přešli jen vybraní odsouzení, u kterých to bylo shledáno efektivní, a to zejména s ohledem na zbývající délku trestu.²⁵⁶ Pod monitoring proto nepřešli odsouzení, kteří větší část trestu již vykonali. Pokud byl odsouzeným uložen trest domácího vězení po 21. 9. 2018, monitoring byl u nich nařízen bez výjimky. Česká republika v počáteční fázi obdržela 280 monitorovacích náramků v celkové

²⁵⁴ BOLEDOVIČOVÁ, L., *Elektronický monitoring jako prostředek ke snížení počtu vězeňské populace*. In: Kotásek, J. a kol. Dny práva 2012 - Days of Law 2012, Brno: Masaryk Univerzity, 2013, s. 1345–1359.

²⁵⁵ KREJČÍŘIKOVÁ, K., *Aktuální problematika trestu domácího vězení*. In: Dny práva – 2009 – Days of Laws: the Congerence Proceedings. s. 960.

²⁵⁶ Ministerstvo spravedlnosti ČR 2021, Často kladené otázky. [online] [cit. 8. 9. 2021]. Dostupné z: <https://naramky.justice.cz/casto-kladene-dotazy/>.

hodnotě 15 mil. Kč.²⁵⁷ Dodavatelem elektronického monitorovacího systému pro českou justici byla izraelská společnost *SuperCom Ltd.*²⁵⁸

Spolupráce na elektronickém monitoringu s izraelskou společností netrvala dlouho. Probační a mediační služba po řadě problémů s opožděnými a vadnými dodávkami ukončila se společností *SuperCom Ltd.* spolupráci (ke dni 22. 11. 2021).²⁵⁹ Ke květnu 2022 proto není elektronicky monitorován žádný odsouzený.²⁶⁰ Mluvčí Ministerstva spravedlnosti ČR uvedl, že příprava nového řešení elektronického monitorování je ve vysoké fázi příprav.²⁶¹ Do současné chvíle není žádný nový systém v provozu, a probační a mediační služba se opět navrátila k namátkovým kontrolám, které mají dle metodiky probíhat alespoň 4× měsíčně.

Postup instalace elektronického monitorovacího zařízení

I přes skutečnost, že v současné době není elektronickým monitoringem sledován žádný odsouzený, lze objasnit fungování monitoringu. Postup při instalaci náramku v letech 2018 až 2021 byl následující:

1. Na úvodní schůzce probační pracovník s obviněným probrali rizikové aktivity obviněného, během nichž by mohlo dojít k poškození náramku. Předmětem schůzky byla také dostupnost signálu, pracovní doba obviněného, doba potřebná k cestě do zaměstnání a jiné technické náležitosti.
2. Po úvodní konzultaci pracovník navštívil obviněného v místě jeho bydliště, kde ověřil výše uvedené informace v terénu.
3. Na základě úvodní konzultace a návštěvy v místě bydliště pracovník sestavil shrnující zprávu. Zpráva obsahovala osobní a sociální poměry obviněného, postoj obviněného k řešení následku

²⁵⁷ ROSŮLKOVÁ, J., *Náramky a jejich nejistá budoucnost*. Právní rádce. [online] [cit. 15. 9. 2021]. Dostupné z: noveaspi.cz.

²⁵⁸ Společnost zahájila v roce 2019 spolupráci na obdobných projektech trestní justice ve Švédsku a Estonsku. Ministerstvo spravedlnosti ČR 2021, Prostředky monitoringu. [online] [cit. 9. 9. 2021]. Dostupné z: <https://naramky.justice.cz/elektronicky-monitorovaci-system/#prostredky>.

²⁵⁹ iROZHLAS. Měly ulehčit věznicím, teď je jich nadbytek. Sledovací náramky za 15 milionů hlídají jen desítky lidí. [online] [cit. 15. 12. 2021]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/domaci-vezeni-elektronicke-naramky-tresty-soudy-cesko_2109250732_pat.

Pro úplnost dodávám, že podle vyjádření společnosti *SuperCom Ltd.* mělo dojít k ukončení spolupráce již v létě 2020, a to ze strany *SuperCom Ltd.* iDNES. Informace probační služby jsou nepravdivé, míní izraelský dodavatel náramků. [online] [cit. 23. 5. 2021]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/probacni-sluzba-naramky-mediacni-domaci-vezeni.A211206_110028_zahranicni_cun.

²⁶⁰ Justice.cz. Náramky. Ukončení elektronického monitoringu. [online] [cit. 23. 5. 2022]. Dostupné z: <https://naramky.justice.cz/ukonceni-elektronickeho-monitoringu/>.

²⁶¹ Česká justice. Problémy s náramky pro vězně se stupňovaly, projekt byl ukončen. [online] [cit. 23. 5. 2022]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2021/12/problemy-s-naramky-pro-vezne-se-vystupnovaly-projekt-byl-ukoncen/>.

trestného činu, charakteristiku průběhu kontaktu s obviněným a stanovisko PMS ve smyslu doporučení, či nedoporučení uložení trestu.²⁶² Současně pracovník soudu doporučil časové rozmezí, v němž se má odsouzený zdržovat v místě bydliště, zónu pracoviště, případně zakázanou zónu. Spolu se stanoviskem úředník zajistil podpis slibu obviněného ve smyslu § 60 odst. 1 TrZ.

4. Po pravomocném rozhodnutí soud zaslal nařízení výkonu trestu PMS a následně bylo přistoupeno k instalaci monitorovacího zařízení v místě bydliště odsouzeného.²⁶³

Podstata elektronického monitoringu

Kontrola elektronickým náramkem je realizována připevněním plastového pásku na kotník odsouzeného. Ten neustále vysílá signál, který přijímá řídicí jednotka, která se nachází v bydlišti odsouzeného. Pakliže se elektronický náramek, resp. odsouzený, zdržuje doma, řídicí jednotka to v několikaminutových intervalech sděluje kontrolnímu středisku. Pokud dojde k přerušení spojení mimo dobu, kdy je odsouzený povinen se doma zdržovat, řídicí jednotka v bytě odsouzeného ihned vyrozumí o této skutečnosti kontrolní středisko.²⁶⁴

Po technické stránce v sobě náramek sdružuje dva druhy monitorovací technologie. Mimo určené bydliště je poloha zjišťována za pomoci technologie GPS.²⁶⁵ V určeném bydlišti kontrola probíhá na základě komunikace prostřednictvím radiofrekvenčního kmitočtu²⁶⁶ mezi náramkem a základovou stanicí. Pokud se odsouzený zdržuje na uvedené poloze, systém odesílá do informačního střediska tuto informaci za pomoci datového přenosu. Datový přenos umožňuje SIM karta, kterou je náramek osazen.²⁶⁷

Náramek i základová stanice jsou vybaveny technologií, která je schopna rozpoznat neoprávněnou manipulaci (v případě náramku jeho neoprávněné sejmutí a v případě stanice jeho

²⁶² ŠÁMAL, P., a kol., *Trestní řád. Komentář.*, 7. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, 3828–3841.

²⁶³ Ministerstvo spravedlnosti ČR 2021. [online] [cit. 9. 9. 2021]. Dostupné z: <https://naramky.justice.cz/elektronicky-monitorovaci-system/#rizeni>.

²⁶⁴ NAVRÁTILOVÁ, J., *Trest domácího vězení*, Bulletin advokacie, 10/2009, s 94. [online] [cit. 16. 4. 2020]. Dostupné z: Beck-online.cz.

²⁶⁵ GPS pochází z anglického *Global Positioning System*, v češtině překládáno jako globální polohový systém. Jedná se polohový systém družic umístěných na oběžné dráze. Wikipedie otevřená encyklopedie, GPS. [online] [cit. 8. 9. 2021]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/GPS>.

²⁶⁶ Je využívána technologie rádiového kmitočtu (RF/Radio frequency) a identifikace na rádiovém kmitočtu (RFID/Radio frequency identification).

²⁶⁷ Ministerstvo spravedlnosti ČR 2021, Často kladené otázky. [online] [cit. 8. 9. 2021]. Dostupné z: <https://naramky.justice.cz/casto-kladene-dotazy/>.

neoprávněné přemístění). Základová stanice je pevně připevněna (přišroubována) na vhodném místě v bydlíšti odsouzeného.²⁶⁸

Elektronickým monitoringem je možné sledovat, zda se odsouzený:

- a. zdržuje v místě bydlíště v určeném časovém období;
- b. zdržuje v příkázané zóně ve vymezeném časové období (zpravidla zaměstnání);
- c. nachází mimo tzv. zakázanou zónu (např. zda se odsouzený zdržuje návštěv nevhodného prostředí, sportovních, kulturní akcí podle § 48 odst. 4 písm. e) TrZ, případně zda dodržuje povinnost zákazu styku s určitými osobami (typicky s oběti trestného činu § 48 tamtéž);²⁶⁹
- d. zdržuje konzumace alkoholu, což lze kontrolovat přítomností alkoholu v dechu (v případě uložení přiměřeného omezení a povinnosti podle § 48 odst. 4 písm. h) TrZ).²⁷⁰

5.4 Náhradní trest odnětí svobody a přeměny trestu domácího vězení

5.4.1 Náhradní trest odnětí svobody

Do 31. 12. 2021 existoval institut přeměny trestu domácího vězení v trest odnětí svobody. V rámci přeměny byl přepočet dnů stanoven tak, že každý i jen započatý jeden den nevykonaného trestu domácího vězení se počítal za jeden den trestu odnětí svobody.²⁷¹ Jak se ukázalo, přeměna trestu domácího vězení v trest odnětí svobody v aplikační praxi způsobovala potíže. Vicherek uváděl dvě alternativy, jak bylo možné na přeměnu trestu v praxi nahlížet a pouze druhou z nich vnímal jako správnou.

1. varianta spočívala v tom, že odsouzený vykonával trest domácího vězení. Pakliže porušil jeho podmínky, pokračoval ve výkonu trestu domácího vězení. Souběžně běželo zjišťování příčin porušení, následně proběhlo veřejné zasedání o přeměně trestu, a to od doby zjištění prvního porušení. Stejně jako Vicherek se domnívám se, že uvedené je v rozporu se zásadou zákazu dvojího trestání. Odsouzený totiž fakticky dál vykonával trest domácího vězení, ale zbytek trestu mu byl přeměněn již od okamžiku prvního porušení. Odsouzený *de facto* vykonal trest dvakrát.

²⁶⁸ Ministerstvo spravedlnosti ČR 2021, Prostředky monitoringu. [online] [cit. 9. 9. 2021]. Dostupné z <https://naramky.justice.cz/elektronicky-monitorovaci-system/#prostredky>.

²⁶⁹ Chráněná osoba může být vybavena speciálním komunikátorem, prostřednictvím něhož lze chráněnou osobu upozornit na případné narušení zakázaného perimetru ze strany odsouzeného.

²⁷⁰ Prostřednictvím systému je odsouzený v určených časových intervalech vyzván, aby se podrobil dechové zkoušce. Ke kontrole je odsouzený vybaven speciálním alkohol testerem a komunikátorem, jejichž podobu lze nalézt v [příloze č. 1](#), stejně tak jako podobu monitorovacího zařízení v podobě náramku a hlavní stanice. Ministerstvo spravedlnosti ČR 2021, Prostředky monitoringu. [online] [cit. 9. 9. 2021]. Dostupné z <https://naramky.justice.cz/elektronicky-monitorovaci-system/#prostredky>.

²⁷¹ § 61 TrZ ve znění účinném do 31. 12. 2021.

2. varianta spočívala v tom, že byl přeměněn pouze zbytek trestu, a to až od doby pravomocného rozhodnutí soudu. Tato varianta vedla k neefektivitě trestu a ztrátě jeho účelu, což lze uvést na příkladu trestu domácího vězení v délce 5 měsíců. Po 1 měsíci výkonu trestu PMS zjistila porušení výkonu, následovala komunikace odsouzeného s PMS a vyrozumění soudu o porušení. V případě, že odsouzený mařil veřejné zasedání (bez omluvy se nedostavil, nepřevzal předvolání), nebo využil práva stížnosti, mohly průtahy v praxi vést až k situaci, že nezbyla žádná část trestu, kterou by soud mohl přeměnit.²⁷²

I tato skutečnost souvisela s neochotou soudů uvedený druh trestu ukládat, proto byl novelou s účinností od 1. 1. 2022 uzákoněn náhradní trest v podobě odnětí svobody. O výkonu náhradního trestu rozhoduje ve veřejném zasedání předseda senátu, a to buď na návrh probačního úředníka, nebo i bez něho.²⁷³ Důvodem pro nařízení náhradního trestu může být skutečnost, že odsouzený:

- a. se vyhýbá nástupu trestu;
- b. bez závažného důvodu poruší sjednané podmínky trestu;²⁷⁴
- c. zaviněně nevykonává ve stanové době uložený trest;
- d. jinak maří výkon trestu;
- e. nevede řádný život.²⁷⁵

Pro úplnost uvádím, že odsouzený se nemůže dopustit trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí u trestu domácího vězení. Uvedeného se nedopustí ani v případě, že by se nezdržoval v určeném obydlí, jelikož pro uvedené případy je zde institutu náhradního trestu (dříve přeměny).²⁷⁶ Trestní odpovědnost za trestný čin maření výkonu rozhodnutí a vykázání by odporovala zásadě zákazu dvojího postihu.

²⁷² VICHEREK, R., *Přeměna trestu domácího vězení – věc v praxi skoro nemožná*. Státní zastupitelství, 6/2015. [online] [cit. 5. 9. 2021]. Dostupné z: noveaspi.cz.
Srov. ŠČERBA, F., *Trest domácího vězení po novele č. 330/2011 Sb.* Trestněprávní revue 1/2012 s. 1. [online] [cit. 8. 9. 2021]. Dostupné z: Beck-online.cz.

²⁷³ § 334g TrŘ ve znění účinném od 1. 1. 2022.

²⁷⁴ Pod porušení podmínek trestu lze podřadit i situaci, kdy odsouzený neumožní instalaci monitorovacího zařízení, případně odepře poskytnout potřebnou součinnost k výkonu kontroly trestu. Do účinnosti novely z roku 2011 bylo odepření součinnosti při výkonu trestu možné postihnout pouze jako spáchání trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 ods. 1 písm. h) TrZ. ŠČERBA, F., *Trest domácího vězení po novele č. 330/2011 Sb.* Trestněprávní revue 1/2012 s. 1. [online] [cit. 8. 9. 2021]. Dostupné z: Beck-online.cz.

²⁷⁵ Podmínka vedení řádného života absentovala v právní úpravě do 31. 12. 2021.

²⁷⁶ Přiměřeně srov. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2013, sp. zn. 11 Tz 17/2013.

Výjimečně může soud vzhledem k okolnostem případu ponechat odsouzení k trestu domácího vězení v platnosti, a to i přestože odsouzený zavinil příčinu k rozhodnutí o výkonu náhradního trestu. Pokud soud ponechá odsouzení v platnosti, může navíc:

- a. stanovit nad odsouzeným dohled;
- b. prodloužit dobu výkonu trestu o 1 rok (délka trestu nesmí překročit horní hranici trestní sazby pro trestný čin, za který je trest uložen);
- c. stanovit dosud neuložené přiměřené omezení a povinnost, směřující k vedení řádného života;
- d. stanovit mladistvému výchovné opatření.²⁷⁷

5.4.2 Přeměna trestu odnětí svobody v trest domácího vězení

Pro úplnost uvádím, že dle právní úpravy účinné do 31. 12. 2021 existovala možnost přeměny trestu odnětí svobody v trest domácího vězení (tedy obráceně než v kap. 5.4.1). Soud mohl po vykonání ½ uloženého (nebo prezidentem zmírněného) trestu odnětí svobody přeměnit odsouzenému za přečin zbytek nepodmíněného trestu v trest domácího vězení. Přepočítání dnů bylo stanoveno tak, že 1 nevykonaný den trestu odnětí svobody se počítal za 1 den trestu domácího vězení. Soud v tomto případě nebyl vázán maximální délkou trestu domácího vězení ve výši 2 let.²⁷⁸

Dle Morkovina i Kursově žádosti o přeměnu v trest domácího vězení odsouzení podávali zřídka. Nejenže byly žádosti o přeměnu na trest domácího vězení méně časté (na rozdíl od žadatelů o podmíněné propuštění), ale i jejich žadatelé byli méně úspěšní. Tento názor je podpořen i vlastní zkušeností s rozhodovací praxí odvolacího senátu krajského soudu, jehož specializovanou agendou činí rozhodování o stížnostech proti rozhodnutím o podmíněných propuštěních (dříve i o přeměnách).

Podmínky pro přeměnu trestu odnětí svobody na trest domácího vězení byly blízké podmínkám stanovených pro podmíněné propuštění. Podmínky pro podmíněné propuštění byly dokonce mírnější. V případě splnění dalších podmínek lze podmíněně propustit pachatele přečinu již po vykonání ⅓ trestu. V praxi bylo tedy běžnější, že pokud odsouzený dosáhl na podmínky podmíněného propuštění, byl spíše propuštěn, než aby mu byl trest přeměněn na trest domácího vězení. Morkovin *de lege ferenda* navrhol zrušení možnosti přeměny trestu odnětí svobody na trest domácího vězení. Morkovin naopak navrhol ponechání možnosti podmíněného

²⁷⁷ § 61 odst. 3 TrZ ve znění účinném od 1. 1. 2022.

²⁷⁸ § 57a TrZ ve znění účinném do 31. 12. 2021.

propuštění z trestu odnětí svobody s alternativou stanovení povinnosti zdržovat se ve vymezeném čase v obydlí.²⁷⁹ K tomu lze poznamenat, že v českém právním řádu do 31. 12. 2021 existovala dvojitá úprava statutu „zdržování se doma“ po propuštění z výkonu trestu. Vyjma přeměny na trest domácího vězení může soud podmíněně propuštěnému uložit podle § 89 odst. 2 TrZ, aby se ve zkušební době zdržoval ve stanovém časovém období v určeném obydlí nebo v jeho částech. Uvedenou povinnost lze stanovit maximálně na dobu 1 roku. Tato dvojkolejnost byla odstraněna již zmíněnou novelou s účinností od 1. 1. 2022, a byla tak ponechána pouze možnost podmíněného propuštění s povinností zdržovat se doma.

5.4.3 Přeměna trestu obecně prospěšných prací v trest domácího vězení

Dle právní úpravy účinné do 30. 9. 2020 soud mohl přeměnit trest obecně prospěšných prací v trest domácího vězení. Přeměna byla možná za podmínky, že odsouzený v době uložení trestu nevedl řádný život, vyhýbal se nástupu výkonu trestu, bez závažného důvodu porušil sjednané podmínky výkonu trestu nebo jinak mařil, či zaviněně nevykonával trest. 1 hodina nevykonaného trestu domácího vězení se počítala za 1 den domácího vězení.²⁸⁰ Uvedené bylo zrušeno novelou s účinností od 1. 10. 2020. Současná právní úprava stanoví, že trest obecně prospěšných prací lze za výše stanovených podmínek přeměnit pouze v trest odnětí svobody. Dle přepočtu je 1 nevykonaná hodina trestu obecně prospěšných prací rovna 1 dni odnětí svobody.²⁸¹ Uvedená novela je mezi soudci hodnocena kladně, neboť umožňuje snazší výkon trestu. Současně lze uvést, že institut přeměny trestu obecně prospěšných prací na domácí vězení nebyl soudci v praxi nikterak využíván, a uvedené proto nevedlo ke snižování vězeňské populace.

Lze polemizovat nad tím, zda neměl být institut přeměny z trestu obecně prospěšných prací ponecháván pro výjimečné případy, u kterých se mohlo předejít přeměně v nepodmíněný trest (např. pokud se během výkonu trestu OPP ukázalo, že trest není vhodný pro odsouzeného z důvodu následné zdravotní indispozice nebo rodinné situace). Lze uvést, že trest obecně prospěšných prací vyžaduje vysokou míru osobní disciplíny, tu však odsouzení mnohdy postrádají, jelikož páchají právě trestnou činnost.

²⁷⁹ KURSOVÁ, J., *Právní úprava domácího vězení v České republice a Anglii*, Státní zastupitelství, 2015, č. 4. s 28. [online] [cit. 25. 8. 2021]. Dostupné z: noveaspi.cz.
srov. MORKOVIN, O., *Přeměna trestu odnětí svobody v trest domácího vězení*, Trestněprávní revue 6/2016, s. 144. [online] [cit. 10. 9. 2021]. Dostupné z: Beck-online.cz.

²⁸⁰ § 65 odst. 2 TrZ ve znění účinném do 30. 9. 2020. Alternativou k přeměně na trest domácího vězení byla dále možnost přeměny v peněžitý trest nebo v trest odnětí svobody, taktéž zrušeno.

²⁸¹ § 65 odst. 2 TrZ ve znění účinném od 1. 10. 2020.

5.5 Nevýhody trestu

Jako základní nedostatek vnímám dlouhodobě nefunkční elektronický monitoring, a tím i neefektivní zajištění výkonu trestu domácího vězení. Jak jsem již uvedla v kap. 5.3.1 do podzimu 2018 elektronický monitoring zcela absentoval. Od roku 2018 byl elektronický monitoring funkční, i když s různými deficity. Od podzimu roku 2021 elektronický monitoring opět chybí, proto je dle mého názoru jeho výkon v současné době méně efektivní. Tento problém vnímají i soudci, a proto se při úvahách o druhu trestu k trestu domácího vězení příliš neuchylují.²⁸²

V minulosti se objevily i názory, že se jedná spíše o mírný trest s nedostačující odstrašující funkcí, který nezabrání budoucí recidivě.²⁸³ Domnívám se, že v současné době je tento názor již překonán, jelikož se právě naopak jedná o druhou nejpřísnější sankci, kterou je osobní svoboda odsouzeného výrazně omezena a která vyžaduje velkou míru osobní disciplínu odsouzeného.

Soudci kritizovali rovněž povinnost zdržovat se v určeném obydlí mezi 20. hodinou a 5. hodinou a uváděli, že toto rozmezí není pro odsouzeného příliš omezující.²⁸⁴ Pevné časové rozmezí bylo zrušeno v roce 2011, a proto je určení časového rozmezí v současné době vždy na úvaze soudu.

Nevýhodou před 1. 1. 2022 bylo, že přeměna trestu domácího vězení v trest odnětí svobody nenastupovala ihned (viz kap. 5.4.1.). Mohlo se proto stát, že než soud o přeměně rozhodl, odsouzený mohl zcela, či z velké části trest vykonat, a nemusela proto zbýt žádná část trestu, kterou by bylo možné přeměnit. Se Ščerbou se v názoru na faktickou (ne)možnost přeměny trestu domácího vězení na trest odnětí svobody shoduje Vicherek i Říha.²⁸⁵ Uvedené bylo vyřešeno novelou s účinností od 1. 1. 2022, kdy byl zaveden náhradní trest odnětí svobody, který problematiku s odstraněním nejasností ohledně okamžiku přeměny odstranil.²⁸⁶

²⁸² Český rozhlas Radiožurnál. Elektronické náramky nosí míň vězňů, než se čekalo. Projekt od počátku provázejí problémy, vysvětluje soudce. [online] [cit. 28. 9. 2021]. Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/elektronicke-naramky-nosi-min-veznu-nez-se-cekalo-projekt-od-pocatku-provazeji-8581336>.

²⁸³ NAVRÁTILOVÁ, J., *Trest domácího vězení*, Bulletin advokacie, 10/2009, s. 94. [online] [cit. 16. 4. 2020]. Dostupné z: [Beck-online.cz](http://beck-online.cz).

²⁸⁴ ANDRLE, P., *Trest domácího vězení: „tvrdost“ trestu a jeho ekonomický přínos*. In: *COFOLA 2010: the Conference Proceedings*, 1st ed., Brno: Masaryk University, 2010, s. 947.

²⁸⁵ ŠČERBA, F., *Trest domácího vězení po novele č. 330/2011 Sb.* Trestněprávní revue 1/2012 s. 1. [online] [cit. 8. 9. 2021] Dostupné z: [Beck-online.cz](http://beck-online.cz).
Srov. VICHEREK, R., *Přeměna trestu domácího vězení – věc v praxi skoro nemožná*. Státní zastupitelství, 6/2015. [online] [cit. 5. 9. 2021] Dostupné z: noveaspi.cz.
Srov. ROSŮLKOVÁ, J., *Náramky a jejich nejistá budoucnost*. Právní rádce, 4. 9. 2020. [online] [cit. 15. 9. 2021]. Dostupné z: noveaspi.cz.

²⁸⁶ Viz § 61 TrZ ve znění účinném od 1. 1. 2022 srov. § 334 g TrŘ ve znění účinném od 1. 1. 2022.

Jako další negativum Ščerba uváděl, že zákonodárce výslovně nestanovil odsouzenému povinnost vést řádný život, což působilo značně nelogicky, jelikož dle § 60 odst. 5 TrZ může soud uložit mimo jiné přiměřené povinnosti a omezení směřující k tomu, aby odsouzený vedl řádný život. *Ad absurdum* v případě, že odsouzený při výkonu trestu domácího vězení spáchal trestný čin, zůstával trest domácího vězení stále v platnosti a nebyl zde žádný zákonný podklad jak trest efektivně přeměnit. Uvedené bylo odstraněno novelou s účinností od 1. 1. 2022, kdy nevedení řádného života je uvedeno jako jeden z důvodů pro nařízení náhradní trestu odnětí svobody.²⁸⁷

Žatecká uvádí, že s kontrolou výkonu trestu domácího vězení se pojí i problematika zásahu do soukromí odsouzeného, případně jeho rodiny či osob žijících ve společné domácnosti. Uvedené dle autorky souvisí s principem individuality trestních sankcí, jelikož v souladu s uvedeným principem má trest postihnout pouze pachatele. Vystává tedy otázka, jak je možné postupovat za situace, kdy osoba, která žije s odsouzeným v domácnosti, odmítne vpustit probačního úředníka do obydlí za účelem kontroly plnění podmínek trestu domácího vězení. Nabízí se tedy možnost vyžadovat nejen souhlas odsouzeného s uložením předmětného druhu trestu, ale rovněž i souhlas osob žijících s odsouzeným v domácnosti. Přikláním se k názoru Žatecké, že souhlas osob obývajících domácnost zapotřebí není, neboť se nejedná o natolik zásadní zásah do soukromí osob.²⁸⁸

Jako deficit trestu domácího vězení lze označit i nedostačenou fyzickou aktivitu odsouzených. Odsouzeným není dán žádný prostor pro sportovní aktivity, cvičení a procházky. I v tomto ohledu lze tedy říci, že se jedná o přísnější trest, než představuje trest odnětí svobody, v rámci něhož mohou odsouzení využít pravidelný prostor pro fyzické aktivity. V důsledku může uvedené vést ke zhoršení fyzické, ale zejména i psychické kondice odsouzených.

Jako negativum Navrátilová uvádí, že trest lze uložit menšímu okruhu pachatelů, neboť předpokladem pro uložení uvedeného trestu je stabilní bytové zázemí odsouzeného a jeho sociální integrace.²⁸⁹ S uvedeným souhlasím, jelikož se nejedná o zcela univerzální trestní sankci vhodnou pro každého pachatele (výběru vhodných osob jsem se věnovala v kap. 0.).

Výše jsem uvedla zejména negativa spojená s osobou odsouzeného a technickým zázemím, ale opomíjet nelze ani nevýhodu v podobě větší časové náročnosti pro soudce. Jsem toho názoru, že soudci okresních soudů jsou v případě přehlčení nuceni rozhodovat urychleně a zjednodušeně.

²⁸⁷ Srov. § 61 TrZ ve znění účinném od 1. 1. 2022.

²⁸⁸ ŽATECKÁ, E., *Několik poznámek k alternativním trestům z pohledu nového trestního zákoníku*. In: Dny práva – 2009 – Days of Law: the Conference Proceedings, 1st ed., Brno: Masaryk University, 2009, s. 1045.

²⁸⁹ NAVRÁTILOVÁ, J., *Trest domácího vězení*, Bulletin advokacie, 10/2009, s. 94. [online] [cit. 16. 4. 2020]. Dostupné z: Beck-online.cz.

K urychlení však nedojde při ukládání trestů domácího vězení, jelikož trest vyžaduje aktivitu soudce a časovou náročnost před jeho uložením, ale i v rámci jeho nařízení a výkonu. Větší časová náročnost ve spojitosti s výkonem alternativních trestů se měla změnit novelou s účinností od 1. 1. 2022, ve které řada pravomocí ve vykonávacím řízení byla delegována na probační a mediační službu. Soudní praxe časem ukáže, zda se uvedené podařilo naplnit.

5.6 Výhody trestu

Výhody trestu domácího vězení jsou v zásadě totožné jako výhody alternativních trestů (viz kap. 2.), přesto je důležité některé z nich blíže specifikovat v rámci této kapitoly.

Za výhodu trestu lze bezesporu označit skutečnost, že trest je možné odsouzenému uložit přesně na míru dle jeho potřeb. Ke každému odsouzenému by mělo být přistupováno individuálně. Trest domácího vězení umožňuje přesně stanovit časové rozmezí, kdy se má odsouzený zdržovat v určeném obydlí, a lze tak zcela konkrétně respektovat pracovní dobu odsouzeného a jím vykonávaný druh práce.

S trestem domácího vězení je spojen výrazně pozitivní ekonomický dopad na veřejný rozpočet. Jeden den domácího vězení jednoho odsouzeného stojí 130 Kč, přičemž 50 Kč denně je povinen hradit odsouzený.²⁹⁰ S výkonem trestu odnětí svobody ve věznicí jsou spojeny náklady ve výši 1 200 Kč na jednoho odsouzeného denně, což v souhrnu znamená měsíční výdaj ve výši 36 000 Kč na jednoho odsouzeného, přičemž odsouzení jsou povinni uhradit pouze 1 500 Kč měsíčně.²⁹¹ Při aplikaci uvedeného druhu trestu ve vyšší míře lze proto dosáhnout výrazného snížení výdajů na vězeňství.

Pozitivně vnímán skutečnost, že uložením trestu domácího vězení nedochází k přetržení rodinných a jiných sociálních vazeb odsouzeného. Vazby by v ideálním případě měly být pro odsouzeného pozitivně podnětné, a nikoli kriminálně narušené jako v prostředí věznic. V rámci fungování rodiny trest přispívá k budování osobní odpovědnosti v péči o chod domácnosti, případně v péči o potomky.

Odsouzený zůstává ekonomicky aktivní, jelikož nedojde ke ztrátě zaměstnání, a tak může přispět k efektivní náhradě škody, kterou trestným činem způsobil. Pozitivně hodnotím zachování

²⁹⁰ Hospodářské noviny, Elektronické náramky začaly hlídat první domácí vězně. Zatím kontrolují 50 odsouzených. [online] [cit. 8. 9. 2021]. Dostupné z: <https://domaci.hn.cz/c1-66251600-elektronicke-naramky-zacaly-hlidat-prvni-domaci-vezne-zatim-kontroluji-pres-tricitku-odsouzenych>.

Srov. totožně rozhovor s Mgr. Lenkou Hažmukovou, vedoucí PMS Mělník, 24. 5. 2022, online.

²⁹¹ Česká justice. Náramky pro vězně využívá 103 odsouzených, projekt běží v konzervativním módu. [online] [cit. 28. 9. 2021]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2021/06/naramky-pro-vezne-vyuziva-102-odsouzenych-projekt-bezi-v-konzervativnim-modu/>.

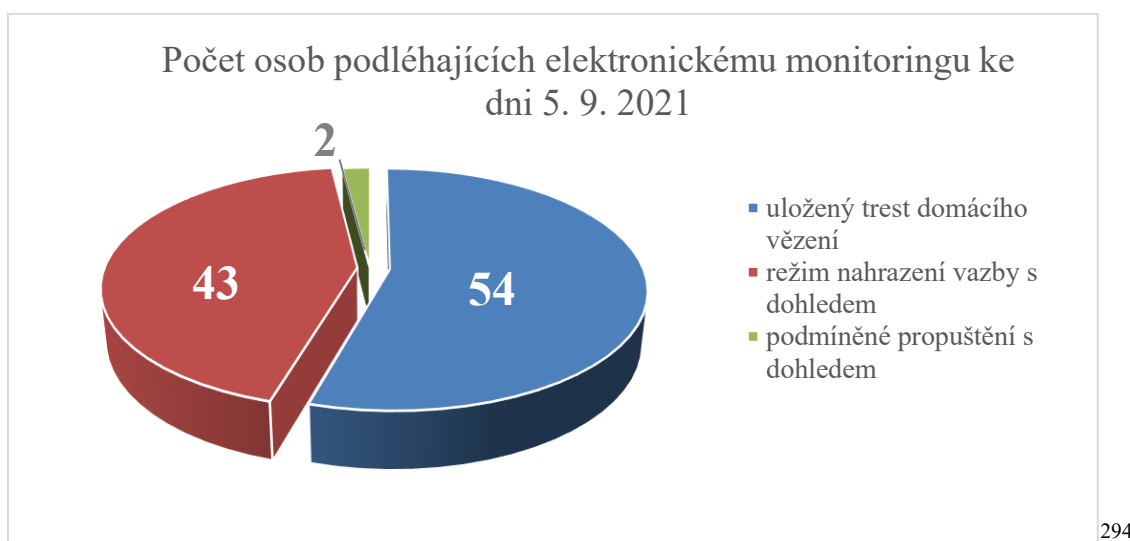
pracovních návyků, jelikož odsouzení mnohdy pracovní návyky ve výkonu trestů odnětí svobody ztrácejí a u řady odsouzených je lze po propuštění jen těžko obnovit.²⁹²

Trestem domácího vězení lze zejména u mladistvých pachatelů (případně u pachatelů blízkých věku mladistvých) dospět k odrazení od páchaní trestné činnosti v budoucnu, tak aby se páchaní trestné činnosti vyvarovali. V rámci trestu domácího vězení si odsouzený vyzkouší významné *omezení* osobní svobody a měl by si uvědomit, že v případě výkonu trestu ve věznici by jej čekalo její *odnětí*.

Přínos trestu domácího vězení lze spatřit i ve snížení počtu osob ve věznicích za předpokladu, že trest domácího vězení bude ukládán ve vyšší míře, než je tomu v současné době.

5.7 Statistika využití elektronického monitoringu

Ke dni 5. 9. 2021 bylo v České republice monitorováno elektronickým monitorovacím systémem celkem 99 osob.²⁹³

Graf 21 Počet osob podléhajících elektronickému monitoringu.²⁹⁵

Při pohledu na výšečový graf je zřejmé, že elektronickému monitoringu se podrobovalo nejvíce osob, kterým byl uložen trest domácího vězení (54 osob). Naopak monitoringu

²⁹² KURSOVÁ, J., *Domácí vězení jako alternativní trest*, In: Restoratívna justícia a alternatívne tresty v teoretických súvislostiach. Zborník príspevkov a medzinárodnej konferencie. Praha: Leges, 2014, s. 319.

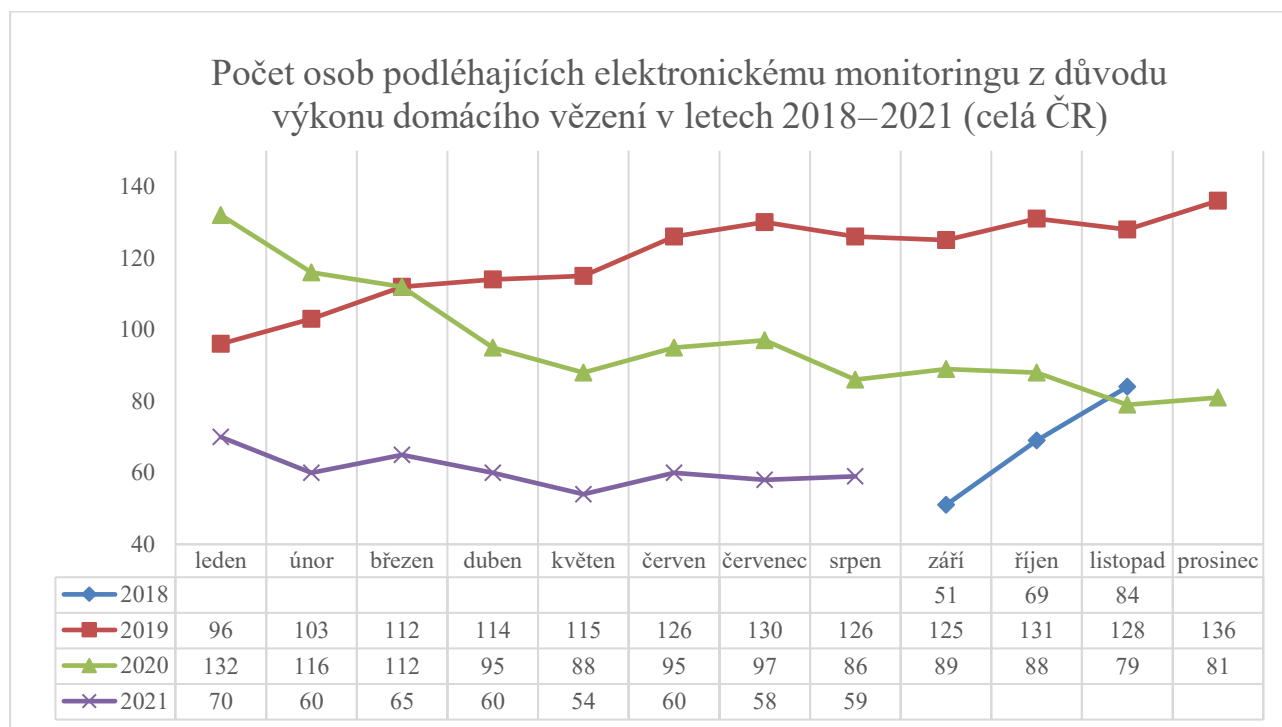
²⁹³ Ministerstvo spravedlnosti ČR 2021. Aktuality a tiskové zprávy. [online] [cit. 8. 9. 2021]. Dostupné z: <https://naramky.justice.cz/>.

²⁹⁴ Pozn. režim nahrazení vazby dohledem je možný novelou trestního řádu od 1. 7. 2016, a to u vazby tzv. útěkové a předstížené.

²⁹⁵ Ministerstvo spravedlnosti ČR 2021. Aktuality a tiskové zprávy. [online] [cit. 8. 9. 2021]. Dostupné z: <https://naramky.justice.cz/>.

se podrobovali nejméně osob, které byly podmíněně propuštěny z výkonu trestu odnětí svobody a vykonávaly dohled prostřednictvím elektronického monitoringu (2 osoby). Elektronický monitorovací systém bylo možné využít i při nahrazení vazby dohledem. Vazbu ve spojení s elektronickým monitoringem vykonávalo 43 osob.

Již bylo uvedeno (viz kap. 5.3.1), že v současné době náramky nemonitorují žádnou osobu, a to z důvodu ukončení monitoringu na podzim roku 2021.

296

Graf 22 Vývoj počtu aktivního elektronického monitoringu domácího vězení v letech 2018–2021 (celá ČR).²⁹⁷

Výše uvedená statistika ukazuje počty elektronicky monitorovaných osob, které vykonávaly trest domácího vězení v období od září 2018 do srpna 2021. Graf nezachycuje počty monitorovaných osob v rámci náhrady výkonu vazby, či monitorování po podmíněném propuštění. Z grafu lze vypočítat, že řádově více odsouzených bylo monitorováno v roce 2019 a 2020 než ve sledované části roku 2021. Z uvedených dat je zřejmé, že elektronický monitoring

²⁹⁶ Údaje od ledna do srpna roku 2018, prosinec 2018 a od září do prosince 2021 nejsou v materiálech Ministerstva spravedlnosti ČR k dispozici.

²⁹⁷ Ministerstvo spravedlnosti ČR. Statistika. Před EMS. [online] [cit. 26. 9. 2021]. Dostupné z: <https://naramky.justice.cz/trest-domaciho-vezeni-pred-ems/>.

a trest domácího vězení běžel v konzervativním módu, a to navzdory tomu, že probační a mediační služba ještě v roce 2019 očekávala, že náramky využije pro 400 osob.²⁹⁸

298 Česká justice. Náramky pro vězně využívá 103 odsouzených, projekt běží v konzervativním módu. Rozhovor ze dne 22. 9. 2021. [online] [cit. 28. 9. 2021]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2021/06/naramky-pro-vezne-vyuziva-102-odsouzenych-projekt-bezi-v-konzervativnim-modu/>.

6. Výzkumná část o využitelnosti trestu domácího vězení v praxi

6.1 Cíl výzkumu a výzkumné otázky

Provedený výzkum se týká využitelnosti trestu domácího vězení v praxi, jakožto jednoho z alternativních trestů. Cílem výzkumu je zjistit, jaké mají střediska probační a mediační služby zkušenosti s výkonem trestu domácího vězení v soudních okresech Středočeského kraje, v rámci kterého zároveň působím jako asistentka soudce. Zajímaly mě míra ukládání trestu domácího vězení v jednotlivých soudních okresech a druhy trestné činnosti, proto které jsou pachatelé nejčastěji odsuzováni. Cílem bylo rovněž zjistit, pro jaký typ pachatelů je uložení trestu vhodné a zda tato zjištění korespondují s teoretickými poznatky o vhodnosti pachatelů uvedených v teoretické části práce (viz kap. 0). S ohledem na ukončení elektronického monitoringu trestu domácího vězení na podzim roku 2021 (viz kap. 5.3.1) jsem považovala za přínosné zjistit, jak výkon trestu v jeho průběhu probíhal. Z důvodu návratu k namátkovým kontrolám vyvstala v oblasti výkonu trestu také otázka, jak fungují v praxi namátkové kontroly (jak často, v jakou denní dobu, za účasti kolika pracovníků aj.). Aniž bych předem znala počty vykonávaných trestů domácího vězení ve zkoumaných střediscích, při pohledu na statistiku ukládání trestu domácího vězení (viz kap. 4.3) bylo zřejmé, že trest není příliš využíván. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla zjistit, jaké konkrétní nástroje by z pohledu PMS mohly přispět k vyššímu ukládání trestu domácího vězení.

Na základě vytyčených cílů výzkumu jsem vymezila následující **výzkumné otázky**.

- **Výzkumná otázka č. 1:** Jak často je ukládán trestu domácího vězení v rámci soudních okresů Středočeského kraje?
- **Výzkumná otázka č. 2:** Pro který typ pachatelů je trest domácího vězení vhodný/nevhodný?
- **Výzkumná otázka č. 3:** Pro které trestné činy jsou pachatelé odsuzováni k trestu domácího vězení?
- **Výzkumná otázka č. 4:** Jaká je zkušenost s výkonem trestu domácího vězení prostřednictvím elektronického monitoringu ve srovnání s namátkovými kontrolami v rámci soudních okresů Středočeského kraje?
- **Výzkumná otázka č. 5:** Jak probíhají namátkové kontroly odsouzených v praxi?
- **Výzkumná otázka č. 6:** Jakým způsobem lze zvýšit počet ukládaných trestů domácího vězení?

6.2 Metodika výzkumu

Odpovědi na zmíněné výzkumné otázky jsem se rozhodla získat uskutečněním polostrukturovaných rozhovorů s pracovníky středisek probační a mediační služby v rámci Středočeského kraje. Polostrukturovaný rozhovor byl zvolen jako typ výzkumného rozhovoru,²⁹⁹ který je na pomezí mezi strukturovaným a nestrukturovaným. Metodu polostrukturovaného rozhovoru jsem zvolila z důvodu možnosti změny pořadí otázek v průběhu rozhovoru, případně přidání podotázek v návaznosti na vedení rozhovoru a průběžně zjištěné poznatky. Zvolená metoda umožňuje zaznamenat informace během procesu polostrukturovaného rozhovoru, což považuji vzhledem ke stanoveným výzkumným otázkám (viz výše) za cenné.³⁰⁰

V období od 15. 5. 2022 do 30. 5. 2022 jsem za účelem vedení polostrukturovaného rozhovoru oslovila všechny vedoucí středisek PMS Středočeského kraje, kterých je celkem dvanáct. Jako relevantní vzorek pro výzkum byla vybrána polovina středisek PMS, a to konkrétně střediska Mělník, Mladá Boleslav, Kolín, Příbram, Nymburk a Praha-západ. S vyšším počtem středisek nebylo možné rozhovor uskutečnit, a to zejména s ohledem na nízké personální zajištění zbylých středisek, jejich pracovní vytíženost, či prostou neochotu pracovníků daných středisek. Rozhovory s vedoucími konkrétních středisek (případně s probačními úředníky, kteří se na trest domácího vězení ve středisku specializují) se uskutečnily online v období od 24. 5. 2022 do 14. 6. 2022.

Rozhovory byly předem písemně předjednány a schváleny přímo metodickým oddělením PMS. Vedoucí metodického oddělení PMS mě v souladu s jejich metodikou pro zpracování závěrečných prací poučila, že z důvodu zachování anonymity není možné zaznamenávat rozhovory v jakékoli audio či audiovizuální formě. Poučení jsem v práci dodržela, proto dále poskytuji pouze přepis podstatného obsahu uskutečněných rozhovorů. Vedoucí metodického střediska PMS mě upozornila, že s ohledem na ukončení spolupráce s dodavatelem náramků *SuperCom Ltd.* (viz kap. 5.3.1) a přetrvávají rozpory ohledně jejich fungování, se pracovníci PMS mohou k (ne)funkčnosti monitorovacích zařízení vyjadřovat pouze v obecné rovině. Tato instrukce mi zabránila získat cenné poznatky o funkčnosti monitoringu v praxi, což bylo jednou z mých výzkumných otázek.

Pracovníkům PMS, se kterými jsem dojednala uskutečnění rozhovoru, jsem předem písemně zaslala šest otázek (viz obsah [přílohy č. 2](#)), tak aby se s nimi mohli předem seznámit.

²⁹⁹ Rozhovor (anglicky *interview*) je interakcí mezi tazatelem a dotázaným, jehož účelem je zjistit požadovaná data. REICHEL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009, s. 110.

³⁰⁰ REICHEL, J., *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009, s. 111–112.

V průběhu rozhovoru jsem pracovníkům těchto šest otázek ve stanoveném pořadí kladla a průběžně jsem na ně písemně zaznamenávala odpovědi.³⁰¹ V průběhu vedení rozhovoru jsem zaznamenávala velmi podrobné strukturované poznámky, které jsem v co nejkratším časovém úseku od realizace rozhovoru přepsala do textového editoru pro účely deskripce v kvalitativní části předkládané práce, abych zamezila možnému zkreslení dat.

Rozhovory trvaly průměrně 25 minut a byly uskutečněny prostřednictvím online komunikačních kanálů, skrze které lze přenášet audio i video záznam. Jak jsem již zmínila, záznam sloužil pouze pro aktuální zachycení zvuku a obrazu a nebyl nikterak uchovávan. Uvedený způsob vedení rozhovoru jsem zvolila z důvodu časových možností dotazovaných pracovníků, vlastní časové úspory a také z důvodu epidemiologických (výzkum probíhal v pandemii COVID-19). Nadto po zkušenostech z doby pandemie COVID-19 lze online videokonferenční kanály označit za plnohodnotné prostředky při vedení pracovních schůzek i rozhovorů.

Ve výzkumné části práce pracuji zejména metodou kvalitativního výzkumu, který doplňuji o výzkum kvantitativní. Kombinace kvalitativního a kvantitativního výzkumu se mi jeví jako efektivní, jelikož mohu data získat prostřednictvím dvou různých metodologických postupů. Metoda kvantitativní je užita zejména v případě, pokud se jedná o statistická data o počtech uložených trestů domácího vězení ve zkoumaných střediscích. Pokud hledám odpověď na otázku ohledně zkušeností s určitým jevem, které se snažím pochopit a analyzovat pracuji metodou kvalitativního výzkumu.³⁰²

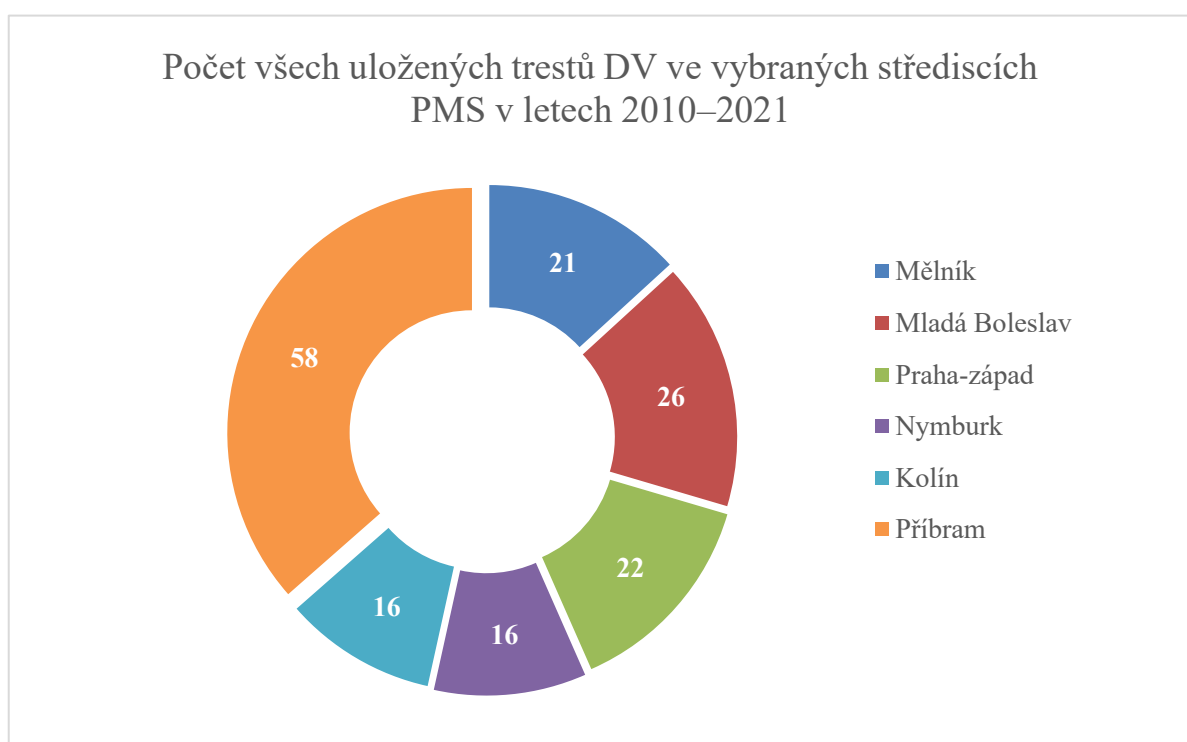
³⁰¹ V průběhu rozhovorů mi pracovníci středisek sdělili, že odpověď na výzkumnou otázku č. 1 a 3 mi bude sdělena centrálně ředitelstvem PMS, které tyto údaje eviduje.

³⁰² HENDL, J., *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*, 1. vyd, Praha: Portál, 2005, s. 46–50.

6.3 Kvantitativní výzkum

Za účelem výzkumu mi byla na základě mého požadavku analytickým oddělením PMS zpracována a podána kvantifikovaná data o počtu uložených trestů domácího vězení, strukturu trestné činnosti a délce trestu ve vybraných střediscích. Data o uložených trestech jsou zpracována od roku 2010, kdy byl trest zaveden, do roku 2021. Rok 2022 statistiky nezahrnují, jelikož jsou data zpracovávána zpětně za celý kalendářní rok.

Počty uložených trestů DV v jednotlivých střediscích PMS jsem zpracovala v níže uvedeném grafu. Pro přehlednost je každé zkoumané středisko označeno v grafu vlastní barvou (Mělník modře atp.). Barva je následně dodržena i v grafech týkajících se struktury trestné činnosti a délky trestů v těchto střediscích.

Graf 23 Počet všech uložených trestů DV ve vybraných střediscích v letech 2010–2021.³⁰³

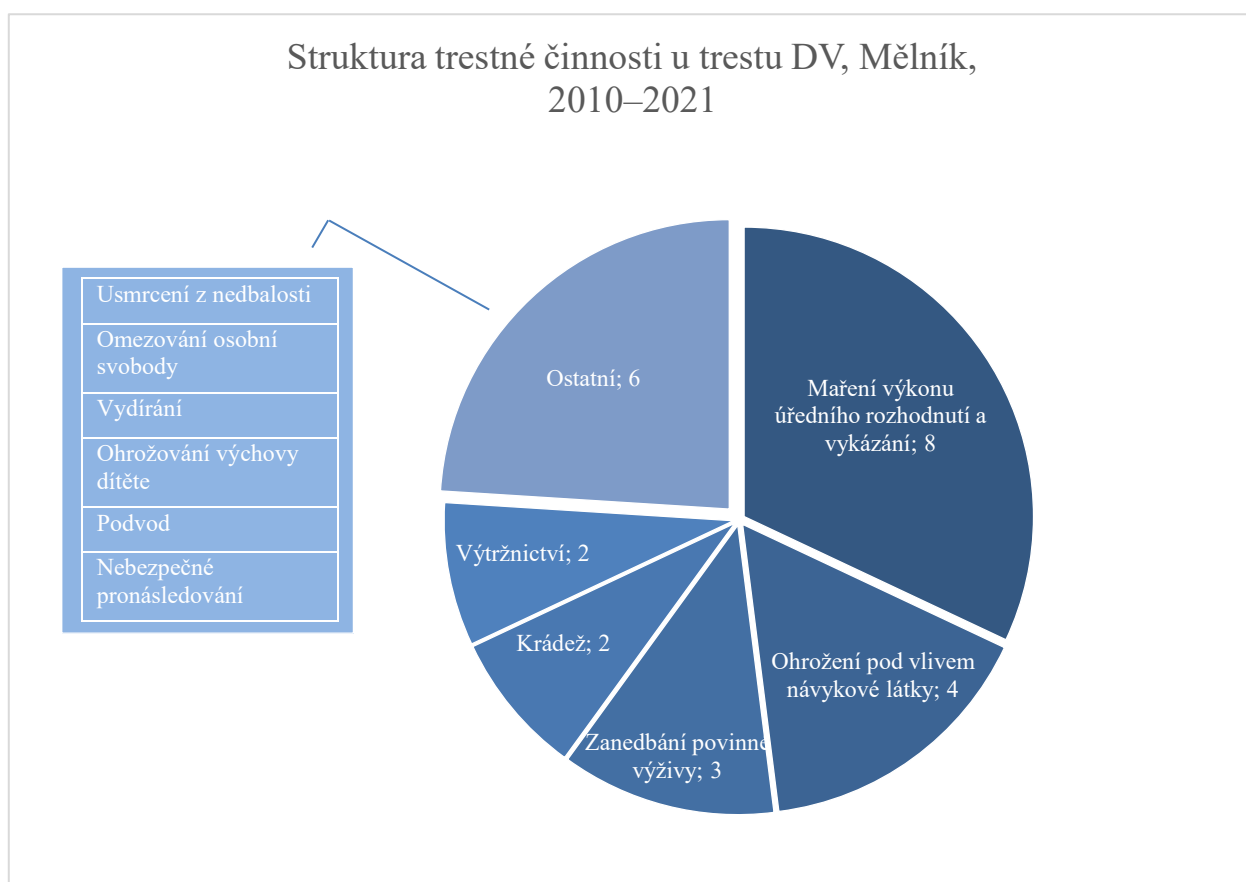
Z uvedeného grafu vyplývá, že počet uložených trestů domácího vězení za dobu existence trestu je ve sledovaném období totožný v rámci PMS Nymburk a PMS Kolín (16), o pár jednotek vyšší je v PMS Mělník (21), PMS Praha-západ (22) a PMS Mladá Boleslav (26). Naopak výrazný rozdíl je v okrese PMS Příbram, kdy se za dobu fungování trestu domácího vězení v tomto středisku vykonávalo celkem 58 trestů domácího vězení, což je oproti PMS Nymburk a PMS Kolín rozdíl více než trojnásobný. Čím je tento výrazný rozdíl způsoben, zjištěno nebylo. Lze spekulovat o vlivu velikostí vybraných soudních okresů a ochotě soudců v nich trest domácího vězení ukládat.

³⁰³ Statistická data poskytnutá analytickým oddělením PMS dne 14. 6. 2022.

V následující podkapitolách uvádím statistiky o struktuře trestné činnosti a délce uložených trestů v jednotlivých soudních okresech u konkrétních středisek PMS. Statistika o struktuře trestné činnosti v jednotlivém středisku nemusí kvantitativně odpovídat statistice o počtu uložených trestů v tomto středisku (viz [Graf 23](#)), což je způsobeno tím, že u jednoho odsouzeného mohlo být zaznamenáno více trestných činů. Např. jeden odsouzený, který vykonával trest domácího vězení, se dopustil trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání v souběhu s trestným činem ohrožením pod vlivem návykové látky.

6.3.1 PMS Mělník

V letech 2010 až 2021 bylo v soudním okrese Mělník nařízeno 21 trestů domácího vězení. Z celkového počtu 21 odsouzených náramky monitorovaly pouze 3 odsouzené, z toho 1 odsouzený byl monitorován po celou dobu výkonu trestu, 2 odsouzení byli monitorováni po část výkonu trestu a po zbytek doby trestu byli kontrolováni namátkovými návštěvami.³⁰⁴

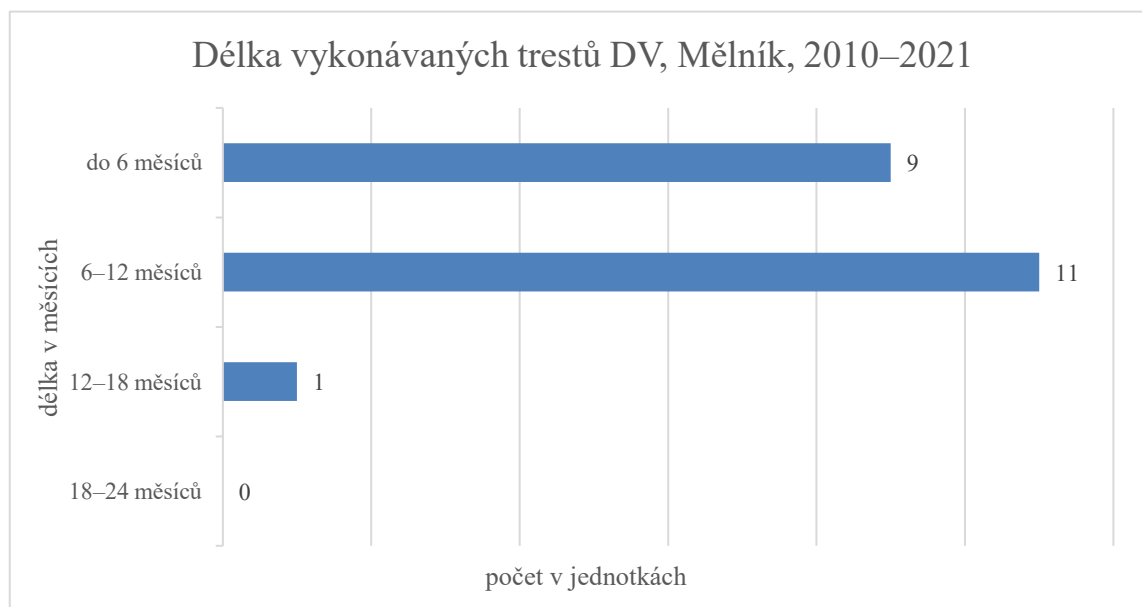

Graf 24 Struktura trestné činnosti u trestu DV, Mělník, v letech 2010–2021.³⁰⁵

³⁰⁴ Rozhovor s Mgr. Lenkou Hažmukovou, vedoucí PMS Mělník, 24. 5. 2022, online.

³⁰⁵ Statistická data poskytnutá analytickým oddělením ředitelstvím PMS dne 14. 6. 2022.
Pozn. názvy některých trestných činů byly pro účely grafů oproti jejich zákonnému názvu zkráceny.

V rámci PMS Mělník nejvíce odsouzených vykonávalo trest DV pro trestný čin maření úředního rozhodnutí a vykázání (8), následoval trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky (4) a trestný čin zanedbání povinné výživy (3). Po 2 odsouzených bylo pro trestný čin krádeže a výtržnictví. V položce ostatní byl 1 pachatel trestného činu usmrcení z nedbalosti, omezování osobní svobody, vydírání, ohrožování výchovy dítěte, podvodu a nebezpečného pronásledování.

Graf 25 Délka vykonávaných trestů DV, Mělník, 2010–2021.³⁰⁶

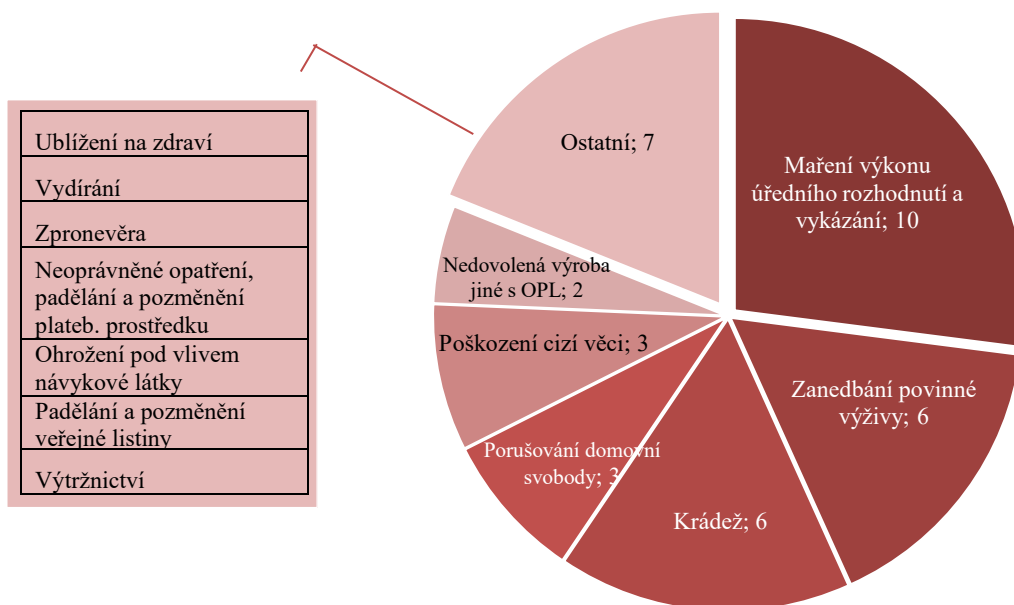
Dle sdělení PMS Mělník nejdelší vykonaný trest DV trval 16 měsíců a byl uložen pachateli trestného činu zanedbání povinné výživy. Nejkratší trest trval 2 měsíce a byl pachateli uložen za trestný čin výtržnictví.³⁰⁷ Z uvedeného grafu je zřejmé, že trest DV je nejčastěji ukládán v délce 6–12 měsíců (11), následovaný krátkým trestem v trvání do 6 měsíců (9). V soudním okrese Mělník nebyl vykonáván žádný trest v trvání 18–24 měsíců (0).

³⁰⁶ Statistická data poskytnutá analytickým oddělením ředitelství PMS dne 14. 6. 2022.

³⁰⁷ Rozhovor s Mgr. Lenkou Hažmukovou, vedoucí PMS Mělník, 24. 5. 2022, online.

6.3.2 PMS Mladá Boleslav

Struktura trestné činnosti u trestu DV, Mladá Boleslav,
2010–2021

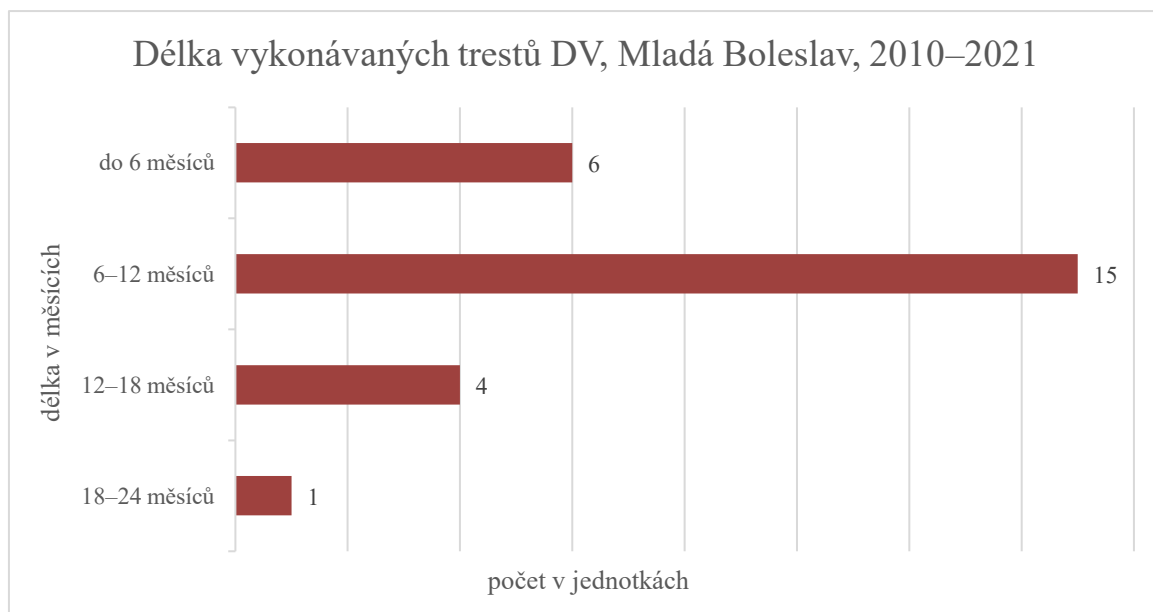

Graf 26 Struktura trestné činnosti u trestu DV, Mladá Boleslav, v letech 2010–2021.³⁰⁸

V soudním okrese Mladá Boleslav nejvíce odsouzených vykonávalo trest DV z důvodu spáchání trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání (10), následoval po 6 případech trestný čin zanedbání povinné výživy a krádeže. Méně časté bylo uložení trestu domácího vězení pro trestný čin porušování domovní svobody (3), poškození cizí věci (3), nedovolené výroby a jiného nákladní s omamnými a psychotropními látkami a jedy (2). V levém sloupci jsou patrné i trestné činy, pro které bylo ve sledovaném období vždy jen 1 odsouzení. V rámci PMS Mladá Boleslav trest DV vykonávali i dva mladiství odsouzení, z nichž jeden (odsouzený pro násilnou trestnou činnost) trestnou činnost opakoval i po výkonu trestu domácího vězení.³⁰⁹

³⁰⁸ Statistická data poskytnutá analytickým oddělením ředitelství PMS dne 14. 6. 2022.

³⁰⁹ Rozhovor s Bc. Martinem Vrabcem, probačním asistentem PMS Mladá Boleslav, 31. 5. 2022, online.

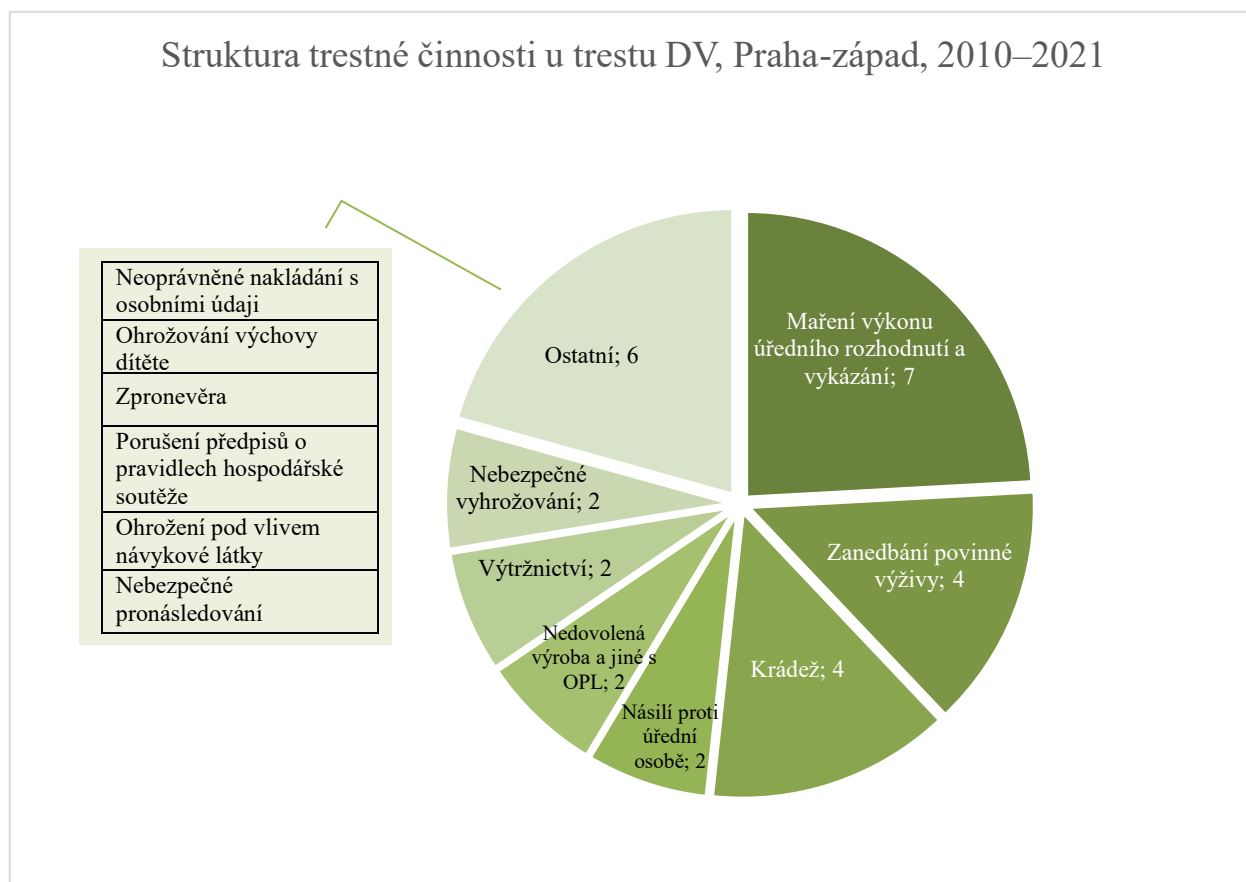

Graf 27 Délka vykonávaných trestů DV, Mladá Boleslav, v letech 2010–2021.³¹⁰

Z grafu je zřejmé, že nejvíce odsouzených vykonávalo v okrese Mladá Boleslav trest DV v rozmezí 6–12 měsíců (15), následovaly krátké tresty do 6 měsíců (6) a tresty v délce 12–18 měsíců (4). Pouze 1 odsouzený vykonával trest v rozmezí 18–24 měsíců.

³¹⁰ Statistická data poskytnutá analytickým oddělením ředitelství PMS dne 14. 6. 2022.

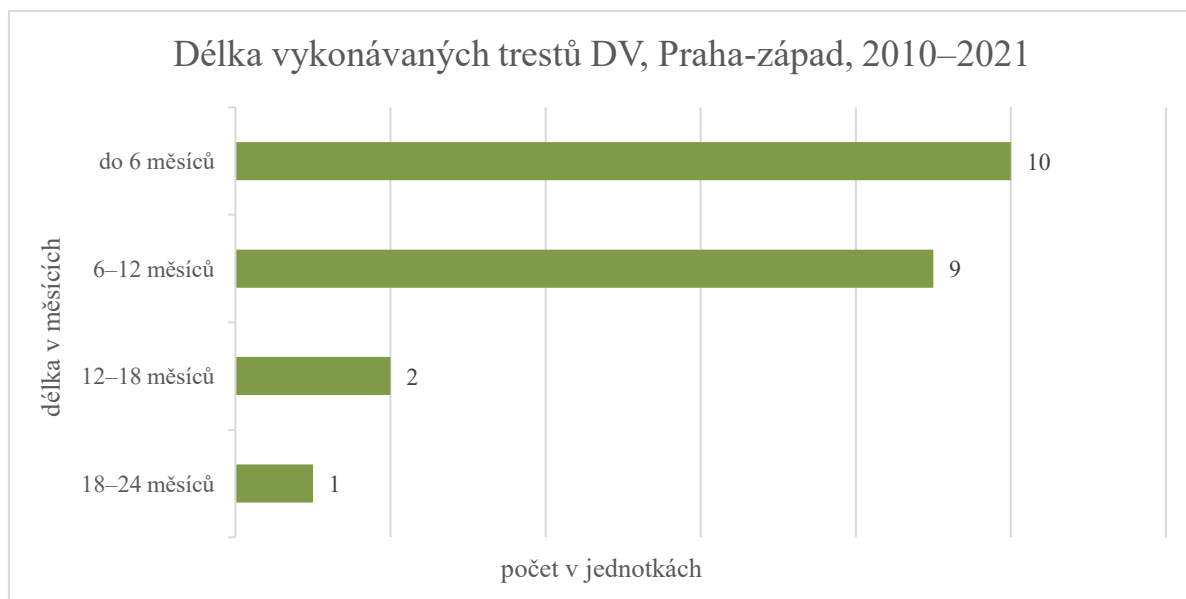
6.3.3 PMS Praha-západ

Graf 28 Struktura trestné činnosti u trestu DV, Praha-západ, v letech 2010–2021.³¹¹

Ze statistiky vyplynulo, že stejně jako v předchozích střediscích bylo nejvíce odsouzených potrestáno za trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání (7), následované trestným činem zanedbání povinné výživy a krádeže (obojí ve 4 případech). V soudním okrese Praha-západ se po 2 případech objevil trestný čin násilí proti úřední osobě, nedovolené výroby a jiného nakládání s OPL a jedy, výtržnictví a nebezpečného vyhrožování. Ve sloupci vlevo lze spatřit i trestné činy, pro které bylo ve sledovaném období jen 1 odsouzení.

³¹¹ Ibid.

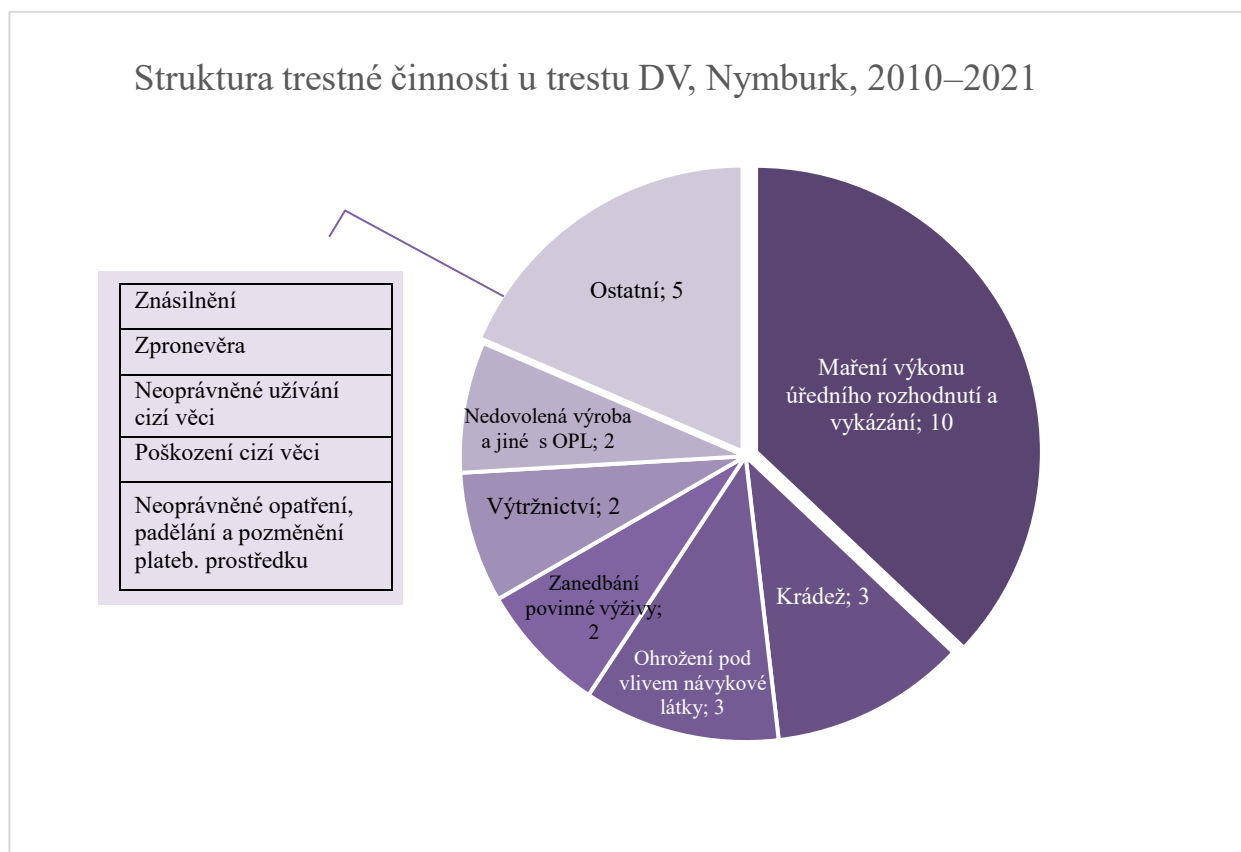

Graf 29 Délka vykonávaných trestů DV, Praha-západ, v letech 2010–2021.³¹²

V rámci soudního okresu Praha-západ bylo uloženo 10 krátkodobých trestů v délce do 6 měsíců, následovaly středně krátké tresty v délce od 6–12 měsíců (9) a tresty v rozmezí od 12–18 měsíců (2). Nejdelší trest byl vykonáván pouze v 1 případě.

³¹² Ibid.

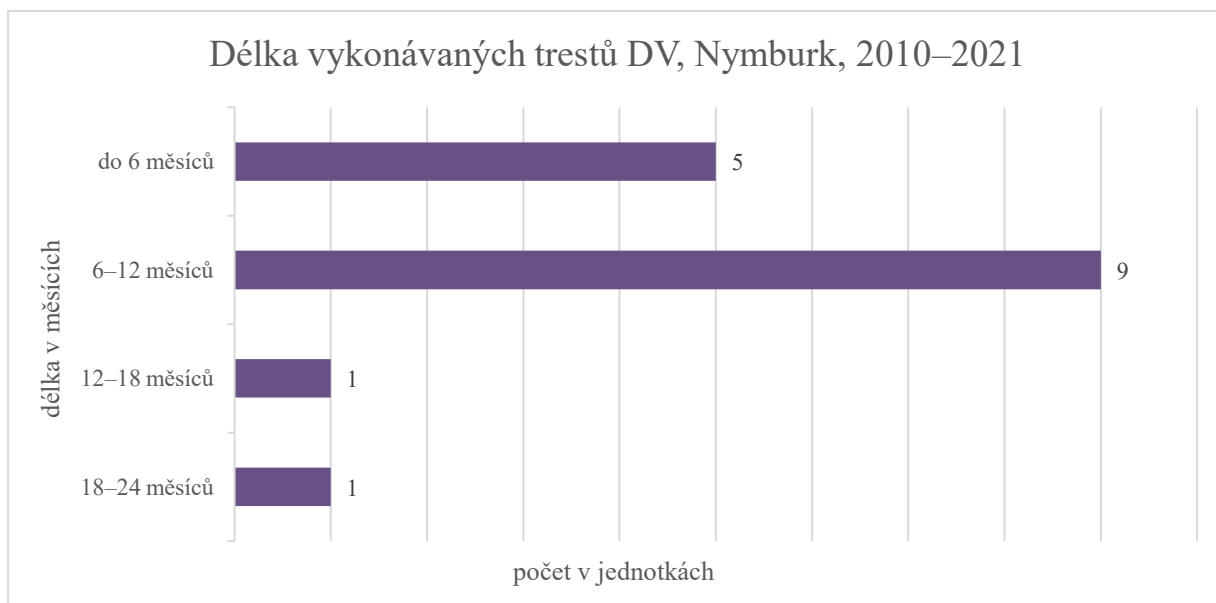
6.3.4 PMS Nymburk

Graf 30 Struktura trestné činnosti u trestu DV, Nymburk, v letech 2010–2021.³¹³

V letech 2010 až 2021 bylo v soudním okrese Nymburk nařízeno 16 trestů domácího vězení. Stejně jako v ostatních sledovaných střediscích byl v soudním okrese Nymburk na prvním místě trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání (10). V rámci PMS Nymburk lze spatřit oproti jiným střediskům odchylku spočívající v tom, že po trestném činu maření nenásleduje trestný čin zanedbání povinné výživy, neboť ten je až na čtvrté pozici (2). Po trestném činu maření následuje trestný čin krádeže a trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky (obojí ve 3 případech). Ve 2 případech byl trest vykonáván pro trestný čin výtržnictví a nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami. Ostatní trestné činy, které se objevily vždy pouze v 1 případě, jsou patrné z výčtu (viz výše).

³¹³ Ibid.

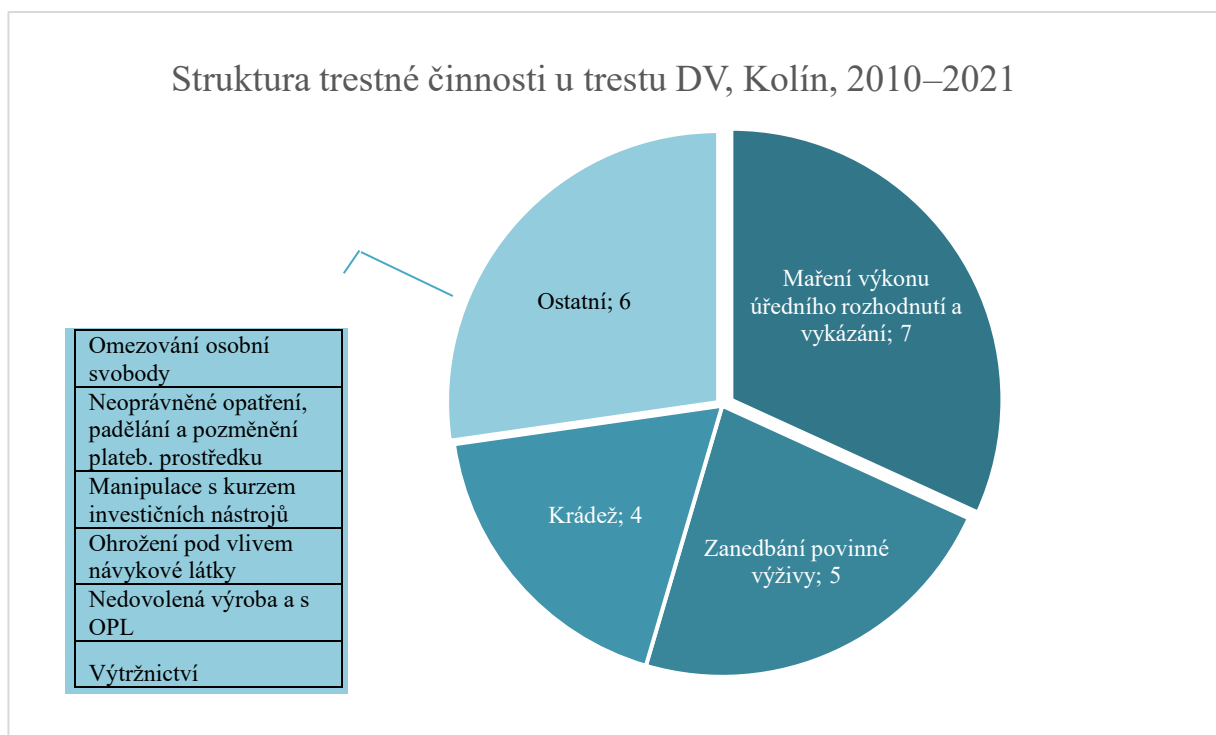
Graf 31 Délka vykonávaných trestů DV, Nymburk, v letech 2010–2021.³¹⁴

V rámci soudního okresu Nymburk nejdelší trest domácího vězení činil 18 měsíců (1). Odsouzený z trestu vykonal asi 12 měsíců, když mu byl poté v jiné trestní věci uložen souhrnný (již nepodmíněný) trest odnětí svobody.³¹⁵ Nejvíce vykonávaných trestů bylo v délce 6–12 měsíců (9), následovaly krátké tresty v trvání do 6 měsíců (5).

³¹⁴ Statistická data poskytnutá analytickým oddělením ředitelství PMS dne 14. 6. 2022.

³¹⁵ Rozhovor s Mgr. Jiřím Ježkem, vedoucím PMS Nymburk, 9. 6. 2022, online.

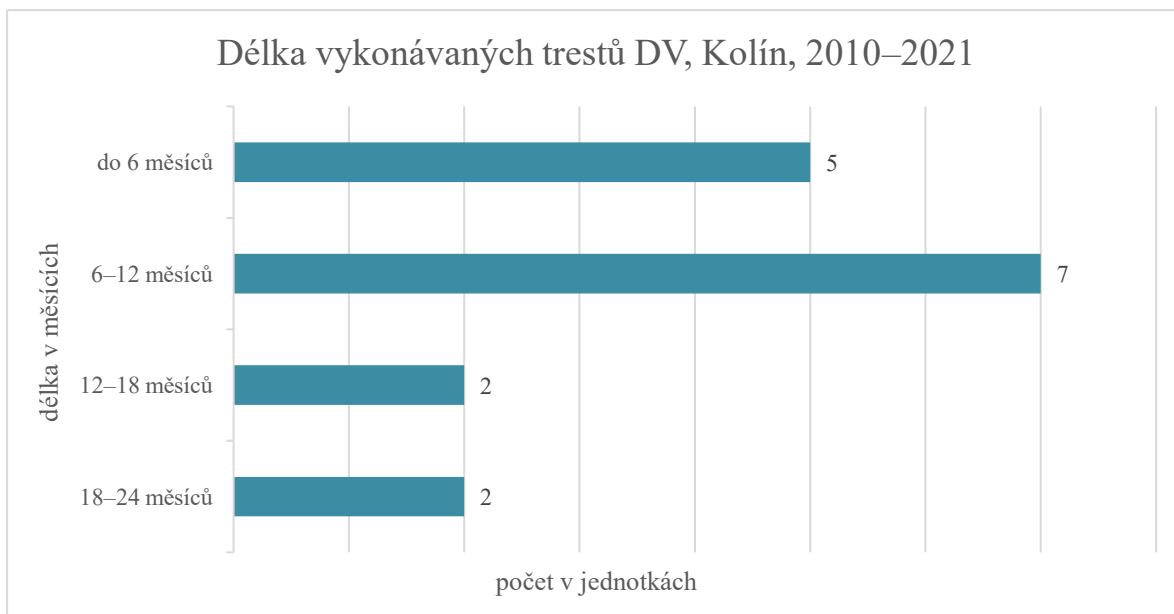
6.3.5 PMS Kolín

Graf 32 Struktura trestné činnosti u trestu DV, Kolín, v letech 2010–2021.³¹⁶

V rámci PMS Kolín bylo ve sledovaném období vykonáváno 16 trestů domácího vězení, což je spolu s PMS Nymburk nejméně ze všech vybraných středisek. Z celkového počtu 16 odsouzených více než polovina odsouzených (7) vykonávala trest domácího vězení za trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání, následoval trestný čin zanedbání povinné výživy (5) a krádež (4). Pouze v 1 případě byl trest domácího vězení uložen za tresty, jejichž výčet je v tabulce (viz výše).

³¹⁶ Statistická data poskytnutá analytickým oddělením ředitelství PMS dne 14. 6. 2022.

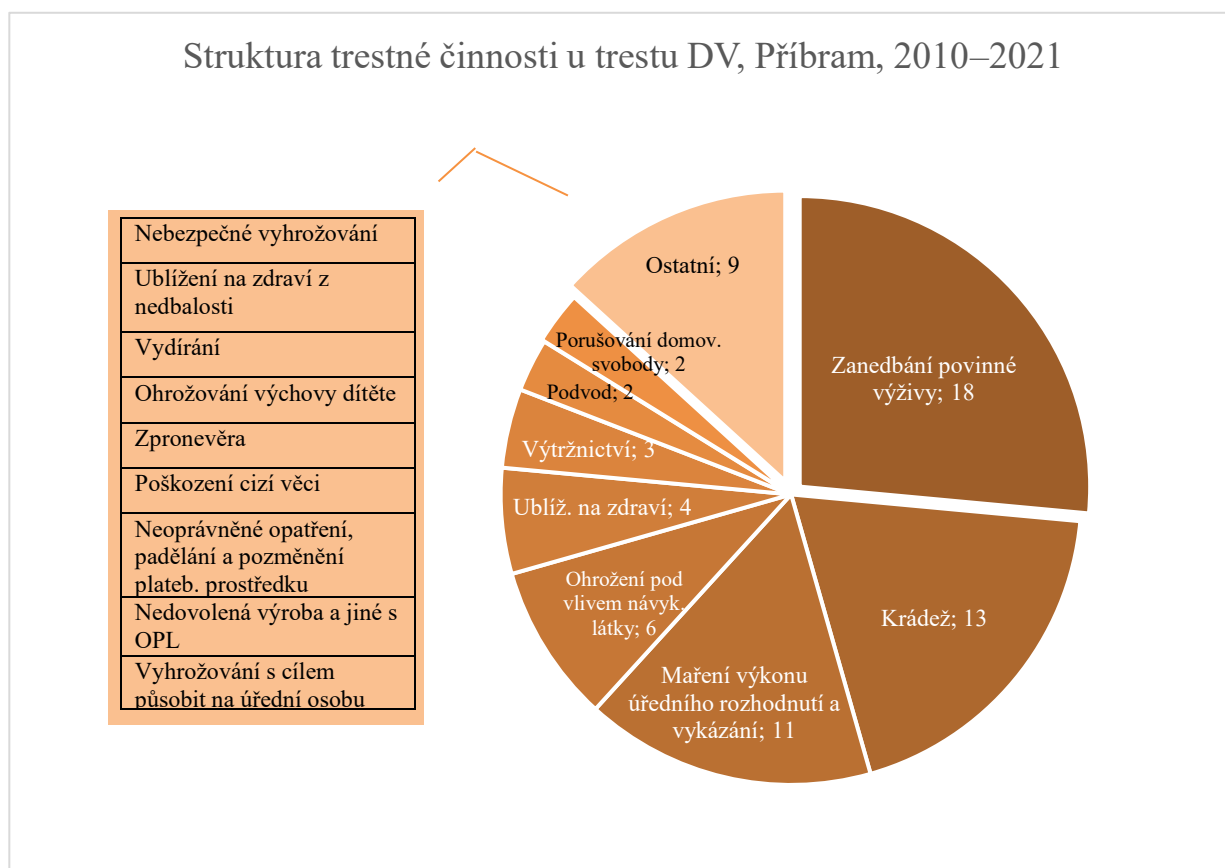

Graf 33 Délka vykonávaných trestů DV, Kolín, v letech 2010–2021.³¹⁷

Shodně byl jako u předchozích středisek nejčastěji vykonáván trest v rozmezí 6–12 měsíců (7), následoval krátký trest v trvání do 6 měsíců (5) a po 2 trestech v rozmezí 12–18 měsíců a 18–24 měsíců.

³¹⁷ Ibid.

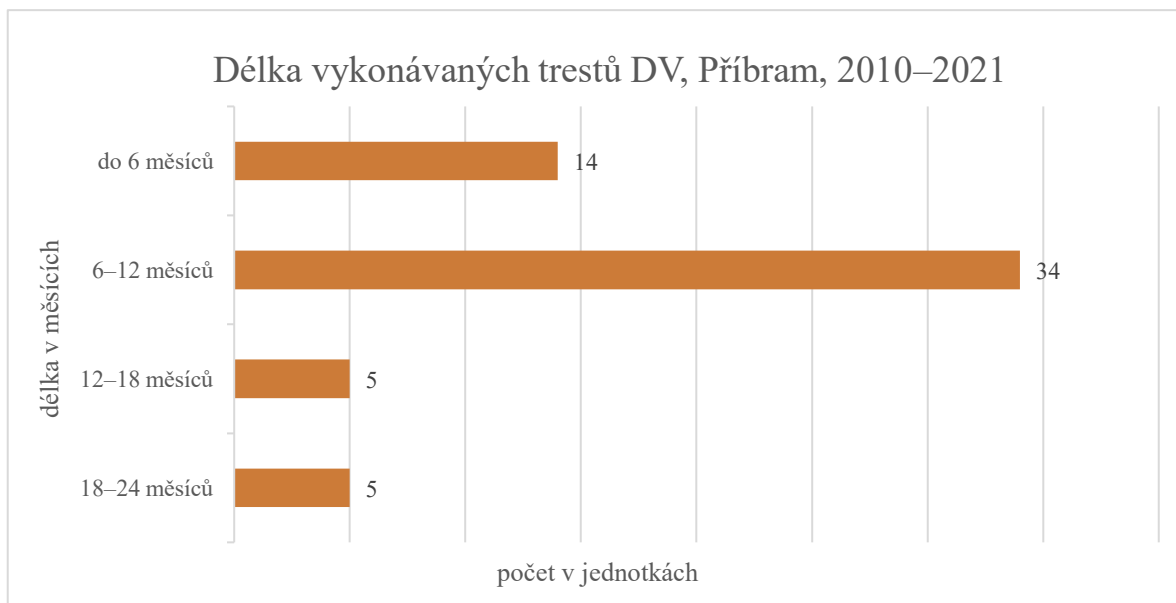
6.3.6 PMS Příbram

Graf 34 Struktura trestné činnosti u trestu DV, Příbram, v letech 2010–2021.³¹⁸

V rámci soudního okresu Příbram bylo ve sledovaném období vykonáváno celkem 58 trestů DV, což je nejvíce ze všech vybraných středisek. Kromě odlišnosti ve výrazně vyšším počtu uložených trestů DV je PMS Příbram jediným zkoumaným střediskem, kde na prvním místě ve struktuře trestné činnosti nebyl trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání. V soudním okrese Příbram je na prvním místě zanedbání povinné výživy (18), následovaný trestným činem krádeže (13) a trestným činem maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání (11). V menší míře pak následoval trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky (6), ublížení na zdraví (4), výtržnictví (3), podvod (2), porušování domovní svobody (2). Pouze v 1 případě byl trest uložen pro trestný čin uvedený v tabulce vedle výšečového grafu.

³¹⁸ Ibid.

Graf 35 Délka vykonávaných trestů DV, Příbram, v letech 2010–2021.³¹⁹

V rámci PMS Příbram bylo uloženo v nejkratší výměře do 6 měsíců 14 trestů. Nejvíce trestů bylo uloženo v sazbě pod její polovinou, tedy v rozmezí 6–12 měsíců (34). S ohledem na vyšší počet uložených trestů byl i vyšší počet delších trestů domácího vězení, a to jak trestů v délce 12–18 měsíců, tak 18–24 měsíců. Shodně jich bylo uloženo v 5 případech.

³¹⁹ Ibid.

6.4 Kvalitativní výzkum

V rámci kvalitativního výzkumu jsem se zaměřila na sběr dat o zkušenostech pracovníků vybraných středisek s nařízením a výkonem trestu domácího vězení. S ohledem na nemožnost nahrávání polostrukturovaných rozhovorů na záznamové zařízení jsem neprováděla doslovný přepis rozhovorů, a tak jsem přepsala pouze jejich podstatný obsah. Níže uvádím konkrétní otázky, které byly obsahem rozhovorů (pro přehlednost uváděny tučně s odpovědí na ní.)

Popište zkušenost Vašeho střediska PMS s výkonem trestu DV během fungování elektronického monitoringu v letech 2018–2021?

V soudním okrese PMS Mělník elektronické náramky monitorovaly tři odsouzení po celou dobu výkonu jejich trestu. Zbylí odsouzení byli kontrolováni po část výkonu trestu náramky a po část namátkovými kontrolami. Elektronické náramky fungovaly bez potíží vyjma pár případů, kdy došlo ke spuštění falešného poplachu, přestože se odsouzený zdržoval na určeném místě.³²⁰

Ze zkušenosti PMS Mladá Boleslav vyplynulo, že elektronicky monitorován byl pouze jediný odsouzený, a to po dobu jednoho měsíce. Další odsouzený elektronickému monitoringu nepodléhal, jelikož pracoval v zemědělství a jeho profese byla ryze sezónní. Doba výkonu práce tohoto odsouzeného byla proměnlivá a při jejím výkonu nosil pracovní obuv (gumáky), proto u něho nebyla instalace náramku shledána jako vhodná.³²¹

Ze shodné zkušenosti PMS Praha-západ a Nymburk vyplynulo, že v daném období nebyl v rámci jejich střediska vykonáván žádný trest domácího vězení, proto nemají zkušenost s elektronickým monitoringem v rámci výkonu trestu domácího vězení. Střediska mají shodnou zkušenost s monitoringem v případě nahrazení vazby dohledem za zpřísnění elektronického monitoringu. Zkušenost obou středisek je pozitivní, systém fungoval bez problémů a umožňoval neustálou kontrolu, zda se klient zdržuje v určeném obydlí.³²²

PMS Kolín má zkušenost s výkonem pouze jednoho trestu domácího vězení, který byl elektronicky monitorován a monitoring fungoval bez potíží.³²³

Dle sdělení PMS Příbram vyplynulo, že v rámci jejich obvodu elektronický monitoring fungoval a plnil svou funkci.³²⁴

³²⁰ Rozhovor s Mgr. Lenkou Hažmukovou, vedoucí PMS Mělník, 24. 5. 2022, online.

³²¹ Rozhovor s Bc. Martinem Vrabcem, probačním asistentem PMS Mladá Boleslav, 31. 5. 2022, online.

³²² Rozhovor s Mgr. Jiřím Ondovčákem, vedoucím PMS Praha-západ, 8. 6. 2022, online.

Srov. Rozhovor s Mgr. Jiřím Ježkem, vedoucím PMS Nymburk, 9. 6. 2022, online.

³²³ Rozhovor s Martinou Černou, MBA, probačním asistentem PMS Kolín, 10. 6. 2022, online.

³²⁴ Rozhovor s Mgr. Kateřinou Bábičkovou, vedoucí PMS Příbram, 14. 6. 2022, online.

Popište a porovnejte zkušenost Vašeho střediska PMS s výkonem trestu DV od 12/2021 do současnosti, kdy namísto elektronického monitoringu probíhají opětovně namátkové kontroly?

Zkušenost PMS Mladá Boleslav se příliš neliší od zkušenosti během funkčního monitoringu, neboť v okrese Mladá Boleslav byl (jak již bylo zmíněno) monitorován pouze jediný odsouzený. PMS Mladá Boleslav shodně jako PMS Mělník namátkové kontroly nevnímá jako nedostatek trestu, neboť případné porušování podmínek trestu ze strany odsouzeného bude dle jejich názoru dříve, či později stejně odhaleno. Pracovník PMS Mladá Boleslav vnímá elektronický monitoring spíše jako vyšší stupeň vnější motivace odsouzeného dodržovat stanovené podmínky trestu, protože je pod permanentní kontrolou a nikoli pouze namátkovou.³²⁵

Dle PMS Praha-západ namátkové kontroly vyžadují vyšší aktivitu PMS a představují pro ni vyšší zátěž. Uvádí, že trest kontrolovaný namátkovými návštěvami není méně kvalitní než trest kontrolovaný monitoringem.³²⁶ PMS Praha-západ stejně jako PMS Nymburk považuje za optimální kombinaci elektronického monitoringu s ojedinělými namátkovými kontrolami.³²⁷

PMS Nymburk se domnívá, že je pro soudce důležitá nepřetržitá kontrola odsouzených (tzv. „24/7“). Namátkovými kontrolami lze sice odsouzeného kontrolovat i častěji, nejedná se ale o kontrolu neustálou. Dle zkušeností z Nymburka lze namátkové kontroly vykonávat efektivně za předpokladu nízkého počtu odsouzených k trestu DV. V případě, že by počet odsouzených v daném měsíci překročil deset, znamenalo by to pro PMS enormní zatížení a za uvedené situace by bylo možné měsíčně konat např. pouze 4–5 kontrol.³²⁸

Dle PMS Kolín jsou namátkové kontroly v případě funkčního monitoringu nadbytečné.³²⁹

Ze zkušenosti PMS Příbram nebyly zjištěny žádné relevantní poznatky.³³⁰

U kterého typu pachatelů se Vám z Vaší zkušenosti jeví trest DV při zohlednění poměrů pachatele a druhu spáchaného trestného činu jako vhodný a pro který naopak nevhodný?

Dle zkušenosti PMS Mladá Boleslav není vhodné ukládat trest DV za trestný čin zanedbání povinné výživy (pozn. 6 tr. činů v letech 2010–2021), neboť odsouzení jsou často ve finanční nouzi a zpravidla nedisponují prostředky na placení výživného. Výkon trestu DV odsouzeného

³²⁵ Rozhovor s Mgr. Lenkou Hažmukovou, vedoucí PMS Mělník, 24. 5. 2022, online

Srov. Rozhovor s Bc. Martinem Vrabcem, probačním asistentem PMS Mladá Boleslav, 31. 5. 2022, online.

³²⁶ Rozhovor s Mgr. Jiřím Ondovčákem, vedoucím PMS Praha-západ, 8. 6. 2022, online.

³²⁷ Rozhovor s Mgr. Jiřím Ondovčákem, vedoucím PMS Praha-západ, 8. 6. 2022, online.

Srov. Rozhovor s Mgr. Jiřím Ježkem, vedoucím PMS Nymburk, 9. 6. 2022, online.

³²⁸ Rozhovor s Mgr. Jiřím Ježkem, vedoucím PMS Nymburk, 9. 6. 2022, online.

³²⁹ Rozhovor s Martinou Černou, MBA, probačním asistentem PMS Kolín, 10. 6. 2022, online.

³³⁰ Rozhovor s Mgr. Kateřinou Bábičkovou, vedoucí PMS Příbram, 14. 6. 2022, online.

dále finančně zatěžuje, jelikož odsouzení jsou povinni na výkon trestu přispívat 50 Kč denně. Odsouzeným k trestu domácího vězení je zamezeno vykonávat různé nárazové přivýdělký, které by mohly zlepšit jejich finanční situaci. Dle zkušenosti PMS Mladá Boleslav vyplynulo, že když tato skupina odsouzených trest DV vykoná, trest nesplní svůj účel a odsouzení výživné dál nehradí. Jako vhodnější se jeví na pachatele trestného činu zanedbání povinné výživy působit trestem podmíněného odsouzení s dohledem. Nežádoucí je trest DV ukládat u osob, které trestnou činnost páchali doma či z domova (např. napadení spolužijící osoby, podvod spáchaný online/telefonicky, šíření zakázané pornografie). PMS Mladá Boleslav uvádí, že vhodné je trest ukládat za trestný čin maření úředního rozhodnutí a vykázání, případně maření ve spojitosti s trestným činem ohrožením pod vlivem návykové látky. Výkonem trestu DV je odsouzenému zamezeno (zejména v nočních hodinách) konzumovat alkoholické nápoje a následně řídit motorové vozidlo. Jako základní předpoklad k uložení trestu domácího vězení PMS Mladá Boleslav zmiňuje stabilní zázemí odsouzeného, uvádí, že odsouzení jím však často nedisponují. Pracovník PMS Mladá Boleslav je názoru, že je nevhodné trest nařídít na ubytovnu, a to z důvodu, že odsouzení se z ubytoven často stěhují a existují tam nevhodné sociální vazby.³³¹

Opačnou zkušenost s trestem DV u trestného činu zanedbání povinné výživy má PMS Mělník (pozn. 3 tr. činy v letech 2010–2021). Středisko považuje ukládání trestu domácího vězení u tohoto typu pachatelů za vhodné a výše uvedená negativa nezmiňuje. PMS Mělník se domnívá (shodně jako PMS Mladá Boleslav), že je vhodné trest DV ukládat u trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání ve spojení s trestným činem ohrožením pod vlivem návykové látky. Trest domácího vězení se dobře osvědčil u pachatelů trestného činu výtržnictví (pozn. 2 tr. činy v letech 2010–2021). Výtržnictví je spojeno s noční dobou a návštěvou závodových podniků, proto je uložení trestu DV odsouzeným zamezeno se účastnit „nočních tahů“ spojených s konzumací alkoholu a následnými výtržnostmi.³³²

Ze zkušenosti PMS Praha-západ vyplynulo, že trest DV je vhodné ukládat u odsouzených, kteří páchají trestnou činnost v určité denní době, zejm. v noci (typicky se jedná o trestný čin krádeže, poškození cizí věci, výtržnictví ad.). Nevhodné je dle názoru PMS Praha-západ ukládat trest domácího vězení u pachatelů trestného činu zanedbání povinné výživy, jelikož dle zkušeností trest neplní svůj účel a není dostatečnou sankcí. Pachatelé uvedeného druhu trestného činu běžně přes den chodí do zaměstnání a v nočních hodinách spí, proto tento druh trestu pro ně není dostatečnou sankcí. PMS Praha-západ názor, že efektivnější je uložení podmíněného trestu

³³¹ Rozhovor s Bc. Martinem Vrabcem, probačním asistentem PMS Mladá Boleslav, 31. 5. 2022, online.

³³² Rozhovor s Mgr. Lenkou Hažmukovou, vedoucí PMS Mělník, 24. 5. 2022, online.

s dohledem probačního úředníka. Pro efektivní výkon trestu je nezbytné řádné předjednání trestu a zjištění majetkových poměrů na straně pachatele. Majetkové poměry pachatele je nutné zkoumat z toho důvodu, že odsouzení výkon trestu DV hradí, a proto někteří vychází z výkonu trestu s další pohledávkou (dle PMS Praha-západ je zhruba 80 % všech klientů PMS zadlužena).³³³

PMS Nymburk nemá negativní postoj k trestu domácího vězení u pachatelů trestného činu zanedbání povinné výživy. Z rozhovoru s PMS Nymburk vyplynulo, že tito odsouzení zpravidla mají zaměstnání a hradí dlužné/řádné výživné. PMS Nymburk se domnívá, že u delikventů, kterým by již reálně hrozil trest odnětí svobody, je tento druh trestu správnou volbou. PMS Nymburk uvádí, že je nezbytné trest DV dobře předjednat, jelikož základní podmínkou je skutečnost, že odsouzený má zaměstnání, chce hradit výživné a je motivován trest vykonat. Vhodné je trest spojit s přiměřenou povinností ve formě povinnosti hradit dlužné výživné. Dle PMS Nymburk je dále vhodné ukládat trest DV u pachatelů trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání (zpravidla u řidičů, kteří vozidlo řídí přes vyslovený zákaz). Nutnou podmínkou k uložení trestu je stále bydlení a zaměstnání (byť na směnný provoz, neboť i s tímto si lze v rámci výkonu trestu poradit). V soudním okrese Nymburk byl trest DV nařízen i na ubytovně. K čemuž PMS Nymburk uvádí, že nařízení trestu na ubytovnu lze vnímat jako úskalí, jelikož odsouzený není pevně vázán na místo, a může tak být např. zaměstnavatelem přestěhován. Změna místa výkonu trestu způsobuje administrativní zatížení (pozn. od 1. 1. 2022 může o změně místa výkonu trestu rozhodnout PMS na místo soudu). Pokud odsouzený žije ve stálém bydlení, je nutné zkoumat, zda je jeho vlastníkem, případně vyžádat souhlas pronajímatele s výkonem trestu domácího vězení. V jednom případě měl odsouzený trvalé bydliště v domě svých příbuzných, kteří však s výkonem trestu DV na tomto místě nesouhlasili.³³⁴

PMS Nymburk a Praha-západ se shodují, že neúčinnější je trest DV ukládat u osob blízkých věku mladistvých, příp. mladistvých, kteří páchajících trestnou činnost v noci během návštěvy diskoték a jiných nočních podniků. Obvykle se jedná o trestné činy (provinění) ublížení na zdraví, výtržnictví a poškození cizí věci (např. sprejerství).³³⁵

Dle PMS Kolín může být trest DV efektivní pouze za předpokladu, že klient chce spolupracovat. Jako efektivní se jeví uložení trestu DV u trestného činu krádeže, zanedbání povinné výživy, maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání (obvykle řízení vozidla přes

³³³ Rozhovor s Mgr. Jiřím Ondovčákem, vedoucím PMS Praha-západ, 8. 6. 2022, online.

³³⁴ Rozhovor s Mgr. Jiřím Ježkem, vedoucím PMS Nymburk, 9. 6. 2022, online.

³³⁵ Rozhovor s Mgr. Jiřím Ježkem, vedoucím PMS Nymburk, 9. 6. 2022, online.

Srov. Rozhovor s Mgr. Jiřím Ondovčákem, vedoucím PMS Praha-západ, 8. 6. 2022, online.

vyslovený zákaz řízení). PMS Kolín uvádí, že trest DV může negativně ovlivňovat vztahy osob v domácnosti. Zkušenost s uložením trestu mladistvému v soudním okrese Kolín není. Při předjednání trestu PMS zjišťuje souhlas s výkonem trestu spolu žijících osob a pronajímatele nemovitosti (totožně jako PMS Nymburk).³³⁶

Z rozhovoru s PMS Příbram vyplynulo, že nelze vyjmenovat druhy trestné činnosti, pro které trest ukládat, jelikož je vždy nutné k odsouzenému a jeho trestné činnosti přistupovat jednotlivě. K trestu DV u pachatelů trestného činu zanedbání povinné výživy PMS Příbram uvádí, že pro jednoho pachatele může být uložení trestu DV pouhým odkládáním uložení nepodmíněného trestu. U jiného pachatele ale uložení trestu DV může přinést efekt a vést k převýchově. Základním předpokladem uložení trestu je spolupráce pachatele a ochota se trestu podrobit. Nezbytným předpokladem není stálé bydliště a zaměstnání. Trest lze nařídít i na ubytovnu, nezaměstnanému, či odsouzenému pracujícímu na směnný provoz.³³⁷

Jak probíhají namátkové kontroly odsouzeného v praxi? Jak často a v jakou denní dobu se kontroly konají?

Shodně ze zkušeností PMS Mělník a PMS Mladá Boleslav vyplynulo, že kontroly probíhají minimálně 4× měsíčně (v souladu s metodikou). Četnost kontrol je stanovena s přihlédnutím k osobě odsouzeného. Kontrolu odsouzených provádí v denní dobu zpravidla jeden probační úředník po vyhodnocení rizikovosti dané kontroly. Není tedy vyloučeno, aby kontrolu odsouzeného provedli úředníci dva (zejména v nočních hodinách). Na místě kontroly úředníci zvoní, případně jsou s odsouzeným domluveni, že na místě zatelefonují. O průběhu kontroly je sepsován záznam, který přítomní (včetně odsouzeného) podepisují. Za účelem namátkových kontrol jsou střediska PMS vybavena služebním automobilem.³³⁸

Jako efektivní se z pohledu PMS Praha-západ ukázaly opakované namátkové kontroly v rámci jednoho dne či noci (např. úředníci PMS přijedou na kontrolu odsouzeného v 1 hod. v noci a následně ve 3 hod. v noci, tak aby nezavdali odsouzenému jistotu, že po provedené kontrole může opustit bydliště). Pracovníci kontroly provádějí v různou denní a noční dobu. PMS Praha-západ zastává názor, že se jedná o sankci, a proto by k ní tak mělo být přistoupeno. Je nezbytné, aby odsouzený trest negativně pocítil, z toho důvodu probíhají namátkové kontroly častěji než 4× měsíčně. V rámci konzultace po nařízení výkonu trestu PMS odsouzeného poučí o podmínkách

³³⁶ Rozhovor s Martinou Černou, MBA, probačním asistentem PMS Kolín, 10. 6. 2022, online.

³³⁷ Rozhovor s Mgr. Kateřinou Bábičkovou, vedoucí PMS Příbram, 14. 6. 2022, online.

³³⁸ Rozhovor s Bc. Martinem Vrabcem, probačním asistentem PMS Mladá Boleslav, 31. 5. 2022, online.

Srov. Rozhovor s Mgr. Lenkou Hažmukovou, vedoucí PMS Mělník, 24. 5. 2022, online.

výkonu trestu a jeho kontrole a upozorní ho na následky nedodržení těchto podmínek. PMS odsouzenému sdělí, že kontrola může probíhat v kteroukoli denní dobu v rámci stanoveného časového rozmezí. K zajištění kontroly výkonu trestu lze požádat o součinnost Policii ČR, avšak její součinnost nebyla v rámci kontrol v daném okrese prozatím nutná. Po nařízení trestu středisko PMS vyznamenává obvodní oddělení Policie ČR v místě bydliště odsouzeného, že v tomto obvodu odsouzený vykonává trest domácího vězení.³³⁹

V rámci PMS Nymburk stanovuje četnost kontrol konkrétního odsouzeného vedoucí daného trestu. Kontroly se konají v různou denní dobu, odsouzený by neměl mít jistotu, kdy se kontrola uskuteční. Počet kontrol měsíčně je výrazně nad minimálním rozsahem stanoveným metodikou (pozn. dle metodiky min. 4× měsíčně). Kontrol se účastní vždy dva zaměstnanci PMS, jelikož zaměstnanci mnohdy navštěvují odsouzené v prostředí s nižší bezpečnostní situací. V případě, že se kontroly účastní 2 úředníci a odsouzeného v bydlišti nezastihnou, lze se účinněji bránit jeho tvrzení, že se v době kontroly v bydlišti zdržoval. Při příjezdu PMS je klient vyzván k dostavení se ke kontrole a všichni zúčastnění podepisují záznam o jejím uskutečnění. Kontroly probíhají dle usnesení o nařízení výkonu trestu, tedy vždy ve stanoveném čase, kdy musí být odsouzený v místě bydliště. Jedná se o kontroly v odpoledních, večerních, ale i nočních hodinách.³⁴⁰

PMS Kolín koná namátkové kontroly v odpoledních a nočních hodinách. Namátkové kontroly jsou limitovány dobou práce a odpočinku zaměstnanců PMS. Kontrol se účastní zpravidla jeden úředník, dva úředníci se kontrol účastní jen v případě zhodnocení velmi vysoké rizikivosti klienta či prostředí. Zaměstnanci PMS k výkonu kontrol disponují služebním automobilem. Probační úředníci se v kontrolách odsouzeného během jednoho měsíce střídají.³⁴¹

Dle PMS Příbram kontroly probíhají v době, ve které soud stanovil odsouzenému povinnost zdržovat se v obydlí, a to tak, aby odsouzený nemohl z kontrol vypozerovat pravidelnost. Kontroly se účastní jeden, nebo dva úředníci podle rizikivosti. PMS Příbram považuje za žádoucí kombinaci monitoringu a namátkových kontrol, tak aby měl trest i výchovný efekt.³⁴²

³³⁹ Rozhovor s Mgr. Jiřím Ondovčákem, vedoucím PMS Praha-západ, 8. 6. 2022, online.

³⁴⁰ Rozhovor s Mgr. Jiřím Ježkem, vedoucím PMS Nymburk, 9. 6. 2022, online.

³⁴¹ Rozhovor s Martinou Černou, MBA, probačním asistentem PMS Kolín, 10. 6. 2022, online.

³⁴² Rozhovor s Mgr. Kateřinou Bábíčkovou, vedoucí PMS Příbram, 14. 6. 2022, online.

Které konkrétní nástroje by mohly z Vaší zkušenosti zaručit vyšší ukládání trestu DV?

PMS Mladá Boleslav se nedomnívá, že by za nízkým počtem ukládaných trestů domácího vězení byla neochota soudců trest ukládat. Dle zkušenosti naopak v několika případech soudce požádal PMS o prověření podmínek k uložení trestu DV, ale uložení trestu nebylo ze strany PMS doporučeno. Domnívá se, že se zavedením trestu domácího vězení byla spojena velká očekávání (snížení počtu osob ve věznicích), která ale nebyla reálná. Jedním z cílů trestu DV je zachování žádoucích sociálních vazeb odsouzeného, avšak podotýká, že sociální vazby odsouzených zpravidla nebývají žádoucí (např. vazby na další odsouzené, drogově závislé osoby aj.). Z rozhovoru vyplynulo, že je vhodnějším řešením trest domácího vězení raději neuložit, než aby byl tento typ trestu uložen nesprávně. Vyššímu ukládání trestu DV by mohlo pomoci zavedení možnosti ukládat trest i za zločin (např. trestný čin loupeže).³⁴³

Dle poznatků PMS Mělník a Nymburk by k ukládání vyššího počtu trestů DV mohl přispět funkční elektronický monitoring, jelikož soudci v současné době nemají jistotu, že dojde k efektivnímu výkonu trestu.³⁴⁴ Dle PMS Nymburk je maximální doba uložení trestu (v podobě 2 let) příliš dlouhá. Ze zkušenosti PMS Nymburk vyplynulo, že po roce i disciplinovaný jedinec může selhat, a trest bude proto mařit. PMS Nymburk navrhuje maximální délku trestu stanovit na 1 rok. V případě, že je trest předjednan PMS a vše je s pachatelem projednáno a připraveno, nevidí PMS problém s uložení trestu domácího vězení i bez funkčního elektronického monitoringu.³⁴⁵

PMS Praha-západ vnímá nedůvěru soudců vůči tomu, zda bude odsouzený v rámci trestu DV dostatečně kontrolován. K vyššímu ukládání trestu DV by mohla pomoci osvěta mezi soudci o výhodách trestu, minimalizaci trestné činnosti u mladistvých pachatelů a snížení recidivy u majtkové trestné činnosti.³⁴⁶

Dle PMS Kolín by mohl pomoci zejména funkční monitoring, v případě jeho funkčnosti považuje namátkové kontroly za nadbytečné, neboť je odsouzený monitorován 24/7. Nabízejí se proto konzultace s odsouzenými. K vyššímu ukládání trestu by mohly pomoci další formy vzdělávání soudců (seminář, konference, metodická setkání aj.), v rámci nichž by soudci byli informováni o výhodách a způsobu výkonu trestu, aby se přestali domnívat, že jde o mírný druh trestu.³⁴⁷

³⁴³ Rozhovor s Bc. Martinem Vrabcem, probačním asistentem PMS Mladá Boleslav, 31. 5. 2022, online.

³⁴⁴ Rozhovor s Mgr. Jiřím Ježkem, vedoucím PMS Nymburk, 9. 6. 2022, online.

³⁴⁵ Rozhovor s Mgr. Jiřím Ježkem, vedoucím PMS Nymburk, 9. 6. 2022, online.

³⁴⁶ Rozhovor s Mgr. Jiřím Ondovčákem, vedoucím PMS Praha-západ, 8. 6. 2022, online.

³⁴⁷ Rozhovor s Martinou Černou, MBA, probačním asistentem PMS Kolín, 10. 6. 2022, online.

Z rozhoru s PMS Příbram vyplynulo, že by bylo možné v některých případech uvažovat o uložení trestu DV i za zločin (např. u dopravních nehod s následkem smrti, méně závažných loupeží spáchaných mladistvými pachateli atp.). Nízký počet trestů DV lze přičíst přílišnému tlaku na rychlost řízení, když ta neumožňuje nalézt adekvátní trestní sankci. PMS Příbram se domnívá, že absentující elektronický monitoring není největší problémem trestu DV, jelikož funkční kontrolu výkonu trestu lze provádět i jinak. Zmiňuje osobní odpovědnost každého odsouzeného a navrhuje, že by monitoring bylo možné využít u odsouzených během první poloviny doby výkonu trestu a v druhé polovině již bez něho.³⁴⁸

³⁴⁸ Rozhovor s Mgr. Kateřinou Bábíčkovou, vedoucí PMS Příbram, 14. 6. 2022, online.

6.5 Výsledky analýzy

V kapitole lze na základě získaných dat sumarizovat zjištěné dílčí závěry z kvantitativní i kvalitativní části provedeného výzkumu. Obsah výzkumných zjištění na stanovené výzkumné otázky č. 1.–6. představuje rozdílné situace na jednotlivých pracovištích PMS (konkrétní deskripce viz dále). Data z provedeného kvantitativního výzkumu byla využita k výzkumným zjištěním na výzkumnou otázku č. 1 (jak často je ukládán trest DV) a výzkumnou otázku č. 3 (typologie trestné činnosti u trestu DV). Kvalitativní část výzkumu, tedy data získaná během vedení polorukturovaných rozhovorů, byla využita při sumarizaci výzkumných zjištění na zbylé čtyři výzkumné otázky (výzkumnou otázku č. 2, 4, 5, 6).

Spolupráci se všemi středisky PMS hodnotím kladně, jelikož jsem vnímala ochotu probačních úředníků rozhovor uskutečnit zpravidla v řádů několika dnů (max. 1–2 týdnů) od doby, kdy jsem je oslovila. Všichni úředníci byli na rozhovor připraveni a někteří nahlíželi do připravených poznámek (PMS Mělník, Nymburk, Praha-západ, Kolín). Rozdíly mezi vybranými středisky bylo možné vnímat z pohledu sdílnosti probačních pracovníků a jejich osoby. Nízká míra sdílnosti úředníků byla u všech středisek zaznamenána v odpovědi na 1. otázku rozhovoru (zkušenost s trestem během fungování elektronického monitoringu v letech 2018–2021, viz [Přílohy č. 2](#)). Uvedené bylo způsobeno tím, že pracovníkům PMS nebylo z pokynu ředitelství PMS umožněno se jakkoli negativně vyjadřovat k elektronickému monitoringu kvůli přetrvávajícím neshodám s dodavatelem náramků *SuperCom Ltd* (viz kap. [6.2](#)). Celkovou nízkou míru ochoty odpovídat na položené otázky byla zaznamenána u PMS Příbram v odpovědích na všechny kladené otázky, a proto by odpovědi probační úřednice bylo možné shrnout tak, že poznatky o pachatelích a druzích trestné činnosti nelze generalizovat, jelikož je nutné ke každému odsouzenému přistupovat individuálně. Individuální přístup k pachatelům by bylo na jednu stranu možné jistě ocenit, na druhou stranu mi to v případě mé výzkumné části nemohlo k výzkumným zjištěním.

Za velmi cenné považuji zjištěné poznatky k výzkumné otázce č. 6 (nástroje k vyššímu využívání trestu DV), jejichž výstupy lze následně formulovat i na úrovni doporučení *de lege ferenda* (viz kap. [Úvahy de lege ferenda](#)). K souhrnným výsledkům vyplývajících ze získaných dat se souhrnně vyjadřuji i v závěrech své práce (viz [Závěr](#)).

- **Zjištěné poznatky na výzkumnou otázku č. 1:** Jak často je ukládán trest domácího vězení v rámci soudních okresů Středočeského kraje?

Z analýzy dat kvantitativní části výzkumu vyplynulo, že nejvíce trestů domácího vězení bylo mezi lety 2010–2021 uloženo v rámci soudního okresu Příbram (58). Získaná data ukázala,

že naopak nejméně trestů bylo uloženo v soudních okresech Kolín a Nymburk (obojí v 16 případech). O několik jednotek více bylo vykonáváno trestů v okrese Mělník (21), Praha-západ (22) a Mladá Boleslav (26). Uvedené lze při srovnání s daty z teoretické části interpretovat tak, že nízké počty vykonávaných trestů DV ve zkoumaných střediscích odpovídají trvale nízkému počtu odsouzených k trestu domácího vězení v České republice (viz [Graf 14](#) v kap. [4.3](#)).

V rámci kvantitativního výzkumu byla shromážděna i data o délce vykonávaných trestů domácího vězení mezi lety 2010–2021, které lze interpretovat následovně. Bylo zjištěno, že ve všech střediscích byl trest v rozmezí 6–12 měsíců ukládán ve většině případů. Výjimku tvoří pouze středisko Praha-západ, kde byl nejčastěji ukládán trest v délce do 6 měsíců. Trest domácího vězení v rozmezí 18–24 měsíců byl naproti tomu ukládán nejméně často. Analýzou dat bylo zjištěno, že v soudním okrese Mělník nebyl uložen dokonce žádný trest v této maximální výměře a v ostatních střediscích byl uložen pouze v nízkých jednotkách [Mladá Boleslav, Nymburk (obojí po 1), Kolín (2), Příbram (3)]. Z výzkumných zjištění vyplynulo, že i když zákon umožňuje trest DV uložit na maximální dobu 2 let (viz kap. [0](#)), soudy se obvykle uchylují k ukládání nižších trestů, a to buď v polovině zákonné trestní sazby, nebo v její druhé čtvrtině.

- **Zjištěné poznatky na výzkumnou otázku č. 2:** Pro který typ pachatelů je trest domácího vězení vhodný/nevhodný?

Z analýzy výsledků kvalitativní části výzkumu vyplynulo, že střediska Mladá Boleslav a Praha-západ považují uložení trestu domácího vězení za trestný čin zanedbání povinné výživy za nevhodné, což odporuje zjištěním v teoretické části viz kap. [0](#), kde je naopak popisována vhodnost uložení trestu DV u pachatelů trestného činu zanedbání povinné výživy. Střediska Mladá Boleslav a Praha-západ zastávají názor, že u tohoto typu pachatelů trest neplní svůj účel a zadlužení odsouzení jsou výkonem trestu zadlužení ještě více. Tento názor však nesdílí PMS Příbram, Mělník a Nymburk. PMS Příbram zdůraznila, že tuto informaci nelze generalizovat a je nutné ke všem odsouzeným přistupovat jednotlivě. PMS Nymburk považuje trest domácího vězení za adekvátní u odsouzených, u kterých by již reálně hrozil nepodmíněný trest odnětí svobody. PMS Nymburk případně navrhuje spojit uložení trestu domácího vězení u pachatelů trestného činu zanedbání povinné výživy s přiměřenou povinností uhradit dlužné výživné.

Z dat získaných v kvalitativní výzkumu je zřejmé, že všechna oslovená střediska shodně uvedla, že trest domácího vězení považují za nevhodné ukládat u osob, které spáchaly trestný čin doma či z domova, což je plně v souladu i s poznatky uvedenými v teoretické části (srov. kap. [0](#)), jelikož se obdobně k tomu problému vyjadřuje Ščerba.

Data zjištěná prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů ukázaly shodu středisek o vhodnosti trestu, a to konkrétně v případě uložení trestu domácího vězení u pachatelů, kteří určitou trestnou činnost páchají zejména v noci po konzumaci alkoholických nápojů, či při návštěvě nočních podniků (zpravidla trestný čin výtržnictví, poškození cizí věci, ohrožení pod vlivem návykové látky, ublížení na zdraví, maření úředního rozhodnutí a vykázání). Bylo zjištěno, že dle středisek PMS Nymburk a Praha-západ je vhodné trest DV ukládat pachatelům mladistvým či blízkých věku mladistvých, kteří páchají trestnou činnost v noci během návštěvy nočních podniků (viz výše). Dle jejich názoru lze u mladistvých pachatelů uložением trestu DV v nízkém věku zamezit páchání trestné činnosti v budoucnu.

Z výzkumu dále vyplynulo, že pokud jde o podmínky na straně pachatele, všechna střediska (vyjma PMS Příbram) jsou toho názoru, že je vhodné, aby pachatel měl stabilní bydlení a zaměstnání (zaměstnání může být i na směnný provoz). Jako možné bydlení byla označena i ubytovna, i když ne zcela ideální s ohledem na absenci fixace na dané místo, neboť změna místa výkonu trestu způsobuje střediskům administrativní zátěž. Všechna střediska se shodla na tom, že důležitým faktorem na straně pachatele je zejména ochota spolupracovat s PMS a trest vykonat, což má v podstatě odpovídat jedné z podmínek trestu a to písemnému slibu odsouzeného, že se bude zdržovat v určeném obydlí a poskytne součinnost (srov. kap. 0).

- **Zjištěné poznatky na výzkumnou otázku č. 3:** Pro které trestné činy jsou pachatelé odsuzováni k trestu domácího vězení?

Ze zjištěných poznatků z kvantitativní části výzkumu je zřejmé, že ve všech zkoumaných střediscích (vyjma PMS Příbram) byl na prvním místě žebříčku druhů trestné činnosti trestný čin *maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání*. Ve specifickém soudním okrese Příbram (viz výše) byl na první místě trestný čin *zanedbání povinné výživy* (trestný čin zanedbání povinné výživy v okrese Příbram tvořil 31 % viz [Graf 34](#) v kap. 6.3.6). V ostatních střediscích se trestný čin *zanedbání povinné výživy* objevoval mezi prvními třemi nejčastějšími trestnými činy. Ve všech zkoumaných střediscích byl hojně zastoupen i trestný čin *ohrožení pod vlivem návykové látky, krádeže a výtržnictví*.

Trestný čin zanedbání povinné výživy byl zastoupen v každém středisku, přestože střediska Mladá Boleslav a Praha-západ uvedla, že dle jejich zkušenosti není ukládání tohoto druhu trestu vhodné (viz kap. 6.4). V Mladé Boleslavi podíl odsouzených za trestný čin zanedbání povinné výživy tvořil zhruba 23 % a na Praze-západ 18 %.

Interpretací výzkumných dat bylo zjištěno, že zcela ojediněle se ve zkoumaných střediscích objevilo odsouzení pro trestný čin *usmrcení z nedbalosti* (Mělník v 1 případě) a trestný čin *znásilnění* (Nymburk v 1 případě).

- **Zjištěné poznatky na výzkumnou otázku č. 4:** Jaká je zkušenost s výkonem trestu domácího vězení prostřednictvím elektronického monitoringu ve srovnání s namátkovými kontrolami v rámci soudních okresů Středočeského kraje?

Z kvalitativního výzkumu vyplynulo, že zkušenost všech středisek s výkonem elektronického monitoringu je omezena pouze na jednotky případů, ale střediska ji označila jako pozitivní. Z výzkumných zjištění vyplynulo, že elektronické monitorovací náramky umožňovaly nepřetržitou kontrolu odsouzeného a fungovaly bez větších potíží. V rámci soudního okresu Praha-západ a Nymburk nevykonával žádný odsouzený trest domácího vězení v rámci elektronického monitoringu, střediska však mají zkušenost s monitoringem u osob, u kterých byla vazba nahrazena monitoringem, což lze pro účel analýzy označit za srovnatelné. Dle kvalitativních zjištění středisko Mělník zaznamenalo pouze jeden incident, kdy elektronický monitorovací systém spustil falešný poplach, a to i přesto, že se odsouzený nacházel ve stanovenou dobu na příkázaném místě.

S ohledem na skutečnost, že v jednotlivých střediscích byly monitorovány pouze nižší jednotky odsouzených (případně žádný odsouzený), praxe středisek se po zrušení monitoringu příliš nezměnila. Pokud jde o kombinaci monitoringu a méně častých kontrol, zkušenost oslovených středisek je poměrně homogenní, jelikož střediska považují jejich kombinaci za optimální (vyjma PMS Kolín). PMS Kolín se domnívá, že namátkové kontroly jsou v případě elektronického monitoringu zcela nadbytečné. Ze získaných dat vyplynulo, že pro střediska PMS Nymburk a Praha-západ představují namátkové kontroly vyšší zátěž a že trest lze namátkovými efektivně kontrolovat pouze v případě nízkého počtu odsouzených.

Zcela překvapivým výsledkem analýzy je, že žádné z oslovených středisek nevnímá namátkové kontroly jako nedostatek trestu domácího vězení, což odporuje názorům autorům obsažených v teoretické části práce (viz např. Krejčířiková kap. [5.3.1](#) nebo [5.5](#), s nimiž jsem se sama v teoretické části i ztotožňovala). Dle výzkumu jsou střediska přesvědčena, že případné porušování podmínek trestu ze strany odsouzeného bude namátkovými kontrolami odhaleno.

- **Zjištěné poznatky na výzkumnou otázku č. 5:** Jak probíhají namátkové kontroly odsouzených v praxi?

Z kvalitativních zjištění výzkumu je zřejmé, že namátkové kontroly probíhají v jednotlivých střediscích v souladu s metodikou PMS minimálně 4× měsíčně. Střediska dobu návštěv i jejich frekvenci nastavují tak, aby návštěvy byly nahodilé a odsouzený v nich nemohl vypočítat jakoukoliv předvídatelnost a pravidelnost. Bylo zjištěno, že kontroly jsou prováděny v jakoukoli ranní, odpolední, večerní nebo noční dobu (při respektování časového rozmezí, ve kterém je odsouzenému stanovena povinnost zdržovat se v obydlí).

Ze získaných dat vyplynulo, že namátkové kontroly provádí zpravidla jeden probační úředník (vyjma PMS Nymburk, kde se kontroly účastní vždy dva pracovníci). V ostatních střediscích dva pracovníci kontrolu provádějí v případě zhodnocení rizikovosti daného klienta či prostředí.

Z výzkumných zjištění je zřejmé, že všechna střediska PMS jsou za účelem namátkových kontrol vybavena služebním vozidlem. Dále bylo zjištěno, že po příchodu do místa bydliště je odsouzený kontaktován zpravidla prostřednictvím domovního zvonku. V rámci soudního okresu Mělník mohou být pracovníci s klientem domluveni, že se na místě kontroly ohlásí telefonem. Napříč středisky bylo zjištěno, že o průběhu kontrol je sepsován záznam, kteří podepisují přítomní pracovníci/pracovník a odsouzený.

Z rozhovoru s PMS Praha-západ vyplynulo, že k zajištění kontroly výkonu trestu domácího vězení lze požádat o součinnost Policie ČR. Ve středisku PMS Praha-západ tento postup zatím nevyužili.

- **Zjištěné poznatky na výzkumnou otázku č. 6:** Jakým způsobem lze zvýšit počet ukládaných trestů domácího vězení?

Kvalitativním výzkumem bylo zjištěno, že mezi středisky PMS Mělník, Nymburk a Kolín panuje shoda v tom, že k vyššímu ukládání trestů by mohl přispět funkční elektronický monitoring, neboť soudci mají obavu o efektivní kontrolu výkonu trestu pouze prostřednictvím namátkových kontrol. Tuto obavu jsem zmiňovala i v teoretických poznacích (srov. kap. [5.5](#)).

Na druhou stranu nepanuje absolutní shoda tvrzení o neochotě soudců trest domácího vězení ukládat. Dle PMS Mladá Boleslav za nízkým počtem trestů nestojí neochota soudců trest ukládat, neboť v několika případech v rámci okresu PMS Mladá Boleslav byla PMS ze strany soudců požádána k prověření podmínek pro uložení trestu DV u konkrétního pachatele. PMS však uložení trestu nedoporučila.

Dále je nutné zmínit, že mezi všemi oslovenými středisky PMS nepanuje názor, že by trest domácího vězení bez elektronického monitoringu nebyl efektivní nebo funkční, což je překvapivým zjištěním. Střediska se naopak domnívají, že efektivního výkonu trestu lze docílit i v případě namátkových kontrol, a to za předpokladu dostatečně kvalitního předjednání trestu. Uvedené je v rozporu s teoretickými východisky, které jsou zmíněny v kap. 5.5, že výkon trestu DV lze bez elektronického monitoringu jen stěží označit za efektivní.

K vyššímu ukládání trestů domácího vězení by dle oslovených středisek mohlo přispět další vzdělávání soudců (např. formou seminářů, konferencí, metodický setkání aj.), v rámci kterého by byli soudci edukováni o principu trestu domácího vězení a jeho přínosech např. v podobě minimalizace recidivy (zejména u mladistvých pachatelů a pachatelů majetkové trestné činnosti). Z výzkumu vyplynula shoda středisek na to, že je zapotřebí soudcům ukázat, že se jedná o skutečnou plnohodnotnou trestní sankci, která má silný dopad na život odsouzeného.

Překvapivé zjištění vyplynulo i z analýzy dat ohledně nástrojů, které by zabezpečily vyšší ukládání trestů domácího vězení. PMS Mladá Boleslav a Příbram se domnívají, že k vyššímu ukládání trestu mohlo přispět ukládání trestu za zločin (např. typově méně závažný trestný čin loupeže). Proto střediska *de lege ferenda* navrhují rozšířit možnost uložení trestu domácího vězení i pro pachatele zločinu.

Dle střediska Nymburk je trest v délce 2 let příliš dlouhý, neboť i u disciplinovaného jedince se riziko porušení podmínek trestu po roce jeho výkonu zvýší, a tak navrhuje stanovit maximální délku trestu na 1 rok.

PMS Příbram ve výzkumu jako důvod nízkého počtu ukládaných trestů domácího vězení označila i tlak na rychlost řízení, který neumožňuje najít adekvátní trestní sankci pro konkrétního pachatele. Uvedený poznatek je plně v souladu s mými úvahami o nevýhodách trestu domácího vězení a totožně se o něm tak vyjadřuje i Ščerba (srov. kap 5.5). PMS Příbram proto navrhuje odprostit se od přílišného tlaku na rychlost řízení a hledat nejvhodnější trest pro pachatele, kterým může být právě i trest domácího vězení.

Úvahy de lege ferenda

S ohledem na získané poznatky, a to jak v teoretické, tak výzkumné části práce lze podat několik úvah *de lege ferenda* v oblasti ukládání trestů, výše trestních sazeb nebo dekriminalizace některých skutkových podstat. Jak jsem zmínila v kapitole 2, Česká republika se dlouhodobě potýká s přeplněností věznic (od roku 2016 naplněnost kapacity věznic neklesla pod 100 %), proto lze shodně s Nejvyšším státním zastupitelstvím doporučit snížení počtu vězněných osob a snížení délky vykonávaných nepodmíněných trestů. Uvedených cílů lze dosáhnout:

- a) snížením trestních sazeb,
- b) dekriminalizací některých trestných činů,
- c) zamezením kumulace nepodmíněných trestů.³⁴⁹

Snížení trestní sazby speciální recidivy krádeže

Na základě zjištění, které provedli autoři z *Institutu pro kriminologii a sociální prevenci* lze navrhnout snížení trestní sazby u speciální recidivy, a to zejména u trestného činu krádeže podle § 205 odst. 2 TrZ. Lze zhodnotit, že zpřísnění trestání speciální recidivy z roku 2009 (viz kap. 3.2) se neprojevovalo jako efektivní, jelikož počty odsouzených osob po roce 2009 stouply (viz [Graf 9](#) v kap. 3.2). Ztotožňuji se s Hulmákovou a Rozumem, že lze doporučit odstranění spodní hranice trestní sazby ve výši 6 měsíců. Tím by byl dán prostor pro úvahy soudů k uložení trestů nižšího trvání, což by vedlo k uvěznění osob na kratší dobu.³⁵⁰ Na druhou stranu je však nutné zmínit, že toto řešení naráží na problematiku ukládání krátkodobých nepodmíněných trestů (viz kap. 2.3) a otázku jejich nízké efektivity.

Dekriminalizace trestného činu zanedbání povinné výživy

Při úvahách o dekriminalizaci jakéhokoli trestného činu je v obecné rovině nutné si položit otázku, zda je nutné jednat postihovat normami trestního práva, případně zda je postih pro společnost či poškozeného přínosný. Pokud dospějeme k závěru, že není potřeba jednat postihovat, lze uvažovat nad dekriminalizací daného jednání.³⁵¹ Lze připomenout, že např. v roce

³⁴⁹ Nejvyšší státní zastupitelství České republiky. Zvláštní zpráva „Věznice“, s. 33. [online] [cit. 10. 10. 2021]. Dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/01/zvl_zprava_veznice25_09_2019.pdf.

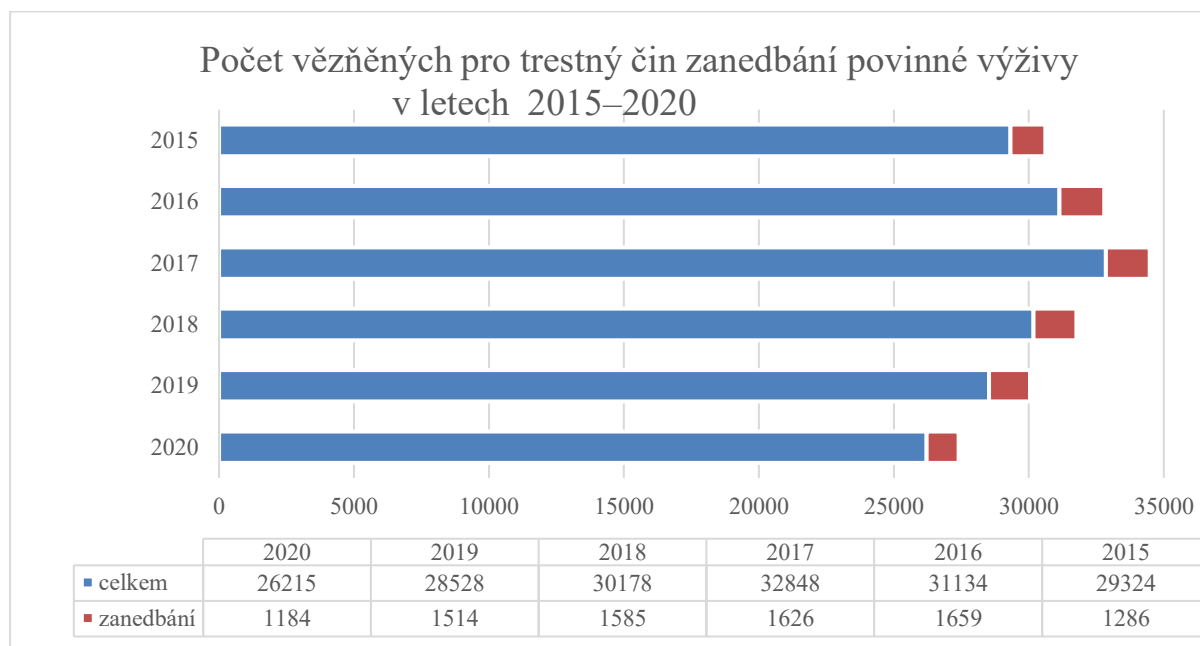
³⁵⁰ Ibid.

Srov. ROZUM, J., a kol., *Efektivita trestní politiky z pohledu recidivy*, Praha: IKSP, 2016, s. 22–23.

Srov. HULMÁKOVÁ, J., *Efektivní sankční politika – trendy a limity*, Časopis pro právní vědu a praxi, 1/ 2016, s. 37. [online] [cit. 16. 4. 2020]. Dostupné z: Beck-online.cz.

³⁵¹ VAN ZYL SMIT, D. *Příručka základních principů a slibné praxe v oblasti alternativních opatření k uvěznění*, Praha: IKSP, 2010, s. 15.

1990 byl dekriminalizován trestný čin příživnictví.³⁵² V roce 2009 proběhla dekriminalizace trestného činu řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění.³⁵³ Nyní lze *de lege ferenda* uvažovat o dekriminalizaci trestného činu zanedbání povinné výživy, jelikož jde o frekventovanou typově méně závažnou trestnou činnost, která zatěžuje celý systém trestní justice. Podíl odsouzených za tuto trestnou činnost se dlouhodobě pohybuje okolo 13 % všech odsouzených a podíl vězněných osob za tuto trestnou činnost je v pěti zkoumaných letech trvale okolo 5 %.³⁵⁴

Graf 36 Počet vězněných osob pro trestný čin zanedbání povinné výživy.³⁵⁵

Autoři Rozuma a Sklenička zjistili, že poškození v případě trestného činu zanedbání povinné výživy podávají trestní oznámení za účelem získání dlužného výživného, nikoli za účelem spravedlivého potrestání. V tom lze spatřovat soukromoprávní rozměr dané problematiky, jelikož jde o trestný čin, který narušuje soukromoprávní vztahy, které jsou soukromým právem upraveny. V případě, že pachatel nevyužije institutu účinné lítosti³⁵⁶ a je současně odsouzen k nepodmíněnému trestu, tak ve výkonu trestu dluh na výživném zpravidla narůstá, což je

³⁵² Trestného činu příživnictví se dopustil ten, kdo se soustavně vyhýbal poctivé práci a prostředky k obživě si opatřoval nekalým způsobem. Mohl být potrestán odnětím svobody až na 3 léta. (viz § 203 zák. č. 140/1961 Sb. trestního zákona účinného do 30. 6. 1990).

Srov. § 203 zák. č. 140/1961 Sb, trestního zákona s účinností do 30. 6. 1990 a téhož zák. s novelou č. 557/1991 Sb., od 1. 7. 1990.

³⁵³ Srov. § 180d zák. č., 140/1961 Sb., trestního zákona a TrZ.

³⁵⁴ Statistická ročenka vězeňské služby ČR 2015–2020. [online] [cit. 25. 9.2021]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>.

³⁵⁵ Ibid.

³⁵⁶ Ust. § 197 TrZ.

způsobeno i nízkou mírou zaměstnanosti ve výkonu trestu odnětí svobody (viz kap. [1.3 g](#)). Autoři proto navrhuji řešit tuto problematiku formou občanskoprávního sporu.³⁵⁷ Souhlasím s autory, že je v tomto případě užíváno prostředků trestního práva mnohdy nadbytečně a neúčelně, jelikož trest u recidivujících pachatelů trestného činu zanedbání povinné výživy zpravidla nevede k převýchově a dluh na výživném narůstá.

Jak zjistili autoři Sklenička a Rozum z provedeného dotazníkového šetření, na dekriminální trestného činu zanedbání povinné výživy panuje i shoda mezi oslovenými státními zástupci a soudci okresních soudců.³⁵⁸

Zamezení kumulace nepodmíněných trestů

Pokud jde o zamezení kumulace nepodmíněných trestů (viz problematika kumulace kap. [2.4](#)), lze zmínit možnost aplikovat úpravu o souhrnném trestu i na pachatele, kteří jsou souzeni pro trestnou činnost, kterou spáchali v době, kdy ještě nevykonali předchozí trest. Nabízí se řešení, dle kterého by jim byl ukládán souhrnný trest ve zpřísněné podobě. Inspirovat se lze zahraniční právní úpravou. Dle lotyšské a švédské právní úpravy není těmto pachatelům ukládán nový trest odnětí svobody, ale je korigován ten z předchozího rozsudku. Uvedeným opatřením je zabráněno kumulaci několika trestů za sebou.³⁵⁹

Zavedení semidentence

Autorky Tlapák Navrátilová a Hulmáková poukazují na možnost zavedení tzv. víkendových trestů odnětí svobody či jiné formy tzv. semidentence (semidentence viz kap. [2.2](#)). Se zavedením věznic pro místní výkon trestu počítá i zákon o výkonu trestu odnětí svobody (§ 59 a následující zákona o výkonu trestu odnětí svobody), k jeho naplnění však zatím nedošlo. Dle autorek tato alternativa jednak šetří výdaje státního rozpočtu vydané na vězenství, jednak odsouzený zůstává integrován ve společnosti a zaměstnání, což ve shodě s autorkami vnímám

³⁵⁷ ROZUM, J., a kol., *Efektivita trestní politiky z pohledu recidivy*, Praha: IKSP, 2016, s. 24. Srov. HULMÁKOVÁ, J., *Sankční politika v kontextu vybraných zásad trestního řízení*, *Trestněprávní revue* 11–12/2015, s. 251. [online] [cit. 20. 4. 2020]. Dostupné z: [Beck-online.cz](https://www.beck-online.cz). Srov. SKLENIČKA, J., ROZUM, J., op. cit. s. 23.

³⁵⁸ SKLENIČKA, J., ROZUM J., *K problematice neplacení výživného*. *Trestněprávní revue* 10/2014, s. 239. [online] [cit. 24. 9. 2021]. Dostupné z: [Beck-online.cz](https://www.beck-online.cz). Srov. Česká justice. Pelikán jde proti proudu. Neplacení alimentů nemusí být trestné. [online] [cit. 13. 10. 2021]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2017/03/pelikan-jde-proudu-neplaceni-alimentu-nemusi-byt-trestne/>.

³⁵⁹ Nejvyšší státní zastupitelství České republiky. Zvláštní zpráva „Věznice“, s. 33. [online] [cit. 10. 10. 2021]. Dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/01/zvl_zprava_veznice25_09_2019.pdf.

kladně. Uvedené alternativě by však muselo předcházet zřízení tzv. spádových věznic pro odsouzené.³⁶⁰

Ukládání a vymáhání peněžitého trestu

Určité změny je možné navrhnout i v případě peněžitého trestu, neboť ten je v některých případech stále spojován s nižší ochotou soudců ho ukládat, přestože lze od roku 2016 pozorovat strmý vzestup (viz kap. 4.5). Neochota může být způsobena dvěma příčinami.

První z nich jsem upozorovala během svého působení v odvolacím senátě krajského soudu. Řada rozsudků, kterými byl uložen peněžitý trest a které odvolací senát rušil, spočívala buď v nezákonnosti uložení peněžitého trestu (např. chybělo finanční šetření, výše peněžitého trestu nebyla řádně odůvodněna), nebo v jeho nevymahatelnosti.

Druhou příčinou je, že se jedná o zátěž soudu a soudců s jeho výkonem. Tento problém by bylo možné vyřešit svěřením vymáhání peněžitého trestu jinému orgánu (např. celní správě). Autoři Rozum a kolektiv (2016) navrhuje, že k vyššímu ukládání by pomohlo, pokud by státní zástupci uložení trestu častěji navrhovali.³⁶¹ Tento postup mohu potvrdit na základě osobních zkušeností z justice, jelikož jsem z rozhovorů s několika státními zástupci zjistila, že státní zástupci jsou nadřazeným zástupcem směřování k navrhování většího množství peněžitých trestů.

V některých případech soudci prvního stupně do svých rozhodnutí tento návrh bez dalšího zkoumání přejímají, a proto některá rozhodnutí při přezkumu odvolacím soudem neobstojí. Úpravy peněžitého trestu lze proto shrnout takto: svěřením vymáhání trestu jinému orgánu (celní správě), vzdělávání soudců v oblasti peněžitého trestu (důraz na podrobná finanční šetření a odůvodnění výše trestu).

Ukládání a výkon trestu domácího vězení

U trestu domácího vězení je nepochybně nutné opětovně zavést elektronický monitoring, neboť bez monitoringu trest spočívá v osobní disciplíně odsouzeného a nahodilé kontrole pracovníky probační a mediační služby.

³⁶⁰ TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, J., Druhy trestů. In: JELÍNEK, J., a kol., *Trestní právo hmotné. Obecná a zvláštní část. 7. aktual. a dopl. vydání*, Praha: Leges, 2019, s. 406.

Srov. HULMÁKOVÁ, J., *K možnostem a limitům rozvoje vybraných alternativních způsobů výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody v České republice*, Trestněprávní revue 10/2017, s. 234. [online] [cit. 13. 4. 202]. Dostupné z: Beck-online.cz.

³⁶¹ ROZUM, J., a kol., op. cit. s. 27.

K vyššímu ukládání trestů domácího vězení se nabízí cílená propagace trestu mezi soudci (např. formou seminářů, workshopů či metodických setkání), což vyplynulo jak z provedeného výzkumu, tak z vyjádření prezidenta soudcovské unie.³⁶²

Z uskutečněných rozhovorů s pracovníky PMS vyplynulo, že *de lege ferenda* by bylo možné uvažovat o uložení trestu domácího vězení i za zločin (např. u trestného činu loupeže).

V souvislosti s výkonem trestu domácího vězení se nabízí i úprava pravomocí probační a mediační služby. Dle současné právní úpravy účinné od 1. 1. 2022 může PMS změnit dobu výkonu trestu domácího vězení, ale nikoli penzum hodin, a to ani v případě jejich snížení.³⁶³ Lze proto navrhnout, aby PMS mohla měnit i počet hodin, pokud uvedenou korekcí nedojde ke zpřísnění celkového počtu hodin, jelikož v případě změny pracovní doby odsouzeného může vyvstat totiž potřeba měnit i počet hodin.

³⁶² Česká justice. Náramky pro vězně využívá 103 odsouzených, projekt běží v konzervativním módu. Rozhovor ze dne 22. 9. 2021. [online] [cit. 28. 9. 2021]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2021/06/naramky-pro-vezne-vyuziva-102-odsouzenych-projekt-bezi-v-konzervativnim-modu/>.

³⁶³ § 334e odst. 1 TrŘ s účinností od 1. 1. 2022.

Závěr

V předkládané rigorózní práci jsem se zabývala problematikou ukládání alternativních trestů, zejména ukládáním trestu domácího vězení. Pro zpracování práce jsem užila poznatků z trestního práva hmotného, trestního práva procesního, penologie a okrajově i kriminologie. Pracovala jsem zejména prostřednictvím metody komparace a analýzy odborné literatury a periodik. Teoretické poznatky jsem doplnila o vlastní zkušenost asistentky soudce na trestním úseku krajského soudu a o zkušenosti pracovníků středisek probační a mediační služby ve Středočeském kraji.

Práci jsem rozdělila na úvod, šest samostatných kapitol, úvahy *de lege ferenda* a závěr. Na počátku práce jsem definovala trest z pohledu trestního práva, jeho účel, zásady a systematiku jeho ukládání, jelikož uvedené vymezení považuji za důležité a přínosné i pro analýzu trestů alternativních. V oblasti systematiky členění trestů a zásad jejich ukládání jsem nezaznamenala žádná úskalí. V rámci účelu trestu je možné zdůraznit důležitost vedení pachatele k řádnému životu, což lze velmi dobře naplňovat během výkonu alternativních trestů.

Následně jsem analyzovala východiska alternativního řešení trestních věcí. Jedním z důvodů příklonu k alternativnímu trestání je přeplněnost českých věznic, která se dlouhodobě pohybuje nad 100 % jejich kapacity. Lze uvést i negativa spojená s trestem odnětí svobody jako je pobyt odsouzeného v kriminogenním prostředí věznice, zvýšení efektu stigmatizace, přetržení vazeb odsouzeného nebo penologická recidiva. U penologické recidivy bylo zjištěno, že podíl odsouzených, kteří již mají s výkonem trestu odnětí svobody zkušenost, se pohybuje okolo 65 %, což značí nízký převýchovný efekt trestu odnětí svobody. Kromě již zmíněných negativ trestu odnětí svobody jsem se zabývala i dalšími důvody, proč je ukládání alternativních trestů vhodné namísto ukládání trestu odnětí svobody. Byla zjištěna problematika ukládání krátkodobých trestů odnětí svobody v délce do jednoho roku, který na podkladě získaných dat vnímám jako velmi málo efektivní druh trestu, neboť u nich nelze rozvinout převýchovný a resocializační efekt trestu. Negativně hodnotím i proces kumulace několika trestů odnětí svobody za sebou, aniž by předchozí tresty byly vykonány. V průběhu zpracování práce se nabídl řešení uvedené problematiky, jelikož byla ukotvena zásada, dle které soud při ukládání trestu přihlédne i k dosud nevykonaným trestům.³⁶⁴ Nová úprava má zamezit nepřiměřenému postihu pachatele a absurdní kumulaci trestů. Zavedené opatření považuji z hlediska principů penologie za přínosné, jelikož to může přispět ke snížení délky ukládaných trestů odnětí svobody, a tím v důsledku i ke snížení počtu vězněných

³⁶⁴ § 39 odst. 4 TrZ ve znění účinném od 1. 1. 2022.

osob. Případně by bylo možné problematiku kumulace řešit ještě účinnějším způsobem, a to ukládáním souhrnného trestu ve zpřísněné výši, což zmiňuji i v návrzích *de lege ferenda*.

Dále jsem analyzovala vývoj právní úpravy alternativního trestání v českém právním řádu. Současnou právní úpravu považuji za dostatečnou, a to i přesto, že by právní úpravě mohla být vyčítána její nekonceptčnost, jelikož trestní zákoník z roku 2009 prošel řadou novelizací. Některé instituty zavedené novelami byly dokonce zrušeny novelami následnými. V souhrnu však českou právní úpravu alternativních trestů hodnotím jako zdařilou, a to zejména po korekcích provedených novelami z let 2011, 2020, 2021.

V práci jsem zpracovala statistiky odsouzených osob od roku 2008 do roku 2020. Zaobírala jsem se statistikou celkového počtu všech odsouzených a dále statistikami odsouzených k jednotlivým druhům trestů (trest odnětí svobody, trest domácího vězení, trest obecně prospěšných prací, peněžitý trest, trest zákazu činnosti). Zajímavostí je, že i když počet všech odsouzených pro trestnou činnost od roku 2013 významně klesá ze 77 976 odsouzených (2013) na 48 558 odsouzených (2020), počet uložených nepodmíněných trestů odnětí svobody se výrazně nezměnil, jelikož bylo uloženo 8 579 trestů (2013) a 7 975 trestů (2020). Při pohledu na procentuální poměr odsouzených k nepodmíněnému trestu ve vztahu ke všem odsouzeným lze říci, že procentuální poměr nepodmíněně odsouzených v uvedených letech dokonce stoupl z 11 na 16 %. Trvalý pokles lze naopak zaznamenat v ukládání podmíněných trestů odnětí svobody, jelikož počet podmíněně odložených trestů poklesl z 57 465 odsouzených (2013) na 25 488 odsouzených (2020). Žádný výkyv nebyl zaznamenán u počtu odsouzených k trestu obecněprospěšných prací, jelikož podíl odsouzených k OPP v posledním desetiletí trvale osciluje okolo 11 % všech odsouzených. Počet odsouzených k peněžitému trestu (jako k hlavní sankci) naopak stoupl, a to z 3,2 % (2013) na 16,1 % (2020), což lze interpretovat jako vysoký nárůst. Bylo zjištěno, že poměr ukládání trestu domácího vězení je ve vztahu ke všem odsouzeným zanedbatelný, jelikož od roku 2016 je každoročně trest uložen zhruba jedné stovce odsouzených, což průměrně představuje pouhých 0,24 % všech odsouzených. Lze proto zhodnotit, že k ukládání alternativních trestů nedochází v takové míře, v jaké bylo očekáváno při jejich zavedení, což je způsobeno tím, že: (1) pro určité druhy trestů (zejména trest DV) neexistuje vhodný okruh pachatelů; (2) soudci jsou méně nakloněni k ukládání trestů, které vyžadují náročnější dokazování (např. peněžitý trest, trest DV); (3) je vyvíjen tlak na rychlost řízení.

Rozsah práce mi neumožňoval blíže rozpracovat všechny alternativní tresty, proto jsem se zaměřila pouze na jeden z nich, a to konkrétně na trest domácího vězení. Trest domácího vězení jsem zvolila zejména z důvodu spuštění elektronického monitoringu na podzim roku 2018, a proto se nabízelo zhodnocení zkušeností s jeho provozem. Věnovala jsem se statistice

elektronického monitoringu, dle které je zřejmé, že náramky v měsíci září 2021 hlídaly pouze 54 odsouzených k trestu domácího vězení v celé České republice. Z důvodu ukončení provozu elektronického monitoringu (na podzim 2021) nebyl v době dokončení předkládané práce elektronicky monitorován žádný odsouzený. Neopomněla jsem popsat ani výhody této trestní sankce, za které považuji zejména zachování ekonomické aktivity, rodinných vazeb a pracovních návyků odsouzeného; možnost aplikace trestu odsouzenému na míru a v neposlední řadě snížení výdajů na vězeňství. K výdajům na vězeňství lze poznamenat, že výdaj na jednoho odsouzeného na jeden den domácího vězení stojí 130 Kč ve srovnání s jedním dnem odnětí svobody ve věznici, který stojí na jednoho odsouzeného 1 200 Kč.

V poslední části práce jsem se věnovala výzkumu využitelnosti trestu domácího vězení v praxi z pohledu probační a mediační služby. Ze získaných dat vyplývá, že ve vybraných střediscích v letech 2010–2021 vykonávalo trest domácího vězení okolo dvacítky odsouzených (vyjma PMS Příbram, kdy byl tento počet více než dvojnásobný). Vysoký nepoměr v počtu uložených trestů mezi středisky PMS Příbram a ostatními se nepodařilo uspokojivě vysvětlit. Lze spekulovat o velikosti soudních okresů, či spíše o ochotě a informovanosti příbramských soudců, kteří jsou motivováni trest domácího vězení ukládat. Nízká míra ukládání trestu ve vybraných střediscích odpovídá průměru odsouzených v celé ČR. Bylo zjištěno, že nejčastěji se odsouzení k trestu domácího vězení dopustili trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání. Dalšími nejpočetnějšími tresty byli trestné činy zanedbání povinné výživy, ohrožení pod vlivem návykové látky, krádež a výtržnictví. Naproti tomu se ve zkoumaných střediscích zcela ojediněle objevil trestný čin usmrcení z nedbalosti a trestný čin znásilnění.

Z polostrukturovaných rozhovorů se středisky PMS Mělník, Mladá Boleslav, Nymburk, Praha-západ, Kolín a Příbram vyplývá, že není vhodné trest domácího vězení ukládat u pachatelů, kteří se trestné činnosti dopustili doma či z domova, což je i v souladu s běžnou praxí. Mezi jednotlivými středisky však nepanovala shoda na vhodnosti uložení trestu pachatelům trestného činu zanedbání povinné výživy, neboť některá střediska mají zkušenost s tím, že pachatelé ani v průběhu trestu výživné nehradí a trest tudíž neplní svůj účel. Většina středisek považuje stabilní zázemí odsouzeného a jeho ochotu se trestu podrobit za základní předpoklad k uložení trestu. Překvapivě úředníci probační a mediační služby nepovažují kontroly trestu prostřednictvím namátkových návštěv (bez elektronického monitoringu) jako nevýhodu trestu, což je v rozporu s teoretickými poznatky.

Na základě zjištěných poznatků uvádím v závěru práce několik úvah *de lege ferenda*, které by mohly vést ke snížení počtu vězněných osob či ke snížení délky jejich trestu. Lze uvést zejména možnost dekriminalizace trestného činu zanedbání povinné výživy, neboť jde o frekventovanou

trestnou činností, která má však nižší míru společenské škodlivosti, a proto by mohla být řešena v rámci soukromoprávních sporů. Lze uvažovat nad návrhy o snížení spodní hranice trestní sazby u speciální recidivy trestného činu krádeže, jelikož je při pohledu na statistiky odsouzených zřejmé, že počet odsouzených se po zvýšení spodní hranice v roce 2009 zvýšil. Zabránit kumulaci dosud nevykonaných trestů by bylo možné v případě aplikací zpřísněného souhrnného trestu i na případy, ve kterých je pachatel odsouzen pro novou trestnou činnost, ale nemá ještě vykonané tresty z předchozích odsouzení. V oblasti trestu domácího vězení lze *de lege ferenda* navrhnout možnost ukládat trest i za zločin, jelikož z výzkumu vyplynulo, že lze uvažovat o trestu např. u pachatelů trestného činu loupeže. Aby byl trest domácího vězení mezi soudci lépe přijímán, je nezbytné znovuzavést elektronický monitoring ke kontrole odsouzených, a to i přestože PMS nepovažuje trest bez elektronického monitoringu za méně kvalitní. Je třeba uvést, že v době dokončení práce žádné jasné rysy nové spolupráce na dodávkách monitorovacích zařízení pro domácí vězně nejsou.

Vzhledem k rozsáhlosti vybrané problematiky jsem se nijak blíže nezabývala alternativním trestáním mladistvých pachatelů (vyjma kladných zkušeností s ukládáním trestu domácího vězení mladistvým pachatelům). K dalšímu akademickému badání lze rovněž navrhnout zpracování výzkumu v oblasti dopadu výkonu trestu domácího vězení na konkrétní odsouzené. Lze zkoumat, zda odsouzení, kteří trest domácího vězení vykonali, se trestné činnosti opětovně dopouštějí, nebo zda je výkon trestu od páčání trestné činnosti nadobro odradil. Nabízí se i výzkumná otázka, jaký je rozdíl v efektivitě trestu domácího vězení v případě, že je uložen jako první trest nebo v případě, že jde o několikátý trest, poté co jiné alternativní tresty selhaly. O tyto poznatky lze výzkum v oblasti ukládání alternativních trestů v budoucnu doplnit.

Seznam zkratek

DV – trest domácího vězení

LZPS – ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

OPL – omamná a psychotropní látka

OPP – trest obecně prospěšných prací

PMS – Probační a mediační služba

PO – podmíněné odsouzení

PP – podmíněné propuštění

PT – peněžitý trest

TrŘ – zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

TrZ – zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

ZSVM – zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použitých monografií

ASHWORTH, Andrew, von HIRSCH, Andrew, ROBERTS, Julian (eds.). *Principled Sentencing: Readings on Theory and Policy*. Oxford: Hart Publishing, 2009. 404 s. ISBN-13: 978-1841137179.

ASHWORTH, Andrew. *Sentencing and Criminal Justice*. 5th ed., Law in Context. Cambridge: Cambridge University Press, 2010. 504 s. ISBN-13: 978-0521748759.

GELSTHORPE, Loreuine, and PADFIELD Nicola. *Exercising Discretion: Decision-Making in the Criminal Justice System and Beyond*. 2003, 240 s., ISBN: 9781282077188.

HART, Herbert Lionel Adolphus. et. al. *The Concept of Law*. 3rd ed. Oxford University press, 2012. 380 s. ISBN-10: 0199644705.

HENDL, Jan, *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 408 s. ISBN 80-7367-040-2.

HOFERKOVÁ, Stanislava, *Úvod do Kriminologie*, s. 66. [online] [cit. 19. 4. 2020]. Dostupné z: https://www.uhk.cz/file/edee/pedagogicka-fakulta/pdf/pracoviste-fakulty/ustav-socialnich-studii/dokumenty/studijni_opory/socialni_patologie_a_prevence/uvod-do-kriminologie.pdf.

HONDERICH, Ted. *Punishment: The Supposed Justifications Revisited*. London: Pluto Press, 2006. 264 s. [online] [cit. 26. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.scribd.com/document/312088666/Punishment-The-supposed-justifications-pdf>.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná a zvláštní část*. 7. aktual. a dopl. vydání. Praha: Leges, 2019. 1000 s. ISBN 978-80-7502-380-3.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná a zvláštní část*. 6. aktual. a dopl. vydání. Praha: Leges, 2017. 976 s. ISBN 978-80-7502-236-3.

JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní právo procesní*. 5. aktual. a dopl. vydání. Praha: Leges, 2018. 864 s. ISBN 978-80-7502-278-3.

KARABEC, Zdeněk, Radka MACHÁČKOVÁ a Simona DIBLÍKOVÁ. *Krátkodobé tresty odnětí svobody: závěrečná studie z výzkumu*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). 105 s. ISBN 80-86008-76-2.

KLIMEŠ, Lumír. *Slovník cizích slov*. 8. vyd. v SPN, a. s., vyd. 3. – rozš. a dopl. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2010. ISBN 978-80-7235-446-7.

KUCHTA, Josef a Helena VÁLKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2005. 544 s. ISBN 80-7179-813-4.

LIEBMANN, Marian, *Restorative justice. How it works.*, Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers1 2007. 472 s. ISBN 978-1-84310-074-4. [online] [cit. 24. 5. 2021]. Dostupné z: www.8-926-145-87-01.ru/wp-content/uploads/2014/07/Marian_Liebmann_Restorative_Justice_How_It_WorkBookZZ.org_.pdf.

MASOPUST ŠACHOVÁ, Petra. *Restorativní přístupy při řešení trestné činnosti*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019. 236 s. ISBN 987-80-7400-756-9.

MURPHY, Sheil, M., SENG, Michael P., *Restorative justice in practice. A holistic approach*. Lake Mary: Vandeplas Publishing, 2015. 374 s. ISBN-10: 1600422608.

PAKES, Francis, *Comparative Criminal Justice*. 3rd ed. New York: Willan Publishing, 2010. 200 s. ISBN-13 : 978-1285067865.

PATERSON, Craig. *Commercial crime control and the electronic monitoring of offenders in England and Wales*. [online] [cit. 17. 4. 2020]. Dostupné z: http://shura.shu.ac.uk/1320/1/Commercial_Crime_Control.pdf.

REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. 184 s. ISBN 978-80-247-3006-6.

ROZUM, Jan, a kol. *Uplatnění mediace v systému trestní justice II*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). 208 s. ISBN 978-80-7338-097-7.

ROZUM, Jan, a kol. *Efektivita trestní politiky z pohledu recidivy*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci), 105 s. ISBN 978-80-7338-164-6.

SCHEINOST, Miroslav, a kol. *Trestní sankce a jejich odraz v praxi, tisku a v názorech veřejnosti*. Praha: IKSP, 2013. 137 s. ISBN 978-80-7338-135-6.

SOTOLÁŘ, Alexander, PÚRY, František, ŠÁMAL, Pavel. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2000. 468 s. ISBN 80-7179-350-7.

ŠÁMAL, Pavel, a kol. *Trestní právo hmotné*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 1040 s. ISBN 978-80-7478-616-7.

ŠÁMAL, Pavel, a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2016. 1052 s. ISBN 978-80-7552-358-7.

ŠÁMAL, Pavel, a kol. *Trestní zákoník*, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012. 3614 s. ISBN 978-80-7400-428-5.

ŠÁMAL, Pavel, a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 676-694. [online] [cit. 15. 10. 2019; 10. 3. 2020]. Dostupné z: Beck-online.cz.

ŠÁMAL, Pavel, a kol. *Trestní řád. Komentář*, 7. vyd., Praha: C. H. Beck, 2013. 4700 s. ISBN: 978-80-7400-465-0.

ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GRIVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7. [online] [cit. 15. 9. 2020]. Dostupné z: noveaspi.cz.

ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014. 464 s. ISBN 978-80-87576-93-9.

TOEWS, Barb. *The Little Book of Restorative Justice for People in Prison*. Intercourse, PA: Good Books, 2006. 96 s. ISBN13: 9781561485239.

TONRY, H. Michael. *Why Punish? How Much?: A Reader on Punishment*. Oxford University Press, 2011. 433 s. ISBN-13: 978-0195328868.

UNDOC, *United Nations Office on Drugs and Crime. Handbook on Restorative Justice Programmes*. UN, New York, 2006. 105 s. [online] [cit. 29. 3. 2020]. Dostupné z: https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Handbook_on_Restorative_Justice_Programmes.pdf.

VÁLKOVÁ, Helena a Josef KUČHTA. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. 636 s. ISBN 978-80-7400-429-2.

VÁLKOVÁ, Helena, Josef KUČHTA a Jana HULMÁKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vyd, Praha: C. H. Beck, 2019. 616 s. ISBN 978-80-7400-732-3.

VAN ZYL SMIT, Dirk. *Příručka základních principů a slibné praxe v oblasti alternativních opatření k uvěznění*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. 70 s. ISBN 978-80-7338-093-9 Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/368.pdf>.

ŽATECKÁ, Eva, *Postavení a úkoly probační a mediační služby*, Ostrava: KEY Publishing s. r. o., 2007. 136 s. ISBN 978-80-87071-55-7.

2. Seznam použitých odborných příspěvků obsažených ve sbornících

ANDRLE, Pavel, *Trest domácího vězení: „tvrdost“ trestu a jeho ekonomický přínos*. In: COFOLA 2010: the Conference Proceedings, 1. ed. Brno: Masaryk University, 2010. s. 942–948. ISBN 978-80-210-5151-5.

BOLEDOVIČOVÁ, Lucie, *Elektronický monitoring jako prostředek ke snížení počtu vězeňské populace*. In: Kotásek, J. a kol. Dny práva 2012 - Days of Law 2012. Brno: Masarykova univerzita, 2013. s. 1345–1359. ISBN 978-80-210-6319-8.

DALY, Kathleen, *A tale of two studies: restorative justice from a victims perspective*. in: *New Directions*. In: Restorative Justice, 2005. s. 153–175. [online] [cit. 18. 3. 2020]. Dostupné z: https://web.b.ebscohost.com/ehost/ebookviewer/ebook/ZTAwMHh3d19fNjAyMjkyX19BTg2?sid=18d052af-20bb-4fb4-8f88-f517fc33501e@sessionmgr103&vid=0&format=EB&lpid=lp_iii&rid=0.

GŘIVNA, Tomáš, *Dekriminalizace a depenalizace – teoretická východiska a jejich odraz v legislativní praxi*. In: GŘIVNA Tomáš, ŠIMÁNKOVÁ, Hana. *Trestní právo a právní stát*. Plzeň: Aleš Čeněk. 2018. 288 s. ISBN 978-80-7380-763-4.

HULMÁKOVÁ, Jana, *Využití mediace v trestním řízení*. In: Pocta Pavlu Šámalovi k 65. narozeninám. Čtvrtstoletí hledání spravedlnosti na Nejvyšším soudě ČR. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018. 551 s. ISBN: 978-80-7400-709-5.

KALVODOVÁ, Věra, *Alternativní sankce a novely trestního zákoníku – nový trend v alternativním trestání?* In: Restoratívna justícia a alternatívne tresty v teoretických súvislostiach. Zborník príspevkov a medzinárodnej konferencie. Praha: Leges, 2014. 544 s. ISBN 978-80-7502-034-5.

KALVODOVÁ, Věra, *Domácí vězení v české právní úpravě*. In: Aktuálně otázky trestného zákonodárstva pocta prg. JUDr. Milanovi Čičovi, DrSc. et. mult. Dr. h. c. k 80. narozeninám, Bratislava, 2012. s. 103–112, ISBN 978-880-89447-63-3.

KARABEC, Zdeněk, *Koncept restorativní justice*. In: Restorativní justice. Sborník příspěvků a dokumentů, IKSP, Praha, 2003. s. 5–20. ISBN 80-7338-021-8.

KLÁTIK, Jaroslav, *Uplatňovanie trestu domáceho väzenia na Slovensku a v Čechách*, In: Restoratívna justícia a alternatívne tresty v teoretických súvislostiach. Zborník príspevkov a medzinárodnej konferencie. Praha: Leges, 2014, 544 s. ISBN 978-80-7502-034-5.

KREJČÍŘÍKOVÁ, Kateřina, *Aktuální problematika trestu domácího vězení*. In: Dny práva – 2009 – Days of Laws: the Congerence Proceedings, 1. ed.. Brno: Masaryk Univesity, 2009. s. 960–964. ISBN 978-80-210-4990-1.

KURSOVÁ, Jana, *Domácí vězení jako alternativní trest*. In: Restoratívna justícia a alternatívne tresty v teoretických súvislostiach. Zborník príspevkov a medzinárodnej konferencie, máj 2014. Praha: Leges, 2014. s. 318–331. ISBN 978-80-7502-034-5.

LATA, Jan, *Několik poznámek k problematice ukládání trestů začínajícím delikventům*. In: Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám, Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. 492 s. ISBN 978-80-7357-365-2.

MAIR, George, NELLIS, Mair, „Parallel tracks“: *probation and electronic monitoring in England, Wales and Scotland*. In: Electronically Monitored Punishment. International and critical perspectives. 2013. 304 s. ISBN: 978-1-84392-273-5. [online] [cit. 20. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.book2look.com/embed/9781136242786>.

SCHEINOST, Miroslav, *Mediace v očích veřejnosti a působení pracovníků probační a mediální služby očima těchto pracovníků samotných*. In: Trestní právo /stále/ v pohybu, Pocta Vladimíru Kratochvílovi. Brno: Masarykova univerzita, 2018. s. 401–412. ISBN 978-80-210-9237-2. [online] [cit. 22. 4. 2020]. Dostupné z: https://science.law.muni.cz/knihy/monografie/Kalvodova_TP_v_pohybu.pdf.

TOMÁŠEK, Jan, *Mediace z pohledu kriminologického výzkumu*. In: Restoratívna justícia a alternatívne tresty v teoretických súvislostiach. Zborník príspevkov a medzinárodnej konferencie, máj 2014. Praha: Leges, 2014. s. 432–448. ISBN 978-80-7502-034-5.

VANDUCHOVÁ, Marie, *K možnostem snížení vězeňské populace*. In: Na křižovatkách práva. Pocta Janu Musilovi k 70. narozeninám. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011. 568 s. ISBN 978-80-7400-388-2.

ŽATECKÁ, Eva, *Několik poznámek k alternativním trestům z pohledu nového trestního zákoníku*. In: Dny práva – 2009 – Days of Law: the Conference Proceedings, 1. ed. Brno: Masaryk University, 2009. s. 1043–1053. ISBN 978-80-210-4990-1.

3. Seznam použitých odborných článků

BOLEDOVIČOVÁ, Lucie, *Podmínky uložení českého trestu domácího vězení a anglického curfew requirement*. Trestněprávní revue, 3/2013, s. 63. [online] [cit 6. 9. 2021]. Dostupné z: [Beck-online.cz](https://www.beck-online.cz).

DRÁPAL, Jakub, *Individualizace trestů v České republice: Jak určujeme tresty a co o tom víme?* Státní zastupitelství 1/2018. [online] [cit. 15. 9. 2021]. Dostupné z: noveaspi.cz.

DRÁPAL, Jakub, *Ukládání trestů v případě jejich kumulace: Jak trestat pachatele, kteří spáchali další trestný čin předtím, než vykonali dříve uložené tresty.* Jurisprudence 2/2020, s. 1–17. [online] [cit. 27. 9. 2021]. Dostupné z: noveaspi.cz.

DRÁPAL, Jakub, *Vede větší užití trestních příkazů k ukládání méně nepodmíněných trestů?* Jurisprudence 5/2017, s. 3–17. [online] [cit. 29. 3. 2020]. Dostupné z: noveaspi.cz.

HULMÁKOVÁ, Jana, *Efektivní sankční politika – trendy a limity.* Časopis pro právní vědu a praxi. 1/ 2016, s. 37. [online] [cit. 16. 4. 2020]. Dostupné z: Beck-online.cz.

HULMÁKOVÁ, Jana, *K možnostem a limitům rozvoje vybraných alternativních způsobů výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody v České republice.* Trestněprávní revue 10/2017, s. 234, [online] [cit. 13. 4. 2021]. Dostupné z: Beck-online.cz.

HULMÁKOVÁ, Jana, ROZUM, Jan, *Aktuální trendy sankční politiky v ČR.* Trestněprávní revue 11–12/2012, s. 256. [online] [cit. 28. 9. 2021]. Dostupné z: Beck-online.cz.

HULMÁKOVÁ, Jana, *Sankční politika v kontextu vybraných zásad trestního řízení.* Trestněprávní revue 11–12/2015, s. 251. [online] [cit. 20. 4. 2020]. Dostupné z: Beck-online.cz.

KOPŘIVOVÁ, Marcela, *Soudce v říši účelu trestu.* Trestněprávní revue 3/2020, s. 129. [online] [cit. 26. 4. 2021] Dostupné z: Beck-online.cz.

KURSOVÁ, Jana, *Právní úprava domácího vězení v České republice a Anglii,* Státní zastupitelství, 2015, č. 4, s. 28. [online] [cit. 25. 8. 2021]. Dostupné z: noveaspi.cz.

LUKÁŠOVÁ, Marcela, *Nepodmíněný trest odnětí svobody ve světle alternativních a krátkodobých trestů.* Trestněprávní revue 1/2020, s. 23. [online] [cit. 16. 4. 2020]. Dostupné z: Beck-online.cz.

MASOPUST ŠACHOVÁ, Petra, *Alternativní neznamená restorativní aneb o co restorativní justici vlastně jde? (zaměřeno na aktuální otázky české sankční politiky).* Trestněprávní revue 11–12/2016, s. 258. [online] [cit. 16. 4. 2020]. Dostupné z: Beck-online.cz.

MASOPUST ŠACHOVÁ, Petra, *Restorativní potenciál trestního práva hmotného.* Trestněprávní revue 10/2014, s. 233. [online] [cit. 22. 6. 2020]. Dostupné z: Beck-online.cz.

MORKOVIN, Ondřej, *Přeměna trestu odnětí svobody v trest domácího vězení,* Trestněprávní revue 6/2016, s. 144. [online] [cit. 10. 9. 2021]. Dostupné z: Beck-online.cz.

NAVRÁTILOVÁ, Jana, *Trest domácího vězení,* Bulletin advokacie, 10/2009, s. 94. [online] [cit. 16. 4. 2020]. Dostupné z: Beck-online.cz.

PÚRY, František, ŠÁMAL, Pavel, *Nad jedním rozhodnutím o probaci.* Trestní právo, 1997, č. 7–8, s. 4–5.

ROSŮLKOVÁ, Jana, *Náramky a jejich nejistá budoucnost.* Právní rádce, 4. 9. 2020. [online] [cit. 15. 9. 2021]. Dostupné z: noveaspi.cz.

SCHOLZOVÁ, Ivana, *Přeplněnost věznic a amnestie jako řešení? Hledejme raději dlouhodobá východiska*. [online] [cit. 15. 9. 2021]. Dostupné z: <https://pravo21.cz/pravo/preplnenost-veznic-a-amnestie-jako-reseni-hledejme-radeji-dlouhodobavychodiska>.

SKLENIČKA, Jan, ROZUM Jan, *K problematice neplacení výživného*. Trestněprávní revue 10/2014, s. 239. [online] [cit. 24. 9. 2021]. Dostupné z: [Beck-online.cz](https://beck-online.cz).

ŠČERBA, Filip, a kol., *Tresty alternativní a nepodmíněné*. Státní zastupitelství, 2014, č. 1, s. 8. [online] [cit. 13. 4. 2020]. Dostupné z: noveaspi.cz.

ŠČERBA, Filip, *Ke kumulaci podmíněn odložených trestů odnětí svobody a nařízení jejich výkonu aneb nad jedním nálezem Ústavního soudu*. Státní zastupitelství 1/2020. [online] [cit. 15. 9. 2021]. Dostupné z: noveaspi.cz.

ŠČERBA, Filip, *Probace a její projevy v české trestním právu*. Trestněprávní revue 10/2009, s. 300. [online] [cit. dne 16. 4. 2020]. Dostupné z: [Beck-online.cz](https://beck-online.cz).

ŠČERBA, Filip, *Trest domácího vězení po novele č. 330/2011 Sb.* Trestněprávní revue 1/2012, s. 1. [online] [cit. 8. 9. 2021]. Dostupné z: [Beck-online.cz](https://beck-online.cz).

ŠČERBA, Filip, *Využití alternativních opatření v praxi*, Trestněprávní revue 6/2013, s. 138. [online] [cit. 16. 9. 2021]. Dostupné z: [Beck-online.cz](https://beck-online.cz).

ŠČERBA, Filip, *Změny trestního zákoníku provedené novelou č. 333/2020 Sb., a jejich důsledky*. Trestněprávní revue 4/2020, s. 187. [online] [cit. 15. 9. 2021]. Dostupné z: [Beck-online.cz](https://beck-online.cz).

TOMÁŠEK, Jan, HÁKOVÁ. Lucie, *Probace a veřejné mínění*. Trestněprávní revue 3/2020, s. 171. [online] [cit. 9. 6. 2020]. Dostupné z: [Beck-online.cz](https://beck-online.cz).

VICHEREK, Roman, *Přeměna trestu domácího vězení – věc v praxi skoro nemožná*. Státní zastupitelství 6/2015. [online] [cit. 5. 9. 2021]. Dostupné z: noveaspi.cz.

4. Seznam použitých právních předpisů

Nařízení vlády č. 361/2017 Sb., o výši a podmínkách odměňování odsouzených zařazených do práce ve výkonu trestu odnětí svobody.

Rozhodnutí prezidenta republiky o amnestii ze dne 1. 1. 2013, č. 1/2013 Sb.

Úplné znění Usnesení České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.

Zákon č. 117/1852 Trestního zákona o zločinech, přečinech a přestupcích. [online] [cit. 15. 9. 2020]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=17&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>.

Zákon č. 140/2009 Sb., trestní zákoník.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.

Zákon č. 218/2013 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).

Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě.

Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

5. Seznam použité judikatury

Nález Ústavní soudu ze dne 11. 6. 2014, sp. zn. I. ÚS 4503/12.

Nález Ústavní soudu ze dne 7. 8. 2017, sp. zn. II. ÚS 2027/17.

Nález Ústavního soudu ze dne 10. 12. 2019, sp. zn. II. ÚS 1624/19.

Nález Ústavního soudu ze dne 15. 8. 2017, sp. zn. I. ÚS 1202/17.

Nález Ústavního soudu ze dne 21. 4. 1999, sp. zn. II. ÚS 178/98.

Nález Ústavního soudu ze dne 23. 4. 1998, sp. zn. IV. ÚS 463/97.

Nález Ústavního soudu ze dne 30. 7. 2019, sp. zn. II. ÚS 4022/18.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2013, sp. zn. 11 Tz 17/2013.

Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 7. 6. 2013, sp. zn. 3 Nt 15/2013.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. října 2006, sp. zn. 7 Tdo 1252/2006.

5. Seznam ostatních použitých zdrojů dostupných online

BRAITHWAITE, John., Restorative Justice Lecture. [online] [cit. 18. 4. 2020]. Dostupné z: <http://www.anu.edu.au/fellows/jbraithwaite/lectures/index.php>.

Council of Europe. Europe's imprisonment rate continues to fall: Council of Europe's annual penal statistics. [online] [cit. 14. 10. 2021]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/portal/-/europe-s-imprisonment-rate-continues-to-fall-council-of-europe-s-annual-penal-statistics>.

Česká justice. Deset let trestního zákoníku: Máme alternativní tresty i náramky pro vězně, ale plně věznice. [online] [cit. 14. 10. 2021]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2019/03/deset-let-trestniho-zakoniku-mame-alternativni-tresty-i-naramky-pro-vezne-ale-plne-veznice/>.

Česká justice. Náramky pro vězně využívá 103 odsouzených, projekt běží v konzervativním módu. [online] [cit. 28. 9. 2021]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2021/06/naramky-pro-vezne-vyuziva-102-odsouzenych-projekt-bezi-v-konzervativnim-modu/>.

Česká justice. Pelikán jde proti proudu. Neplacení alimentů nemusí být trestné. [online] [cit. 13. 10. 2021]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2017/03/pelikan-jde-proudu-neplaceni-alimentu-nemusi-byt-trestne/>.

Česká justice. Problémy s náramky pro vězně se stupňovaly, projekt byl ukončen. [online] [cit. 23. 5. 2022]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2021/12/problemy-s-naramky-pro-vezne-se-vystupnovaly-projekt-byl-ukoncen/>.

Česká justice. Studie: V Česku chybí až pět věznic. Za nárůst může i nový trestní zákoník. [online] [cit. 15. 10. 2021]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2015/12/studie-v-cesku-chybi-az-pet-veznic-za-narust-veznu-muze-i-novy-trestni-zakonik/>.

Česká justice. Šámal: Opakované udílení podmíněných trestů je vážnou chybou. [online] [cit. 14. 9. 2021]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2019/11/samal-opakovane-udileni-podminenych-trestu-vaznou-chybou/>.

Česky rozhlas Radiožurnál. Elektronické náramky nosí míň vězňů, než se čekalo. Projekt od počátku provázejí problémy, vysvětluje soudce. [online] [cit. 28. 9. 2021]. Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/elektronicke-naramky-nosi-min-veznu-nez-se-cekalo-projekt-od-pocatku-provazeji-8581336>.

Důvodová zpráva k zákonu č. 330/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. [online] [cit. 12. 10. 2021; 26. 4. 2022]. Dostupné z: [Beck-online.cz](https://www.beck-online.cz).

Důvodová zpráva k zákonu č. 333/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. [online] [cit. 13. 12. 2019; 19. 4. 2020; 12. 10. 2021; 26. 4. 2022]. Dostupné z: [Beck-online.cz](https://www.beck-online.cz).

Důvodová zpráva k zákonu č. 390/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. [online] [cit. 13. 12. 2019; 19. 4. 2020; 12. 10. 2021; 26. 4. 2022]. Dostupné z: [Beck-online.cz](https://www.beck-online.cz).

Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb. trestní zákoník. [online] [cit. 13. 12. 2019; 19. 4. 2020; 12. 10. 2021; 26. 4. 2022]. Dostupné z: [Beck-online.cz](https://www.beck-online.cz).

Důvodová zpráva k zákonu č. 220/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. [online] [cit. 19. 4. 2020]. Dostupné z: [Beck-online.cz](https://www.beck-online.cz).

Elektronický monitorovací systém (EMS). Brožura. [online] [cit. 26. 9. 2021]. Dostupné z: https://naramky.justice.cz/wp-content/uploads/2019/03/brozura_procteniA5.pdf.

Hospodářské noviny. Elektronické náramky začaly hlídat první domácí vězně. Zatím kontrolují 50 odsouzených. [online] [cit. 8. 9. 2021]. Dostupné z: <https://domaci.hn.cz/c1-66251600-elektronicke-naramky-zacaly-hlidat-prvni-domaci-vezne-zatim-kontroluji-pres-tricitku-odsouzenych>.

iDNES. Informace probační služby jsou nepravdivé, míní izraelský dodavatel náramků. [online] [cit. 23. 5. 2021]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/probacni-sluzba-naramky-mediacni-domaci-vezeni.A211206_110028_zahranicni_cun.

Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Souhrnná výzkumná zpráva z projektu Ověřování účinnosti trestní politiky ve vazbě na trendy vývoje, počtu a struktury vězeňské populace. [online] [cit. 15. 9. 2021]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/VF20152016043svz.pdf>.

Institute for Crime & Justice Policy Research, World Prison Population List (twelfth edition), Table 4, Europe. [online] [cit. 10. 4. 2020]. Dostupné z: https://www.prisonstudies.org/sites/default/files/resources/downloads/wppl_12.pdf.

iROZHLAS. Měly ulehčit věznicím, teď je jich nadbytek. Sledovací náramky za 15 milionů hlídají jen desítky lidí. [online] [cit. 15. 12. 2021]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/domaci-vezeni-elektronicke-naramky-tresty-soudy-cesko_2109250732_pat.

Justice. Statistický list. Přehled o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů /odsouzených + vyřízených jinak/. Rok 2019 a 2020. [online] [cit. 27. 9. 2021] Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>.

Kyberkriminalita - Policie České republiky. [online] [cit. 20. 8. 2021]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/kyberkriminalita.aspx>.

Mezinárodní vězeňské společenství. O nás. [online] [cit. 16. 9. 2021]. Dostupné z: <https://mvs.cz/o-nas/>.

Ministerstvo spravedlnosti ČR 2021, Aktuality a tiskové zprávy. [online] [cit. 8. 9. 2021]. Dostupné z: <https://naramky.justice.cz/>.

Ministerstvo spravedlnosti ČR 2021, Často kladené otázky. [online] [cit. 9. 9. 2021]. Dostupné z: <https://naramky.justice.cz/elektronicky-monitorovaci-system/#rizeni>.

Ministerstvo spravedlnosti ČR 2021, Často kladené otázky. [online] [cit. 8. 9. 2021]. Dostupné z: <https://naramky.justice.cz/casto-kladene-dotazy/>.

Ministerstvo spravedlnosti ČR 2021, Programy monitoringu. [online] [cit. 9. 9. 2021]. Dostupné z: <https://naramky.justice.cz/elektronicky-monitorovaci-system/#programy>.

Ministerstvo spravedlnosti ČR 2022. Náramky. Ukončení elektronického monitoringu. [online] [cit. 23. 5. 2022]. Dostupné z: <https://naramky.justice.cz/ukonceni-elektronickeho-monitoringu/>.

Ministerstvo spravedlnosti ČR. Vývoj alternativních trestů v České republice. [online] [cit. 24. 9. 2020]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/alternativni-tresty?clanek=vyvoj-alternativnich-trestu-v-ceske-republice>.

Ministerstvo spravedlnosti, Koncepce vězeňství do roku 2025. [online] [cit. 19. 4. 2020]. Dostupné z: <https://justice.cz/documents/12681/762277/Koncepce-vezenstvi.pdf/21e4adce-3e8b-48de-b2e4-2cca9d63475b>.

Ministerstvo spravedlnosti. Otevřené věznice. [online] [cit. 28. 9. 2021]. Dostupné z: <https://www.justice.cz/web/msp/otevrene-veznice>.

Nejvyšší státní zastupitelství České republiky. Zvláštní zpráva „Věznice“. 204 s. [online] [cit. 10. 10. 2021]. Dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/01/zvl_zprava_veznice25_09_2019.pdf.

Probační a mediační služba České republiky. Poslání a cíle. [online] [cit. 17. 9. 2021] Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/poslani-a-cile/>.

Probační a mediační služba České republiky. Probace. [online] [cit. 17. 9. 2021]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/probace-dohled-nad-podminene-odsouzenymi/>.

Restorativní justice – inovativní přístup k trestnímu právu. [online] [cit. 16. 9. 2021]. Dostupné z: <https://restorativni-justice.cz/>.

Restorativní justice. O nás. [online] [cit. 16. 9. 2021]. Dostupné z: <https://restorativni-justice.cz/institut/#o-nas>.

Restorativní justice. Restorativní programy. [online] [cit. 16. 9. 2021]. Dostupné z: <https://restorativni-justice.cz/o-restorativni-justici/restorativni-programy/>

Slovník cizích slov. Facilitátor, [online] [cit. 24. 9. 2021]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/facilitator>.

Statistická ročenka vězeňské služby ČR 2015–2020. [online] [cit. 25. 9. 2021]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>.

Statistická ročenka vězeňské služby ČR za rok 2013, Amnestie 2013, s. 141. [online] [cit. 21. 4. 2020]. Dostupné z: https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/06/Rocenka_2013.pdf.

Statistická ročenka vězeňské služby ČR za rok 2018, Čerpání věcných výdajů podle podseskupení v letech 2014 až 2018 – skutečnost, s. 48. [online] [cit. 21. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2019/05/Statistick%C3%A1-ro%C4%8Denka-2018.pdf>.

Statistická ročenka vězeňské služby ČR za rok 2020, Čerpání věcných výdajů podle podseskupení v letech 2016 až 2020, s. 54. [online] [cit. 16. 9. 2021]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2020.pdf>.

Týdenní statistické hlášení, Generální ředitelství vězeňské služby ČR, Stav ubytovacích kapacit ve vazebních věznicích a věznicích Vězeňské služby České republiky ke dni 1. 9. 2021. [online]. [cit. 16. 9. 2021]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/tsh/67tsh-1-9-2021.pdf>.

UMBREIT, M. Restorative Justice Through Victim-Offender Mediation: A Multi-Site Assessment, Western Criminology Review, Volume 1, Issue 1, June 1998. [online] [cit. 19. 6. 2020]. Dostupné z: <http://westerncriminology.org/documents/WCR/v01n1/Umbreit/Umbreit.html>.

Vězeňská služba České republiky. Statistické ročenky vězeňské služby ČR pro roky 2013–2018. [online] [cit. 20. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/informacni-servis/statistiky/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby/>.

Vězeňská služba České republiky. Statistické ročenky Vězeňské služby za roky 2019 a 2020. [online] [cit. 16. 9. 2021]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>.

Vězeňská služba ČR. Generální ředitelství. Vývoj zaměstnanosti vězňů. [online] [cit. 29. 9. 2021]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/aktualni-pocty-zamestnanych-veznu>.

Wikipedie otevřená encyklopedie, GPS. [online] [cit. 8. 9. 2021]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/GPS>).

World Prison Brief. Czech republic. World Prison Brief Data. [online] [cit. 10. 8. 2021]. Dostupné z: <https://www.prisonstudies.org/country/czech-republic>.

6. Jiné

Konzultace s JUDr. Jiřím Krupičkou, Ph.D., 22. 10. 2021, Praha.

Seminář pořádaný Justiční akademií, Průvodce soudce nalézacího řízením od nápadu obžaloby po výkon rozhodnutí, 29. 11.–3. 12. 2021, Kroměříž.

Seminář pořádaný Justiční akademií, Ukládání trestů, 1. 3. 2022, Praha.

Rozhovor s Mgr. Lenkou Hažmukovou, vedoucí PMS Mělník, 24. 5. 2022, online.

Rozhovor s Bc. Martinem Vrabcem, probačním asistentem PMS Mladá Boleslav, 31. 5. 2022, online.

Rozhovor s Mgr. Jiřím Ondovčákem, vedoucím PMS Praha-západ, 8. 6. 2022, online.

Rozhovor s Mgr. Jiřím Ježkem, vedoucím PMS Nymburk, 9. 6. 2022, online.

Rozhovor s Martinou Černou, MBA, probačním asistentem PMS Kolín, 10. 6. 2022, online.

Rozhovor s Mgr. Kateřinou Bábíčkovou, vedoucí PMS Příbram, 14. 6. 2022, online.

Statistická data poskytnutá analytickým oddělením ředitelství PMS dne 14. 6. 2022.

Přílohy

Příloha č. 1

Obrázek 1 Náramek určený k elektronickému monitoringu odsouzeného v období let 2018–2021.³⁶⁵

Obrázek 2 Základová stanice pro komunikaci s elektronickým náramkem v období let 2018–2021.³⁶⁶

³⁶⁵ Ministerstvo spravedlnosti ČR 2021, Prostředky monitoringu. [online] [cit. 9. 9. 2021]. Dostupné z <https://naramky.justice.cz/elektronicky-monitorovaci-system/#prostredky>.

³⁶⁶ Ibid.

Obrázek 3 Základová stanice pro komunikaci s elektronickým náramkem v období let 2018–2021.³⁶⁷

³⁶⁷Ibid.

Příloha č. 2

Otázky polostrukturovaného rozhovoru s pracovníky jednotlivých středisek PMS

1. Popište zkušenost Vašeho střediska PMS s výkonem trestu domácího vězení během fungování elektronického monitoringu v letech 2018–2021?
2. Popište a porovnejte zkušenost Vašeho střediska PMS s výkonem trestu domácího vězení od 12/2021 do současnosti, kdy namísto elektronického monitoringu probíhají opětovně namátkové kontroly?
3. Kolik bylo celkem nařízeno trestů domácího vězení v rámci Vašeho střediska od roku 2010 do současnosti? Pro jakou trestnou činnost pachatelů? Jaká byla délka ukládaných trestů domácího vězení?
4. U kterého typu pachatelů se Vám z Vaší zkušenosti jeví trest domácího při zohlednění poměrů pachatele a druhu spáchaného trestného činu jako vhodný a pro který naopak nevhodný?
5. Jak probíhají namátkové kontroly odsouzeného v praxi? Jak často a v jakou denní dobu se kontroly konají?
6. Které konkrétní nástroje by mohly z Vaší zkušenosti zaručit vyšší ukládání trestu domácího vězení?

Alternativní tresty

Abstrakt

V předkládané rigorózní práci se věnuji problematice ukládání alternativních trestů v české trestní justici, zejména ukládání trestu domácího vězení. Cílem rigorózní práce je analyzovat ukládání alternativních trestů v České republice a popsat současný stav. V rámci trestu domácího vězení se zaměřuji zejména na výkon jeho kontroly (elektronický monitoring).

Práce je členěna do šesti samostatných kapitol. První kapitola je teoretickým úvodem do dané problematiky a pojednávám v ní o definici trestu, jeho účelu, systematice a zásadách jeho ukládání. Druhá kapitola se věnuje analýze východisek alternativního trestání a principům fungování restorativní justice, probace a mediace. Ve třetí kapitole se zaměřuji na vývoj právní úpravy trestání v České republice, a to zejména s ohledem na alternativní tresty. Analyzuji především právní úpravu od přijetí trestního zákoníku z roku 2009 včetně následných novel. Ve čtvrté kapitole věnuji pozornost statistickému vývoji ukládaných trestů v České republice. Uvádím statistiky všech odsouzených, odsouzených k trestu domácího vězení a k dalším alternativním trestům. V páté kapitole se zaměřuji na trest domácího vězení. Zmiňuji podmínky jeho uložení, způsob jeho výkonu a kontroly a analyzuji jeho výhody a nevýhody. V šesté kapitole jsem se zabývala výzkumem ohledně výkonu trestu domácího vězení v praxi z pohledu probační a mediační služby. Z rozhovorů s pracovníky probační a mediační služby ve Středočeském kraji jsem zjišťovala četnost ukládání trestů domácího vězení, zkušenost s elektronickým monitoringem a typologií pachatelů a jimi spáchané trestné činnosti.

Při řešení rigorózní práce jsem využila metody kritické a srovnávací analýzy odborné literatury z oblasti trestního práva hmotného, procesního a penologie. V rámci analýzy jsem využívala metod deskriptivních a dedukčních. Další poznatky jsem čerpala z odborných článků, příspěvků ve sbornících, trestně právních předpisů a judikatury.

Klíčová slova: alternativní tresty, ukládání trestů, domácí vězení, elektronický monitoring, probační a mediační služba.

Alternative punishments

Abstract

This careful study is devoted to the issue of imposing alternative punishments in the Czech criminal justice system, in particular the imposition of house arrest. The aim of this work is to analyze the imposition of proposed alternative punishments in the Czech Republic and also to describe the current state punishment system. When examining the sentence of house arrest, I focus mainly on the performance of its control (electronic monitoring).

The work is divided into six separate chapters. The first chapter is a theoretical introduction to the given issue and in it I discuss the definition of punishment, its purpose, systematics and principles of its imposition. The second chapter analyzes the starting points of alternative punishment and the principle functions of restorative justice, probation and mediation. In the third chapter, I focus on the development of regulation in legal punishment in the Czech Republic, especially with regard to alternative punishments. I mainly analyze the legislation since the adoption of the Criminal Code of 2009, including subsequent amendments. In the fourth chapter, I pay attention to the statistical development of imposed sentences in the Czech Republic. I present the statistics of all persons sentenced to house arrest and other alternative punishments. The fifth chapter focuses on the punishment of house arrest. I mention the conditions of its storage, the method of its performance and control and analyze its advantages and disadvantages. The sixth chapter deals with research regarding the execution of the sentence of house arrest in practice from the perspective of the probation and mediation service. From interviews with probation and mediation service workers in the Central Bohemian region, I analyzed the frequency of house arrest sentences, experiences with electronic monitoring, in addition to the typology of offenders and their criminal activities.

When undertaking this rigorous work, I used the method of critical and comparative analysis of professional literature in the field of substantive criminal law, procedural law and penology. As part of the analysis, descriptive and deductive methods were also applied. Additionally I drew further knowledge from professional articles, contributions in anthologies, criminal legislation and jurisprudence.

Key words: alternative punishments, imposition of punishments, house arrest, electronic monitoring, probation and mediation service.